

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe KALKAN

AÇIK ALAN REKREASYONU, DOĞA SPORLARI YAPAN
BİREYLERİN BU SPORLARI YAPMA NEDENLERİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşe KALKAN

AÇIK ALAN REKREASYONU, DOĞA SPORLARI YAPAN
BİREYLERİN BU SPORLARI YAPMA NEDENLERİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Faik ARDAHAN

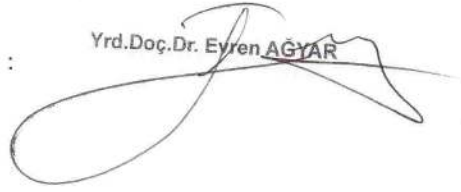
Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşe KALKAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :
Üye (Danışmanı) :
Üye :

Tez Konusu: Açık Alan Rekreasyonu, Doğa Sporları Yapan Bireylerin Bu Sporları Yapma Nedenleri: Antalya Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 17.01/2012

Mezuniyet Tarihi : 19.01/2012

Prof.Dr.Mehmet ŞEN
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
RESİMLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	xi
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN ve REKREASYON

1.1. Zaman Kavramı	4
1.2. Serbest Zaman ve Rekreatyon.....	5
1.3. Rekreatyon Talebinin Gelişmesi	6
1.4. Rekreatyon Faydaları.....	7
1.5. Rekreatyon Çeşitleri	9

İKİNCİ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU

2.1. Açık Alan Rekreatyonu	11
2.2. Açık Alan Rekreatyonunun Ortaya Çıkışı	12
2.3. Açık Alan Rekreatyonuna Motive Eden Unsurlar ve Elde Edilen Faydalar.....	19
2.4. Açık Alan Rekreatyonunun Turizm İle İlişkisi.	27
2.5. Açık Alan Rekreatyonunun Ekonomik Değeri.....	28
2.6. Açık Alan Rekreatyon Kaynakları.....	36
2.6.1. Milli Parklar	39
2.6.2. Tabiat Parkı.....	43
2.6.3. Tabiat Koruma Alanları.....	44
2.6.4. Tabiat Anıtları	45
2.6.5. Orman İçi Dinlenme Alanları	45
2.7. Açık Alan Rekreatyonunun Etkileri	48
2.7.1. Açık Alan Rekreatyonunun Doğal Çevredeki Etkileri.....	48
2.7.2. Açık Alan Rekreatyonunun Ekoloji Üstüne Etkileri	49
2.7.3. Açık Alan Rekreatyonunun Sosyal Çevredeki Etkileri.....	50

2.8. Açık Alan Rekreasyonunun Stres ve Kişilik Özelliği İlişkisi	53
2.9. Açık Alan Rekreasyonu ve Çevre Bilinci	57
2.10. Açık Alan Rekreasyonunun Demografik Parametreler İle İlişkisi	58
2.11. Açık Alan Rekreasyonunda Risk Yönetimi.....	64
2.12. Açık Alan Rekreasyonu ve Doğa Sporları	70
2.12.1. Karada Yapılan Aktiviteler.....	72
2.12.2. Karda Yapılan Aktiviteler.....	75
2.12.3. Suda Yapılan Aktiviteler	75
2.12.4. Havada Yapılan Aktiviteler	76
2.13. Türkiye ve Antalya Doğa Sporları Potansiyeli	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU, DOĞA SPORLARI YAPAN BİREYLERİN BU SPORLARI YAPMA NEDENLERİ VE ANTALYA ÖRNEĞİ

3.1. Doğa Sporları Yapan Bireylere Yönelik Anket Çalışmasının Amaç, Kapsam ve Yöntemi	80
3.1.1. Anket Çalışmasının Amacı.....	80
3.1.2. Araştırmanın Kapsamı.....	80
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	81
3.2. Bulgular	82
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	120
Ek-1 Doğa Yürüyüşçüsü, Dağcı ve Kaya Tırmanıcılarına Uygulanan Anket.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	132

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Serbest Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki	27
Şekil 2.2. Açık Alan Rekreasyon Deneyiminin Evreleri	32
Şekil 2.3. Risk Yönetimi Planlama Modeli	66
Şekil 2.4. Açık Alan Rekreasyonumdaki Riskler ve Etkileşimleri.....	67
Şekil 2.5. Kaza Oranları Üçgeni	68

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Maslow ve İbn-i Haldun'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi .	24
Tablo 2.2. Türkiye'deki Milli Parklar	40
Tablo 2.3. Türkiye'deki Tabiat Parkları	43
Tablo 2.4. Türkiye'deki Tabiatı Koruma Alanları	44
Tablo 2.5. Zararlı ve Yararlı Stres Belirtileri	54
Tablo 2.6. Rekreatif Aktivitelere Katılımla Yaşın İlişkisi	59
Tablo 2.7. Açık Alan Aktivite Çeşitleri	71
Tablo 3.1. Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Dağılımı .	82
Tablo 3.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	82
Tablo 3.3. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	82
Tablo 3.4. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	83
Tablo 3.5. Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	83
Tablo 3.6. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı	83
Tablo 3.7. Katılımcıların Annelerinin ve Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı	84
Tablo 3.8. Katılımcıların Çalıştıkları Sektörlere Göre Dağılımı	84
Tablo 3.9. Katılımcıların Gelir Seviyelerine Göre Dağılımı	84
Tablo 3.10. Katılımcıların Yetiştikleri ve Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Dağılımı	85
Tablo 3.11. Katılımcıların Yaşadıkları Mekâna Göre Dağılımı	85
Tablo 3.12. Katılımcıların Sigara ve Alkol Kullanımına Göre Dağılımı	85
Tablo 3.13. Sigara ve Alkol Kullanan Katılımcıların Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı	86
Tablo 3.14. Katılımcıların Anne, Baba, Eş, Kardeş ve Yakın Akrabalarının Aşağıdaki Sporlar İle Aktif Olarak Uğraşıp Uğraşmadıklarına Göre Dağılımı	86
Tablo 3.15. Katılımcıların Aktivite İle İlk Kez Nasıl Tanıştıklarına Göre Dağılımı	87
Tablo 3.16. Katılımcıların Ne Zamandır Aktiviteye Katıldıklarına Göre Dağılımı	87
Tablo 3.17. Katılımcıların Aktiviteye Kimlerle Katıldıklarına Göre Dağılımı	87

Tablo 3.18. Katılımcıların Yaptıkları Aktivite İle İlgili Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Dağılım	88
Tablo 3.19. Katılımcıların Eğitimleri Nereleden Aldıklarına Göre Dağılım	88
Tablo 3.20. Katılımcıların Aktivite İçin Aylık Ortama Bütçeleri	88
Tablo 3.21. Katılımcıların Ayırdıkları Bütçeyi Yeterli Bulup Bulmadıklarına Göre Dağılımı	89
Tablo 3.22. Katılımcıların Aktivite Katılımı İçin Gerekli Harcamaları Kendilerinin Karşılayıp Karşılamadığına Göre Dağılımı.....	89
Tablo 3.23. Katılımcıların Her Hangi Bir Derneğe veya Kulübe Üye Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı	89
Tablo 3.24. Katılımcıların Etkinliklerden Haberdar Olma Şekillerine Göre Dağılımı	90
Tablo 3.25. Katılımcıların Etkinliklere Yılda Kaç Defa Katıldıklarına Göre Dağılımı	90
Tablo 3.26. Katılımcıların Etkinliklerde Güvenlikle İlgili Önlem Alıp Almadıklarına Göre Dağılım	90
Tablo 3.27. Katılımcıların Aldıkları Güvenlik Önlemlerine Göre Dağılımı.....	91
Tablo 3.28. Katılımcıların Gerekli Malzemeye Sahip Olup Olmadığına Göre Dağılım	91
Tablo 3.29. Katılımcılardan Malzemesi Olmayanların Gerekli Malzemeyi Nereden Temin Ettiklerine Göre Dağılım.....	91
Tablo 3.30. Katılımcıların Başka Şehirlerde Bu Aktiviteleri Yapıp Yapmadıklarına Göre Dağılımı	92
Tablo 3.31. Katılımcıların Başka Ülkelerde Bu Aktiviteleri Yapıp Yapmadıklarına Göre Dağılımı	92
Tablo 3.32. Katılımcıların Doğa Sporları ile İlgili Yayınları Takip Edip Etmediklerine Göre Dağılımı	92
Tablo 3.33. Katılımcıların Katıldıkları Doğa Sporlarına Göre Dağılımı	93
Tablo 3.34. Katılımcıların Etkinliklere Beraber Katıldıkları Arkadaşları ile Diğer Zamanlarda da bir Araya Gelip Gelmediğine Göre Dağılımı	93
Tablo 3.35. Katılımcıların Serbest Zamanlarını Değerlendirme Seçimlerine Göre Dağılımı	94
Tablo 3.36. Katılımcıların Etkinliklere Katılma Nedenlerine Göre Dağılımı.....	94
Tablo 3.37. Kaya Tırmanıcılarının Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	95

Tablo 3.38. Dağcıların Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	96
Tablo 3.39. Doğa Yürüyüşçülerinin Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	97
Tablo 3.40. Katılımcıların Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydalara Göre Dağılım	98
Tablo 3.41. Kaya Tırmanıcılarının Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	99
Tablo 3.42. Dağcıların Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	100
Tablo 3.43. Doğa Yürüyüşçülerinin Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	101

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1. Hiking	73
Resim 2.2.Trekking	73
Resim 2.3. Dağcılık.....	74
Resim 2.4. Kaya Tırmanışı.....	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKUT.....	Arama ve Kurtarma Derneği
BESYO.....	Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu
CVM.....	Contingent Valuation Method
FMA	Fayda Maliyet Analizi
IUCN	International Union for Conservation of Nature
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin
KAF.....	Kişilik Araştırma Formu
s.....	Sayfa
SMY	Seyahat Maliyet Yöntemi
St.	Saint
TDF	Türkiye Dağcılık Federasyonu
VALS	Values and Life Style Survey
vb.....	ve benzerleri
ve diğ.....	ve diğerleri
www	World wide web

ÖZET

Bu tez çalışması ile açık alan rekreasyonunun incelenmesi, Antalya ili ve yakın çevresinde doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktivitelerine katılan bireylerin bu aktivitelere katılma nedenleri ve katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması ve katılımcıların profillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan anket, 2010–2011 yılında Antalya ve çevresinde doğa yürüyüşü (n=205), dağcılık (n=114) ve kaya tırmanışı (n=101) yapan toplam 420 bireye uygulanmıştır. Anket uygulaması ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences 18.0 (SPSS 18.0) istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesi aşamasında ise, frekans (f) yüzde (%) ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (Ss) gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler ve normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediği için Non-parametrik testlerden Kruskal Wallis Varyans Analizi (χ) ve Mann-Whitney U (Z) testi kullanılmıştır. Aktivite katılımcılarının demografik değişkenleri ile etkinliklere katılma nedenleri ve elde ettikleri faydalar arasında ilişkinin olup olmadığı sorgulanmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında fark çıktığında bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Post-Hoc testlerinden Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır. Sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bu bireylerin doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktivitelerini yapma nedenleri, elde ettikleri faydalar, etkinliklere katılım sıklıkları, kimlerle katıldıkları, ayırdıkları bütçe gibi konular saptanıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sonucunda doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireylerin, çoğunlukla erkek ve bekâr olduğu; doğa yürüyüşü yapanların yaş ortalamasının $\bar{X}_{yaş}=43,75$, çoğunluğun emekli ve %41,5'inin 1001–2000 TL gelir elde ettiği, dağcılık yapanların yaş ortalamasının $\bar{X}_{yaş}=40,94$, çoğunluğun serbest meslek sahibi ve %30,7'sinin 1001–2000 TL gelir elde ettiği, kaya tırmanışı yapanların yaş ortalamasının $\bar{X}_{yaş}=29,77$, çoğunluğun öğrenci olduğu ve 0–1000 TL gelir elde ettiği; her branşta çoğunluğun lisans mezunu olduğu, sigara ve alkol kullanımının az olduğu, aktivitelere katılımın beş yıldan az zamandır olduğu, daha çok arkadaşlar ile birlikte aktivitelere katıldıkları; kaya tırmanışı ve dağcılık yapanların çoğunluğunun bu konuda eğitim aldıkları ve aktivite sırasında güvenlik önlemleri aldıkları, ilgi alanı olması, doğayla bütünleşme, yeni beceriler edinme ve onları kullanma, sıkıntı ve stres atmak, sağlığı olumlu yönde etkileme nedenleriyle bu aktivitelere katıldıkları; etkinliğe katılımlarından kendilerini daha mutlu, daha sağlıklı ve güçlü hissettikleri, kendilerine güvenlerinin arttığı, kendilerini rahatlatmış ve tazelenmiş hissettikleri, yeni şeyler öğrenip, yeni kişilerle tanıştıkları gibi faydalar elde ettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Açık Alan Rekreasyonu, Doğa Sporları Rekreasyonu, Doğa Yürüyüşü, Dağcılık, Kaya Tırmanışı.

ABSTRACT

OUTDOOR RECREATION, REASONS FOR INDIVIDUALS PARTICIPATION IN NATURE-BASED SPORTS WHITIN THE PROVINCE OF ANTALYA

This study aims to research outdoor recreation and investigate the profile of individuals who participate in hiking-trekking, mountaineering and rock climbing within the province of Antalya and the surrounding area. Their reasons for, and the benefits gained by, participating in a particular activity are combined with some demographic variables to determine the participants' profiles. A survey of 420 individuals has been prepared for this purpose during 2010-2011 and breakdown into the following groups:- Hiking (n = 205), Mountaineering (n = 114) and Rock climbing (n = 101). The survey attempts to establish and evaluate the participant's reasoning for becoming involved in these activities, the perceived benefits, frequency of participation, who they participate with and money spent in any group activities. The results from the survey have been analysed using Statistical Package for the Social Sciences 18.0 (SPSS 18.0).

In the data evaluation phase the following statistical definitions were used:- frequency (f), percentage (%), mean ($\bar{x}$) and standard deviation (Ss). Normal distribution and homogeneity conditions were not be performed in this study therefore two non- parametric tests, Kruskal-Wallis analysis of variance (χ) and the Mann-Whitney U (Z) test, were used to analyze the data. The relationship between the demographic variables of the activity participants, their reasons for participation and any benefits gained through participation in the activity was investigated. One Post-Hoc test, the Bonferroni correction test, was used to find out whether the differences observed between the groups was a result of the analysis. The results were evaluated at the level of 0.05 significance.

The results from the survey have shown that the majority of participants were single males; the average age of hikers was $\bar{x}_{age}=43.8$ most of whom were mainly retired and 41.5% of them had monthly incomes of between 1001 to 2000 TL. The group of mountaineers featured many entrepreneurs, an average age of $\bar{x}_{age}=40.94$ and 30.7% earned between 1001 to 2000 TL. The group of rock climbers had an average age of $\bar{x}_{age} = 29.77$, the majority of whom were students with incomes between 0 to 1000 TL. In addition to these findings the study also illustrates that the majority of the participants undertook their pastime within a friendship group (presumably because a high level of trust is desirable for these types of outdoor activities), possessed Post Graduate degrees, were non-smokers and did not drink alcohol excessively. The majority of survey participants had less than five years participation in their

chosen activity at the time the survey was conducted. Participants who were interested in rock climbing and mountaineering tended to have had some form of formal safety training. The survey has also illustrated that these people were motivated to obtain and use new skills, experience the outdoors and to reduce their stress levels through relaxation. People who participated in rock climbing described themselves as happier, healthier, stronger, more self confident, refreshed and relaxed. Participants in mountaineering and hiking described similar feelings of increased well being. In particular, hiking as an activity which helped them to learn new skills and meet new people.

Keywords: Recreation, Outdoor Recreation, Nature-Based Recreation, Trekking, Mountaineering, Sport Climbing.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasıyla akademik dünyaya sıfırdan başlayıp bilimsel açıdan çok şey öğrendim ama kişisel gelişimime olan katkısının daha önemli olduğu inancındayım. Bu nedenle yüksek lisans çalışmasına başlamamda beni cesaretlendiren Sayın Arş. Gör. Güney ÇETİNKAYA'ya, Sayın Öğr. Gör. Yılmaz SEVGÜL'e; tez aşamamda beni yönlendiren ve her türlü katkıda bulunan Danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Faik ARDAHAN'a; tez anketlerimi doldurmam sırasında yardımcı olan Toroslar Doğa Sporları Kulübü'ne (TODOSK), Antalya Doğa Sporları Platformu'na (ANDOSP), Zirve Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü'ne, Antalya Doğa Sporları Kulübü'ne (ANTADOSK), Akdeniz Üniversitesi Kaya Tırmanışı Topluluğu'na, Akdeniz Dağcılık ve Doğa sporları Kulübü'ne (ADDK), Çevre ve Doğa Dostu Federasyonu'na ve yardımcı olan kişilere ve özellikle anket uygulamasına katılan tüm tırmanıcı arkadaşlarıma; her koşulda beni destekleyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA'ya; her dönemde yanımda olan yüksek lisans sınıf arkadaşım Tevfik TURGUT'a; beni anlayışla karşılayıp destekleyen sevgili eşime ve canım oğlum Sarpıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayşe KALKAN

GİRİŞ

Serbest zaman, bireyin temel ihtiyaçları, çalışma ve bunun gerekleri için harcadığı zamanın dışında kalan zamandır. Serbest zamanın değerlendirilmesi durumu söz konusu olduğunda karşımıza rekreasyon kavramı çıkar. Serbest zamanlarda yapılan etkinlikler serbest zaman etkinliği veya rekreatif etkinlik olarak tanımlanır (Karaküçük, 2005, s. 59). Diğer bir deyişle “Rekreasyon, bireyin özgür zamanında zevk almak ya da bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için yaptığı etkinlikler ya da deneyimlerdir” (Kılbaş, 2001, s. 14).

İnsanlar, çeşitli büyüklük ve zamanlarda ortaya çıkan serbest zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, açık veya kapalı alanlarda ya da pasif-aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Toplumun sınıfsal yapısıyla da ilişkili olarak farklı insan grupları tarafından, çok çeşitli ve değişik rekreasyon etkinlikleri gerçekleştirilmektedir (Karaküçük, 2005, s. 58–233). Genel olarak rekreasyon eylem çeşidine göre aktif ve pasif rekreasyon, yapısal sınıflamaya göre açık alan ve kapalı alan rekreasyonu, amaçlarına göre dinlenme amaçlı, kültürel, toplumsal, sportif amaçlı, turizm amaçlı ve sanatsal amaçlı, çeşitli ölçülere göre yaş faktörüne, faaliyete katılanların sayısına, zamana, kullanılan mekâna ve sosyolojik muhtevaya göre, özel işlevlerine göre ticari, sosyal, uluslararası, estetik, fiziksel ve orman rekreasyonu olarak sınıflandırılmaktadır (Mirzeoğlu, 2003, s. 241–242).

Rekreasyonun mekâna göre sınıflandırılması açık alan rekreasyonu ve kapalı alan rekreasyonu olmak üzere iki çeşittir. Açık alan rekreasyonu konusu oldukça önemlidir. Açık alan rekreasyonu insan-çevre ilişkisinin her ayrıntısının hikâyesi ve birçok kültürün etkisiyle şekillenmektedir. Açık alan rekreasyonu için benzer anlamları içeren farklı tanımlar mevcuttur. Bu tanımlardan en kapsamlı olanlarından birini İbrahim ve Cordes yapmışlardır: “Açık alan rekreasyonu, katılımcıların gönüllü olarak katıldıkları ve katılımcılar ile doğa elementleri arasında etkileşimin olduğu organize serbest zaman aktiviteleridir” (Plummer, 2009, s. 1). Bireyler içinde bulundukları kent yaşamının getirdiği ağır yüklerden kurtulmak, kendilerini dinleyip yalnız kalmak, doğayı dinlemek ve keşfetmek, derin düşünmek, yeni insanlarla tanışıp yeni ortamlara girmek, fiziksel dayanıklılık ve güç elde etmek ve bunları sürdürmek, sağlıklı olmak gibi değişik nedenlerle serbest zamanlarını açık alan aktivitelerine katılarak değerlendirmektedir. Açık alan aktiviteleri şehirdeki parklar, şehir dışındaki dağlar, ovalar, nehirler, ormanlar gibi mekânlarda gerçekleştirilmektedir. Açık alan aktiviteleri içerisinde doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı doğa sporları geniş yer tutmaktadır. Doğa sporları karada, havada, suda ve karda yapılanlar olmak üzere sınıflandırılmaktadır.

Doğa sporlarından karada yapılan doğa sporları oldukça çeşitlidir. Doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı bu sporlardan bazıları dağcılık, kampçılık, kaya tırmanışı, buzul tırmanışı, kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü, mağaracılık, motor sporları, dağ bisikleti, safari, doğa fotoğrafçılığı, paintball, avcılık, doğa gözlemciliğidir. Bu sporlardan doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı her yaştan, cinsiyetten, gelir seviyesinden, meslekten ve eğitim seviyesinden bireylerin katılabildiği aktivitelerdir. Doğa yürüyüşü, şehirlere çok yakın mesafelerde gününbirlik yapılabilirdiği, teknik malzeme, donanım fazla gerektirmediği için katılımcı sayısı ve talebi daha fazla olmaktadır. Doğa yürüyüşü deniz kenarında güzel manzara seyri için, ulaşımın bittiği yerlerde de farklı aktivitelere katılabilmek için yapılabilmektedir.

Dağcılık, yürüyüş, tırmanış ve kampçılığı içinde barındıran, karada, karda, buzda yapılabilen doğa sporudur. Dağcılık keyif ve rekreasyon anlamında, zengin ve çeşitli doğa parçalarında fiziksel ve zihinsel zorluklarla baş edebilmektir. Dağcılığı öğrenebilmek, macera ve sakinlik arasında bıçak sırtında deneme yapmak gibidir ve hata ile de sonuçlanabilmektedir (Hill ve Johnston, 2000, s. 6). Bu nedenle riskli bir spordur ve eğitim ve teknik donanım gerektirir. İçerdiği risklere ve zorluklara rağmen çok sayıda talep almaktadır. Bireyler değişik nedenlerle katılsalar da fiziksel ve zihinsel faydalar elde ettikleri için bu sporu yapmaktadırlar.

Kaya tırmanışını kendi içinde malzeme kullanımına göre serbest ve emniyetli, parkurların uzun-kısa olmasına göre uzun duvar tırmanışı ve kısa kaya tırmanışı (bouldering), yükselme biçimine göre yapay ve doğal tırmanış, kullanılan malzemeye göre alınan emniyet şekline göre ise geleneksel kaya tırmanışı ve sportif kaya tırmanışı olarak sınıflandırmak mümkündür. Riskli bir spordur, eğitim almayı ve teknik donanım gerektirir.

Antalya dağcılık ve kaya tırmanışının her çeşidine ev sahipliği yapabilecek doğa kaynağına sahiptir. Antalya'da birçok doğa sporları kulüpleri/dernekleri vardır ve düzenli olarak aktiviteler düzenlemektedirler. Taleplerin fazla olması nedeniyle ticari organizasyonlar da mevcuttur.

Açık alan aktivitelerine yönelmenin temelinde bireylerin kentlerden uzaklaşıp doğada kendilerini dinlemek istemeleri yer almaktadır. Doğaya giden bireyler fiziksel olarak güçlenmekte, psikolojik olarak rahatlayıp ruhunu dinlendirebilmektedir. Açık alanda şehrin bütün kirliliğinden uzaklaşan bireyler farklı faydalar elde etmektedir. Doğa sporları aktivitelerine katılma nedeni değişse de bireylerin rahatlaması ve kendini tazelenmiş, dinlenmiş ve yenilenmiş hissetmesi kent yaşantısına döndüğü zaman baş etmesini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle doğa sporları bireylerin maddi ve manevi faydalar elde edip bireysel ve toplumsal açıdan pozitif olmalarına katkı sağlamaktadır. Bireylerin serbest

zamanları ile bu aktivitelerin ortak çakışma zamanı fazlaca olabildiğı için yüksek talep oluşmaktadır.

Bu tez çalışmasının amacı; açık alan rekreasyonunun incelenmesi, Antalya ili ve yakın çevresinde doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanış aktivitelerine katılan bireylerin bu aktivitelere katılma nedenleri ve katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması ve katılımcıların profillerinin belirlenmesidir. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde serbest zaman ve rekreasyon tanımlanmıştır. Serbest zaman bireylerin temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kalan zamanlarıdır. Bu serbest zaman içinde gönüllü olarak yapılan etkinlikler de rekreasyonel etkinliklerdir.

İkinci bölümde açık alan rekreasyonu değişik boyutlarıyla ele alınmıştır. Açık alan rekreasyonu doğanın kendisi, aktiviteyi düzenleyenler ve katılımcılar açısından değerlendirilmiştir. Açık alanda doğa sporları aktivitelerinden herhangi birisi katılımcı, varsa yerel halk, doğa ve organizasyon için farklı etkilere sahiptir. Doğa sporları doğanın ve doğa olaylarının kontrol edilememesi nedeniyle risk içerirler. Bu bölümde doğa sporlarının çok boyutlu etkileri yer almaktadır.

nc bölümde ise Antalya ili ve yakın çevresinde doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanış ayan bireylerin profillerinin belirlenmesine yönelik anket uygulamasının analizi, elde edilen sonuçlar ve öneriler yer almaktadır. Katılımcıların doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanış aktivitelerini yapma nedenleri, elde ettikleri faydalar, etkinliklere katılım sıklıkları, kimlerle katıldıkları, ayırdıkları bt gibi konular cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, meslek gibi parametrelerle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN ve REKREASYON

1.1. Zaman Kavramı

Zaman göreceli bir kavramdır ve göreceli olduğundan dolayı insanların zamanı yönlendirme konusundaki yaklaşımları birbirinden oldukça farklıdır. Zaman bir algılama olayıdır. İnsanlar güzel bir tatildeyken günlerin nasıl geçtiğini anlamazken, kırmızı ışıktaki beklerken bir dakika bile çok uzun bir süre gibi gelebilir (Karaoğlu, 2006, s. 31). Zamanın bizim için anlamı o zaman diliminde yaşadıklarımızla veya hissettiklerimizle ilgilidir. Sözgelimi; paraşütçü için 10 saniyenin anlamı ile otobüs durağında otobüs bekleyen birisi için 10 saniyenin anlamı ve sürenin geçme hızının algılanması birbirinden farklıdır. Çok önemli bir futbol maçında maçın son beş dakikası galip takım seyircileri için bitmek bilmezken, mağlup takımın seyircileri için hemen bitecektir. Bahsedilen tüm durumlarda zamanın anlamının farklılaştırılmasının sebebi zamanı hangi sıklıkta kontrol ettiğimiz ve hangi aralıklarda ölçtüğümüzle ilgilidir (Ardahan, 2002, s. 3). Yani zaman kendi içinde ayrımlar göstermektedir. Çünkü hissettiğimiz zamanla, saatimizin gösterdiği zaman aynı değildir. Mutlu olduğumuz anlarda zamanın çabuk geçtiği düşünülürken, sıkıntılı, üzüntülü olduğumuz anlarda sanki saat hiç ilerlemiyormuş gibi algılanır. Zamanı verimli kullanmanın sırrı kişinin ne kadar organize çalışabildiğine bağlıdır. Kimi zaman yapılması gereken işin en kısa sürede ve en verimli şekilde bitirilebilmesi için zamanın düzenlenmesi, kimi zamansa belirlenen bu hedeflerin belli bir organizasyon (planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon, kontrol, eğitim) çerçevesinde yürütülmesi gerekir (Silahtaroglu, 2004, s. 5).

Zamanı birçok yazar ve araştırmacı değişik açılardan ele alarak tanımlamış ve sınıflandırmıştır. Silahtaroglu (2004, s. 5) zamanı; kişisel zaman, örgütsel zaman, yönetsel zaman olarak ele almışken, Ardahan (2002, s. 5) bu zaman çeşitlemelerine çalışma zamanı ve serbest zamanı da ilave etmiştir. Benzer şekilde Garzia zamanı; çalışma zamanı, çalışmaya bağlı etkinliklere ayrılan zaman, yaşamı sürdürmeye yönelik etkinlikler ve serbest zaman olarak bölümlere ayırırken, Megyeri de zamanı yine temel ihtiyaçların giderilmesine ayrılan zaman (uyku, temizlik, giyinme yemek yemek vb.), çalışma ve buna bağlı etkinlikler için ayrılan zaman (iş, yolculuk, ödev, öğrenim için geçen süre vb. gibi), serbest etkinliklere ayrılan zaman (eğlence, spor, dinlenme vb.), diğer etkinliklere ayrılan zaman olarak gruplamıştır (Karaküçük, 2005, s. 13).

Bütün bu gruplamalarda mutlaka kişinin kendi istediği doğrultuda kullanıp değerlendirebildiği serbest zaman yer almaktadır. Bu zaman içerisinde birey sadece gönüllü olarak istediği bir şeyi gerçekleştirir.

Özetle zaman; içinde yaşadığımız dönemdir ve bizim için ifade ettikleriyle bizim açımızdan taşıdığı önem bizim etkileşimde bulunduğumuz kadardır. Bütün zamanlarımızı, ruhsal ve fiziksel durumumuzu etkileyen zaman türleri içerisinde serbest zamandır. Serbest zamanımızı değerlendirme şeklimize bağlı olarak ruhsal ve fiziksel açıdan olumlu faydalar sağlamamız söz konusudur.

1.2. Serbest Zaman ve Rekreasyon

Çalışma ve serbest zaman kavramları, toplumların bu kavramları kullanmaları ve yeniden tanımlamalarıyla birlikte asırlardır değişmektedir. Serbest zaman ve çalışma kavramları tamamıyla birbirine zıt kavramlardır, serbest zaman kavramı zihinsel olarak geniş bir anlam ifade etmektedir. Kısacası serbest zaman; serbest, zorunlu olmayan zamanı kapsamaktadır, serbest zaman bir tür özgürlük olarak nitelendirilmiştir (Demir ve Demir, 2006, s. 37).

Serbest zamanın değerlendirilmesi durumu söz konusu olduğunda karşımıza rekreasyon kavramı çıkar. Serbest zamanlarda yapılan etkinlikler serbest zaman etkinliği veya rekreatif etkinlik olarak tanımlanır. Rekreasyon farklı yönlerden değerlendirilerek türlü tanımlar yapılmıştır, bu tanımların bazıları şöyledir: Sözlükte “recreate” yenilemek, tazelemek, canlandırma, neşelendirmek, dinlenmek, istirahat etmek, “recreation” dinlenme, istirahat, eğlence, neşelenme ve “recreative” canlandırıcı, dinlendirici, neşelendirici, eğlendirici olarak tanımlanmaktadır (Akdikmen, 1992, s. 437). Rekreasyon kelime olarak yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamlarına gelen Latince “recreatio” kelimesinden gelmektedir. Genel olarak serbest zamanları değerlendirme anlamını vermek için kullanılsa da bireylerin veya grupların serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları dinlendirici ve eğlendirici aktiviteleri ifade etmektedir (Karaküçük, 2005, s. 59; Ozankaya, 1981, s. 27). Kılbaş’a (2001, s. 14) göre, “Rekreasyon, bireyin özgür zamanında zevk almak ya da bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için yaptığı etkinlikler ya da deneyimlerdir”. Mull ve diğerlerine (1997, s. 4) göre ise rekreasyon “katılımdan beklenen çıktılarının ve seçeneklerin bireye bırakıldığı bir serbest zaman deneyimidir”.

Rekreasyon, geniş anlamda serbest zamanlarda meşgul olunan uğraşları kapsar. Ancak bu uğraşlar fazla mesai, ikinci iş, ev işleri ve evle ilgili olan birçok çeşitli zorunlu işleri kapsamaz (Baud-Bovy ve Lawson, 1998, s. 1). Akesen’e göre rekreasyon bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacını taşıyan, aynı zamanda bireyin

sosyal, kültürel, ekonomik ve fizyolojik olanakları ile bağımlı serbest zaman kullanımlarını içeren eylem ya da eylemler olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle rekreasyon, bireyde doyuma ve iyi olmaya doğru gelişen bir duygudur. Bu duygu üstünlük, güçlülük, canlılık, kabul görme, başarı, bireysel değer ve zevk almadan oluşur (Kılbaş, 2001, s. 14).

Rekreasyon, serbest zaman aktivitelerinin bireysel veya kolektif olarak doğrudan kullanımı ile özgürlük ve zevkle dolu ihtiyaçların acilen karşılanması için gereklidir. Bu sebeple de rekreasyon değerlidir, bireylerin gönüllü olarak katıldıkları ve bireysel gelişimlerini destekleyen bir serbest zaman deneyimidir (Rossman ve Schlatter, 2000, s. 11).

Burada dikkat edilmesi gereken konu; genelde rekreasyon etkinliğinin serbest zaman içinde yapılması, fakat her serbest zamanda yapılan etkinliğin rekreasyon olmadığıdır. Rekreasyonda ana amaç dinlenmek ve enerji toplamaktır (Akten, 2003, s. 116).

Bu tanımlamalara bakıldığında serbest zamanda yapılan her türlü faaliyet rekreasyon faaliyeti değildir. Bir orman mühendisinin ölçüm amaçlı ormanda olması, yürüyüş yapmasının orman rekreasyonu olmadığı gibi veya bir arkeoloğun su altı arkeolojisi için araştırma amaçlı dalış yapmasının kültür rekreasyonu veya açık alan rekreasyonu olamaması bunun en özel örneklerindendir. Bunların yanında sıradan bir insanın ev ihtiyaçlarını almak için büyük bir alışveriş merkezine gitmesi rekreasyon değildir, ancak bu kişinin o alışveriş merkezinde düzenlenmiş bir müzik dinletisini dinlemeye gitmesi bir tür pasif rekreasyondur.

1.3. Rekreasyon Talebinin Gelişmesi

Sanayi devriminden günümüze değin sürmekte olan teknolojik gelişmeler hayatımızı kolaylaştırmanın yanı sıra monotonluğu ve bu monotonluğun getirdiği yorgunluğu ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile sanayileşme, sanayileşmenin artması ile iş olanakları ve sanayi bölgelerine göçler başlamıştır. Bu göçlerle büyüyen kentler gün geçtikçe kalabalıklaşmış ve yaşanması yorucu mekânlar haline gelmişlerdir. Teknolojinin gelişmesi sonucu hayatımıza pozitif ve negatif yönde etkisi olan bu iki unsur insanların dinlenme, eğlenme ve yenilenme ihtiyacını arttırmıştır. Bu nedenle rekreasyon günümüzde önemli bir hal almaktadır. Buhar makinesinin 1786 yılında bulunmasını izleyen sanayileşme hareketiyle her alanda olduğu gibi rekreasyon aktiviteleri konusunda da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Rekreasyonel aktivitelerin çeşitlenmesi ve zenginleşmesi konusundaki asıl ve en büyük gelişmeler II. Dünya Savaşı sonrasında olmuştur (Müderrisoğlu ve Uzun, 2004, s. 109).

Siyasal ve toplumsal tabandan kaynaklanan bir gereksinimin karşılanması amacıyla batı kültüründe ortaya çıkan insan hakları kavramının temelini dinler arası, sınıflar arası ve ırklar arası çatışmalar, sömürgecilik ve hümanizm anlayışı gibi etkenler oluşturur. Birleşmiş

Milletler Teşkilatının yayımladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin (İHEB) ilgili maddelerinde serbest zaman aktivitelerine katılma bir insan hakkı olarak tanımlanmış ve buna bağlı olarak da bu aktivitelerin düzenlenmesi ve katılımı konusunda pozitif gelişmeler olmuştur (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 11).

Bunların dışında Karaküçük (2005, s. 102) rekreasyonun ortaya çıkmasının nedenlerini sosyal ve ekonomik faktörleri izleyen şekilde sıralamıştır;

- Ekonomik verimlilik ve çalışma koşullarındaki gelişmeler (serbest zamanların artışı),
- Harcanabilir gelirin artması,
- Şehirleşme,
- Nüfus artışı ve hareketliliği,
- Teknolojideki değişim,
- Kitle iletişim araçlarının etkisi, reklam ve propaganda,
- Kültürel etki,
- Eğitim düzeyi,
- Çevre bilinci,
- Değişen yeni sağlık bilinci ve istekler,
- Değerlerdeki değişimler,
- Siyasal otorite ve diğer kurumların etkileri,
- Eğlence hareketinin etkisi,
- Doğal zenginliklerin etkisi,
- Mobilite,
- Araç-gereç ve malzemenin teşviki,
- Rekreasyonel merkezlerin ve rekreasyon işletmelerinin yaygınlaşmasıdır.

1.4. Rekreasyonun Faydaları

Rekreasyonun kişinin bedensel ve ruhsal yenilenmesindeki rolü nedeni ile insan hayatında önemli bir yeri vardır. Bu nedenle toplumu geleceğe taşıyacak olan gençlerin, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler olabilmeleri için, mevcut rekreasyonel faaliyet ve eğilimlerinin belirlenmesi önemli bir konudur (Müderrişoğlu ve Uzun, 2004, s. 108).

Rekreasyon, hızlı kültürel/toplumsal değişim içindeki toplumlarda gençlerin, okul dışındaki kişilik gelişimlerini ve bütünleşmelerini sağlayabilir. Aksi halde çocukluktan yetişkinliğe geçerken genç kendisine uygun rolleri oynayamamaktan ve yetişkin dünyasında yerini alamamaktan dolayı sapkın davranışlar gösterebilir ve kural dışı grupların üyesi olarak

toplumun dışına düşebilir. Rekreasyon davranışını kişiden kişiye farklılaştıran etkenlerden biri bireyin eğitim düzeyidir. Özellikle bireyin rekreasyona ilişkin eğitim almış olması önemli bir belirleyicidir (Kılbaş, 2004, s. 142).

Serbest zamanlar spor yapmak, sağlıklı olmak ve kültürel etkinliklere katılmak gibi “pozitif” ya da çeşitli suçlar, uyuşturucu bağımlılığı ve şiddet gibi “negatif” olarak değerlendirilebilir. Rekreasyonun öğretilerinin olması ve şiddetin engellenmesindeki rolü ile gençlerin gelecekteki alışkanlıklarının yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır (Mansuroğlu, 2002, s. 54).

Rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri, rekreasyon faaliyetlerinin bireysel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir. Bireysel ve toplumsal yönden rekreasyonun faydaları (Karaküçük, 2005, s. 95; Önder, 2003, s. 31–32);

- Fiziki sağlık gelişimi kazandırır,
- Ruh sağlığını korur ve sürdürülmesine katkı sağlar,
- İnsanı sosyalleştirir,
- Bireysel beceri ve yeteneğin gelişmesini sağlar,
- Yaratıcı gücü geliştirir,
- Çalışma başarısı ve iş verimini artırır,
- Rekreasyon, uygun faaliyet seçimi yapmak, organize bir programa katılmak şartıyla iyi bir lider önderliğindeki bireyin iş verimini arttırmakta ya da başarısına olumlu katkı sağlamaktadır,
- Ekonomik hareketi geliştirir,
- Birey serbest zamanlarını değerlendirirken seçeceği etkinlik çeşidiyle ekonomik işlevi olan bir üretim sağlayabilmektedir. Özellikle ticari rekreasyon işletmeciliği ve seçilen aktivitenin gerektirdiği malzeme, ekipman alımı ve cari giderler ciddi bir ekonomik değer oluşturur,
- İnsanı mutlu eder,
- Mutlu insan yaratıcı olma ihtiyacındadır ve enerjisini hem işinde hem iş dışında kullanmak ister. Günümüzde mutlu, sağlıklı ve çağdaş insan rekreasyonla uğraşan insandır,
- Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar,
- Aynı konu üzerinde yapılan bir rekreatif faaliyet içinde toplumun her kesiminden insanlar bir arada bulunabilmektedir. Bu durum toplum hayatının niteliğini geliştirmekte ve toplumun moral değerlerini yükseltmektedir,

- Demokratik toplumun yaratılmasına imkân sağlar. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde ve toplumsal kurallara uyulmasında rekreatif faaliyetler önemlidir.

1.5. Rekreasyon Çeşitleri

İnsanlar, çeşitli büyüklük ve zamanlarda ortaya çıkan serbest zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, açık veya kapalı alanlarda ya da pasif-aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Toplumun sınıfsal yapısıyla da ilişkili olarak farklı insan grupları tarafından, çok çeşitli ve değişik rekreasyon etkinlikleri gerçekleştirilmektedir (Karaküçük, 2005, s. 58–233). Kent içindeki rekreasyon etkinlikleri organize futbol maçları, kültür-sanat etkinlikleri ve bunun gibi daha birçok etkinliklerdir. Kırsal alanlardaki etkinlikler ise doğa yürüyüşü, oryantasyon, kuş gözlemciliği, avcılık ve bunun gibi etkinliklerdir.

Rekreatif etkinlikler çok farklı metotlarla çok farklı biçimlerde sınıflandırılabilirler. Mekâna göre, zamana göre, eylem çeşidine göre, yapılış şekline göre; bireysel, bedensel, zihinsel, tedavi edici, amaçlarına göre şeklinde çoğaltılabilir. Her rekreatif etkinliğin gurubu bireyin bu etkinlikten beklentisine ve katılım biçimine göre değişir. Bu etkinlikler amaçlarına ve işlevlerine bağlı olarak da sınıflandırılırlar. Dinlenme, kültürel, toplumsal ilişkiler kurmak, sportif, turizm ve sanatsal amaçlı yapıyor olabilirler (Mull ve diğ., 1997, s. 4-5). Etkinliği planlayanlar açısından ticari, sosyal, uluslararası, estetik, fiziksel ve orman rekreasyonu şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Karaküçük, 2005, s. 78–79). Farklı bir açıdan rekreasyon, kamu, ticari, özel, gönüllü, terapi, okul, özel üyeli, silahlı kuvvetler ve işyeri rekreasyonu şeklinde bir sınıflandırmaya da tabi tutulmaktadır (Kesim, 2006).

İnsandan kaynaklanan ve insana ait bir eylem olan rekreasyon aktiviteleri, zamana, mekâna ve de birçok farklı özelliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Pehlivanoglu (1987)'na göre, rekreasyonel etkinliklerin sürdürüldüğü mekânın özelliklerine ya da iç mekân dış mekan ayrımı dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre, “kapalı yer” ve “açık alan” rekreasyonu olmak üzere iki rekreasyon tipi ortaya çıkmaktadır. Kapalı yer rekreasyonu, konutlar başta olmak üzere, geliştirilmiş çeşitli iç mekânlarda sürdürülen rekreasyon çeşidini kapsamakta ve özellikle bireylerin günlük yaşamlarındaki ağırlık ve yaygınlığıyla karakterize etmektedir. Açık alan rekreasyonu ise, doğal koşullara dönük olarak bireylere daha geniş mobilite olanakları sunan ve açık havada gerçekleştirilen rekreasyon çeşidinden oluşmaktadır.

Genel olarak rekreasyon eylem çeşidine göre aktif ve pasif rekreasyon, yapısal sınıflamaya göre açık alan ve kapalı alan rekreasyonu, amaçlarına göre dinlenme amaçlı, kültürel, toplumsal, sportif amaçlı, turizm amaçlı ve sanatsal amaçlı, çeşitli ölçülere göre yaş faktörüne, faaliyete katılanların sayısına, zamana, kullanılan mekâna ve sosyolojik muhtevaya göre, özel işlevlerine göre ticari, sosyal, uluslararası, estetik, fiziksel ve orman rekreasyonu olarak sınıflandırılmaktadır (Mirzeoğlu, 2003, s. 241–242).

Rekreasyon; günümüz insanının önemli bir sağlık riski sayılan “hareketsizliğin” spor ve açık alan etkinlikleri ile önlenmesi, her yaştaki insanın bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimine katkısı; aile, bölge ve ülke ekonomisine katkısı, turizm ve spor etkinlikleri ile ülkemizin tanıtımı ve ulusal gelir sağlama katkısı, bakımından önemli bir yere sahiptir. Rekreasyon; insanların serbest zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları etkinlikleri ifade eden bir kavramdır. Özellikle; Sanayi devriminden sonra daha da çok önem kazanan yeniden yaratılmış zamanların varlığı rekreasyonun önemini giderek arttırmıştır. Rekreasyon kavramı genel olarak beş farklı başlıkta toplanan faaliyetler bütünüdür. Sanayi devriminin gerçekleşmesi ile rekreasyon kavramı, geçtiğimiz yüzyılda gelişmiş ve çeşitli alt dallara ayrılmıştır¹. Bunlar; Açık Alan Rekreasyonu, Turizm Rekreasyonu, Sağlık (terapötik) Rekreasyonu, Park Rekreasyonu, Rekreasyonel Spor Yönetimi, İşyeri Rekreasyonu, Kampus Rekreasyonu, Hastane Rekreasyonu olarak sınıflandırılabilir.

Bu tez çalışmasının esasını oluşturan açık alan rekreasyonu tarihin içinden gelen ve birçok kültürün harmanlanmasından oluşan insan-çevre ilişkisi çerçevesinde ele alınması gereken çok önemli bir konudur. Açık alan rekreasyon aktivitelerine katılanların sayısı gerçek anlamda her geçen gün artmaya devam etmekte ve aktiviteler de çeşitlenmekte ve gelişmektedir. Açık alanda düzenlenen aktiviteler içerisinde de doğa sporları en geniş yeri tutmaktadır. Discovery, National Geographics gibi belgesel yayın yapan kanalların sayısının artması, popüler medyada yayınlanan “Survivor” gibi yarışmalar ve “Outdoor” gibi dergiler yayınlanması bu alanın daha çok duyulmasını sağlamış ve ilginin artmasına büyük katkılar sağlamıştır (Plummer, 2009, s. 1).

¹<http://www.besyo.akdeniz.edu.tr> Erişim Tarihi: 16.11.2010

İKİNCİ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU

2.1. Açık Alan Rekreatasyonu

Açık alan rekreatasyonu için birçok tanım yapılmıştır. Yıllar itibariyle gelişim ve değişim gösteren açık alan rekreatasyonun tanımları izleyen biçimde verilebilir (Plummer, 2009, s. 20);

- 1960; Carlson’a göre açık alan rekreatasyonu “keyif alınan, bilgi gerektiren serbest zaman aktivitesinin açık veya kapalı alanda doğal kaynakların değerini ve önemini bilerek gerçekleştirilmesi”,
- 1962; Outdoor Recreation Recourses Review Commision’a göre “kentsel açık alan ve yapay doğal alan inşa ederek buralarda aktiviteler yapmak”,
- 1966; Clawson ve Knetsch’e göre açık alan rekreatasyonu “aktivitelerin açık alanda gerçekleştirilmesidir”,
- 1979; Curtis’e göre “yabanıl, ilkel ve doğal, çok büyük açık alanlar, dağlar, göller, ormanlar, vadiler gibi alanlarda aktiviteler yapmak”,
- 1982; Douglass’a göre “peyzaj mimarlığı, orman mühendisliği, çevre bilimi, fizik eğitimi gibi birçok disiplinlerin çeşitliliğini içeren ve anlamlarının karışımından oluşan bir rekreatasyon türü”,
- 1993; İbrahim ve Cordes’e göre “katılımcıların tamamen kendi istekleriyle gönüllü olarak serbest zamanlarında katıldıkları, katılımcılar ve doğanın elementleri arasında organize edilmiş aktiviteler”,
- 1996; Leitner’e göre “bireylerin, fiziksel, psikolojik, duygusal ve sosyal olarak yenilenmesini sağlayan aktiviteler ile açık alandaki doğal çevre arasındaki etkileşim”,
- 2001; Queensland Outdoor Federation’a göre “açık alanda yapılan ve yarışma veya kuralları olmayan, herhangi bir tesis veya altyapı olmaksızın yapılabilen, geniş araziler, bol miktarda su veya hava gerekebilen, çoğunluğu açık alan olan ve düzenlenmemiş doğal arazide gerçekleşen etkinlikler toplamıdır”

Tüm bu tanımların ortak noktaları bir araya getirilerek yapılacak tanıma göre “Açık Alan Rekreatasyonu, “bireylerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, tesis olsun veya olmasın organize aktivitelerin düzenlendiği, yarışma anlayışının olmadığı, bireyin bireylerle ve çevreyle ilişkisinin önemli olduğu, doğal ve/veya düzenlenmiş alanlarda yapılan rekreatasyon türüdür”.

“Outdoor” veya Türkçe karşılığıyla “açık alan”, esasen bireyin ‘her şeyden uzak’ olma hissini kendisinde gerçekleştirebildiği bütün yerleri tamamen kapsayan bir terimdir. Şehirde

doğup büyümüş birisi için evinden birkaç adım uzaklıktaki bir çiftlik olabilir. Avrupa ve kuzey Amerika'da hızla artan şehir parkları şehir sınırları içerisinde ıssızlık ve sessizlik olanakları sağlayabilmektedir (Bell, 2001, s. 1).

Açık alan rekreasyonunda aktivitelerin gerçekleştirilmesi için doğanın kendisi ve açık alan gerekmektedir. Ancak; açık alanda gerçekleştirilen bütün organize aktiviteler açık alan rekreasyonu içinde değerlendirilmemektedir. Örneğin, futbol veya tenis açık havada oynanan organize aktiviteler olmalarına rağmen, takım ve raket sporları grubuna girerler. Ayrıca doğa sporlarından bazılarını da kapalı alanlarda yapay olarak inşa edilmiş salonlarda yapmak mümkündür. Örneğin, sportif kaya tırmanışı gibi aktiviteler kapalı yapay ortamlarda gerçekleştirilebilmektedir.

Açık alan rekreasyonu bireylerin birbirleriyle olan davranışları ve doğayla olan etkileşimlerini konu alan doğal çevrede meydana gelen serbest zaman aktivitelerinden oluşur. Bu aktivitelere katılan bireyler kişisel anlamlar ifade eden bu deneyimlerden çeşitli faydalar sağlarlar. Aile ve arkadaşlar arasındaki ilişkilerini geliştirirler ve yeni arkadaş edinmelerini sağlar. Aktivitelere katılım sosyalleşme sürecine yardımcı olur ve bireylerin günlük yaşam rutinlerini yerine getirmelerini kolaylaştırır ve onların toplumdaki yerinin değerinin artmasına katkı sağlar. Bütün bunların yanında saklı duran bir de bu açık alan endüstrisinin ekonomisi vardır. Birçok firma tarafından çok çeşitli ürünler ve sınırsız hizmetler piyasada yer almaktadır. Ayrıca, açık alan rekreasyonu bir anlamda da eleştirilmektedir. Bütün açık alan aktiviteleri doğal çevrede gerçekleştirilmektedir. Bu etkiler bir gerçeği de gözler önüne sermektedir, bu katılımcılar bu tür aktivitelerin düzenlendiği yerlere doğru seyahat etmektedirler ve bu yerlerin bazıları da ekolojik olarak hassas bölgelerdir. Bazı çevrecilere göre açık alan rekreasyonu sadece yürüyüş ayakkabısı, sırt çantası, bazı elementlere karşı insan olmaktan ibarettir. Diğer taraftan, açık alan rekreasyonu bugün 6000 metrenin üstünde yabanıl doğada kamp yapmaktan kalabalık bir grupta kamp için uygun şartların hazırlandığı milli parklarda kamp yapmaya kadar çok çeşitlenmiş durumdadır (Plummer, 2009, s. 1).

2.2. Açık Alan Rekreasyonun Ortaya Çıkışı

Açık alan rekreasyonu ile ilgili gelişmeler Eski Yunandan beri var olan serbest bireyin ancak hem kendini hem de çevresini geliştirebileceği inancının sonucudur. Her canlı gibi biyolojik bir ünite olan insan, yaşamı boyunca fiziksel çevresi ile ilişki içindedir. İnsanlar, ilköğretilerden bu yana temel fiziksel çevre unsurları ile denge halinde olmuş ve bunlardan yararlandığı ölçüde sağlıklı ve mutlu olabilmıştır. Yunan filozoflarından Aristo serbest zamanın iyi yaşamın en önemli parçası olduğunu vurgulamıştır. 14. Yüzyılın Arap filozofu

İbn-i Haldun özellikle köy-kent farklılaşması hakkında toplumsal çözümlemeler getirmiştir. Ünlü eseri Mukaddime'nin ikinci bölümünde, göçebe-köy toplumsal yaşamı ile yerleşik-kent toplumsal yaşamı arasında önemli saptamalar yapmıştır². Dolayısıyla bireylerin arkadaşlık, paylaşım gibi ihtiyaçlarını karşılamaları durumu söz konusudur, bu birliktelikler her zaman yardım amaçlı değil rekreatif etkinlik olarak da ortaya çıkabilir.

Tarihinin büyük bir bölümünde ve günümüzde insanoğlunun birçoğu için kendilerinin ve ailelerinin hayatlarını garantilemek esas amaçları olmuştur. Aynı zamanda, insanlar üst tabakadaki insanlara rahip olma, lider olma veya krallık işlevleri vererek uygarlıklarının gelişmesine de izin vermişlerdir. Bu tür özel statülere kavuşan insanların yiyecek sağlama görevleri başkaları tarafından yerine getirildiği için başka etkinliklerin peşine takılmışlardır. Avcılık ve kartal, şahin ve atmaca gibi saldırgan kuşlarla avlanma geçmiş zamanlardan günümüze kadar hükümdarlıkların başlıca önemli rekreatif etkinlik şekli olmuştur. Bu yüzden rekreasyon ve serbest zaman gibi kavramların canlanabilmesi için uygarlığın ekonomik ve kültürel açıdan kesin bir seviyeye genellikle gelişmiş bir seviye ulaşması gerekmektedir. Takip eden süreçte, özellikle İngiltere’de 18. ve 19. Yüzyılda ortaya çıkan tarım ve sanayi devrimi, varlıklı toprak sahiplerinin ve sanayicilerinin avcılık, atıcılık ve balık avlama gibi açık alan sporlarına girişebilmeleri için yeterli ödeme gücüne ulaşmalarını sağlamıştır (Bell, 2001, s. 2). Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, artık doğayı ve doğanın ayrılmaz bir parçası olan insanı, hatta tüm yaşamı tehdit eden birçok olumsuz faktör nedeniyle, günümüz insanının toplumsal ve fiziksel çevre koşulları ile denge durumu bozulmaya başlamış, sağlıklı ve mutlu olabilmesi güçleşmiştir. Bununla mücadele için insanlar sessizliğe ve doğaya yakın bir rekreasyona ihtiyaç duymuşlardır (Aslan, 1993, s. 22).

İngiltere’de “resmedilmeye değer” hareketinden sonra manzaraya olan ilginin gelişmesi ve moda olması gezi turlarına katılmaya ilgiyi arttırmıştır. Şairler ve ressamalar doğayı överken, filozoflar “doğa kanunları” ve “doğaya uyumlu yaşam” konuları üzerinde düşünmüşlerdir. Manzarayı görmek için Alplere zorlu turlar düzenlenmiştir. Daha sonrasında, İngiliz göller bölgesi, İskoç ovaları, Alman Kara ormanları, Fin göller bölgesi, Niagara şelaleleri ve diğer birçok alan daha moda dinlenme alanları olduğu gibi tren yolları ile daha ulaşılabilir hale gelmişlerdir (Bell, 2001, s. 2).

Sanayi devrimi esnasında orta ve alt sınıflar arasında da yeni bir rekreatif talep yükselmiştir. Geçmiş kırsal nüfusun şehirleşmesi 19. yüzyılda Avrupa’nın ve Doğu Amerika’nın gelişmesini kuvvetli bir şekilde etkileyen yeni endüstrilerin yürütülmesini sağlamıştır. İngiltere şehirleşmeye başlayan ilk ülkelerden olup, hala şehirlerde yaşayanların

²<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 25.01.2011

nüfusa göre oranına göre en şehirleşmiş ülkelerdendir. Yüzyılın devamında ise çalışanlar pis ve dumanlı gecekondularını sorgulamaya başlayıp; bu fakir çevreden kaçmak için daha fazla özgürlük istemeye başlamışlardır. Manchester ve Sheffield gibi şehirlerde insanlar bir araya gelerek kulüp benzeri örgütler oluşturmuşlar ve hafta sonları yürüyerek veya bisikletle kırsal alanlara doğru turlar düzenlemişlerdir. Bu insanlar kırlarda serbestçe dolaşma özgürlüğünü istiyorlardı ve bu durum arazi sahiplerinin ilgi alanları ile çatışıyor gibi algılanmaktaydı. 1920'lerde ve 1930'larda İngiltere'de, Avrupa'da ve Amerika'da açık alan rekreasyonu insanlar için yerleşik bir eğlence haline gelirken; trenle, otobüsle veya karavan ile yapılan turlar, piknikler ve yürüyüşler, bot gezintisi, yüzme ve doğa çalışmaları yaygın bir durum halini almıştır (Bell, 2001, s. 2) .

Teknoloji-kaldırımlı yollar, elektrik, otomobiller ve radyo- toplumun refahını yükseltti ve insanları daha iyi iletişim sonucunda birbirlerine daha da yaklaştırdı. Bütün bu durumlar gelişirken, geçmişte yaşanan tecrübeler nostaljik ve önemli rekreatif etkinlikler haline geldiler ve arazi ile olan bağın sürdürülebilmesini sağladılar. Avlanma, gezinti ve patika yürüyüşü serbest zaman etkinlikleri içerisinde yaşamsal etkinlikler haline geldi. Rekreasyon talebi karşılamak üzere manzara ve yabanıl yaşamın korunması ile rekreasyon olanaklarının bir araya getirilmesi ulusal parkların tahsisini teşvik etmiştir (Bell, 2001, s. 2).

İnsanoğlunun yaşam sürecinin değişik evrelerinde doğaya ve rekreasyona olan isteği de değişik nitelik ve boyutlarda olduğundan kentsel alanlarda bu isteği karşılayabilecek verilerin hem oluşturulması hem de geniş bir yelpaze içinde sunulması gerekmektedir. Oysa kentlerin statik ve işlevsel yapıları genellikle buna imkân vermemektedir. Buna karşın, insanın yaşamının fiziki bakımdan en aktif çağı olan gençlik yıllarını yaşayanlar için kentsel mekandaki rekreasyon alanlarının ve bu alanlardaki rekreasyon çeşitlerinin önemi büyüktür. Çocukluk devresi ise, kuşkusuz bu açıdan başlı başına özellikli bir konu oluşturmaktadır. Çünkü yetersizliklerin neden olacağı birikimler geleceğin kentlisinde çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilecek olan nevrozların da tohumlarını atmaktadır. Endüstrinin genellikle büyük yerleşme merkezlerinde yoğunlaşması ise; bu tür olguları daha da hızlandırmaktadır. Bunun yanında azalan çalışma saatleri ve dolayısı ile artan serbest zamanlar, artan hareket olanakları, kentlinin rekreasyon gereksinimlerini çok büyük boyutlara çıkarmaktadır. Buna karşın zaman etmeni, yeşil alanlar için gerekli imkânları azaltıcı biçimde gelişmektedir. Yeşil alanlardaki azalış (ağaç kesme eğilimi), kent içinde ya da yakın çevresinde bulunan ekim alanlarının ya da bağ ve bahçelerin konut ya da üretim faktörleri yararına beton yığınları ile dolması, kötü konutların (gecekondular) sayısındaki artış ve ulaşım güçlükleri, arsa değerlerinin yükselmesi ve açık alanların azalması, kentlerin aralıksız, blok (büyük bir mahalle) görünümü kazanması hızlanmaktadır. Bu hızlı sanayi ve kent yaşamı içinde günümüz insanının doğa ile tüm

ilişkileri koparılmış gibidir, hızlı teknolojik gelişme, dev ölçekteki üretim mekanizması ve aşırı kentleşmenin getirdiği yeni fiziksel ve toplumsal çevre ilişkilerine uyum sağlamakta güçlük çekmekte ve giderek kronik bir yabancılaşma süreci yaşamaktadır, ayrıca biyolojik, solunuma yönelik, sinirsel, yasal, toplumsal vb. baskılar sonucunda oluşmuş gerilim ortamında bunalmış bir tür "hasta insan" olmaktadır. Kentlerde yoğunlaşan çevre sorunlarıyla birlikte zorlaşan yaşam şartlarıyla da mücadele içinde olan günümüz insanı; bedensel, psikolojik ve sosyal sorunlarıyla iç içe yaşamak zorunda kalmaktadır. İnsanda ve onun yaşadığı çevrede oluşan bu olumsuz değişim, çağımız insanının rekreasyon gereksiniminin büyük ölçüde artmasına yol açmaktadır. Bu durumda kentli, zaman zaman rekreasyona ulaşmak amacıyla, bir parçası olduğu ancak koparıldığı doğaya geçici de olsa dönmenin yollarını aramaktadır. Bununla beraber kent yakın çevrelerinde doğal nitelikli, işlevsel kırsal rekreasyon alanlarının çok az bulunması ve var olanlarında giderek azalması; insanların ekonomik imkanları ve zamanları ölçüsünde, rekreasyonel amaçlarla çok daha uzak yörelerdeki rekreasyonel turizm alanlarına yönelmelerini zorunlu hale getirmektedir (Aslan, 1993, s. 23–24). Sonuçta günümüz insanı, sağlıklı ve monoton kent yaşamından uzaklaşarak doğaya dönmekte, doğal kaynaklardan da yararlanmak üzere doğada rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir.

Açık alan rekreasyonunun ortaya çıkışında etkili olan derin düşünme veya tefekkür, Amerikalıların serbest zamanlarında yapmaktan hoşlandıkları şeylerdi, bir diğeri ise rekreasyon ve eğlenceydi. Kuzey Amerika'ya yeni yerleşenlerle beraber serbest zaman hak olarak elde edilmişse de kabul edilip hayata geçirilmesi kolay olmamıştır. Açık alan kullanımı otlaklar veya avcılık eğitim alanları gibi Kuzey Amerika'ya ilk yerleşen yerlilerde oldukça yaygındı. O dönemde bu toplumun tüm üyeleri aynı toprak parçasını paylaşmaktan memnundular. 1700'lerin ortalarında açık alanlar rekreasyon ve diğer eğlence etkinlikleri için kullanılmaktaydı. New York'ta dini inançlarından kopmadan yaşayan Hollandalılar Pazar günleri kilise önderliğinde düzenlenen törenlerinin ardından bazı rekreatif etkinlikler organize etmekteydiler. Hatta zengin Güneyliler sosyalleşmeye ve kendilerine özel günler düzenlemeye başladılar. 1700'lerin ortalarına gelindiğinde ise Amerikan yaşam tarzında doğal çevrede gerçekleştirilen birçok rekreatif etkinlik yer almaktaydı, örneğin, avcılık, balık tutma, paten kayma, kızak gibi. 1774'de Avrupa Ülkelerinin düzenlediği Kongrede ata binme, oyun ve horoz dövüşü gibi israfa ve aşırılığa kaçan etkinliklerin yasaklanmasına rağmen Devrim Savaşından sonra, özellikle sınır bölgelerinde Amerikalılarla Batıya doğru genişlemiş ve rekreasyon düzenli bir biçimde artmıştır. Çünkü sınırda yaşayan insanlar, büyük yerleşim yerlerine uzak yaşamalarından ve ağır yaşam koşullarından dolayı rahatlayabilmek için avcılık, at yarışları ve o bölgelere özgü bazı oyunlar oynamaktaydılar. Bunların yanında bu tür

ritüalistik etkinliklere katılımın bir diğer nedeni de bir araya gelmek ve paylaşımlar yaşamaktı. Bu süre içinde diğer taraftan Amerikan şehirleri büyüyor ve açık alanlara ihtiyaç artıyordu. Açık alan rekreasyonu için park ve alanlar ayrılmaya ve korunma altına alınmaya başladı. 19. Yüzyılın ikinci yarısı beysbol, basketbol, futbol gibi takım sporlarının ortaya çıktığı bir dönem olduğu gibi avlanma ve balık tutma gibi açık alan rekreasyon etkinliklerinin de ilgi odağı olduğu bir dönem olmuştur. Bütün bu gelişmeler birbirine paralel olarak Kanada ve Avustralya'da da görülmektedir. Bu üç ülke açık alan rekreasyonunun dünyadaki gelişimine öncülük etmişlerdir. Açık alan rekreasyonunun günümüzde yaşamın bir parçası olarak algılanmasını ve gelişmesini etkileyen faktörler aşağıdaki gibi özetlenebilir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 9);

- **İnsan Hakları Boyutunda Algılanan ve Yaşanan Değişimler:** 1948'de Birleşmiş Devletler Genel Meclisi İnsan Hakları Evrensel Bildirisini yayınladı. Üye ülkeler aşağıdaki maddeler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde-24: Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır.

Madde-27: Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.

Birleşmiş Milletlerin hazırladığı bu bildiri birçok insan haklarının hak olarak elde edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bunlardan çok daha önceleri ise Eski Yunan da serbest zaman fikriyle ilgilenmiştir. Eski Yunanda genç erkekler kendilerini geliştirmek ve zarif bir yaşam sürebilmek için okula gidip müzik, sanat, felsefe ve jimnastik öğrenmişlerdir. Birleşmiş Milletlerinde onayladığı yaşamdan memnuniyet bir insan hakkı olarak tanımlanmıştır. Birçok devlet bu hakları sağlamaya çalışsa da bugünün dünyasında bu karar tek başına serbest zamanın artmasına katkı sağlayamamaktadır. Serbest zaman; geçmişte her ne kadar kentsel ve ailevi zorunluluklardan arta kalan bir zaman olsa da yakın zamana kadar tam olarak sınıflandırılmamıştır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 11). Serbest zamanın bir insan hakkı olarak algılanması bireylerin bu haklarını açık alan rekreasyonunda kullanma fırsatı yaratmasını sağlamıştır.

- **Serbest Zamanların Artması:** Özellikle 1789 yılındaki Aydınlanma Devriminden sonra gün doğumundan gün batımına kadar ki çalışma zamanlarının kısalarak haftalık 40-45 saate düşmesi bireyin serbest zamanlarının oluşmasına sebep olmuştur. Bugün ülkemizde haftalık çalışma süresi 45 saat iken Fransa da 40 saattir. 168 saatlik haftalık

sürenin sadece 40–45 saatinin işte, ortalama 56 saatinin uykuda geçiyor olması 67–72 saatlik serbest zamanın kalmasına sebep olmaktadır.

Serbest zamanların var olmasının yanında bunları kullanabilecek imkânların da var olması bireylerin serbest zamanlarını açık alan rekreatif etkinlikleri yaparak geçirme fırsatlarını da sunmaktadır. Açık alan rekreasyon aktiviteleri aynı zamanda tatiller, tatil amaçlı gidilen yerler, yerleşik yaşam yerinde yapılan aktiviteler için mal ve hizmet üreten sektörlerle dünya ölçeğinde trilyonlarca dolarlık büyüklükte rekreasyon ekonomisinin oluşmasına sebep olmaktadır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 12).

- **Endüstrileşme ve Otomasyon:** Sanayi Devriminin başında makinelerle çalışanlar için hoşla gitmeyen koşullar meydana geldi. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın Endüstri Merkezleri haline gelen şehirlerinde göç ile birlikte oluşan kalabalık bu olumsuz koşulları ortaya çıkardı. Bu gecekondular yerlerinde yaşayanlar çocuklarda dahil olmak üzere çok uzun saatler çalışmak zorunda kaldılar. Koşullar iyileştirildiğinde her bir işçi için tekrar eden monoton bir yaşam sonucu açık alanlara gitmek ihtiyaç haline geldi. Açık alanlara ihtiyaç duyulması, işçiler için egzersiz yapmalarına imkan tanınması ve onların başarı güdülerini desteklemek anlamlarını da içerdi. Açık alan rekreasyonu açık alanlar ister. Birçok sosyal reformcu açık alan rekreasyon programları ve tesisleri için çalışmışlardır. Bunlardan Amerikan Oyun Alanı Birliği (The Playground Association of Amerika) 1906 yılında kuruldu ve Amerikan Oyun Alanı ve Rekreasyon Birliği (The Playground and Recreation Association of Amerika) olarak 1911'de yeniden adlandırıldı. 1930'da Ulusal Rekreasyon Birliği (The National Recreation Association) oldu ve 1965 yılındaysa diğerleriyle birleşerek Ulusal Rekreasyon ve Park Birliği (The National Recreation and Park Association) oldu (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 12).
- **Kentleşme:** Açık alan rekreasyon faaliyetlerine duyulan gereksinimin artış nedenlerinin başında sanayileşme ve kentleşme gelmektedir. Çünkü çağımızda sanayileşmenin kentleşme olgusunu ortaya çıkarması kadar, kentleşmenin de sanayileşmeyi getirmesi, doğal olarak bir neden-sonuç ilişkisinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu etkileşimin nedenlerine bakıldığında kentleşmenin ya da sanayileşmenin insanları tatil yapmaya itme nedenleri daha iyi anlaşılabilir (Aslan, 1993, s. 23).

Kentsel alanlarda yaşayanların, kent yaşamının monotonluğu ve bunalımından kaçma arzusu, turizm rekreasyonu ve diğer birçok rekreasyonel faaliyetlerinin ortaya çıkışını etkileyen önemli faktörlerden birisidir (Sağcan, 1986, s. 85). Denetlenemeyen hızlı sanayileşme süreci içinde doğa ve insan gerçeği ihmal edilmekte ve "çevre

kirlenmesi" olarak bilinen bir dizi sorunun tüm yaşamı tehdit etmesine neden olmaktadır. Günümüz "sanayi uygarlığının" insanı ise, büyük kentlerdeki yaşam şartları yüzünden bir bakıma "hasta insan" konumuna düşmüştür. Sanayileşmenin zorunlu sonucu olan kentleşme olgusu ise günümüzde dev ölçeklerde yaşanmaktadır. Kentsel nüfusun toplam nüfusun içindeki payı gittikçe artmakta ve bir tür kent yaşamı egemenliği başlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise sorun yön ve biçim değiştirmektedir. Bu gibi yerlerde rekreasyon değerleri korunabilmiştir. Hem doğal hem de sosyal kültürel rekreasyon değerleri daha çeşitli ve kullanılabilir durumdadır. Fakat gelişmiş ülke kentlerinde de kentlileri kentsel rekreasyon değerleriyle ilgili tutan nedenler, genellikle sosyo-ekonomik kaygılardır. Metro, ekspres yollar, kitle taşıt araçları, gökdelenlerin çatılarına yapılan helikopter alanları bu sorunlara çözüm bulmakla birlikte; bu kez de kent yaşamının niteliğini bozmaktadır. Gürültü, kirlenme, grevler ve yoksulluk, cinayet, soygun, uyuşturucu maddeler ve hizmet yetersizliği sorunlarını çözümlemede teknolojide yetersiz kalmaktadır (Aslan, 1993, s. 23).

İnsanoğlunun yaşam sürecinin değişik evrelerinde doğaya ve rekreasyona olan isteği de değişik nitelik ve boyutlarda olduğundan kentsel alanlarda bu isteği karşılayabilecek verilerin hem oluşturulması hem de geniş bir yelpaze içinde sunulması gerekmektedir. Oysa kentlerin statik ve işlevsel yapıları genellikle buna imkân vermemektedir. Buna karşın, insanın yaşamının fiziki bakımından en aktif çağı olan gençlik yıllarını yaşayanlar için kentsel mekandaki rekreasyon alanlarının ve bu alanlardaki rekreasyon çeşitlerinin önemi büyüktür.

Sonuçta günümüz insanı, sağlıksız ve monoton kent yaşamından uzaklaşarak doğaya dönmeyi ciddi anlamda istemekte, doğal turizm kaynaklarından da yararlanmak üzere doğada rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir.

- **Ulaşım:** Buhar makinesinin icadı ile bir yerden bir başka yere yük ve yolcu taşıma imkânları, kapasitesi ve süresi kısalmıştır. Hem şehir içinde hem bölgesel, ülkesel ve uluslararası ulaşım imkânlarına sahip olan, zamanı olan ve bu seyahat için bütçe ayırabilecek kişilerin varlığı ve doğada olma isteği açık alan rekreasyonunun hem çeşitlenmesine sebep olmuş hem de bireysel katılımdan ziyade kitlesel katılımların artmasını sağlamıştır. Daha önceleri seçkin sınıf mensuplarının yapabildiği etkinlikler artık orta ve alt gelir ve toplum kesimlerince yapılabilir hale gelmiştir. Son yıllarda bahsedilen sebeplerden dolayı açık alan rekreasyonuna hem katılım artmakta hem de açık alanda yapılacak etkinlikler çeşitlenmektedir.

Rekreasyon için bir diğer ana güdüleyici ise otomobil sahibi olan insan sayısındaki artışı. Bugün taşıma sektöründeki bu gelişmeler ve mobilitenin artması açık alan

rekreasyonuna katılımı da arttırmıştır. Otomobillerin seri üretiminin mümkün olması ve yolların iyileşmesi insanların özlem duydukları yerlere daha kolay ulaşabilmelerini sağladı. 1950 ve 1960’larda eyaletler arası serbest yollar sistemi ve ana otobanlar öncelikle uzak olan alanlara insanların otomobil veya kamyonlarla avlanmaya, balık avlamaya veya doğa yürüyüşü yapmaya kolaylıkla ulaşabilmelerini sağladı. Kampçılık hala her hangi bir yerde konaklamak için ucuz bir yoldu ve popüleritesini korudu (Bell, 2001, s. 2).

Açık alan rekreasyonuna olan talebin artmasındaki bir diğer önemli etken de yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ulaşım imkânlarının hem ucuzlaması hem de artmasıdır.

- **Mobilite:** Mobilite açık toplumlarda bir statüden başka bir statüye geçmeye izin veren bir fenomendir. Mobilitenin sosyal boyutu kadar psikolojik boyutu da vardır ve önemlidir. Sosyal boyutu bireyin statüsünde meydana gelen değişiktir. Yukarı doğru olan değişim bireyin statüsünde gelişme olduğunu gösterir, aşağı doğru değişim ise bireyin statüsünün düştüğünü gösterir ve yatay düzlemde meydana gelen değişimde ise bireyin yeni ve farklı statüsü eski statüsüyle benzerdir. Bu da sadece izin vermekle kalmayan aynı zamanda da bireylerin dikey değişimle elde edebilecekleri üst sınıf olarak da tanımlanan arzulanan bir yaşam tarzı ve rekreasyonel imkânları elde etmelerine olanak sağlayan psikolojik bir boyut yaratmaktadır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 13).

2.3. Açık Alan Rekreasyonuna Motive Eden Unsurlar ve Elde Edilen Faydalar

Bireylerin neden açık alan aktivitelerine katıldığı hala gizemli bir sır olarak bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. Crandall; serbest zaman aktivitelerine katılım gerekçelerini bireyin kişiliği ve bireyin içinde bulunduğu durumun sebep olduğunu ileri sürerken, Levy; çevresel uyarıcılarla kişiliğin etkileşimi ile bir davranışın ortaya çıktığını savunmuştur. Daha sonra birçok araştırmacı tarafından bireyi neyin harekete geçirdiği sorgulanmış ve elde edilen sonuçlar ihtiyaçlar ve motivasyonel unsurlar olarak gruplanmıştır (Ardahan ve Lapa, 2011, 1331).

1884 elyazmalarında Marks’ın ifade ettiğine göre; “İnsan; dolaysız doğal bir olgudur”. Doğal bir olgu olarak insan bir yandan doğal güçlerle, diğer yandan yaşamsal güçlerle donatılıdır, onun için yaşamak aktif bir doğal olgudur. Bu güçler onda eğilimler ve yetenekler olarak, içgüdüler olarak var olur. Diğer yandan doğal, maddi, algısal nesnel bir olgu olarak acı çeken, koşullara uyan ve kısıtlı bir yaratıktır, aynı hayvanlar ve bitkiler gibi. Bu demektir ki,

onun içgüdülerinin nesneleri onun dış dünyasında ondan bağımsız olarak bulunurlar; gene de bu nesneler ihtiyaç duyduğu nesnelerdir; onun öz güçlerinin tezahürü ve teyit edilmesi için olmazsa olmaz, gerekli nesnelerdir. Grundrisse’de Marks kendi doğası için “benim üstümde bir baskı yapan, ihtiyaç ve dürtülerin toplamıdır” der. Alman İdeoloji’inde şu formülasyonu kullanır: “bireylerin ihtiyaçları, sonuçta onların doğasıdır”. O zaman görülür ki, Marks’ın erken yazılarından sonraki çalışmalarına kadar insan doğasını dıştaki nesneler gereksinimlerinin tatmin edilmesi için hareket eden eğilimler, dürtüler, öz güçler ve içgüdüler bileşkesi olarak ifade eder. Marks’a göre, insan doğasının açıklanması aynı zamanda insan ihtiyaçlarının açıklanmasıdır. Ona göre insanların bu ihtiyaçları gidermek için hareket edeceklerini ileri sürer. Açık alan rekreasyonu bütününde doğanın var olması ve doğa özlemi özellikle doğadan uzak yaşayan bireyler için bir ihtiyaçtır. Bireyin bu ihtiyacına yönelmesi de Mark’sın belirttiği gibi bireyin doğasından kaynaklanmaktadır. Bazı ihtiyaçlar diğerlerinden çok daha önemlidir. Alman İdeolojisi’nde Marks “yaşam her şeyden önce yemeyi, içmeyi, bir çevreyi, giyimi ve pek çok başka şeyi içerir” diye yazmaktadır. Marks görüşünü, insanlar eskilerin yerine geçecek yeni ihtiyaçlar geliştirir diye açıklar: “birincil ihtiyacın tatmin edilişi (tatmin etme eylemi ve elde edilen tatmin aracı) yeni ihtiyaçlara yol açar”³.

İhtiyaçların motive etme özelliği vardır. Bir ihtiyaç tatmin edilene değin bu özelliğini sürdürür. İnsanları harekete geçiren tek unsur ihtiyaçları değildir. Sosyal ve sosyo-psikolojik güdüler, erk ve bağlanma arzusu, başarı güdüsü, inanç ve tutumlarda insanları etkileyerek motive edebilir. İngilizce ve Fransızca kaynaklı “Motive” teriminin Türkçe karşılığı güdü, saik veya harekete geçirici olarak belirlenebilir. Güdü (motive), bireyi bir amaca ulaşmak için davranmaya iten, harekete geçiren, bireyin davranışını güçlendiren, etkinleştiren, yöneltten bir iç güçtür (Eren, 1998, s. 414; Utlu, 2006, s. 36). Güdü istekleri, gereksinimleri, ilgileri, dürtüleri içine alan genel bir kavram olarak görülür. Güdülenmeyi içgüdüsel bir bakış açısıyla açıklayan kuramcılar güdü kaynaklarının doğuştan geldiğini ve kalıtsal özellikler taşıdığını savunmaktadırlar (Acat ve Köşgeroğlu, 2006, s. 204–205).

İhtiyaçlar ve karşılanması üzerine birçok söz söylenmiş ve çalışmalar yapılmıştır. Toplumların gelişmesiyle birlikte bireylerinde ihtiyaçları üst seviyelere doğru çıkmaya başlamıştır. Bunlar içinde en yaygın olarak bilineni İbn-i Haldun ve A. Maslow’un ortaya koyduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre; bireyler temel fizyolojik ihtiyaçlarını giderdikten sonra güvenlik ihtiyacı, sonrasında sosyal ihtiyaçları ve saygı görme ve başarı ihtiyacı yer almaktadır (Öztekin, 2005, s. 154).

- **Fizyolojik gereksinimler:** açlık, susuzluk, cinsellik, dinlenme, uyku, annelik vb. Bu gereksinimlerin açlık, cinsellik gibi bazıları için insanın gövdesinde *somatic* bir temel

³<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 02.02.2011

göstermek olanaklıdır. Bir de, bu gereksinimler giderilmedikleri ölçüde örgenliğe bütünüyle egemen olurlar. Yani insan uzun bir süre aç ya da susuz kaldığında açlığını ya da susuzluğunu gidermekten başka bir şey isteyemez. Bu gereksinimler karşılandığı zaman bundan sonraki gereksinimler ortaya çıkmaya başlar. (Onaran, 1981, s. 14) Fizyolojik ihtiyaçlar içinde yer alan dinlenme bireyin isteğine bağlı olarak aktif veya pasif şekilde gerçekleştirilebilir. Pasif olarak dinlenen birey hiç bir hareket yapmadan sadece yatabileceği gibi tercihen bu dinlenme zamanını aktif olarak bir rekreasyonel faaliyete katılarak değerlendirebilir. Bu şekilde fizyolojik hareketle ruhsal zenginlik elde edebilir. Açık alan rekreasyonu aktivitelerine katılan bireyler sadece doğanın yeşili, doğadaki sesler veya denizin mavisi gibi tamamen doğaya özgü nesnelerle de dinlenebilmektedirler. Bunların yanında bireyler bu aktivitelerle katılımla bedensel ve ruhsal rehabilitasyon, bedensel ve ruhsal sağlığı olumlu etkilediği için, fiziksel aktivite yapma isteği ile de katılmaktadırlar.

- **Güvenlik gereksinimleri:** Bunlar insanın kendini güvenlik içinde duyması için gerekli gereksinimlerdir. Bu da bireyin barınması, çalıştığı işteki ücret güvenliği, makam güvenliği gibi güvende olmayı ifade eden gereksinimler toplamıdır. Aşk ilişkisinde veya evlilik ilişkisinde ilişkinin süreceğine olan inanç da aynı gereksinimin başka biçimde ortaya çıkan örneğidir. Bu gereksinimler çocuklarda korunma, yetişkinler için de ücret gelirlerinin devamı, emeklilik, sigorta, vb. işlemleri olarak örneklendirilebilir (Onaran, 1981, s. 14).

Gerçekleştirilen açık alan rekreasyonu etkinliklerin belli güvenlik önlemleri içerisinde olması bireylerin bu aktivitelerle isteyerek katılımını sağlayabilir. Güvenlik önlemlerinin farkında olmaları bireylerin de kendilerine olan güvenlerini artırmaktadır.

- **Ait olma, Sevgi (yakınlık) gereksinimleri:** Bunlara genellikle toplumsal gereksinimler denilmektedir. İnsanlar başka insanlarla bir arada olmak, sevgi ilişkisinde bulunmak isterler. Ortalama bir insan bir eşi, çocukları arkadaşları olmasını, çevresindeki toplumsal kümelerde bir yeri olmasını ister. Yalnız Maslow'da iki türlü sevgi anlayışı vardır. Burada sözü edilen sevgi düşük düzeydeki bir gereksinimi anlatmaktadır. Bir de düşük düzeydeki gereksinimler karşılandıktan sonra ortaya çıkan bir sevgi vardır. Maslow bu sevgiyi “bir bakıma savunmanın olmadığı, yani kendiliğindenlikle içtenliğin, dürüstlüğün arttığı” bir ilişki olarak tanımlamakta, “böyle bir ilişkide dikkatli olmak, bir şey saklamak, etkide bulunmaya çalışmak, gerginlik duymak, sözlerle eylemlerine dikkat etmek, bazı şeyleri bastırmak, örtmek gerekli değildir” demektedir (Onaran, 1981, s. 14).

Günümüzde bir gruba, bir kulübe, bir yapıya ait olma gereksinimini karşılamak isteyen bireyler, açık alan rekreasyonu etkinliklerine katılımla bunu gerçekleştirebilmektedirler. Etkenliklere katılmakla bireyler, yeni bireylerle tanışıp birlikte olmak, etkileşim, iletişim, paylaşımlar gibi birçok sosyal faydalar elde ederler. Yine şehir yaşantısında birbirinden farklı ve ayrı olan insanlar doğa sporları yaparken bir araya geldiklerinde, bulundukları ortamın yaratacağı ambiyansla ilgili olarak sevgi gereksinimlerini karşılarlar. Ayrıca bireylerin sosyal ilişki kurma, yeni insanlarla tanışma ve onları gözlemleme isteği, bir gruba ait olma isteği, birbirlerini sevmelerinin yanında doğa sevgisi ve doğada olma isteği, başkalarına yardım etme, sosyal sorumluluk isteği, doğadaki uyarıcı unsurlar ve davetkâr yapı da sevgi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

- **Saygınlık ve statü gereksinimleri:** Bu alan iki alt bölümde incelenebilir.

İnsanın kendi kendine duyduğu saygı: Maslow bu alt bölümde güçlü olma, başarı elde etme, olgunlaşma, ustalaşma kendine güven, bağımsızlık, özgürlük isteklerini sayıyor. Rekreatif etkinlikler içinde özellikle doğa sporları aktivitelerine katılan bireyler, kendini daha önemli hissetme, yeni beceriler elde etme, mevcut becerilerini gerçekleştirme isteğiyle kendi iç kazanımlarını arttırmırlar.

Başkalarının saygısı: Bu alt bölümde de tanınma, prestij, statü elde etme, önemli olma, üstün olma gibi istekler sayılmıştır. Her iki saygınlık da hak edilmiş bir saygınlık olmalıdır. Bunların karşılanması insana kendine güven, kendini değerli, yeterli görme duyguları verir (Onaran, 1981, s. 15).

İnsanların kendilerine duyduğu saygı ve başkalarının saygısı özellikle doğa sporları yapan bireyler açısından bakıldığında aktiviteye katılımlarıyla, bu aktivitelerde liderlikleriyle başkaları tarafından onaylanarak saygınlık kazanırlar, kendilerine ait oldukları toplumda farklı bir yer, statü edinirler. Bu nedenle sosyal bir güç elde ederler. Sosyolojide statü formal ve informal olarak iki kategoride ele alınır. Bu kazanımları olan bireyler informal bir statü kazanırlar, o konuda becerili ve bilgili olarak bir adım önde olmak onlara prestij kazandırır.

- **Kendini gerçekleştirme gereksinimleri:** Maslow, bu gereksinimleri insanda gizil olarak ne gibi yetenekler varsa onları kullanma eğilimi diye tanımlamıştır (Onaran, 1981, s. 15). Maslow'un geliştirdiği temel ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramının son basamağında başarı güdüsü bulunmaktadır. Önceki ihtiyaçları sırası ile karşılanan insanlar, bu sefer daha başka alanlardaki gizli güçlerini ortaya çıkarabilmek için önlerindeki engellerin kaldırılmasını ve kendilerine fırsatlar ve olanaklar verilmesini isterler. Başarı güdüsü de gene kendi içerisinde sıralanmaktadır. Fırsat verilen,

olanaklar sağlanan insanlar, yeteneklerini ortaya koyup geliştirdikten sonra, toplumun bunu takdir etmesini, bu çabalarından dolayı toplumsal saygınlık görmesini isterler. Başarı güdüsünün en sonuncusu da ödüllendirilmedir. Gene Maslow'a göre, toplumda çalışmaları ile örgütüne, bulunduğu topluma, millete, ülkeye hizmet etmiş insanların ödüllendirilmesi de gerekmektedir. Çünkü bu başarı güdüsü, insanların öldükten sonra da toplum tarafından anılacağını, kalıcı olacağını ödüllendirilerek görmek ihtiyacındandır (Öztekin, 2005, s. 154).

Rekreasyonel etkinliklere katılan bireyler, sosyal yaşantılarında yerine getirilmesi gereken birçok ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra farklı isteklerinin peşine düşerler. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı da bu noktada ortaya çıkar. Kendini gerçekleştirme, mücadele ruhu, başkaldırma, başarı arzusu, kendi ve başkalarıyla rekabet etme gibi isteklerle bireyler doğa sporları aktivitelerine katılıp, liderlik yaparlar. Tanınma ve tanınma arzusu bireylerin kendilerinden sonraya kalacak isim bırakma arzusu hep bu güdü nedeniyledir. Doğa sporları aktivitelerinde hep bir adım daha ötesi, biraz daha adrenalin istenir. İlkleri gerçekleştirmek ölümsüzleşmektir. İlk Everest'e çıkan Türk Nasuh Mahruki ebediyen hatırlanacaktır. Yazdığı kitaplarla da bilinecektir. Birçok dağın ilk çıkışını yapan Dr. Bozkurt Ergör sonsuza dek yaşayacaktır. Kaçkar Dağlarında kaza sonucu yaşamını yitiren ve Kaçkar'da düştüğü yere anısına plaket yerleştirilen Dağcılık Federasyonu Başkanı Dr. Tayfun Tercan dağcılık tarihçesinde her zaman hatırlanacaktır. Kendini gerçekleştirme güdüsü sonucu budur.

Toplumların ortaya çıkışını benzer bir bakış açısıyla, 14. yüzyılın Arap düşünürü İbn-i Haldun insanın temel gereksinimleri ile ilişkilendirerek açıklar. İnsan, yaşayabilmek için bazı temel gereksinimlerini karşılamak zorundadır. İnsanların yaşamlarını ve varlıklarını sürdürmeleri, ancak yiyecek ve öteki zorunlu gereksinimlerini elde edebilmeleri için bir arada yaşamaları ve yardımlaşmalarıyla olasıdır (Uygun, 2008, s. 7). İbn-i Haldun'a göre, insanların bir arada toplanmaları, sırf geçinmek maksadıyla yardımlaşmak içindir. Bu "geçinme"nin şubeleri olarak insanı toplumsal hayata iten iki ana saik vardır. Bunlar, besin maddelerini tek başına üretememesi ve kendinden çok daha kuvvetli olan bazı yırtıcı hayvanlardan kendini koruyamamasıdır. Bu beslenme ve güven ihtiyacı insanı hemcinsleriyle birlikte yaşamaya mecbur eder. İbn Haldun'a göre insanın üç çeşit ihtiyacı vardır: Zaruri, haci ve kemali ihtiyaçlar. Zaruri ihtiyaçlar hayatta kalabilmek için elzem olan beslenme ve güvenlikle ilgilidir. Haci ihtiyaç, zaruret arz etmeyen ama varlığı insanı rahatlatacak olan, gelecekteki zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak olan unsurlardır. Kemali ihtiyaç ise gelecekteki ihtiyaçlarını da karşılamış insanların fikir, estetik gibi kaygıları karşılamaya yönelik ihtiyaçlardır. İbn-i Haldun'un bedavet ve hadaret kavramları bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda doğadaki özgür

yaşamdan kentleşmeye doğru gidişi işaret etmektedir⁴. Ancak günümüze uyarlandığında bireylerin kent yaşantısından doğal yaşama, doğaya doğru yöneldikleri görülür. İbn-i Haldun'un "kemali ihtiyaçlar" kategorisi Maslow'un da kendini gerçekleştirme güdüsüne denk düşmektedir. Rekreatif aktivite katılımlarıyla bireyler bu son aşamada kendilerini gerçekleştirmekte yani kemali ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Tablo 2.1. Maslow ve İbn-i Haldun'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

		Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	İbn-i Haldun'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi
İkincil İhtiyaçlar	Gelişimin Yaratıcı Motivasyon	Kendini gerçekleştirme ihtiyacı. Spor, müzik, sanat, inanç, felsefe gibi uğraşlarla kendini gerçekleştirme. Bunlardan herhangi birini gerçekleştirebilmek için bireyin kendisi, çevresi ve diğerleri arasında bir uyumun olması gerekir.	Serbest zamanla ilgili ihtiyaçlar
		Estetik ve bilişsel ihtiyaçlar: bilgili olma, anlama, aidiyet, güzellik	
Birincil İhtiyaçlar	İhtiyaçların Yaratıcı Motivasyon	Saygınlık ihtiyacı: yeterlilik, onaylanma, tanınma ve üstünlük ihtiyacı. Gurur- Haysiyet: Toplum içinde performans, kariyer ve başarı odaklı en belirgin istektir. Bunlar; güç, onur, otorite, yeterlilik, bağımsızlık isteğidir. Bu yapı aynı zamanda saygı ve başkalarının onurunu varsaymayı da beraberinde getirir. Bunlar; prestij, şöhret, güç, statü, tanınma, takdir edilme ihtiyacı gibi.	Üstünlük ihtiyacı
		Ait olma, kabul görme, sevmeye, sevilme ihtiyacı. Sevmeye, sevilme ihtiyacı, arkadaşlık etme, ilişki içinde olma, kalabalığa karışma, iletişim, ait olma, aşk, katılma gibi...	Bağlı olma arzusu
		Güvenlik ihtiyacı: Fiziksel güvenlik, psikolojik güvenlik, iş güvenliği. Düzen, adalet, tutarlılık, iş programı, tahmin gücü, kontrol, güvenlik, anne-babanın koruması, polis, asker, hakem, kurallar, sınırlar, haritalar, sigorta poliçesi, tasarruf hesabı sendikalar, birlikler, iş güvenliği	Güvenlik isteği
		Fiziksel ihtiyaçlar: yemek, içmek, cinsellik	Bedeni arzular

Kaynak: İbrahim ve Cordes, 2002, s. 73

İnsanoğlu var olduğu günden günümüze değin yaşamını idame ettirmesi için gerekli olan temel fizyolojik ihtiyaçlarını ve güvenlik ihtiyacını giderdikten sonra kalan zamanında ruhunu tatmin etmeyi yeğler. Tablo 2.1.'de verildiği gibi, açık alanda yapılan aktivitelere olan ilgi ve yönelimleri de ruhun doyumu için yapılan, ihtiyaçların son kademesinde yer alan Maslow'a göre kendini gerçekleştirme ihtiyacı, İbn-i Haldun'a göre serbest zamanlarla ilgili ihtiyaçlar

⁴<http://www.kadinnews.com>, Erişim Tarihi: 25.02.2011

olarak belirlemek yerindedir. Bireyler, her türlü teknolojik gelişmenin ardından artık doğaya artan bir ilgi göstermektedirler, doğada yaşamla fiziksel ve ruhsal anlamda doyum elde etmektedirler. Bugünün trendlerinin başında da doğayla iç içe yaşama yönelik reklamlar ve yatırımlar ön plandadır. Yaşam tarzı olarak serbest zamanlarda yapılan açık alan etkinliklerine katılım ve sağlanan faydalar da benimsenmektedir. Bu etkinliklere katılmayla beraber hissedilen yüksek adrenalin ve iç dünyaya yolculuk, tatmin edilmesi gereken en üst seviye ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu nedenle açık alan etkinliklerine katılmada ihtiyaçların önemi büyüktür.

Bireyi açık alan rekreasyonuna motive eden unsurlar üzerinde çalışan bilim adamları hangi güdünün bireyi oyuna, yeniden yaratmaya (gözden geçirip yeniden düzenlemeye), açık alan rekreasyonuna ve doğa sporlarına katılmaya motive ettiğini bilmek istemektedirler. Bireyi bir şey yapmaya motive eden unsurun öncelikle ihtiyaçlar olduğu birçok yazar tarafından kabul edilmiştir. Illinois Üniversitesinde yapılan bir çalışmada bireyi açık alan rekreasyonu yapmaya motive eden birincil ve ikincil ihtiyaçlara dönük faktörler (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 70);

- Doğa sevgisi,
- Kalabalıktan, rutinden, aileden ve sorumluluktan kaçma,
- Fiziksel aktivite yapma,
- Yaratıcılık,
- Dinlenme,
- Kendini geliştirme ve yeni beceriler edinme,
- Sosyal ilişki kurma,
- Yeni insanlarla tanışma veya onları gözleme,
- Beklenen olası insanlarla ilişki kurma (örneğin ünlü bir kaya tırmanıcısının bir etkinliğe gelecek olması bireyleri onunla tanışmak için oraya çeker),
- Aile ile birlikte olma,
- Tanıma-tanınma arzusu,
- Başkalarına yardım etme,
- Sosyal sorumluluk,
- Uyarıcı unsurlar veya davetkâr yapı (mesela bir şelale insanları oraya çeker),
- Sosyal güç elde etme,
- Kendini gerçekleştirme,
- Mücadele ruhu,
- Başkaldırma,

- Başarı arzusu,
- Rekabet (iç ve dış),
- Zaman öldürme ve sıkıntıdan kurtulma,
- Entelektüel estetik.

Açık alan aktivitelerine katılmanın ekonomik, toplumsal, çevresel ve kişisel yararları birçok yazar tarafından ele alınmıştır. Doğa sporları yapmanın bireylere sağladığı yararlar (Yerlisu Lapa ve diğ., 2011, s. 1338);

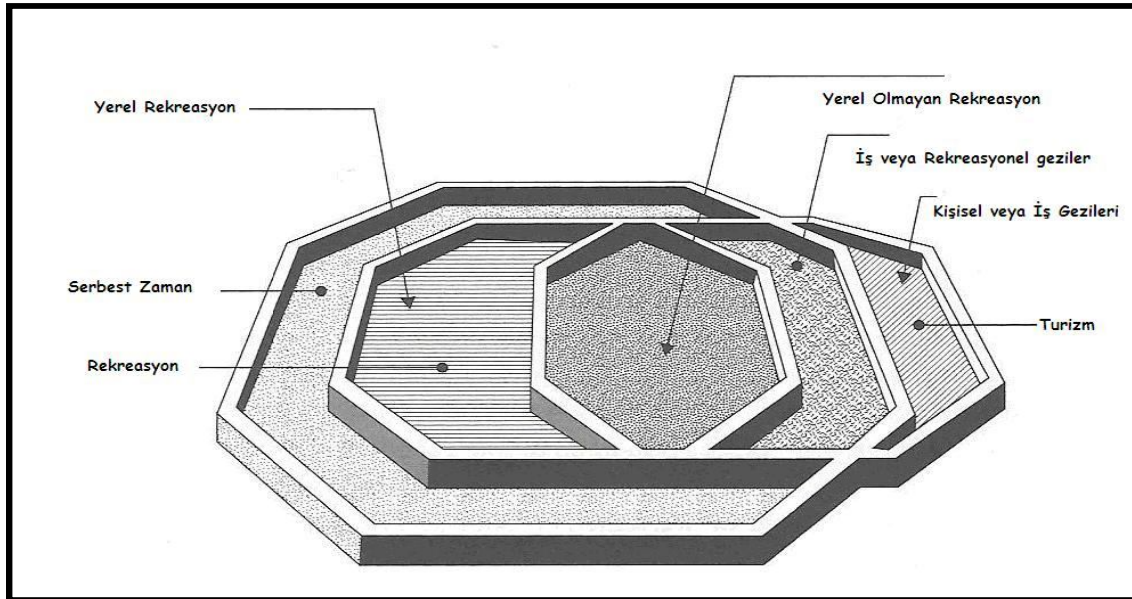
- Grup dinamiklerini öğrenme,
- Liderlik,
- Güven arttırma,
- Bireysel karar verebilme,
- Risk yönetimi,
- Kendinin ve başkalarının sorumluluğunu üstlenebilme,
- Kişilik ve beden gelişimini olumlu etkileme,
- Kendine ve başkalarına olan güveni olumlu etkilemekte,
- Kendini mutlu hissetme,
- Başkaları ile etkileşme ve sosyalleşmedir.

Bunların yanında Ardahan ve Yerlisu Lapa'nın (2011) doğa yürüyüşçüleri ve bisikletçiler üzerinde yaptığı bir çalışmada bireylerin açık alan etkinliklerine katılarak elde ettikleri faydalar;

- Kendini mutlu hissetme,
- Sağlıklı ve güçlü hissetme,
- Rahatlamış tazelenmiş hissetme,
- Yeni kişilerle tanışma,
- Yeni şeyler öğrenme,
- Kendine güveninin artması,
- Kişisel tatmin elde etme,
- Çevre bilinci kazanma,
- Daha verimli çalışma,
- Bir guruba ait olma duygusunu yaşama,
- Hayal gücünün artması,
- Kendini daha önemli hissetme şeklinde sıralanmıştır.

2.4. Açık Alan Rekreasyonunun Turizm İle İlişkisi

Açık alan rekreasyonu ve turizm günümüzün serbest zaman ve tatil aktiviteleri içerisinde geniş yer tutan kavramlardır. Batılı ülkelerin halkları daha da şehirleştikçe, insanlar doğa ile daha ve daha da az ilişkide kaldıkça, birçok insan doğa ve açık alan ile olan bu bağlarını tekrar kazanmak için çeşitli yollar aramaktadırlar. Açık alanları ziyaret etmek ve keşfetmek için birçok sebep vardır; bedensel aktivite, şehir yaşamının stresini azaltmak, taze hava, doğaya yakın olma, manzaranın tadını çıkarma, doğa yürüyüşü yapma, tırmanma, botanik, kuş gözlemi, doğa bilimleriyle uğraşma, avlanma ve balık tutma gibi sebepler ile liste uzar gider. Birçokları için bütün bunların bir bileşimi etkendir. İnsanların serbest zamanlarını değerlendirme akımları yıldan yıla değişmektedir, ancak genellikle benzer bileşenlerden oluşur; şehirden uzaklaşma şansı, yalnız kalmak, doğaya yakın olma, rahatlama ve eğlenme. İnsanların yaptığı etkinlikler arasında yabanıl dağlık bölgelerde gayretli bir şekilde dolaşmaları, en yakın doğal yerleşim yerine gitmeleri, bir parkta veya kasabaya yakın mesafedeki bir ağaçlık alanda basit bir gezintiye çıkmaları veya sadece oturmaları ve manzarayı seyretmeleri sayılabilir (Bell, 2001, s. 1).

Şekil 2.1. Serbest Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki

Kaynak: Plummer, 2009, s. 25

Açık alan rekreasyonunu katılımcılar, aktiviteleri düzenleyenler ve doğal çevre açısından ayrı ayrı değerlendirmek her biri için faydaları ve etkilerini ortaya koymak açısından düşünülmelidir. Serbest zaman, rekreasyon, spor, turizm ve açık alan rekreasyonu iç içe düşünülüp değerlendirildiğinde ilişkilerini açıklamak ve kavramak daha kolay olacaktır. Şekil 2.1.'de bu ilişki oldukça açık görülebilmektedir (Plummer, 2009, s. 25).

Şekil 2.1.'de de görülebildiği gibi turizmin büyük bir bölümünün rekreasyonun içinde yer almasından dolayı birlikte değerlendirmek doğru bir yaklaşımdır. Turizm ve rekreasyonun birçok ortak yanı vardır. Her ikisi de bireylerin serbest zamanlarında tercihen yaptıkları bilinçli tercihlerden oluşmaktadır. Bireylerin rekreasyon gerekçeleri ile turistlerin tatil için çıkma ihtiyacı aynı nedenledir.

Türkiye'nin açık alan rekreasyonu açısından turizm alternatiflerine bakıldığında Türk turizmi 1980'lerin ikinci yarısında başlatılan ve başarıyla tamamlanan Birinci Atılım Döneminde özellikle devletin teşvikiyle güney projesini yaptı. Şimdi aynı yatırım Marmaris ve Bodrum bölgesine aktarılmaya çalışıyor. Türkiye İkinci Atılım Dönemini başlatıp, gözde olan güneş-deniz-kum turizminin ötesine geçip turizmin amacını ve ürünlerini çeşitlendirici alternatif turizm alanları açmalıdır. Turistleri yalnızca güney sahillerini gezdirmekle kalmayıp Karadeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'ya çekecek alternatifler kısa süre içinde üretilmeli ve turistik ürün olarak turizm pazarına sunulmalıdır. Türkiye'nin coğrafyası ve sahip olduğu tarih-kültür alt yapısıyla üretilebilecek alternatifler; Deniz Turizmi, Yat Turizmi, İnsentive ve Kongre Turizmi, İnanç Turizmi, Termal Turizm, Sağlık Turizmi, Kültür ve Tarih Turizmi, İpek Yolu Turizmi, Doğa Turizmi, Yayla Turizmi, Doğa ve Kış Turizmi, Ornitoloji Turizmi, Çiftlik Turizmi, Botanik Turizmi, Kamp-Karavan Turizmi, Golf Turizmi, Av Turizmi, Sualtı Dalış Turizmi, Akarsu (Kano-rafting) Turizmi, Atlı Doğa Yürüyüşü Turizmi ve Mağara Turizmi başlıklarında toplanabilir (Ardahan, 2003, s. 23).

2.5. Açık Alan Rekreasyonunun Ekonomik Değeri

Açık alan rekreasyonu birçok alanda önemli bir ticari hareketlilik sağlamak suretiyle hem gelir elde etmek, hem de elde edilen gelirin harcanması için ekonomik ortam oluşturmaktadır. Rekreasyonun ekonomik değerinin oluşturulmasında öncelikle bireyin rekreatif etkinliklere katılabilecek bir serbest zaman yaratabilmesinin mümkün olup olmadığı, eğer zaman ayırabilecekse, bunun süresinin belirlenmesi önemli olmaktadır.

Günümüz toplumlarında çoğunlukla insanların serbest zamanları kendi iradeleri dışında (çalışma saatlerinin zorunlu ayarlanması ve buna bağlı olarak diğer aktif etkinlik zamanlarının belirlenmesi gibi) ekonomik, sosyal veya diğer faktörlerin etkisiyle belirlenmektedir. Rekreasyon bütün uygulama çeşitleriyle ekonomik bir olayı oluşturmamaktadır. Ancak, geniş iş yatırımlarına yol açması ve çeşitli harcamalara neden olması rekreasyon olayına ekonomik bir kategori olarak bakılmasına sebep olmuştur (Karaküçük, 2005, s. 231).

Açık alan rekreasyonunun ekonomik değeri arasındaki bağlantının uygun düzlemde oluşturulması uzun zaman almıştır. Çok geniş kapsamlı olarak dikkate alınan ekonomik analiz

değerleri insan değerlendirmeleri üzerine temellenmiştir. Ekonomik açıdan açık alan rekreasyon analizlerinin yapılmasında oldukça zorluklar ve uyum sorunları vardır. Ekonominin temel içeriğinin (örneğin, talep, ücret, maliyet, değerlilik, etkiler) açık alan rekreasyonuna uygulanabilirliği tartışmalıdır. Açık alan rekreasyon ekonomi analizi aktivitelerin ve kaynakların her ikisinin de değerlerinin isimlendirilmesinin ayrımını yapar. Açık alan rekreasyonu ekonomisinin çıkma nedeni, son yıllarda Hanley, Shaw ve Wright tarafından, türlü açık alan aktivitelerinin, kaynak kullanımının, şirketler için çatışmalara yol açmasının ve kaynak kullanımından sağlanan faydaların dikkate alınmaya başlamasının popüleritesinin artmasından dolayı diye tanımlanmıştır. Sonuç olarak ekonomistler, rekreasyon arz ve taleplerini ekonominin iyileştirilmesinin ve çevre ve insanlarla bağlantısını kurarak bütünleştirebilmenin farkına varmışlardır (Plummer, 2009, s. 131).

Genelde rekreasyon özelde ise açık alan rekreasyonu bir sektördür. Açık alan rekreasyon endüstrisi, rekreasyonel aktivite etrafında oluşur, hizmet pazarlamasının tüm özelliklerini gösterir ve hizmetteki dağıtım kanalının benzeri bir dağıtım kanalı söz konusudur. Burada satıcılar, dağıtıcı kanal ve alıcılar vardır. Bir de bütün bu çerçeve içine malzeme sağlama ve tesisler de dahil edilmelidir. Dağıtım kanalları, rekreasyonel aktivitelerden herhangi birinin gerekli malzemelerinin üretilmesi veya hizmetinin tüketiciye yani alıcıya ulaştırılmasına yardımcı olan özel ve tüzel pazarlama kişi ve kuruluşlarıdır⁵. Rekreasyon endüstrisi, bireyin aktivite katılımı için evinde plan yapıp ayrılmasıyla tekrar evine dönüşü arasında geçen süre içerisindeki etkinlik boyunca ihtiyaç duydukları, acentalar, ulaşım, reklam ve propaganda, konaklama, yeme-içme, aktiviteye bağlı olarak faydalanacakları tüm bu tesislere mal ve hizmet tedarikinde bulunan işletmeler ve faydalanılacak tüm tesisler ve insan kaynağını ifade eden yapıdır.

Örneğin, rekreasyonel aktivite kapsamında İran'da Demavend Dağı'na gitmek için Türkiye'de yaşayan bir dağcı evinden çıkmadan yanına alacağı malzemelerini listeleyip temin edecek, yanına alamayacaklarını gittiği yerden nasıl temin edeceğini bilecek, uçakla gitmek için bileti, havaalanına ulaşımı, malzemeleri için ödeyeceği extrası, gittiği yerde dağa ulaşmaya dek yapacağı yolculuk, orada kalacağı yerler, oralarda yeme-içmeler, dağa çıkarken kiralayacağı katır, çıkış izni için ödeyeceği para, zorunlu rehberlik hizmeti, başına gelebilecek acil bir durumda satın alabileceği sigorta ve geri dönüşünü tamamen kendisi planlayabileceği gibi, evinden alınıp evine dönünceye kadar olan bu aktiviteyi herhangi bir acenteden da satın alabilir. İşte bu hizmetlerin hepsini üreten işletmeler bir araya geldiğinde rekreasyon endüstrisini oluşturur.

⁵<http://www.oocities.org>, Erişim Tarihi: 11.04.2011

Ülkemiz doğal kaynakların zenginliği ve çeşitliliğinden dolayı yoğun bir turizm hareketliliği yaşamaktadır. Değişik rekreasyonel nedenlerle gelen turistlerin birçoğu doğa sporları aktivitelerine katılmaktadırlar. Hatta bazıları sadece aktivite gerçekleştirmek için gelmektedirler. Bu nedenle turist giriş-çıkışının olması ekonomi içinde de arz ve talepleri arttırmakta ve katkı sağlamaktadır. Geldikleri yerlerde konaklama, yeme-içme, tarihi yerleri ziyaret ve bu nedenle giriş ücretleri ödeme, araç kiralama, yerel obje alımı gibi birçok ekonomik değeri olan hareket gerçekleşmektedir. Bu hareketlilik içinde belli başlı örnekler olarak aslında zaten bir turizm şehri olan Antalya'ya dünya standartlarında boltlanmış olan ve farklı dillerde guideleri (rehber kitapları) bulunan spor tırmanış rotalarının olmasından dolayı yazın çok sıcak günleri hariç uzun bir dönem sadece spor tırmanış yapmak için gelen turist sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu bölgede sadece bu kişilere yönelik olarak inşa edilmiş pansiyon gibi konaklama yerleri mevcuttur.

Aynı zamanda dünyaca meşhur ve her geçen gün popülaritesi artan Fethiye'den Antalya'ya veya ters istikamette yürüyerek zaman zaman dağlar tepeler, zaman zaman dereler sahiller aşılın tarihi Likya Yolu da yürüyüşçüleri çekmektedir. Hatta bu nedenle profesyonelce düzenlenen turlar mevcuttur. Her geçilebilecek köy üzerinde konaklama veya sadece yemek için pansiyon, butik otel, restoran, kamping gibi yerler bulunmaktadır. Ağrı ilinde bulunan Ağrı Dağı da sadece dağcıların 5000 metrenin üzerinde olması nedeniyle yüksekliğinden dolayı her mevsim yerli yabancı turistin geldiği ve bu insanlara yönelik işletmelerin bulunduğu bir yerdir. Dağa çıkmak amacıyla gelen insanlar ulaşımın uzun sürmesinden dolayı orada konaklayıp öyle yola devam etmektedirler. Büyük bir tarihi öneme sahip İshak Paşa Sarayı da yakın olduğu için buraya gelen ziyaretçilerin uğrak noktası olmaktadır. 2011 Erzurum Winter Universiade (Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları)'nın düzenlendiği Palandöken Dağı kayak için yapılmış olan modern tesisleri ve konaklama yerleriyle özellikle Rus turistlerin geldikleri bir yer olmuştur. Rize, Artvin ve Erzurum üçgeninde bulunan Kaçkar Dağları yazın ve kışın dağcılarının, yürüyüşçülerinin, yüksek irtifa dalgıçlarının, heliski (helikopter kayakçıları) yapanların, tur kayakçılarının ve daha birçok insanın geldiği bir yerdir. Çok farklı rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirildiği bu geniş alanda gelen katılımcılara yönelik tesisler ve hizmetler neredeyse sınırsızdır. Bu dağlardan beslenen Çoruh Nehri yüksek debisinden ve zorlu rapidlerinden dolayı rafting için tercih edilen dünyanın sayılı nehirlerindendir. Yine çok talep edilen turlardan biri de Niğde, Kayseri ve Adana il sınırları içinde bulunan Aladağlar uzun translar, kuş gözlemciliği, duvar tırmanışları, dağcılık, tur kayağı, trekking ve daha birçok aktivitenin yapıldığı bir yerdir. Bu nedenle kurulmuş çok sayıda işletme mevcuttur. Tur şirketleri her tür desteği sağlamaktadırlar, bu amaçla yerel

halkın da gelir elde etmesi için onlarında yemek, konaklama gibi verebilecekleri hizmetler değerlendirilmektedir.

Açık alan rekreasyonunun ekonomik değerini açıklamak açısından ekonomik analizler önemlidir. Buradaki ekonomik analizlerin kabul edilebilirliği büyük oranda insan tepkilerinin, seçimlerinin, hareketlerinin araştırılıp açıklanmasına bağlıdır. Ayrıca ekonomik analizler açık alan rekreasyonunu açıklama açısından belirli bir bakış açısı ve faydalar sağlar. Bu bakış açısı açık alan rekreasyonunun çerçevesini destekler. Bu çerçeve talepler, örneğin, açık alan rekreasyonunun ilgili olduğu birçok merkezi yani tüketim ve ücret arasındaki ilişki gibi, belirli aktivitelerin katılımının yapısı ve gelecekteki trendlerin açıklanması için kullanımından ibarettir. Açık alan rekreasyon ekonomi analizleri genel anlamda zamana bağlı olarak değişmiştir. Yıllar önce ekonomide açık alan rekreasyonu üzerine iki önemli görüş vardır. Bunlar; değerlerin ve kıymetlerin sorunu; modellerin ve düzenliliğin belirlenmesi. Ekonomik analizlere rağmen iyi saptanmış ve kapsamlı araştırmalar açık alan rekreasyonunda geleneksel olmuştur, diğer taşınmazlarla ve hizmetlerle kıyaslandığı zaman görünen yüzü kendine özgü zorlukları olduğudur. Gerçek şu ki bireyler açık alan rekreasyonu ile ilişkili taşınmaz ve hizmetlere para ödemek istedikçe piyasa temelli bir sistem oluşmaktadır, açık alan rekreasyonunu şu geleneksel varsayımlarla mücadele etmektedir (Plummer, 2009, s. 132):

- Açık alan rekreasyonunun ekonomik değerlerinin diğer ekonomik kaynakların kullanımı ile karşılaştırılması,
- Randımanlı ekonomik kaynakların gelir dağılımının yapılması.

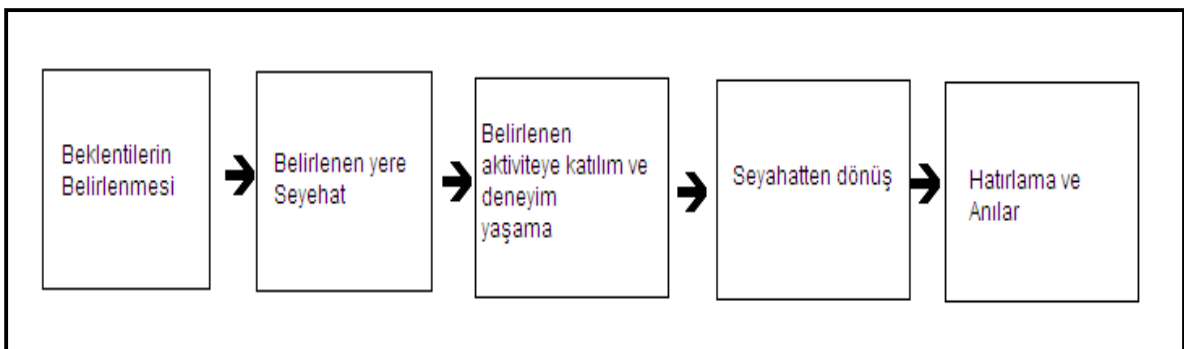
Bu varsayımlar açık alan kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için gereklidir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri oldukça geniş bir yelpazededir, örneğin göller, dağlar, nehirler ve ormanlar. Sürdürülebilirliğin diğer ucu rekreasyonel aktivitelerdir ki onlar insanların yaşadıkları merkezlere yakın yerlerdedir ve zemini düzenlenmemiş rekreasyon tesisleri ve rekreasyon programlarıdır. Bundan dolayı açık alan rekreasyonu daha çok satış merkezli olan diğer rekreasyon şekilleriyle aynı görünmektedir. Ekonomik analizlerin uygulanmasında açık alan rekreasyonundaki üç diğer etken özel zorlukları ortaya koyar. Bunların ilki değerlerin açıkça tahmin edilmesiyle ilişkilidir. Geleneksel olarak açık alan rekreasyon değeri basitçe bireylerin fırsat yaratmanın dışında kaynak kullanımı için para ödemeye istekli olmaları olarak tanımlanır. Bu değer konusu mal ve hizmetlerin kolayca ücretle ölçülebildiği seviyedir. İkinci ilişki açık alan rekreasyon deneyimlerinin doğaldır. Açık alan deneyimleri serbest zaman, rekreasyon, spor, turizm ve açık alan rekreasyonu olmak üzere beş aşamayı içerir. Sonuç olarak açık alan rekreasyon ekonomisi diğerlerinden farklıdır, çünkü deneyimler ve aktiviteler sırasında çok yönlü maliyetler ortaya çıkar. Açık alan rekreasyonu paranın, zamanın ve seyahatin maliyetini içerir. Birçok diğer mal ve

hizmetler bu ilave maliyetleri yok sayarken veya önemsemezken, bunlar açık alan rekreasyonunun kayda değer zorluklarını gösterir. Son olarak da açık alan rekreasyonunda geleneksel ekonomik analizler değişkenler dizisini iyice karmaşıktırmaktadır. Clawson ve Knetsch en sonunda açık alan rekreasyon taleplerini etkileyen üç faktör tanımlamışlardır (Plummer, 2009, s. 133):

- Rekreasyon potansiyelini kendi kendilerine kullananlar,
- Rekreasyon alanının veya kaynaklarının karakteristiği,
- Birinci ve ikinci faktör arasındaki ilişki.

Geleneksel ekonomik analizlerin kullanımındaki zorluklar belli olmasına rağmen açık alan rekreasyonu değerleri saptamaya çalışmanın önemini inkâr etmemektedir.

Şekil 2.2.'de görülen döngü açık alan rekreasyon aktivitesiyle gerçekleştirilen ekonomik hareketi oluşturan çerçevedir. Birinci Evrede beklentilerin belirlenmesiyle başlıyor, bu aşamada iyi bir planlama yapıp bütün aktivite evden çıkıp eve dönmeyle sonuçlanacak şekilde ayrıntılı olarak ele alınmalıdır. İkinci Evre belirlenen yere seyahat kısmı aktivitenin gerçekleştirileceği yere ulaşımı hususi taşıtla, uçakla, gemiyle veya trenle olan yolculuğu içermektedir. Üçüncü Evre belirlenen aktivitenin gerçekleştirilmesidir. Dördüncü evre aktivitenin sonundan itibaren eve dönüş yolculuğudur. Beşinci Evre ise yaşanan anılarla beslenen zihinde kalan hatıralardır. Bu yeni bir aktivitenin talep edilmesi için güdülenmeyi sağlayacak araçtır. Rekreasyonel bir aktivitenin gerçekleştirildiği bütün bu evrelerin hepsi tek başına veya beraber birbirleriyle etkileşmekte ve ekonomik hareketlilik sağlamaktadır. Kayıt altına alınabilen veya alınamayan kısmıyla açık alan rekreasyonu bir sektör olmakla birlikte ekonomik bir değerdir.

Şekil 2.2. Açık Alan Rekreasyon Deneyiminin Evreleri

Kaynak: Plummer, 2009, s. 19

Açık alan rekreasyon ekonomisi analizlerinde bazı temel konular vardır. Bunlar (Plummer, 2009, s. 133):

Talep: Talep konusu ekonomik analizin merkezidir. Talep konusu tüketim ve ücret arasındaki ilişki, açık alan rekreasyonuna katılımın yönü (tüketim), ve açık alan

rekreasyonunun geleceğini inceler. Talep, diğer değişken sabitken belirli bir zaman diliminde piyasada tüketicinin değişik fiyat düzeyinde satın almaya hazır olduğu mal veya hizmet miktarıdır⁶.

Açık alan rekreasyonunda talep doğal kaynakların kullanımına yöneliktir. Burada iki türlü kullanım söz konusudur; birincisi doğal kaynağı kazanç için hizmete sunmak, ikicisi bu hizmetten faydalanmak amacıyla doğal kaynağı kullanmak.

Açık alan rekreasyon aktivitelerine katılmak için birey bu aktiviteyi kendisi gerçekleştirebileceği gibi tamamını satın alabilir. Kendisi gerçekleştirdiğinde yaptığı aktivitenin cinsine bağlı olarak malzeme satın almak zorundadır. Bu malzemeyi kullanmayı bilmek, aktiviteyi bilmek, güvenlik önlemlerini almak, acil durum planlaması yapmak zorunluluğu vardır. Aktivite yerine ulaşım, kalmak, yemek-içmek gibi talepleri de söz konusudur. Bunların hepsini planlayıp yapabileceği gibi bunları toplu halde satanlardan da temin edebilir. Bahsedilen bu taleplerin hepsi ekonomik bir değer ve hareketlilik oluşturur.

Açık Alan Rekreasyonunun Maliyeti: Açık alan rekreasyonunun maliyeti iki boyutta ele alınır. Bunlardan ilki açık alan rekreasyon ürününün talep edenin o ürüne ulaşmak-satın almak ve/veya kullanmak için katlanacağı maliyet ve açık alanın arz edilebilir olmasını sağlamak adına katlanması gereken maliyetler toplamıdır. En basit şekli ile örneğin kendi bölgenizdeki bir park veya ormanlık alana yürüyüşe gitmek gibi, hayal edildiğinde buraya ulaşmak için açıklayıcı işaretler aranır. Ayrıca orada çöp tenekesi, piknik masası ve tabelalar olup olmadığı bile önemsenebilir. Parkta basit bir yürüyüşün maliyeti yokmuş gibi görünse de, her ne kadar siz bu açık alan rekreasyon deneyimine direkt ücret ödememiş olsanız da bu bölgeden sorumlu olan kurum veya kuruluşlar için bütün bunların bir maliyeti vardır (Plummer, 2009, s. 142).

Rekreasyon aktivitelerine yönelik maliyet hesaplamalarında Fayda Maliyet Analizi (FMA) kullanılır. FMA bir politikanın (toplumsal aktivite) yararlarını saptamayı ve bunu bu politikanın bedeliyle karşılaştırmayı amaçlayan bir analizdir. FMA belirli bir kamu sektörü program ve projesinin yararlı bir yatırım mı olacağına ya da toplumun üretim kaynaklarını serbest yere mi israf edeceğine karar vermek için kullanılan önemli bir araçtır. Fayda maliyet analizi; tanımlama, sınıflandırma, nicelendirme ve sunum olmak üzere dört aşamayı kapsar⁷. Ancak sosyal faydalarının yanında artan taleplerden dolayı rekreasyon aktivitelerine katılım için ücret ödenmek istenmesi ticari olarak da bu alanın oluşmasına ve gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bireyler rekreasyonel aktiviteyi kendisi de gerçekleştirse, hizmetin tamamını da

⁶<http://www.ekodialog.com>, Erişim Tarihi:25.03.2011

⁷<http://80.251.40.59/agri.ankara.edu.tr>, Erişim Tarihi: 16.11.2010

satın alsa hem kendisi hem hizmeti sunanlar için bir maliyet oluşur. Bireysel gerçekleştirilen bir aktivite için aktivite yerine ulaşım, orada yeme, içme, kalma, aktivite ücreti ve ek ücretler ortaya çıkar. Hizmet satın alınması durumunda satın alma maliyeti yüksek olmasına karşın bireyin farklı kazanımları söz konusudur. Gerçekleştirilecek aynı aktivite için zamandan kazanır, tecrübelerden faydalanır veya aktivite türüne bağlı olarak faydalar sağlar. Sonuçta, gerçekleştirilecek aktiviteden bireylerin beklentileri ve elde edecekleri tamamen bireysel kazanımlarla talep doğru orantılıdır.

Açık alan rekreasyonunda maliyetleri bireyler boyutunda ve tesisler boyutunda ele alıp her iki durum için de etkili olan maliyetleri incelemek gerekir. Bireyler açısından etkili olan ulaşım, malzeme alımı veya kiralaması, yeme içme, hizmet, aktiviteler vb. iken tesisler için bu değişkenler farklı boyutlar kazanmaktadır. Tesisin kurulumu, yıllık bakımları, vergileri, sigortaları, çalışanları, bağlantıları ve daha birçok etken söz konusudur.

Açık alan rekreasyonunda maliyet hesaplamasını küçük bir örnekle açıklamaya çalışmak için karavan-çadır kamp alanını ele alalım. Böyle bir iş için tanımlama çerçevesinde gerekli iş analizleri yapıldıktan sonra mekânın temin edilmesi gerekir, alınabileceği gibi kiralanabilir. Talepler doğrultusunda yemek için restoran, hijyen için duş-tuvalet, küçük bir market gibi tesisler kurulur; satış için reklamlar yapılır, acentalarla bağlantılar kurulur. Müşterilerin ulaşımaları, kaldıkları sürece tesisten faydalanmaları, alternatif etkinliklere katılmaları, bu etkinliklerin planlanması, gerçekleştirilmesi, bütün bu sürecin devam edebilmesi için kaynakların bakımı ve bunlar gibi birçok etken maliyetleri oluşturur.

Açık alan rekreasyonunda bireyler açısından veya acentalar açısından kesin maliyetleri tespit etmek oldukça zordur. Bunun nedeni serbest zamanlarda yapılanların kesin tanımlamalarının eksikliği olabilir. Yani bir seyahatin sebebinin iş mi zevk mi olduğunun ayırımını yapmak güçtür. Bir diğer faktör serbest zamanların nasıl harcandığının sınıflandırılmasındaki dağılımdır.

Değerler: Önceleri açık alan rekreasyon deneyiminin maliyeti parasal bir miktar üzerinden giderlerin miktarına göre hesaplanırken, bu gün parayla ilgili olmayan örneğin, zaman, sosyal ilişkiler, tahmin gibi bir çok etken de masraflarla ilişkilendirilmektedir. İsteklilik açık alan rekreasyonunda masrafları birey için önemli veya değerli kılar. Ormanda yürüyüşe gitmek bireye çalışma veya sosyal zamanından ayrılacağı bir zamana mal olur. Bu yürüyüşe gitmeyi seçmek, etkinliğin üzerinde bireye değer katar (Plummer, 2009, s. 143).

Doğal ve kültürel kaynakların ekonomik değerinin tahmin edilmesinde temel amaç, kaynakların rasyonel kullanımıyla sağlanacak faydanın değerinin belirlenmesidir. Çevre unsurlarının mevcut ve gelecekteki faydalarının dikkate alınmasını sağlayan bu değer tespiti, çevrenin rasyonel kullanımına yönelik politik kararların alınmasında da yol gösterici

olmaktadır. Bazı doğal ve kültürel alanlar ve kaynaklar gibi parasal değeri olmayan varlıklara ekonomik değer biçmek üzere son 30 yıl içinde bazı yöntemler geliştirilmiş bulunmaktadır. Bu yöntemler, doğrudan ve dolaylı yöntemler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dolaylı yöntemler, ekonomik göstergelerin seyrini izleyerek bunların değişik çevresel unsurlar bakımından ifade ettiği değeri belirleme esasına dayanmaktadır. Doğrudan yöntemler ise, potansiyel bir pazar varsayımından kaçınmakta ve karşılıklı görüşme ve anket yoluyla bireylerin çevresel emtialara yönelik tercihlerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Doğrudan yöntemlerden en yaygın kullanılanı Koşullu Değerlendirme Yöntemi, dolaylı yöntemlerden en yaygın kullanılanları ise Seyahat Maliyeti Yöntemi ve Hedonik Fiyatlandırma Yöntemidir (Belkayalı ve Akpınar, 2009, s. 178).

Tüketim Fazlası: Tüketim fazlalığı modelinin ana fikri istekliliğin ücretinin olmasıdır. Bu istekliliğin ücretini tahmin etmek için araştırmacılar bireylere parayla ilgili miktarları sorduklarında, özel deneyimler veya belirli bir yeri kullanmak için para ödemeye hazır olduklarını tespit etmişlerdir. Talebin konusu pazarlamada değişmeyen menkullerin ve hizmetlerin ekonomik değerini tahmin etmeye odaklanır. Gölgede kalmış fiyat veya tüketim fazlası bu rekreasyon durumunda belirli bir alandaki belirli bir amacın değerini tahmin etmeye çalışır (Plummer, 2009, s. 144).

Seyahat Maliyet Metodu: Eksiklerin çoğu tüketim fazlalığı modeli ile bağlantılı olarak tamamlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle seyahat maliyet metodu önemle dikkate alınmıştır. Bu metod üstün bulunmuştur çünkü gerçek davranışlar üzerine temellenmesi, ortaya çıkan tercihler (bireylerin ödemeye istekli olmaları), giriş ücretlerinin olmamasının etkileri açık alan rekreasyon deneyimlerinin beş evresini de (değerler, tüketim fazlası, seyahat maliyet metodu, alternatifler, ücret) yansıtır (Plummer, 2009, s. 145).

Genel olarak belirtildiğinde seyahat maliyet yöntemi (SMY), dört farklı amaç için kullanılabilir. Bunlardan ilki, rekreasyon alanlarının sağladıkları faydaların ekonomik anlamda ölçülmesidir. İkincisi, yeni bir rekreasyon alanının maliyetine karşı dışsallıklarının karşılaştırılarak ekonomik etkinliğinin bulunmasıdır. Üçüncüsü, rekreasyon alanlarının niteliklerinde meydana gelecek bir değişimin yaratacağı fayda düzeyine bağlı olarak yeni ekonomik değerinin ölçülmesi ve son olarak, farklı çevre kalitesi niteliklerine ancak türdeş rekreasyon hizmetlerine sahip alanların ekonomik değerlerinin ölçülerek birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Yöntemin teorisi herhangi bir rekreasyon alanını kullanmanın maliyeti, ağırlıklı olarak o alana erişim maliyeti tarafından belirlenir ve kullanıcıların konumları, yaygın çeşitlilik gösteren seyahat maliyetleri demetini oluşturur, varsayımına dayanmaktadır (Alkay ve Ocakçı, 2003, s. 63).

Değer Saptamak için Alternatif Yollar: Doğal çevre ve açık alan rekreasyonu değerlerini saptamak için birçok alternatif yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar kabaca temelinde parayla ilgili kullanımlar ve farklı değerler çerçevesinde sunumlar olarak sınıflandırılmıştır (Plummer, 2009, s. 147):

Para temelli yaklaşımlar; sıklıkla Değerlere Bağlı Metot (Contingent Valuation Method-CVM) olarak isimlendirilmektedir. Bu metot basit, pazarlama odaklı olmayan, yaygın olarak maliyet-fayda analizi ve çevresel etkilerin değerini belirlemede kullanılan esnek değer metodudur.

CVM metodu; genellikle bireylerin nelere para ödemeye istekli olduklarını veya nelere para ödemekten kaçındıklarını araştırmak için kullanılan özel koşulları olan bir metottur. Aynı zamanda doğal çevre ve açık alanın her ikisini de araştırmak için kullanılmaktadır. İkinci yaklaşım açık alan rekreasyonunda doğal çevre ve kullanılan alanların değerlerinin belirlenmesinde zevke ait değerlerdir, gerçek davranışlar üzerine temellenmiştir. Bu yaklaşımın standart şekli, bir evin ücretini yapısal özelliklerinin fonksiyonelliği, bulunduğu konum ve çevresel karakteristiğinin belirlemesidir. Zevke ait değerler yaygın olarak, açık veya yeşil alanların, su ve ağaçların pozitif etkisinin olduğunu savunur (Plummer, 2009, s. 147).

Ücret: Açık alan rekreasyonunda rekreasyon ürününü satın almak için ödenen parasal değerdir. Örneğin; ulusal bir parkın girişinde giriş ve/veya orada kalınması durumunda ödenecek ücret ve/veya ücretler toplamıdır. Bu farklı açık alan etkinlikleri için değişiklik gösterebilir. Bir ücret bir günlük kullanım için olabilir, bir diğeri bir gece kamp yapmak için ve bir diğeri elektrik ve su hizmetleri gibi hayatı kolaylaştıran şeyler için olabilir (Plummer, 2009, s. 148).

Rekreasyonel yaşamın bir taraftan bireysel ve toplumsal yararları, diğer taraftan ticarileşen yönüyle, yeni iş imkânlarının doğması, yeni gelir kaynaklarının oluşturulması, doğanın ve kültürel mirasların korunması bakımından olumlu, ancak toplum ve çevre üzerine de olan bazı olumsuz yönleriyle etkiler bırakması, onun bir planlama içerisinde geliştirilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Rekreasyon etkinliğinin bireye kazandırdığı olumlu birçok şeyden biri de ekonomiye katkı sağlayıp ekonomik hareketliliği arttırmasıdır (Karaküçük, 2005, s. 95).

2.6. Açık Alan Rekreasyonun Kaynakları

Dünyadaki rekreasyonel kullanım için var olan açık alanların kaynaklarını uluslararası kaynaklar, ulusal kaynaklar, bölgesel kaynaklar, yerel kaynaklar ve diğer kaynaklar olarak

ayırıp incelemek uygun bir yaklaşımdır. Genel kaynaklar, dünya üzerinde ortak kullanımda olan su, toprak, hava ve yer altı kaynaklarıdır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 131).

Uluslararası Kaynaklar: Ülke sınırları dışında yer alan, bireylerin ve/veya grupların talep ettiği/edebilme potansiyeli içindeki rekreasyonel kaynaklardır. Özellikle üst gelir ve üst meslek piramidindeki kişilerin kişisel olarak kendi kendilerine planlayacakları veya kendi ülkelerinden yapılacak bir organizasyona katılmaları veya gidilecek ülkedeki bir organizasyonun satın alınmasıyla oluşan etkinliklerin yapılacağı turistik, sportif veya rekreasyonel değer içeren destinasyonlardır. Örneğin Nepal sınırları içinde yer alan Himalaya, ABD sınırları içinde yer alan Grand Canyon, Niagara Şelalesi, Kızıl Deniz deki dalış alanları buna örnek olarak verilebilir.

Ulusal Kaynaklar: Ulusal kaynaklar, ülke sınırları içinde yer alan ve rekreasyonel değer ifade eden destinasyonlardan oluşur. Her ülkenin kendine ait değerleri, coğrafyası, etkinlikleri, bu kaynakları oluşturur. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri dünya üzerinde koruma kanunları yapıp uygulamada küresel lider konumundadır ve 1860'larda Yosemite Vadisi'nin koruma altına alınmaya başlaması ve Yellowstone'un 1872'de ilk milli park ilan edilmesi ulusal açık alan rekreasyon alanlarının üstün bir sistemde toplanması bunun nedenleridir. Çok amaçlı kullanım yönetimi kaynakların bulunmasında aynı arazinin kullanımında faydalar ve avantajlar sağlar. Ulusal kaynaklar; ABD örneğinde olduğu gibi federal kaynakları, ulusal ormanlar ve milli parkları kapsar. Rekreasyonel fırsatlar ve parklar bir arada değerlendirildiğinde içerisinde kamp alanları, özel amaçlı düzenlenmiş kamp alanları, zorlu yürüyüş alanları ve turistler için imtiyazlar bulunur. Park içerisindeki spesifik aktivitelerin çeşitliliği rekreasyonel imkanlara ulaşılabilirliği etkiler (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 131).

Ulusal parklar, genellikle farklı kaynakları içerir ve çok geniş arazi veya su kaynaklarını kapsar. Ulusal anıtlar, ulusal parklardan biraz daha az kaynak ve aktivite içeren bölgelerdir. Ulusal koruma alanlarında birincil olarak korunmak istenen o bölgedeki yaşayan canlılardır. Avcılık yapılan bölgelerdeki hayvanların nesillerinin sürdürülmesi önceliklidir. Ulusal göl kıyıları ve deniz kıyıları su temelli rekreasyonel etkinlikleri gerçekleştirebilme açısından doğal değerleri koruma önemlidir. Yine ulusal nehirler ve yabani ve nehir boyu manzaralarının doğal alanları içerisinde korunmasının açık alan rekreasyon etkinliklerini gerçekleştirebilme açısından çevre hattı boyunca sınırlarının belirlenmesi, baraj/kanal yapılmaması veya insan eliyle değiştirilmemesi önemlidir. Bu kaynaklar içinde yine ulusal manzara yolları, tarihi değeri olan yollar, orijinal yaşam tarzını sürdüren yerel halkın korunması, ünlü kişilerin evlerinin korunması, ulusal yaban alanları, tarihi sanat alanları yer

almaktadır. Bu kaynakların yönetimini ve korunmasını yasalarla devletler sağlamaktadır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 131).

Bu gün 50'den fazla devlet kendi halkının refahı için rekreasyon hizmetlerini çok önemli görüp desteklemektedirler. Her ne kadar dünya üzerinde uluslararası bir anlaşma olmasa da ulusların kendi yasaları, kanunları bulunmaktadır. Bu gün devlet kaynakları açık alan rekreasyon etkinlikleri için parklar, rekreasyon alanları, ormanlar, doğal alanlar, yaban hayatının olduğu alanları, tarihi alanlar, eğitim alanları, bilimsel araştırma alanları ve daha birçok kategoride kullanılabilir.

Bölgesel Kaynaklar: Bölgesel kaynaklar bireyin yaşadığı yerin civarındaki kısa sürede ulaşılabilen yerlerdir. Türkiye örneğinde bakılacak olursa Antalya için bölgesel kaynaklar Akdeniz Bölgesinde yer alan coğrafik alan bölgesel kaynak olarak kabul edilir.

Yerel Kaynaklar: Bunlar kentsel alanlardaki açık alanları kapsamaktadır. Kent içerisindeki halkın rekreasyonel etkinlikler için kullanabileceği alanlardır. Şehir parkları en güzel örnekleridir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 203). Bu tür kaynaklar bireyin yaşadığı yerde olan ve rahatlıkla ulaşabildiği kaynaklardır. Deniz kenarı bir şehirde yaşayıp hafta sonu yüzme, dalış ve bunlar gibi su sporları yapabilmek, dağların eteklerinde yerleşmiş bir şehirde yaşayıp kışın günübirlik kayak, tur kayağı gibi kar sporları yapmak veya yazın yürüyüş, tırmanış gibi doğa sporları yapmak açısından önem taşır.

Diğer Rekreasyon Kaynakları: Yukarıdaki kaynakların hepsinde devletler açık alan rekreasyon alanlarının sahibidir veya destekçisidir. Bunların dışında açık alan rekreasyonu için kişilerin sahip olduğu araziler ve kaynaklar da mevcuttur. Bunlar beş kategoride toplanmıştır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 222):

- Kişisel kaynaklar, ikinci ev, köy evi, karavan, tekne gibi kaynaklardır.
- Özel organizasyon kaynakları, sosyal kulüpler, dağcılık ve doğa grupları, seyahat acenteleridir.
- Yarı halk organizasyon kaynakları, gençlik organizasyonları ve koruma birlikleridir.
- Endüstriyel ve iş kaynakları, iş imkânlarıdır.
- Ticari rekreasyon kaynakları, eğlence parkları, kampingler, marinalar, çiftlikler ve dinlenme yerleridir.

Kentsel mekânlardaki olumsuz koşullar ve açık alan rekreasyon kaynaklarının yetersizliği nedeniyle kent insanı, kent dışındaki açık alan rekreasyonel kaynaklarına yönelmektedir. Özellikle sahip olduğu doğal, kültürel ve görsel değerler nedeniyle ormanlık alanlar en çok tercih edilen açık alan rekreasyonel kaynakların başında gelmektedir. Ayrıca çeşitli rekreasyonel kullanımlar için doğal kaynakların önemli bir kısmını bir arada sunabilmekte, insanlara fiziksel ve ruhsal yönden olumlu katkılar sağlamaktadır. Orman rekreasyon alanları;

bir orman bütünlüğü ya da bir orman parçası üzerinde, açık havada dinlenmeye ilişkin çeşitli insan etkinlikleridir. Bu etkinlikler genelde piknik, atlı-yaya yürüyüşler, rehberli turlar, çeşitli spor etkinlikleri, manzara seyri vb. olabileceği gibi hiçbir bedensel etkinlikte bulunmaksızın bir süre orman havasını teneffüs etme, orman ekosistemine özgü ortam içinde zihinsel ve bedensel dinlenme şeklinde de olabilmektedir. Yasal olarak, orman rejimi içerisinde kalan ve rekreasyonel amaçlı kullanılan alanlar Milli Parklar, Tabiat Parkları ve Orman içi Dinlenme Yerleri olarak belirlenmiştir. Ülkemizde 20.7 milyon hektarlık orman alanının yaklaşık %3 ü (Milli Parklar 686.600 ha, Tabiat Parkı 69.300 ha, Orman İçi Dinlenme Alanları 15.946 ha) rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır (Akten, 2003, s. 116).

Ülkemizdeki ulusal ve uluslararası seviyede olağan üstü özelliklere sahip tabiat ve kültür varlıkları ile önemli savaşılarımızı simgeleyen alanlarımızın koruma ve kullanma dengesi sağlanarak, gelecek nesillere olduğu gibi miras bırakılmaları için değişik statülerde korunan alanlar tesis edilmektedir. 1983 yılında yürürlüğe giren yasa ile Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları ve Tabiat Anıtları olmak üzere 4 koruma alan tanımı ortaya konmuştur (Çetinkaya, 2008, s. 25).

2.6.1. Milli Parklar

Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır. Milli Park kavramı ve uygulaması dünyada ilk kez, 1872 yılında ABD'nde 899 100 ha büyüklüğündeki “Yellowstone Milli Parkı” ilanını sağlayan özel bir kanunla başlatılmıştır. Türkiye’de de; 31 Ağustos 1956 tarihinde kabul edilen 6831 sayılı Orman Kanununun "VI. Milli parklar:" başlığı altındaki 25. maddesinde "Orman Genel Müdürlüğü"; mevkii ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir denilerek Milli Park kavramı ilk kez yasal zeminde yerini almıştır. 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesinin ilk uygulaması ise, 1958 yılında ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı’nın ilanıdır. Türkiye’de 2008 yılı sonu itibarıyla 40 adede ulaşan Millî Parkların toplam alanı, ABD’nde bulunan ve 899100 ha büyüklüğündeki “Yellowstone Millî Parkı”nın toplam alanı

ile hemen hemen aynı büyüklüktedir. 20.12.2008 tarihinde güncellenen Türkiye'deki milli parklar aşağıdaki gibidir⁸:

Tablo 2.2. Türkiye'deki Milli Parklar⁸

Sıra No	Millî Park	Bulunduğu İl	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Önemli Özellikleri
1	<u>Yozgat Çamlığı Millî Parkı</u>	<u>Yozgat</u>	<u>1958</u>	264,0	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, kalıntı meşcereler, eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
2	<u>Karatepe-Aslantaş Millî Parkı</u>	<u>Osmaniye</u>	<u>1958</u>	7715,0	Arkeolojik tarih öncesi kalıntılar, tabii bitki toplulukları, eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
3	<u>Kuşçenneti Millî Parkı</u>	<u>Balıkesir</u>	<u>1959</u>	64,0	Zengin ve çeşitli kuş toplulukları, tabii bitki toplulukları, kuş gözlemleme mekânı, eğitim, turizm
4	<u>Soğuksu Millî Parkı</u>	<u>Ankara</u>	<u>1959</u>	1195,0	Tabii bitki toplulukları, önemli ve nadir kuş üreme mekânları (Kara akbaba), eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
5	<u>Uludağ Millî Parkı</u>	<u>Bursa</u>	<u>1961</u>	12677,0	Jeolojik yapı ve çok zengin tabii bitki toplulukları, dağ ve kış sporları, eko turizm, kültürel zenginlik, alpinzon sulak alanları, alpinzon bitki ve hayvan türleri zenginliği, Mayer'in Orman Zonlarını tasnif ettiği dağ silsilesi, turizm, eğitim, zengin Osmanlı Türk (kuruluş dönemi, Anadolu-Balkan-Kafkas,vb...) kültürü, eğitim, sağlık turizmi başta olmak üzere son derece zengin turizm çeşitliliği...
6	<u>Yedigöller Millî Parkı</u>	<u>Bolu</u>	<u>1965</u>	2019,0	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme, turizm, eğitim, dağ ve orman sporları, eko turizm, eğitim...
7	<u>Spil Dağı Millî Parkı</u>	<u>Manisa</u>	<u>1968</u>	5505,0	Jeolojik yapı zenginliği, tabii ve endemik bitki ve hayvan toplulukları, eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
8	<u>Kızıldağ Millî Parkı</u>	<u>Isparta</u>	<u>1969</u>	59400,0	Tabii bitki toplulukları, eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
9	<u>Kovada Gölü Millî Parkı</u>	<u>Isparta</u>	<u>1970</u>	6534,0	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, manzara, eğitim, dinlenme ve eğlenme, turizm
10	<u>Güllük Dağı Millî Parkı(Termessos)</u>	<u>Antalya</u>	<u>1970</u>	6702,0	Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, eğitim, manzara, dinlenme ve eğlenme, turizm
11	<u>Munzur Vadisi Millî Parkı</u>	<u>Tunceli</u>	<u>1971</u>	42000,0	Jeolojik yapı, tabii bitki ve hayvan toplulukları, turizm çeşitliliği, eğitim
12	<u>Beydağları (Olimpos) Sahil Millî Parkı</u>	<u>Antalya</u>	<u>1972</u>	30969,0	Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki ve hayvan toplulukları ile jeomorfolojik oluşumlar, turizm, eğitim
13	<u>Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı</u>	<u>Canakkale</u>	<u>1973</u>	33000,0	Türk ve dünya harp tarihi, şehitlikler, tabii bitki ve hayvan toplulukları ile jeomorfolojik oluşumlar, turizm, eğitim
14	<u>Köprülü Kanyon Millî Parkı</u>	<u>Antalya</u>	<u>1973</u>	36614,0	Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, jeolojik oluşumlar, turizm, eğitim
15	<u>Ilgaz Dağı Millî Parkı</u>	<u>Kastamonu</u>	<u>1976</u>	1088,0	Tabii bitki toplulukları, kültürel zenginlik, dağ, orman ve kış sporları, manzara, dinlenme ve eğlenme, eğitim, turizm

⁸<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 17.03.2011

Tablo 2.2. Türkiye’deki Milli Parklar (devam)

16	<u>Başkomutan Tarihi Milli Parkı</u>	<u>Afyon</u>	<u>1981</u>	35500,0	İstiklal Harbi tarihi, kültürel değerler zenginliği, eğitim, turizm
17	<u>Göreme Tarihi Milli Parkı</u>	<u>Nevşehir</u>	<u>1986</u>	9572,0	Tarihi eski yerleşimler ‘yer altı şehirleri, kiliseler, şapel’ ve peri bacaları gibi jeolojik oluşumlar, peyzaj değeri, dinlenme ve eğlenme, turizm, eğitim
8	<u>Altındere Vadisi Milli Parkı</u>	<u>Trabzon</u>	<u>1987</u>	4800,0	Kültürel değerler, tarihi yapılar, ‘Sümela Manastırı’, tabii bitki toplulukları, manzara, peyzaj değeri, dinlenme ve eğlenme, turizm, eğitim
19	<u>Boğazköy-Alaçahöyük Tarihi Milli Parkı</u>	<u>Çorum</u>	<u>1988</u>	2634,0	Arkeolojik kalıntılar, Hitit Devleti Merkezi, eğitim, turizm
20	<u>Nemrut Dağı Milli Parkı</u>	<u>Adıyaman</u>	<u>1988</u>	13850,0	Tarihi açık hava müzesi, güneşin gizemli doğuşunu seyir, turizm, eğitim
21	<u>Beyşehir Gölü Milli Parkı</u>	<u>Konya</u>	<u>1993</u>	88750,0	Öncelikle TÜRKİYE’NİN EN GENİŞ MİLLÎ PARK ALANIDIR . Göl ve yakın çevresinin görülmeye değer üstün nitelikteki peyzaj güzellikleri ile göl ve içerisindeki çeşitli büyüklüklerde yaklaşık 60 civarında adanın potansiyel su sporlarına elverişli kıyıları, tür çeşitliliği çok fazla olan orman ekosistemi, Eflatun Pınarı, çok sayıdaki mağaraları, tarihi-kültürel zenginliği ve özellikle Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynakları, Milli Parkın bazı önemli kaynak değer bileşenlerini oluşturmaktadır.
22	<u>Aladağlar Milli Parkı</u>	<u>Niğde, Adana, Kayseri</u>	<u>1994</u>	54524,0	Jeomorfolojik yapı ile flora ve fauna zenginliği, dağcılık sporları, dağ, orman ve kış turizmi, eğitim, zengin su kaynakları
23	<u>Altınbeşik Mağarası Milli Parkı</u>	<u>Antalya</u>	<u>1994</u>	1156,0	Jeolojik ve jeomorfolojik oluşum zenginliği, mağara ekosistemleri, turizm, eğitim
24	<u>Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı</u>	<u>Aydın</u>	<u>1994</u>	27675,0	Akdeniz’in en iyi korunan maki florası, jeolojik yapı, tabii bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme ve eğlenme, turizm çeşitliliği, sulak alanlar
25	<u>Hatila Vadisi Milli Parkı</u>	<u>Artvin</u>	<u>1994</u>	16988,0	Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, tabii zengin orman ağacı türleri varlığı ile yaban hayatı zenginliği, dağ ve orman turizmi, eğitim
26	<u>Honaz Dağı Milli Parkı</u>	<u>Denizli</u>	<u>1994</u>	9219,0	Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, arkeolojik kalıntılar, Colossea (Honaz), endemik açıdan zengin bitki çeşitliliği, kültürel zenginlik, turizm merkezlerine yakınlık, dağ turizmi, eko turizm, eğitim
27	<u>Kaçkar Dağları Milli Parkı</u>	<u>Rize</u>	<u>1994</u>	51550,0	İlginc jeolojik ve jeomorfolojik yapı, tabii bitki ve yaban hayatı zenginliği, dağ, orman ve kış sporları, eğitim, turizm
28	<u>Kazdağı Milli Parkı</u>	<u>Balıkesir</u>	<u>1994</u>	21300,0	Bitki örtüsü, biyolojik çeşitlilik ve fauna zenginliği, turizm çeşitliliği, eğitim
29	<u>Karagöl Sahara Milli Parkı</u>	<u>Artvin</u>	<u>1994</u>	3766,0	Hidrografik yapı ve bitki örtüsü zenginliği, eğitim, orman ekosistemleri, eko turizm, kültürel zenginlik
30	<u>Saklıkent Milli Parkı</u>	<u>Muğla</u>	<u>1996</u>	12390,0	Jeomorfolojik yapı ile bitki ve hayvan varlığı açısından zenginlik
31	<u>Truva Tarihi Milli Parkı</u>	<u>Çanakkale</u>	<u>1996</u>	13350,0	Tarihi kalıntılar, harp tarihi ve jeolojik yapı, turizm, eğitim, kültürel zenginlik
32	<u>Marmaris Milli Parkı</u>	<u>Muğla</u>	<u>1996</u>	33350,0	Jeomorfolojik yapı ile bitki ve hayvan varlığı açısından zenginlik, nadir ekosistemler
33	<u>Küre Dağları Milli Parkı</u>	<u>Kastamonu-Bartın</u>	<u>2000</u>	37000,0	Doğal yaşlı ormanlar, nadir ekosistemler, biyolojik çeşitlilik, jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, kültürel değer zenginlikleri ve arkeolojik kalıntılar, eğitim

Tablo 2.2. Türkiye’deki Milli Parklar (devam)

34	<u>Sarıkamış-Allahüekber Dağları Millî Parkı</u>	<u>Kars ve Erzurum</u>	<u>2004</u>	22980,0	Tarihi kalıntılar, harp tarihi, doğal Sarıçam ormanları, tabii bitki toplulukları, dağ ve kar sporları, manzara, eğitim
35	<u>Ağrı Dağı Millî Parkı</u>	<u>İğdır - Ağrı</u>	<u>2004</u>	87380,0	Kültürel değerler açısından zenginlik. Dünyada Alaska’daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru da milli park sınırları içerisinde. Bitki ve hayvan varlığı açısından da oldukça zengindir.
36	<u>Gala Gölü Millî Parkı</u>	<u>Edirne</u>	<u>2005</u>	6090,0	Sulak saha, göl ve orman ekosistemlerini ve bu ekosistemlerde barınan çeşitli canlı türlerini ihtiva etmesi, 130 kuş türünün varlığı, kuş göç yolları üzerinde bulunuşu, nesli tehlikeye düşmüş veya nadir türleri, özellikle tepeli pelikan, çeltikçi ve küçük karabatak gibi nesli son derece azalmış türleri barındırması kaynak değerlerini oluşturmaktadır.
37	<u>Sultansazlığı Millî Parkı^[4]</u>	<u>Kayseri</u>	<u>2006</u>	24529,0	Tatlı ve tuzlu su ekosistemlerinin bir arada bulunduğu nadir bir ekosistem oluşu, nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türlerin de yer aldığı 301 kuş türünün beslenme, barınma ve kuluçka alanı oluşu, Avrupa’da turna, filamingo, akbalıkcıl, kaşıkçı kuşlarının bir arada kuluçkaya yattığı tek alan oluşu, kaynak değerlerini oluşturmaktadır.
38	<u>İğneada Longoz Ormanları Millî Parkı</u>	<u>Kırklareli</u>	<u>2007</u>	3155,0	Avrupa ölçeğinde önem taşıyan; çok sınırlı yayılışa sahip, doğal yapısı korunabilmiş, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan en önemli su basar (longos) ormanlara sahip olup, İğneada ve çevresinde farklı ekosistemler bulunmaktadır. Eko turizm, dağ ve orman sporları, eğitim
39	<u>Tek Tek Dağları Millî Parkı</u>	<u>Sanlıurfa</u>	<u>2007</u>	19335,0	Bitki ve hayvan varlığı açısından zenginlik, kültürel, tarihi ve arkeolojik özellikler açısından zenginlik, turizm, eğitim
40	<u>Yumurtalık Lagünü Millî Parkı</u>	<u>Adana</u>	<u>2008</u>	<u>16430,0</u>	Millî Park, ülkemizdeki nadir Halep Çamı (<i>Pinushalepensis</i> L.) yayılış alanlarından birine sahiptir. Yumurtalık Lagünü aynı zamanda; nesli tehlikeye düşmüş su kuşlarının yaşama ortamıdır. Akyatan ve Ağyatan gölleri barındırdığı kuş türleri açısından Türkiye’nin “A sınıfı” niteliğindeki 19 sulak alanından 2. sini oluşturmaktadır. Ayrıca nesli tehlikeye düşmüş iki tür deniz kaplumbağasının (<i>Caretta caretta</i>) ve özellikle <i>Cheloniemydas</i> ’ın Akdeniz’de varlığını sürdürebildiği önemli alanlardandır. Saha, Türkiye’nin Akdeniz kıyılarında yer alan 17 deniz kaplumbağası yuvalama alanlarından birisidir.
41	<u>Gölün Yazı Millî Parkı</u>	<u>Çorum</u>	<u>?</u>	<u>?</u>	Çok güzel ve sulak bir ortama sahip olan gölün yazı, Çorum-Osmancık yolunda bulunmaktadır. İçeri girmek ve ortama zarar vermek katıyen yasaktır}

2.6.2. Tabiat Parkı

Milli parklardan farklı olarak, milli ve milletlerarası ender bulunan sadece tabii kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır⁹. Bazı doğa sporları aktivitelerinin gerçekleştirildiği yerler olmaları nedeniyle rekreasyonel açıdan da önemli ve değerlidirler.

05.11.2010 tarihinde güncellenen ülkemizdeki Tabiat Parkları⁸:

Tablo 2.3. Türkiye’deki Tabiat Parkları⁸

Sıra No	Tabiat Parkı	Bulunduğu İl	İlan Tarihi	Alanı (ha)
1	Akdağ Tabiat Parkı	Afyon	29.06.2000	14.916
2	Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı	Antalya	1991	394
3	Bafa Gölü Tabiat Parkı	Aydın	1992	12281
4	Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	Balıkesir	1995	17950
5	Abant Gölü Tabiat Parkı	Bolu	1988	1150
6	Çatak Tabiat Parkı	Çorum	1984	387.5
7	Artabel Gölleri Tabiat Parkı	Gümüşhane	1998	5859
8	Yazılı Kanyon Tabiat Parkı	Isparta	-	-
9	Gölcük Tabiat Parkı	Isparta	1991	4720
10	Polonezköy Tabiat Parkı	İstanbul	1994	3004
11	Türkmenbaşı Tabiat Parkı	İstanbul	1999	-
12	Beşkayalar Tabiat Parkı	Kocaeli	-	1154
13	Ballıkayalar Tabiat Parkı	Kocaeli	1995	1847
14	Kocakoru Ormanı Tabiat Parkı	Konya	1998	329
15	Kıdrak Tabiat Parkı	Muğla	1983	950
16	Uzungöl Tabiat Parkı	Trabzon	1989	1625

⁸<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 17.03.2011

⁹<http://www.kulturturizm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 17.03.2011

2.6.3. Tabiat Koruma Alanları

Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz ve kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden, bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış, turistik amaçlı kullanılmasına izin verilmeyen tabiat parçalarıdır¹⁰. 05.11.2010 tarihinde güncellenen ülkemizdeki Tabiatı Koruma Alanları aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.4. Türkiye’deki Tabiatı Koruma Alanları¹⁰

Sıra No	Tabiatı Koruma Alanları	Bulunduğu İl	Alanı (ha)
1	Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı	Adana	16430
2	Dandindere Tabiatı Koruma Alanı	Afyonkarahisar	260
3	Alacadağ Tabiatı Koruma Alanı	Antalya	427
4	Dibek Tabiatı Koruma Alanı	Antalya	550
5	Çıglıkara Tabiatı Koruma Alanı	Antalya	15889
6	Gorgit Tabiatı Koruma Alanı	Artvin	-
7	Çamburnu Tabiatı Koruma Alanı	Artvin	180
8	Efeler Tabiatı Koruma Alanı	Artvin	-
9	Gürgen Dağı Tabiatı Koruma Alanı	Balıkesir	240
10	Bolu Fındığı Tabiatı Koruma Alanı	Bolu	460
11	Ebe Çamı (Akdoğan) Tabiatı Koruma Alanı	Bolu	-
12	Kökez Tabiatı Koruma Alanı	Bolu	324
13	Sülüklügöl Tabiatı Koruma Alanı	Bolu	809.5
14	Sütçüler Sığıla Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	Burdur	88.5
15	Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı	Denizli	-
16	Demirciönü Tabiatı Koruma Alanı	Düzce	430
17	Gala Gölü Tabiatı Koruma Alanı	Edirne	2369
18	Habibi Neccar Dağı Tabiatı Koruma Alanı	Hatay	118
19	Tekkoz Kengerlidüz Tabiatı Koruma Alanı	Hatay	172
20	Kasnak Meşesi Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	Isparta	1300.5
21	Göknağık Tabiatı Koruma Alanı	İstanbul	42.5
22	Sultansazlığı Tabiatı Koruma Alanı	Kayseri	17200
23	Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı	Kırklareli	329
24	Saka Gölü Tabiatı Koruma Alanı	Kırklareli	1345

¹⁰<http://www.kultur.gov.tr>, Erişim Tarihi:17.13.2011

Tablo 2.4. Türkiye’deki Tabiatı Koruma Alanları (devam)

25	Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı	Kırşehir	10700
26	Akgöl Tabiatı Koruma Alanı	Konya	6787
27	Kasalıç Tabiatı Koruma Alanı	Kütahya	1349
28	Vakıf Çamlığı Tabiatı Koruma Alanı	Kütahya	685
29	Sırtlan Dağı Tabiatı Koruma Alanı	Muğla	760
30	Hacıosman ormanı Tabiatı Koruma Alanı	Samsun	-
31	Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı	Sinop	78.5
32	Çitdere Tabiatı Koruma Alanı	Zonguldak	72.15
33	Kavaklı Tabiatı Koruma Alanı	Zonguldak	334

2.6.4. Tabiat Anıtları

Tabii ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip milli park esasları dâhilinde veya dışında korunan tabiat parçalarıdır. Bu objeler bazen de bir kaya, bir şelale, yaşlı bir ağaç, su pınarı, doğal su havuzları da olabilir¹¹. Bunun en güzel örneği; Pamukkale Travertenleri, Kayseri’deki Sultan Sazlığı, Kapuzbaşı Şelaleleri, Antalya’daki Düden Şelalesi, Bük Ormanları, Elmalı İlçesindeki 2200 yaşındaki Şah Ardıçtır.

2.6.5. Orman İçi Dinlenme Alanları

Açıkhava rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, üstün estetik değerlere sahip orman parçalarının piknik ve kamp alanı olarak ayrılıp gerekli tesisler ve hizmetlerle donatılması sonucu oluşturulan tabiat parçalarıdır.

Orman İçi Dinlenme Yerlerinin tefrik, tescil, tesis ve işletilmesine ait esas ve usulleri, 6831 sayılı Orman Kanunun 25. maddesi ile 2873sayılı Milli Parklar Yasasına istinaden çıkarılan ve 12.12.1986 tarih ve 19309 sayılı resmi gazetede yayınlanan Milli Parklar Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Orman İçi Dinlenme Yerleri; A, B ve C tipi olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Öztürk, 2005, s. 140):

- A TİPİ: Yüksek ziyaretçi potansiyeline sahip çadır, karavan ve bungalov gibi geceleme imkânı olan, aynı zamanda günübirlik kullanım olanağı sağlayan alanlardır.
- B TİPİ: Kent merkezlerinin yakın çevresinde, yüksek ziyaretçi potansiyeli bulunan ve günübirlik kullanım tesislerine sahip alanlardır.

¹¹<http://www.kultur.gov.tr>, Erişim Tarihi: 17.03.2011

- "A" ve "B" Tipi Orman İçi Dinlenme Yerleri kriterlerine uymayan "C" Tipi karakterindeki sahaların, her türlü koruma, bakım ve onarımı 13.5.1997 tarihli Bakanlık oluru gereği Orman Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Toplumlar, amaçlanan sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlarken, çevre sorunları ile kalkınmanın yakın bir ilişkisi olduğunu unutmamalıdır. Anlamli bir kalkınmanın ilk koşullarından birisi, kalkınma ile çevrenin birbirinin karşıtı değil, tamamlayıcısı olduğunun kabulüdür. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde de kaynakların korunması ve yenilenmesi yatmaktadır. Günlük yaşantısı içinde bunalan insanın dinlenmek için değişik bir mekân arama ihtiyacı doğmuştur. Bu yüzden, insanların en az haftada bir kez, kent dışında bir yeşil alanda, bir piknik yerinde veya bir deniz kıyısında, doğa ile baş başa yorgunluğunu çıkarması gerekmektedir. Dinlenmek ve eğlenmek kavramlarının önemli bölümünü içeren rekreasyon, insan yaşantısının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Öztürk, 2005, s. 140).

Doğaya olan özlem, rekreasyonel aktivitelerin doğal alanlarda yoğunlaşmasına neden olmuştur. Rekreasyon turizm ile ilişkilidir. Gelişme ve kalkınmanın önemli adımlarından biri de turizmdir. Turizmin, kalkınmanın bir aracı olarak değerlendirilebilmesi turizm sektörüne kaynak olan doğal, kültürel, tarihi ve sosyo-kültürel çevrenin sürekliliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Çevre duyarlı ve ekolojik yaklaşımlı turizm planlaması, turizm eylemlerinin organizasyonunda bir çevre koruma aracı olarak sürdürülebilir ve sistematik bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. Eko-turizmin doğaya ve doğal kaynaklara bağımlılığı tartışılmaz bir gerçektir. Bu nedenle sektörün sürdürülebilir olması için çevresel, sosyal ve kültürel anlamda ortaya çıkabilecek etkileri önceden tahmin etmek ve buna göre politika ve strateji belirlemek gerekmektedir. Makro ölçekte sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi; her şeyden önce kaynak değerlerinin rasyonel olarak ve özgün değerlerini kaybettirmeden kullanımına bağlıdır. Bu bakımdan çeşitli önlemlerin ele alınarak organizasyonu ve bunların eksiksiz olarak uygulanması ile çevre, turizm ve ekonomi açısından sürdürülebilirliğin sağlanması mümkündür (Öztürk, 2005, s. 140).

Doğal kaynakları koruma kavramı; genetik çeşitlilikten türlere; topluluklardan ekosistem çeşitliliğine ve ekosistem bazındaki süreçlerden evrimsel süreçlere kadar canlı ya da cansız çevrenin bütün unsurlarının korunmasını içermektedir. Koruma alanı, “esas olarak, doğal ve kültürel mirası korumak, onun hazzını yaşamak, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı destekleyen ekolojik süreçlerin devamını sağlamak amacıyla ayrılmış; belirli bir yasal düzenlemeye göre yönetilen deniz ve/veya kara parçasıdır” (IUCN, 1994; Öztürk, 2005, s. 140).

Doğaya artan ilgi doğal kaynakları değişik açılardan tehdit ettiği ve bu kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması için kendini dünyanın küresel çevre ağı olarak tanımlayan IUCN (International Unionfor Conservation of Nature) kuruldu. Dünya Korunma Birliği ya

da Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması için Uluslararası Birlik (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) doğal kaynakların korunması amacı ile kurulmuş uluslararası bir organizasyondur. 1948 yılında kurulmuştur ve merkezi Gland, İsviçre'de bulunur. IUCN dünya çapında 89 devlet, 109 hükümet kurumu ve 800'den fazla hükümet dışı kuruluşu tek bir çatı altında toplamaktadır. IUCN'in görevi doğanın bütünlüğünün ve çeşitliliğinin korunması ve doğal kaynakların adil ve ekolojik olarak sürdürülebilir olmasını sağlamak için Dünya çapındaki toplumlara etki etmek, cesaretlendirmek ve onlara yardımcı olmaktır. Organizasyon'un üç önemli dayanağı vardır. Bunlar; üye organizasyonları, altı bilimsel komisyonu ve profesyonel sekreteryadır¹².

IUCN 1978 yılında “Korunan Alan Kategorileri, Amaçlar ve Kriterler” adlı raporunda korunan alanları 10 kategoride sınıflandırmıştır (Hepcan ve Güney, 1996, s. 7).

- Bilimsel Rezervler/ Mutlak Doğa Rezervi,
- Milli Park,
- Doğal Anıt,
- Doğa Koruma Rezervi/ Yönetilen Doğa Rezervi,
- Peyzaj Koruma Alanı,
- Kaynak Rezervi,
- Antropolojik Rezerv/ Doğal Biyotik Alan,
- Çok yönlü kullanılan alan/ Yönetilen Kaynak Koruma Alanı,
- Biyosfer Rezervi,
- Dünya Miras Alanı.

1992 yılında yapılan 5. Dünya Milli Parklar ve Koruma Alanları kongresinde yeni bir sınıflama ortaya konmuştur. Bu değişimle beraber IUCN yukarıdaki sınıflamayı altı başlıkta yapmıştır.

- Mutlak Doğa Rezervleri/ Yabanıl Alan,
- Milli Park,
- Doğal Anıt,
- Habitat/Türlerin Yönetim Alanı,
- Deniz/Kara Peyzaj Koruma Alanı,
- Yönetilen Kaynak Alanı.

¹²<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 06.02.2011

2.7. Açık Alan Rekreatyonunun Etkileri

Açık alan rekreatyonu ile ilişkili aktivitelerin popülaritesi ve katılım potansiyeli oldukça yüksektir. Açık alan rekreatyonunun etkileri, alternatif turizm çeşitlerinin hepsi dâhil, yayılarak ve artarak dünyadaki arta kalan doğal alanlar üzerine odaklanmaktadır. Burada önemli olan açık alan rekreatyonunun etkilerini tanımlamaktır. Doğal alanların rekreatyonel kullanımının sonucu ortaya çıkan rahatsızlık kaynaklar veya ekolojik etkiler olarak tanımlanmaktadır. Etkiler sadece doğal çevrede olmamaktadır; açık alan rekreatyon aktivitelerine katılan bütün insanları da etkilemektedir. Turizmin sosyal etkileri, bireylerin değer yargıları, davranış biçimleri, toplum yapıları, yaşam tarzı ve niteliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterir (Plummer, 2009, s. 170).

2.7.1. Açık Alan Rekreatyonunun Doğal Çevredeki Etkileri

Bütün açık alan rekreatyon ve eko-turizm aktiviteleri ekolojik bütünlüğü etkiler veya çevreyi rahatsız eder. Tüm aktiviteler bir şekilde zarar verir, örneğin; ağaçlık bir alanda yürüyüş bile bir etki bırakır. Bu örnekte bile bitki örtüsü çiğnenir, ezilir, yok olur veya yaban hayatı rahatsız olmuştur. Açık alan rekreatyonunun etkileri genellikle dört kategoride sınıflandırılır (Plummer, 2009, s. 170):

- **Direkt Etkiler:** Özel aktivitelerin sonucunda hemen oluşan etkilerdir. Örneğin, avcı tarafından vurulan sülünün hemen ölmesi bir direkt etkidir. Bir başka örnek de; günü birlik piknik alanına dönüştürülen alandaki yerleşik bitki ve hayvan yaşamının daha uzaklara göç etmeye zorlanmasıdır. Türkiye’de son yıllarda yanlış yönetilen sulak alanlarının kurutulması oraya bağlı/bağımlı habitatı direkt olarak etkilemiştir.
- **Endirekt Etkiler:** Doğal çevrenin olumsuz yönde etkilenmesidir. Örneğin, yürüyüşçüler için yeni yolların açılması, bu yolların açılabilmesi için ağaçların kesilmesi ki bu aynı zamanda doğayı direk de etkilemektedir, ağaçlarla birlikte onlarda yaşayan canlıları rahatsız ettiği gibi bitki örtüsünü de olumsuz yönde etkilemektedir.
- **Direkt ve Endirekt Etkiler:** Doğada etki bırakan direkt etkinin aynı zamanda endirekt etki de bırakmasıdır. Yani direkt etkiyle endirekt etkinin bir arada olmasıdır.
- **Karşılıklı (Synergistic) Etkiler:** Doğal çevredeki elementlerden birinin değişiminin bir diğerini de etkilemesidir. Bitki örtüsünün yok olmasıyla toprak kayması arasındaki ilişki iyi bir örnektir.

2.7.2. Açık Alan Rekreatasyonunun Ekoloji Üstüne Etkileri

Rekreatasyonel aktivitelerinin doğal çevre üzerindeki etkilerinden ve doğal bütünlüğün bozulmasından kaygı duyulmaya 1970'lerde başlandı. Rekreatasyon ve ekoloji üzerine İngiltere ve Amerika'da birçok araştırma yapıldı. Bu dönem ardından rekreatasyon ekolojisi dönemi getirdi. Rekreatasyon ekolojisi Liddle tarafından "yarı-doğal çevrelerde, yabanıl alanlarda veya doğada yapılan açık alan rekreatasyonunun etkileri ile ilgilenir" şeklinde tanımlanmıştır. Rekreatasyon ekolojisinin doğasının kapsamı tanımlanırken, rekreatasyonel ekolojistlerin ilgisi bu konu üzerinde yoğunlaştı. İlk araştırmalar bitki örtüsü ve ezilmesi, bütün kaynaklar ve her türlü rahatsızlık üzerine odaklanmıştır. Rekreatasyon ekolojisi alanı dört ana alanı içerir (Plummer, 2009, s. 172-176):

- **Toprak:** Açık alan rekreatasyonun üzerinde önemli ve büyük etkiler bıraktığı elementlerden ilki topraktır. Toprak, birçok açık alan rekreatasyonunun sürdürülmesine temel olmakla beraber genellikle açık alan rekreatasyonu ile ilişkili değildir. Toprağın üzerinde görünen kirliliğin dışında toprak canlıdır; canlı organizmalar, taşlar, kayalar, hava, su ve güneşin üremesi ve sürdürülebilirliği arasında bir etkileşim vardır.
- **Bitkiler:** Bitkiler, doğadaki tüm likenleri, yeryüzü örtüsünü, çimleri, çalılar, ağaçları ve yosunları kapsar. Açık alan rekreatasyonunun bitkiler üzerindeki etkileri toprağa göre daha gözle görülebilir. Ezilme, birçok form içinde en hızlı ve direk etkidir. Rekreatasyonun gerçekleştiği alandaki bitkilerin boyunda ve eninde değişiklikler meydana gelebilir. Ezilmenin sonucunda veya türlerin uzaklaşmasının direk etkisi bileşimlerini de etkileyebilmektedir.
- **Su:** Açık alan rekreatasyonunda su, doğal çevre elementlerinden en çok etkilenenlerdendir. Suyun çok önemli olmasına rağmen, açık alan rekreatasyonun etkileri, suyla ilgili ekosistem nadiren önemsenmiş veya anlaşılmıştır. Açık alan rekreatasyon alanlarında su kalitesi henüz en önemli etken değildir. Su temelli aktiviteler için vücudun direk temas ettiği sporlar dâhil, kullanıcılar için içme suyu kaynakları da orta derecede önemlidir. Su ekolojisi genellikle su kalitesinin sürdürülmesi ile ilgili parametrelerle ilgilenmektedir. Açık alan rekreatasyon aktiviteleri su kaynaklarını çok çeşitli yollardan etkilemektedir. Rekreatasyon, su ağlarına girerek sudaki bitkilerin kaybedilmesi, yabanıl hayat üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilerle kirliliğin nedeni olabilir.
- **Yabanıl Hayat:** Açık alan rekreatasyonu yaban hayatı sıklıkla etkiler. Özel aktivitelerin yapıldığı doğaya bağlı olarak, bu etkiler kasıtlı veya kasıtsız olabilir. Liddle yaban hayat

ve rekreasyon arasındaki etkileşim tiplerini şu şekilde tanımlamıştır (Plummer, 2009, s. 175):

Birinci tip rahatsızlık; rekreasyonistleri fark edip rahatsız olan hayvanların durumudur. Örneğin, kampçı bir grubun karınca yuvası veya gelincik yuvası üzerine çadır kurması orada yaşayan canlıların evlerini yıkabilir, hareket kısıtlaması getirebilir.

İkinci tip rahatsızlık; yaban hayatın yeni duruma uyum sağlamak zorunda olduğu, doğal ortamın değiştirildiği durumdur. Örneğin, Çoruh nehri üzerine kurulan birçok baraj suların yükselmesine neden olmakta ve o bölgede yaşayan canlılar taşınmak zorunda kalmaktadırlar.

Üçüncü tip rahatsızlık; en ekstrem olanıdır, direk ve hayvanlarla zarar verici şekilde etkileşim durumudur. Örneğin, avlanmadan dolayı canlı direk hayatından olmakta, hatta zamansız avlanma nedeniyle nesli tükenme tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bir başka örnek de özellikle tarım alanı açmak veya yerleşim alanı oluşturmak için doğal hayatın yerleşik yabani hayvanlarının yaşam alanlarının istila edilmesidir.

Rekreasyon ekolojisinde yer alan yukarıdaki dört element arasında da etkileşim söz konusudur. Organizmalar arasındaki karmaşık bağlantıların ekoloji üzerinde baskısı vardır. Rekreasyonun etkileri sadece belirli doğa bileşenleri üzerinde değildir, ekosisteme girmenin de etkileri olabilir. Ekosistem, biyolojik topluluklar halinde yaşayan ve birbirleriyle etkileşim halinde olan bitkiler, hayvanlar ve mikroorganizmaların içinde yaşadığı, fiziksel ve kimyasal çevreyle, ekosistemle komşu ve atmosferle çevrili alandır (Plummer, 2009, s. 176).

2.7.3. Açık Alan Rekreasyonunun Sosyal Çevredeki Etkileri

Açık alan rekreasyon aktivitelerine katılımın artmasıyla birlikte sadece doğal çevre üzerindeki etkileri değil sosyal çevre üzerindeki etkileri, açık alan rekreasyon deneyimlerinin kalitesi de dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. Sosyal ve psikolojik boyutun her ikisi de önemlidir. Basitçe, açık alan rekreasyonu insanları ve içinde yer aldıkları memnun edici düzeydeki deneyimlerin yaşandığı aktivitelerin olduğu sosyal çevreyi içerir. Bu konudaki araştırmalar ve bilinenler kalabalık, çatışmalar ve ziyaretçi kullanımı konuları üzerinde yoğunlaşır (Plummer, 2009, s. 176–181).

Kalabalık: Kalabalık yer olarak kullanım seviyelerinden farklıdır. Kullanım seviyesi, her bir bölümü kullanan birey sayısı ile bağlantılıdır, bu kesinlikle tarafsızdır ve psikolojik veya deneyimsel olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan, psikolojik olmasının anlamı, kullanım

seviyesinin negatif ve öznel bir yanının olmasıdır. Bundan dolayı bir kere amaçlar veya aktivitelerin algılanmasının engellenmesi ile kullanım seviyesi artabilir, fakat bir noktada kalabalığın oluşması bunu yapar. Bireyler şehrin kalabalığından kaçıp yerel, bölgesel, ulusal hatta uluslar arası kaynakları bu kalabalıktan kaçmak için talep ettiklerinde gittikleri yerde yine benzer gerekçelerle kontrolsüz gelen ve taşıma kapasitesinin üstündeki (orada bulunması gereken optimum insan sayısının üstündeki) katılımcılar gidilen yerde kalabalık oluşturur ki bu geline yer ile gidilen yer arasında farkın ortadan kalkmasına sebep olur (Plummer, 2009, s. 177).

Çatışmalar: Doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı birçok rekreasyonel amaçlı aktivite düzenlenmekte ve her geçen gün katılımcı ve aktivite sayısı büyüyerek artmaktadır. Aynı alan yazın farklı aktivite ve katılımcılar tarafından kullanılırken kışın farklı aktivite ve katılımcılar tarafından kullanılabilmekte veya aynı alan aynı anda değişik gruplar tarafından farklı amaçlarla kullanılmak istenebilmektedir. Bu nedenle gruplar arasında, kullanıcılar arasında, alanın sahipleri veya çevreciler arasında çatışmalar ortaya çıkabilmektedir (Plummer, 2009, s. 179).

Çatışma çok değişik ortam ve düzeylerde ortaya çıkmakla birlikte, genel anlamıyla çatışma “bir seçeneği tercih etmede bireyin ya da bir gurubun güçlkle karşılaşması ve bunun sonucu olarak karar verme mekanizmalarında bozulma” diye tanımlanabilir. Çatışma Yönetimi, uzlaşmazlığı belirli bir yönde sonuca yöneltebilmek için çatışmaya taraf olanların ya da üçüncü bir tarafın bir dizi eylemde ve karşı eylemde bulunmasıdır. Çatışma çözümü, çatışmayı yaratan sebeplerin ortadan kalkmasıdır. Bu durumda, işbirlikçi geribildirim verenler çatışma çözümüne karşı tarafın ihtiyaç ve beklentilerinin de tatmin edilmesi düşüncesiyle yaklaşırken, ısrarcılar kendilerini kabul ettirme çabası içinde davranırlar”. Çatışma taraflarının, iş birlik ve ısrarcılık düzeylerine göre içinde bulunabilecekleri beş farklı strateji bulunur. Bunlar; kaçınma, hükmetme, problem çözme, uyma ve uzlaşma stratejileridir (Gedikli ve Balcı, 2005, s. 35–36).

Çatışma insanın olduğu her yerde yaşanan ve yaşanacak olan bir olgudur. Yeryüzündeki bütün canlı organizmalar yaşamları süresince ihtiyaçlarını gidermek üzere davranışta bulunmaktadır. İhtiyacını tatmin etmek konusunda bir engellenmeyle karşılaştığında, sıkıntı ve gerilime bağlı olarak çatışma ortaya çıkmaktadır. İnsanlar bakımından da çatışma gerek fizyolojik ve gerekse de sosyo-psikolojik ihtiyaçlarının tatminine engel olan sıkıntıların meydana getirdiği gerginlik halidir. Sosyalleşmenin girdisi olan insan faktörünün olduğu her yerde bireysel farklılıklara bağlı olarak, bireyler arası tartışmalarının ve çatışmaların olması özellikle küreselleşen ve rekabetin yoğun yaşandığı zamanımızda kaçınılmaz hale gelmektedir. Bireysel farklılıklara bağlı olarak her insan diğer insanlardan duygu, düşünce,

inanç, tutum, tercih vs. noktalarından farklı görüşleri benimseyip savunabilmektedir. Oluşan bu farklılık çatışmaların kaynağını oluşturan önemli faktörlerden biridir. Sosyalleşme insanların bir araya gelmesiyle oluşan çoğulculuk kavramının içerisinde incelenir. “Çoğulculuk” kavramı genel olarak farklı düşünce sistemlerinin, dünya görüşlerinin, inanç ve geleneklerin birinin diğeri üzerinde hegemonya kurmaksızın beraberce bulunabilecekleri bir durumu ifade etmektedir. Hızla gelişen ve değişen çağımızda, değişimin değişmez bir özellik halini almasıyla çok farklı altyapılardan oluşan homojen olmayan sosyal gruplar oluşabilmekte ve farklılaşma kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir. Bu olgu çatışma yönetiminin önemini göstermektedir. Çatışma yönetimi ancak demokratik bir ortamda başarıyla yürütülebilmektedir. Çünkü demokrasi, aynı düşüncede olmayanların bu düşüncelerini açıklama ve yayma haklarının bulunduğu, uygarlığın paradigmal çerçevesi ve temel değer yargıları ile çelişmemesi kaydıyla, her türlü düşüncenin ifade, örgütlenme ve kararları etkileyebilme hakkına sahip olduğu bir çoğunluk yönetimidir. Kısaca çatışma, toplumsal yaşamın doğal bir sonucu olup bireysel ve gruplar arası farklılıkların kaçınılmaz bir ürünüdür (Üngüren, 2008, s. 881–883).

Açık alan rekreasyon aktivitelerinde artan talep ve kalabalıktan dolayı farklılık oldukça fazladır. Farklı düşünce yapısındaki insanların bir araya gelmesinden dolayı bireyler arası çatışmalar olabileceği gibi bireyin içinde kendisiyle de çatışması olasıdır. Aynı alanı kullanan farklı grupların bir araya gelmesinden dolayı da gruplar arası çatışma yaşanabilmektedir.

Grup içerisinde olabilecek çatışmalar, aktivite öncesinde planlayanlar veya liderin grup hakkında bilgi sahibi olması ile engellenmeye çalışılabilir. Örneğin uluslararası bir katılımın söz konusu olduğu dağcılık etkinliğinde aynı dili konuşan bireyler aynı çadırı paylaşabilirler. Bu şekilde grup içi uyum sağlanmış olup çatışmalar da engellenmeye çalışılabilir.

Farklı grupların aynı alanı kullanması ile ilgili çatışmalar çok daha riskli olup oldukça dikkatli değerlendirmeler sonucu hareket etmeyi gerektirir. Örneğin kışın karlı bir bölgede planlanan doğa yürüyüşünde aynı bölgede bulunan diğer gruplardan haberdar olunmalı ve lüzumu halinde etkinlik ertelenebilmelidir. Patikanın dağın eteğinde bulunduğu alanda üst kısımlardan kar motoru ile geçen bir grup karı kesmiş ve çığın düşmesi için zemin hazırlamış olabilir. Bu nedenle çevre çok iyi gözlenmeli ve grup uzun aralıklarla yürümeli, gerekliyse riskli bölge tek tek geçilmelidir (Plummer, 2009, s. 179).

Rekreasyonel amaçlı kullanılan alanların kimi serbest kullanılabilmekte kimi ise devlet tarafından işletilmekte veya şahıslara kiralanıp işletilmektedir. İşletilen alanlara girişler bu nedenle ücrete tabi olmaktadır. Milli parklara ait bir bölgeye girip piknik yapmak isteyen dernek üyeleri devletin alanı olması nedeniyle giriş ücreti ödemek istemeyebilirler, bu durum işletmeci ile kullanıcı arasında çatışma yaratır.

Bir diğerk çatışma türü de çevreciler ile doğal alanı kullanmak isteyen işletmeciler veya katılımcılar arasında yaşanan çatışmadır. Örneğın çok nadir bitki türlerinin bulunduğı bir kamp alanının kullanımının bu bitki türlerinin devamlılığını tehdit edeceği için kullanımı yasaklanabilir, ancak bu alan geçişin olmadığı bir dağ kampı ise dağcılar ve çevreciler arasında çatışma yaşanabilir. Bu nedenle zonlama yapılp talimatlar görünür yerlere ve girişlere asılmalıdır. Bütün bu çatışmalar iyi bir organizasyon ve bilgi birikimi ile önlenmeye çalışılmalıdır. Aynı alanın gelecek nesillere aktarılabilmesi için öncelik kaynağın korunması olmalıdır. Bu nedenle eğitim gerekliliğı vurgulanmalı ve etkinlikler öncesi bütün katılımcılar eğitilmelidir.

Ziyaretçi Kullanımı: Ziyaretçilerin doğayı kullanımı ekolojik ve sosyal açıdan açık alan rekreasyon deneyimlerini etkiler ve içinde yer alır (Plummer, 2009, s. 180).

- Kullanıcı dağılımı, genellikle yürüyüş yolları, kamp alanları, göl ve dere kenarları gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.
- Kullanıcı gruplarının çeşitleri, örneğın bireysel katılımcıların gece çadır konaklamalı doğa kullanımlarının kendileri üzerinde etkileri oldukça fazladır.
- Katılımcı sayısı, grupların genişliğı 8–10 kişiden fazla olmamalıdır, yaşayan bitki örtüsü ve uzayla ilgili etkileri vardır.
- Kullanıcı davranışları, hem ekolojik hem de sosyal açıdan etkileri olan bir içeriştir. Doğaya giden bireylerin minimum düzeyde bu etkilerin farkında ve bilincinde olmaları ve iz bırakmama prensibiyle hareket etmeleri, kullanıcıları eğitmekte ve bu etkileri özellikle kamp ateşi, gürültü, çadır rengi, çöp ve atıklar gibi minimize etmektedir.
- Sosyal grup ve yer elde etme, bazı bireyler açık alan rekreasyon etkinliğıne yalnız katılırlar, bundan dolayı sosyal ve ekolojik etkiler daha fazla olur, bulundukları yer için gruplar veya bireyler derin duygular geliştirirler.
- Seyahatin şekli, açık alan rekreasyon aktivitesinin gerçekleştirildiğı alana ulaşımın zemin üzerindeki etkilerini içerir. Bu sınıflandırma şu şekilde yapılabilir: Motorlu taşıtlarla ulaşım, örneğın kar motoru, off-road araçlar, motorlu botlar. Mekanik araçlarla ulaşım, örneğın dağ bisikleti. İnsan gücüyle de yürüyerek gibi.

2.8. Açık Alan Rekreasyonunun Stres ve Kişilik Özelliğı İlişkisi

Stres, en genel anlamıyla bireyin yaşadığı çevreden kendisine yönelen istemlerle, kendi değerleri, tutumları, gereksinimleri, yetenekleri ve becerileri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan bedensel ve sosyo-psişik bir gerilim durumudur (Yüksel, 2003, s. 214).

Kavramı ilk kez kullanan Hans Selye'ye göre ise stres, memnuniyet verici olup olmadığına bakılmaksızın, bedenin her türlü isteme uyum sağlamak için gösterdiği yaygın tepkidir. Selye, stresin olumsuz yönlerinin yanında yaşam içindeki olumlu ve motive edici yönlerini de vurgulayarak bir sınıflandırma yapmış, Tablo 2.5.'da görüldüğü gibi stresi yararlı ve zararlı olarak ikiye ayırmıştır (Ercan ve Şar, 2004, s. 218).

Tablo 2.5. Zararlı ve Yararlı Stres Belirtileri

Zararlı Stres Belirtileri	Yararlı Stres Belirtileri
• Uykusuzluk ve diğer uyku hastalıkları • Astım ve diğer solunum problemleri • Deride oluşan lekeler • Mide bulantısı • Ülser • İnce ve kalın bağırsak spazmı • Baş, boyun ve sırt ağrısı • Ağız ve boğaz kuruması şeklinde sıralanabilirken	• İş tatmini • İş ve hayata karşı olumlu tutumlar • Başkalarını dinlemeye gönüllü olma • Başkalarının duygularını anlayabilme • Gülümseme • Olayların gülünç yönlerini görme • Bilginin uygulanması • Yaratıcılık • Yüksek verimlilik şeklinde sıralanabilir.

Kaynak: Ercan ve Şar, 2004, s. 218

Stres, “organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının zorlanmasıyla ortaya çıkan bir durum” dur denebilir. Stres kavramı üzerinde yapılan tanımların ortak özellikleri birleştirildiği zaman şu durum ortaya çıkmaktadır (Ercan ve Şar, 2004, s. 218):

- Stres, kişi ve çevrenin etkileşimi sonucunda oluşur.
- Stres, motive edilmiş bir durumdan daha aşırı bir biçimde insanı harekete geçirir.
- Streste, tehlike söz konusudur ve bu tehlikenin önemi algılanmalıdır.
- Stres, organizmanın tümünü etkiler.
- Stres, normal olarak kontrol edilebilir bir tepki değildir.
- Stresin ne olduğunun sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi için onun ne olmadığına da ortaya konması gerekir. Buna göre stres ne değildir.
- Stres sadece sinirsel bir gerilim değildir.
- Stres daima belirsiz bir hasarın sonucunda oluşmaz.
- Stres kaçınılacak bir şey değildir.
- Stresten tümüyle kurtulmak ancak ölümle mümkün olunabilir.

İnsanlar, kendi çıkarları doğrultusunda yaşamlarını sürdürebilmek için kararlar alan, bu kararları kıt kaynaklar karşısındaki yoğun rekabet ortamı içinde uygulamaya çalışan, belirli bir zaman dilimi sonunda da çabalarının sonuçlarına katlanan canlılardır. Ancak insanlar bireysel olarak bağımsızlık güdüsüne sahip olmalarına rağmen, yaşamsal faaliyetlerini

sürdürebilmek amacıyla kendilerini gruplar halinde yaşamak zorunda hissetmektedirler. Dolayısıyla hemcinsleriyle ortak bir yaşam, bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. İnsan için güç yaşam koşullarının getirdiği baskı ihtiyaçlarına karşı bir grubun üyesi olarak iş bölümüne katılmak zorunda olması ve kıt kaynaklara karşı grubun diğer üyeleri ile bir rekabet ortamı içinde bulunması psikolojik bir karmaşa oluşturmaktadır. Bu durum insanın yaşamını sürdürdüğü çevreden çeşitli uyarıcılar almasına neden olmaktadır. Bu uyarıcılar da insanı çeşitli şekillerde etkilemekte ve bazı davranış bozukluklarıyla sonuçlanabilmektedir. İnsanın çevresi ile olan bu etkileşimi de stres olarak tanımlanmaktadır (Ercan ve Şar, 2004, s. 218).

Stres verici durumdaki tepkiler, kişilik özelliklerine göre korku, kaygı, gerilim veya geri çekilme gibi farklı psikolojik nitelikler olabileceği gibi, terleme, kızarma, kalp atışlarının hızlanması gibi fizyolojik nitelikler de olabilmektedir. Ayrıca kişiler aynı tepkileri gösterebilirler bile, bunların şiddetlerinin birbirinden farklı olduğu gözlenmektedir. Kişiliği oluşturan birçok unsur olsa da, bunlardan daha çok ikisi üzerinde durulmaktadır. Toplumun ahlaki kuralları, kültürü, inançları, örf ve adetleri bireyin davranışlarını belirlemede ve bastırmada önemli birer faktördürler. Böyle karmaşık bir ortamda hayatını sürdürmeye çalışan insanın psikolojik ve fizyolojik yapısının etki altında kalmaması düşünülemez. İnsan çevresiyle bir bütün oluşturduğuna göre bu etkilerden kurtulması mümkün değildir. Dolayısıyla stresin toplumsal yapı ile de dolaylı ve dolaysız ilişkisi bulunmaktadır (Ercan ve Şar, 2004, s. 222).

Açık alan rekreasyonunda aktivite deneyimlerini etkileyen psikolojik faktörlerin ilki özgürlük algılamasıdır. Bu da bireylerin ne yaptığı, seçimi ve bunu istemesidir. Bireyin algısı aktivitenin özgürce seçilmiş olmasıdır. Bunun dışında önemli olan iki ölçüt daha ortaya konmuştur, aktivite için motivasyon ve sonucun kalitesidir. Bu konu hala serbest zaman davranışlarının tanımlanmasında kullanılmaktadır. Her ne kadar kişilik özellikleri serbest zaman davranışlarına sebep olsa veya doğrudan etkilese de bu ilişkiler oldukça iç içe geçmiş durumdadır. Teorisyenler kişiliği çalışırken birçok boyutlarıyla devamlılık serisi içinde karakter özelliklerinin oluştuğunu ifade ederler. Bu karakter özellikleri serbest zaman aktivite tercihleri de dâhil olmak üzere davranışları etkiler. Driver ve Knopf adına Kişilik Araştırma Formu (KAF) adı verilen bir formu 50 rekreasyon uzmanını sorgulamak için kullanılmış ve izleyen sonuçlara ulaşılmıştır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 61-63):

- Kişinin karakter özelliği sıklıkla dâhil olunan rekreasyonel serbest zaman etkinliğinin tercih edilmesini etkilediği,
- Seçilmiş kişilik değişkenleri özellikle bir tercih yapıldıktan sonra tercih edilmiş aktivitelere katılım miktarını etkilediği,
- Kişilik karakterleri farklı tipteki istenen sonuçların(deneyimlerin) elde edilmesinde tercih edilen aktivitelerin yapılmasının ne kadar önemli olduğunu etkilemesidir.

Karakter üzerindeki bağımlılığın serbest zaman davranışlarını anlamaya çalışmadaki bir eleştirisi, fiziksel ve sosyal olarak bireylerin doğanın rolünü anlamakta dışlanmalarıdır. Son zamanlarda bunun önüne geçmek için çevresel psikoloji (environmental psychology) serbest zaman davranışlarında çevrenin oynadığı rolü keşfetmeye çalışmaktadır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 61–63).

Farley'e göre; T tip kişilik, bölünmemişliğin ya da devamlılığın sonucudur. Bunun zıddında bu devamlılığın sonucu kesinliğe önceden tahmin edilebilirliğe ve sıkı sıkıya tutunmuş t tip (küçük harfli) kişilik oluşacaktır. Birçok kişi bu iki kesinlik arasında yer alır. T tip kişilikteki birisi düşük düzeyde fizyolojik uyarıcılara ihtiyaç duyar. Bu sebeple büyük ölçüde heyecan arar. İnsanlar, normalde yüksek ve düşük uyarıların dengesini kurmaya çalışır. Bazı bireyler normal olmayacak ölçüde düşük uyarıcılarla doğarlar, zihinsel ve fiziksel uyarıcılara çok fazla cevap(karşılık) vermezler. Bunlar T tip kişiliğin uyarıcı deneyimlerinin ve çevresinin oluşmasının en önemli gerekçesidir. T tip kişiliğin düşük uyarıcılığının biyolojik sebepleri henüz bilinmemektedir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 61–63).

Biyolojik farklılıkları olan çiftlerin kişilik özellikleri bireyleri diğerinden ayırt etmeye yarayan T tip kişilik özelliklerinin kümesinin varlığıdır. Onlar diğerlerine göre daha çok; yaratıcıdır, daha dışa dönüktürler, daha deneyseldirler(deneyimlemeyi tercih ederler) ve daha çok risk üstlenirler. Aktivite sağlayıcılar bu tipte çok fazla genç ve erkek bulabilmektedirler. Onların önemli çoğunluğu balonla uçmanın, dağa tırmanmanın ve paraşütle atlamanın içinde rol alabileceklerdir. Son yıllarda bu alandaki etkinliklere dâhil olan bayanların sayısında da önemli bir artış olmuştur (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 61–63).

Elbette bir birey kesin çizgileri çizilmiş bir ayırmda kişilik özelliği göstermez. Doğaya gidenler tamamen kaygı ve stresten uzak kişiler değildir. Hatta doğaya gidenlerde mutlaka belli düzeyde bir kaygı ve stresin olması gerekir. Aksi halde birey yaptığı sporda hiç önlem almadan hem kendini hem de başkalarını tehlikeye atacaktır.

Diğer bir deyişle bir kişinin kişilik özelliği A+B+T kişilik özelliklerinin toplamından oluşur. Her kişilik özelliğini gösteren kişiler açık alan rekreasyonu ile uğraşabilirler. A kişilik özelliği baskın birisi doğada güvenliği çoğunlukla başkasının sağladığı ortamlarda yapılan aktiviteleri tercih ederken T tip kişiliği baskın olanlar her türlü güvenlik önlemini kendisinin aldığı aktiviteleri tercih edecektir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 61–63).

2.9. Açık Alan Rekreasyonu ve Çevre Bilinci

Açık alan rekreasyonistleri doğa ile doğrudan etkileşim halindedirler. Genellikle doğal çevreyi sever ve uyum içindedirler. Bu nedenle rekreasyonistler doğal çevrede düzenlenen organizasyonları hedefler ve desteklerler (Thapa, 2010, s.133-134).

Çevre, canlıları çevreleyen, onları etkileyen ve onlardan etkilenen tüm aktörlerin toplamıdır. Genel bir tanımla çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen yada süre içerisinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı veya insan ve diğer tüm canlı varlıkları ile birlikte, doğanın ve doğadaki insan yapısı öğelerinin bütünü olan çevre, her iki yönüyle de, yani hem doğal çevre hem de insan yapısı çevre olarak insanoğlunun esenliği ve temel insan haklarından yararlanılması için ve hatta, hayatın kendisi için gerekli görülmektedir. Burada doğal çevre, doğal etki ve güçlerin oluşturduğu, taratılmış, insan müdahalesine maruz kalmamış veya bütün bir müdahalenin henüz değiştiremediği doğal varlıkları ifade etmektedir. Yapay çevre ise, insanlığın varoluşundan bugüne kadar süregelen sosyo-ekonomik evrim sürecinde, doğal çevreden de yararlanarak insan eliyle oluşturulan değer ve varlıklardır. Yapay çevre, doğal çevreden yararlanabildiği ölçüde gelişmiştir. Bu gelişim, sosyo-ekonomik, teknolojik değişme ve gelişmeler paralelinde, doğal çevre aleyhine işleyen insan-doğa ilişkisine ortam hazırlayarak çevre sorunlarının da oluşmasına neden olmuştur. Çevre, insanı etkileyen tüm dış ortam ya da şartları içermektedir. Bir anlamda organizmanın gelişme ve hayatını etkileyen etkenler o organizmanın tüm dış koşullarının toplamıdır. Bu durumda çevre; doğal kaynakları da içeren işlenmiş ya da işlenmemiş, yapılanmış ya da yapılanmamış doğa ve maddi kültür öğelerinin birlikte oluşturduğu bir ortamdır. İnsanların monotonluktan, sıkıcı bir şehir hayatından ve hareketsizlikten kaçış olarak, özellikle açık alanları rekreatif etkinliklerinde tercih etmeleri sonucu daha belirgin ortaya çıkmaktadır¹³.

Teorisyenler uzun yıllardır doğanın özellikle de doğal bozulmamış çevrenin bireylerin motivasyonu ve tatminleri üzerindeki etkisini araştırmakta sebeplerini sorgulamakta ve bunun cevaplarını aramaktadır. Fakat hala sınırları tam olarak çizilmiş cevaplar verilebilmiş değildir. Her yaştan insan doğanın bir parçası olmayı, onun içinde aktivite yapmayı veya aktivitelere katılmayı istemektedir. Doğal çevre bireyi hem motive etmekte hem de pozitif yönde çeşitli uyarıcılarla birçok olumlu davranışın gelişmesine sebep olmaktadır. Yapılan çalışmalarda bireylerin tek başına ya da grup olarak doğada olmasını sağlayan üç önemli sebebin olduğunu

¹³<http://www.rekreasyon.org>Erişim Tarihi: 10.03.2011

ortaya koymuştur. Bunlar; deneysel estetik, çevresel biliş(tanım) ve davranışsal ekolojidir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 64).

Deneysel Estetik: Bu daha çok doğanın ve doğal çevrenin kalite boyutu ile ele alınmasına sebep olmuştur. Örneğin doğal bir yapının park olarak veya rekreasyonel bir alan olarak nasıl tasarlanacağı veya bakımının yapılacağında çevresel estetik önemli bir unsur olmuştur. Bireyleri estetik boyutu ile neyin etkilediğinin belirlenmesi ve doğal çevrenin ona uygun hale getirilmesi önemli bir unsurdur. Estetik bir değer taşıyan deneyim yaşama fikri tüm bireylerin yaşamlarına olumlu katma değer yaratmıştır ve birey her zaman bunun tekrarını deneyimlemek isteyecektir. Birey hem içsel hem de dışsal motivasyonla bir etkinliğe katılabilir. Fakat çevresel estetiğin önemli olmasının en birincil sebebi bireylerin içsel motivasyonuna dönük uyarıcılar içermesidir.

Çevresel Biliş: Çevre üzerindeki algının buradaki önemi bir kaynak olarak öneminden çok bilgi olarak önemi olmasıdır. Doğal yapıların özellikleri oranın rekreatif olarak nasıl kullanılacağını belirler. Örneğin; oldukça dik bir yer bir bireyde coşturucu bir kayak deneyimini uyarabilir. Bir başka örnek; henüz yerleşime açılmamış koylarda tekne ile gezinme mavi tur yapma isteğini uyaracaktır. Bireyin bu tür ortamlara olan temayülünün (isteğinin) kategorize edilmesi gereklidir ve bu istek açık alan rekreasyonunun temelini oluşturur. Bunların bilinmesi serbest zaman etkinlikleri düzenleyen ve yönetenler için önemlidir.

Her türlü ayırt edicilikte doğa içinde benzerler bir araya gelir ve bir yapıyı oluşturur. Doğa deneyimi herkes için aynı etkiye sahip değildir.

Davranışsal Ekoloji: Bu daha çok bireylerin günlük yaşamda doğayı nasıl algıladığı ile ilgilidir. Düzenlemeler bir alanı ve bir zaman dilimini kapsayan yapıda olmalıdır. Örneğin; bir parktaki veya doğal alandaki düzenleme belirli bir mevsimde o alanların fiziksel donanımı ve yapısıyla ilgili kısmın yanında beraber psikolojik ve sosyal boyutunu da içine almalıdır. Bu rekreatif etkinlik düzenleyicileri ve yöneticileri için önemli bir veridir.

2.10. Açık Alan Rekreasyonunun Demografik Parametreler ile İlişkisi

Açık alan rekreasyon etkinliklerine katılımı çok büyük ölçüde cinsiyet, yaş, meslek, ikamet yeri ve yaşam şekli gibi demografik değişkenler etkilemektedir. Aşağıda bu değişkenler ve etkileri verilmiştir (Cordes ve İbrahim, 2003, s. 47);

Yaş: Hayat gidişatları içerisinde bireyler bazı serbest zaman etkinliklerine olan ilgilerini kaybedebilirler ve başka yeni etkinliklere ilgi duymaya başlayabilirler. Örneğin; çocuklar beysbol ve bilgisayar oyunları gibi daha karmaşık oyunları yönetebilecek yaşa eriştiklerinde

saklambaç veya parmak boyama gibi basit oyunlardan vazgeçerler. Bireyler evlendiklerinde ve anne-baba olduklarında serbest zamanlarını arkadaşlarıyla geçirmeyerek aile gezintileri için daha fazla zaman yaratmaya meylederler. Bireyler yaşlandıkça, fazla kuvvet gerektiren etkinliklerin oranını azaltırken daha az gayret gerektiren oyunların oranını arttırabilirler. Bazı yaşlılar ise seyir sporlarına olan ilgisi arttığı için aktif serbest zaman uğraşlarından tamamen vazgeçebilir (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47). Açık alan etkinliklerine katılımı yaşın ilişkisi Tablo 2.6.'de görülmektedir.

Tablo 2.6. Rekreatif Aktivitelere Katılımla Yaşın İlişkisi

Gerson ve diğerlerine göre	Bamel ve Burrus Bamel'e göre	Kelly'e göre
0-2 yaş: Bireysel oyunlar, ufkun genişlemesi, doğaya duyarlı olma	10'lu yaşlar: etkin olarak yapılan açık veya kapalı alan rekreasyonu aktivitelerine aktif katılım	0-20 hazırlık dönemi çocukluk döneminde oyunun ve daha sonra cinselliğin ön planda olduğu keşfetme dönemi
2-3 yaş: Taklitçi ve yaratıcı oyun oynama	20'li yaşlar: Özellikle ve genellikle doğal hayatta yapılan açık alan aktivitelerine katılım	20-40'lı yaşların ortasına kadar oluşum dönemi toplumsal aile rollerinin tanımlanması ve gelişimi serbest zaman aktivitelerine katılım ve çocukların büyümesi
3-4 yaş: Başkalarıyla beraber sosyal ve sembolik oyunlar, su ile tanışma	30'lu yaşlar: Açık alan aktivitelerine daha az aktif ve daha az sıklıkla katılma	45'li yaşlardan sonra: Zirve noktasıdır. Serbest etkinliklerinde daha çok seçim şansı
5-7 yaş: Aile ile yapılan aktiviteler, kas yapısının güçlenmesi	40'lı yaşlar: daha az aktif katılım, daha çok izleyici katılım, kamp yapma yerine karavanı tercih etme konfor arama	
8-9 yaş: Büyük bir katılma ve başarıma isteği	50'li yaşlar: Büyük ve önemli aktivitelerse daha çok izleyici olarak katılma ve kısmen bowling gibi fiziksel aktivitelere katılma	
9-12 yaş: Takım sporları ve cinsiyete göre farklılaşan oyunlar	60'lı yaşlar: Daha çok bahçe işleri gibi kolay fiziksel aktivitelere katılım ve fiziksel aktivitenin derecesinin düşmesi ve izleyici olma	
13-18 yaş: Gruptan etkilenme sosyal olmak ihtiyacı duyulan ve kabul edilen etkinliklere katılma, geçici zevkler	70'li yaşlar ve sonrası: Golf yüzmeye gibi çeşitli sportif aktivitelere katılma	
19-22 yaş: (Kimliğin oluşumu) yakın ilişkileri deneme, yüksek risk içeren aktiviteleri deneme		
23-30 yaş: (içtenlik) fiziksel gücün doruk noktası, spora ve yüksek risk içeren aktivitelere aktif katılım		
30-38 yaş: (Tesis etme) çift olarak katılma sosyal ve toplumsal etkinliklere katılma, çocukların prestij unsuru olarak kullanması		
38-55 yaş: (İntibak) daha az fiziksel aktivite, daha çok doğal katılımcılar. Daha küçük ve aile gruplarına katılım		
55-65 yaş: (Olgunlaşmak) kültürel ve yaratıcı aktiviteleri sevme. Doğaya geniş grupla katılım		
65 ve sonrası yaşlar: (İhtiyar) kendi yaşındaki kişilerle etkinliği tercih etme, fiziksel fitnessda tecrübeli olma		

Kaynak: Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47

Cinsiyet: Sadece erkek çocuklarının oyun şekilleri kızlarınkinden farklılık göstermez, yetişkin erkeklerin serbest zaman uğraşları da kadınlarınkinden farklılık gösterir. Dahası kadın ve erkek arasında serbest zamanın miktarı yönünden de belirgin bir fark bulunmaktadır. Geçmiş nesillere göre kadınların statüsündeki birçok gelişmelere rağmen, kadınlar hala bütün dünyada rekreasyona katılım için daha az serbest zamana sahiptir. Kadınlar iş yaşamında yer almaya başlamış olsa da hala evlerinde erkeklere göre daha fazla sorumluluk altındadır. İşte bu nedenle erkeklere göre belirgin bir şekilde daha az serbest zamana sahiptir (McLean ve diğ., 2008, s. 150-158). Ancak, cinsiyetin rekreasyona katılımı üzerindeki rolü üzerine yapılan bir çalışma erkeklerin ve kadınların rekreasyona katılım ve rekreasyon davranışı yönünden birbirlerinden farklılıklarından çok benzerliklere sahip olduklarını öne sürmektedir. Bununla birlikte bulgular kadınların erkeklere göre daha az çeşitlilikte genelde rekreatif etkinliklerinin tümüne, özelde açık alan etkinliklerine katılmaya eğilim gösterdiklerini ortaya koymakta, ancak daha çok kültürel ve aile merkezli etkinlikleri tercih ettiklerini ve avcılık, balık avlama gibi geleneksel anlamda daha çok erkeklere özgü olarak görülen açık alan rekreatif etkinliklerine daha az katıldıklarını ortaya koymaktadır (Manning, 1999, s. 47).

Meslek ve Gelir: Birisinin mesleği ile hem sahip olduğu serbest zaman miktarı hem de katıldığı serbest zaman etkinlikleri arasında açık bir ilişki tespit edilmiştir. 1969 yılında yapılmış olan bir araştırma daha yüksek profesyonel meslekler ile meşgul olanların daha az itibarlı mesleklere sahip olanlara göre daha fazla çeşitlilikte serbest zaman etkinliklerine katıldıklarını bulmuştur. Daha sonraki yıllarda yapılmış olan bir çalışma bu durumu desteklemektedir. Profesyonel mesleğe sahip olanların serbest zamanda harcamak için daha fazla paraya sahip oldukları ve eğitimleri süresince daha fazla uğraşıya yönlendikleri ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra el işi ile hayatını kazananlar, uzun çalışma süresi ve bedensel yorgunluk nedeniyle daha az sayıda serbest zaman etkinliklerine katılırlar (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47–48). Meslek parametresi ile ilgili olarak meslek sahiplerinin, teknik büro ve beyaz yakalı çalışanların rekreasyonel etkinliklere en çok rağbet edenler olduğu belirlenirken, çiftlik çalışanlarının, beden işçilerin, hizmet alanında çalışanlar ile açık alan rekreasyonu alanında hizmet veren işletmelerin sahiplerinin en az rekreasyonel etkinliklere katılım gösterenler oldukları belirlenmiştir (Kraus, 1971, s. 299).

Bireylerin tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi ve buna göre rekreasyonel ürünlerin, işletmelerin daha etkin pazarlanması için stratejiler geliştirebilmek amacıyla benzer özelliklere sahip hedef pazar ve tüketiciler sınıflandırılmaktadır. Bu amaçla bireylere kişisel değerlerine ve hayat tarzlarına yönelik sorular sorulur. Amerika Birleşik Devletlerinde buna yönelik olarak 2,500 kişiye 43 soruluk bir çalışma yöneltilmiş ve sonuçta sekiz farklı hayat

tarzı oluşturulmuştur. Bu guruplar ve özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Taşkın, 2009, s. 45–49).

- **Olanaklılar:** En fazla gelir seviyesine sahip olan bu guruptaki kişiler yüksek kaynakları nedeniyle kendilerini yetenekli, başarılı ve zengin olarak görürler. Kişisel görünümleri duygu, davranış ve kişiliklerini gösterir ve satın alma tercihleri hayatın zarif nesnelere yöneliktir.
- **Uygulayanlar:** Bu guruptaki kişiler de yüksek gelir kaynaklarına sahiptir. İlkeli, sorumluluk sahibi ve iyi eğitim görmüş profesyonellerden oluşur. Evleri ve serbest zamanları hayatlarının merkezini oluştururken, dünyada olup bitenlere de duyarlı, yeni düşünce ve fikirlere açıktırlar. Yüksek gelirlerine karşılık uygulamaya yönelik pratik tüketicilerdir.
- **İnançlılar:** İlke odaklı olmalarına rağmen daha düşük kaynaklara sahip olan bu gurupta geleneksel markaları ve ürünlerini satın alabilecekleri tahmin edilen muhafazakâr insanlar bulunur. Aile, din, cemaat ve ülke merkezli bir hayat sürerler.
- **Başaranlar:** Yüksek gelir gurubundaki bu kişiler mevki veya makam odaklıdırlar. Bu guruptakiler işlerini iyi yaparlar ve aileleri ile birlikte olmaktan hoşlanırlar. Mevcut duruma ve yetkililere saygı duyan bu kişiler başarılarını meslektaşlarına gösterecek geleneksel ürün ve hizmetleri satın alırlar.
- **Çabalayanlar:** Makam odaklı olan düşük gelir düzeyine sahip temel kişisel özellikleri “Başaranlar” ile aynı olan kişilerdir. Ancak onlara göre daha düşük ekonomik, psikolojik ve toplumsal kaynakları bulunur. Kendilerini özendikleri kişilere göstermeye çabalarlar ve önem verdikleri bir tarzları vardır.
- **Deneyimliler:** Yüksek gelir düzeyine sahip eylem odaklı olan ortalama 25 yaşındaki tüketicilerdir. Genç yaşta olmaları sebebiyle fiziksel hareketlere ve toplumsal faaliyetlere çok önem verirler. Giyim kuşam, fast-food, müzik ve gençlere ait diğer alanlarda fazla para harcamaya isteklidirler. Özellikle yeni ürün ve hizmetleri satın almaya meyillidirler.
- **Yapanlar:** Eylem odaklı düşük gelir düzeyindeki bu kişiler kendi kendilerine yeten kişilerden oluşan guruptur. Aile, iş ve bedensel faaliyetlere ilgi duyan; ancak çevrelerindeki daha geniş dünyaya karşı pek de duyarlı olmayan kişilerdir. Pratik ve fonksiyonel ürünleri satın almaya meyillidirler.
- **Olanaksızlar:** En düşük gelir seviyesine sahip olan bu guruptaki kişiler kısıtlı kaynaklarla yaşamlarını devam ettirirler. 61 yaş ortalaması ile diğer guruplar arasında en ileri yaştaki kişilerin bulunduğu guruptur. Sınırlı kaynaklara sahip olmaları nedeniyle marka sadakatleri çok yüksektir.

İkamet Edilen Yer: İnsanların serbest zamanlarını değerlendirme olanakları ve seçenekleri bulundukları coğrafi koşullara bağlıdır(doğu, güney, sahil, dağ, çöller veya ormanlar); büyük bir şehirde, banliyöde, kırsal alanda yaşamaları, parklara, oyun bahçelerine, kültür merkezlerine, seyir sporlarına, sinemalara, alışveriş merkezlerine ve doğa güzelliklerine yakınlıkları da bu olanakları ve insanların seçimlerini etkilemektedir. Bir çalışma kentlerde yaşayan insanların kırsal kesimde yaşayan insanlardan daha fazla rekreasyonel etkinliklere katıldıklarını bulmuştur (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 48). Aslan, bireyin içinde yaşadığı yerleşim birimi, gerek fiziki gerekse sosyal çevre özellikleri bakımından, onun serbest zaman aktivitelerine katılımında, aktivite şekilleri ve tercihlerinde önemli bir faktör olduğunu ifade etmektedir. Bireyin çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecini geçirdiği yerleşim biriminin kırsal, kentsel veya büyük kent özelliği taşıması, bireyde; kırsal veya kentsel toplum değerleri ve normları ile oluşan davranış biçiminin gelişmesine neden olmaktadır. Yaşam aktiviteleri içinde yer alan serbest aktivitelerinin öğrenilmesi ve alışkanlıklarının kazanılması, öncelikle referans gruplarının (aile, akrabalar ve arkadaşlar) etkileşimi ile oluşurken, birey aynı zamanda içinde yaşadığı yerleşim biriminin fiziki özelliklerinden de etkilenmektedir (Aslan, 2005, s. 61). Hergüner'e (1993, s. 46) göre, fiziki veya coğrafi çevre sosyal yapı ve serbest zaman etkinlikleri içerisinde yer alan sporu da etkilemektedir. Nitekim dağlık bir bölgede dağ ve kış sporlarının, deniz kenarında su sporlarının daha fazla gelişmiş olduğu görülür. Fiziki engeller, coğrafi olumsuzlukların ortadan kaldırılması durumunda bile bölgesel alışkanlıklar ve geleneksel sebeplerden dolayı spor alanında beklenen gelişme görülmeyebilir. Örneğin, Kars'ta Olimpik bir yüzme havuzu yapılmış olsa dahi, uzun seneler özellikle bayanların yüzme sporuna katılımı az olacaktır (Önal, 2007, s. 21).

Yaşam Stili: Yaşam Stili veya yaşam tarzı insanların zamanlarını ve enerjilerini nasıl harcadıklarını (aktiviteler), yaşam çevrelerinde nelere önem verdiklerini (ilgi alanları), çevrelerindeki insanlar ve dünya hakkında neler düşündüklerini (fikirler) ortaya koyan bir yaşam biçimidir (Berkowitz, 2000, s. 163).

Yaşam kalitesinin artırılması 2000'li yıllarda vurgulanmaya başlanmıştır. Kaliteli bir yaşam bireysel kaliteyi de arttırmaktadır. Batılı dünyada özellikle serbest zaman aktivitelerine aktif katılımın yaşam kalitesini arttırdığı ve sonuçta elde edilen faydalardan dolayı bu konuda daha fazla gelişim sağlanması hedeflendiği görülmektedir (Lloyd ve Little, 2005, s. 148-149).

Birçok hastalık bireysel yaşam stilinin bir sonucudur. Sigara kullanımı, obezite, meslek, serbest zaman alışkanlıkları ve çevresel etkenler sağlık risklerini oluşturmaktadır. Açık ki her birey bu riskleri azaltarak kendi sağlığına katkıda bulunabilir (Unger, 2004, s. 21).

İnsanların nasıl yaşadıklarını tanımlamak için kullanılan yaşam stili de insanların rekreasyon tercihlerine ve bunları tüketim biçimlerine etki etmektedir. En çok bilinen ve kullanılan “Değerler ve Yaşam Stili” (VALS-Values and Lifestyle Survey) ölçme yöntemidir. Stanford Araştırma Enstitüsü araştırmacıları Mitchell ve Springer tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir. Burada yaşam stili dört gruba ayrılmış ve her grup kendi içinde ayrıca özellikler itibariyle sınıflanmıştır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 92–95). Bunlar;

- **İhtiyaç Odaklı Tüketiciler**

Yaşamaya Çalışanlar: Herhangi bir rekreatif etkinliğe katılabilmek için yeterli enerjiye, gelire sahip olmayan kişileri, yeterli enerjiye sahip olmama ihtimali olan ve serbest zamanlarını televizyon seyrederek geçiren çok fakir ve yaşı ileri insanları kapsar. Bu guruba girenler çoğunlukla yüksek bedensel hareket gerektiren etkinliklerde seyirci olarak dahi katılmazlar. Bu insanlar büyük ölçüde ailecek yapılan etkinlikleri tercih ederler. Maliyeti düşürmek amacıyla grup halinde yapılan etkinliklere katılırlar. Uzun süre televizyon seyrederler ve çok sigara içerler.

Umut edenler: Daha çok el işlerinde ve hizmet sektöründe çalışan balık tutmaya ve futbol maçına gitmekten; reytingi yüksek filmleri ve televizyonda dizileri, genele açık olan programları ve doğa programlarını seyretmekten hoşlanan insanlardır. Bu tür insanlar sinirlenmeye ve kavgaya meyillidirler.

- **Dıştan Yönlendirilen Tüketiciler**

Ait Olanlar: Dizilerden ve romanlardan hoşlanıp, bahçe işleri ve pişirmek gibi daha çok ev ve aile etkinliklerinden hoşlanan bireyleri kapsar.

Gıpta Edenler: Otuz yaşın altında olup da finansal durumlarını geliştiren, bowling oynamaktan; gece kulüplerinden ve oyun salonlarından hoşlanan; fastfood tarzı yemekten hoşlanan insanlardır.

Başarılılar: Öğretmenlik, avukatlık ve mühendislik gibi mesleklerle uğraşan kokteyl içmekten ve seyahat etmekten hoşlanan insanları kapsar. Gazete ve dergileri takip ederler.

- **İçten Yönlendirilen Tüketiciler**

Ben Benimler: Bu gruba giren bireyler daha çok herhangi bir etkinliğe katılmak için dıştan bir uyarıcıya ihtiyaç duymazlar. Çoğunlukla kendi yaşam alışkanlıkları doğrultusunda yapacakları etkinlikleri kendileri planlarlar. Egzersiz donanımları, bisiklet, kampçılık ve diğer rekreasyonel araç gereçleri edinmeyi isteyen, hareketli etkinliklerden hoşlanan ve yeni ilgiler geliştirmek üzere içsel bir yönlendiriciye sahip olan insanları kapsar.

Deneyisel Yaşam Stili: Canlı rekreatif etkinlikler arayan iyi eğitimli ve iyi kazançlı insanlardır. Yüzmekten, raket sporlarından ve kar kayağı yapmaktan hoşlanırlar. Yoga yapıp sağlıklı beslenirler ve sık sık sinemaya giderler, Avrupa yapımı otomobiller kullanırlar ve kendilerine ait yarış bisikleti ile kamp malzemelerine sahiptirler. Daha çok bireysel veya kapalı gruplarla (kendi arkadaş çevresiyle) aktivite yapmayı isterler.

Sosyal Yönden Bilinçliler: Kendisini pek de ortalıkta göstermeye ihtiyacı olmayan, gönüllü çalışmalara ve sağlıklı açık alan etkinliklerine katılmaktan hoşlanan insanları kapsar. Bu insanlar zenginlik olarak yeterli düzeye ulaştıklarını hissederler. Bu gruptaki milyonlarca insan bisiklet, koşu, yüzme, yelken ve satranç gibi etkinliklere katılırlar.

- **Bütünleşmiş Tüketiciler**

Hem içsel hem de dışsal yönlendiricileri kazançlı ve güçlü olmak adına eşit olarak yaşayan; verilen bir durumda neyin daha uygun olacağına karar verebilme yetisine sahip, iş ve oyunu bir arada yürütebilen ve diğer insanlarla yakın ilişkiler kurabilen sosyal olarak olgun insanları kapsar.

Birçok hastalık bireysel yaşam stilinin bir sonucudur. Sigara kullanımı, obezite, meslek, serbest zaman alışkanlıkları ve çevresel etkenler sağlık risklerini oluşturmaktadır. Açıktır ki her birey bu riskleri azaltarak kendi sağlığına katkıda bulunabilir (Unger, 2004, s. 21).

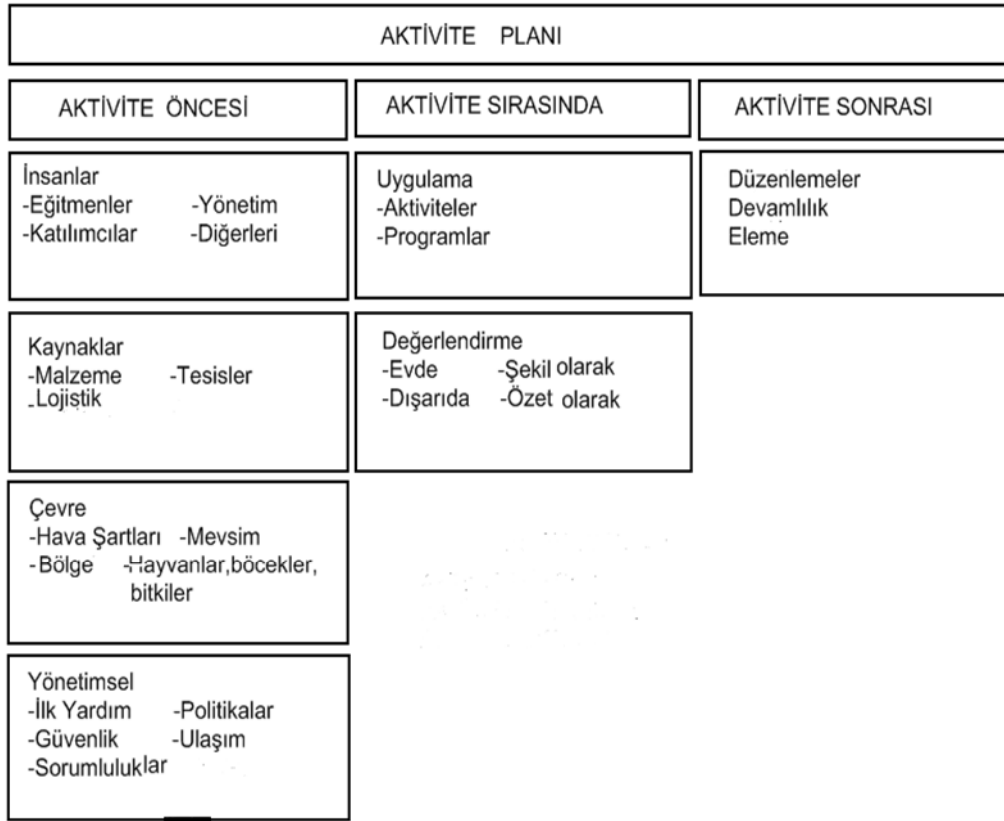
2.11. Açık Alan Rekreasyonunda Risk Yönetimi

Son yıllarda macera arayışında olan insanların serbest zaman aktivitelerine katılımının hızla artmasından dolayı bu aktivitelerin içerdikleri zorluk ve risk gündeme gelmiştir. Aktivite hizmetlerinin devamının artmasını düzenlenen programların popülerite ve çeşitliliği desteklemektedir. Bazı durumlarda potansiyel risklerin farkına varılmıştır. Bazı aktiviteler yüksek risk içermektedir ve olumsuz bir durumda sansasyonel medya ilgisini çekmektedir. Örneğin, ülkemizde de arama-kurtarma derneklerinin veya birliklerinin yaptığı kurtarma operasyonları bazen canlı olarak yayınlanabilmektedir. Bunların bazıları mutlu sonlanmakta olsa da bazıları trajedi ile sonlanmaktadır. Örneğin yüz güldüren bir örnek 2010 yılında Antalya Olympos bölgesinde Musa Dağı'nda dehidratasyona maruz kalmış iki Alman AKUT (Arama ve Kurtarma Derneği) üyelerince dağdan indirilmişlerdir. Ancak tüm Türkiye'yi hüsrana uğratan bir diğer örnek 2000 yılında Ağrı Dağında düşme sonucu hayatını kaybeden dağcı İskender Iğdır'ın operasyonla indirilmesidir.

Macera eğitimleri ile ilgili sayısız dava, kısmen de olsa katılımcı sayısındaki artışın etkisi, katılımcılar tarafından risklerin algılanmasının eksikliği ve dava fırsatlarının artması gibi nedenlerle açılmaktadır. Trajedilerin halka açık olması yani daha medyatik olması nedeniyle her kesim tarafından takip edilmesi ve sorumluluğun artmasının uzaklığı yani bu durumlarda bir sorumlu bulunamamasının eksikliği olumsuz sonuçlardır. Halk rekreasyonunun riskli aktiviteleri desteklememesi gerekmektedir. Potansiyel tehlike ve olası kazalardan dolayı birçok halk rekreasyon aktivitesi hazırlayanlar ve acenteler buna okullar dahil düzenli aktivitelerinin programlarını sunmalıdırlar (Plummer, 2009, s. 311–313).

Macera, mücadele ve risk açık alan rekreasyon eğitiminde sıklıkla kişisel katılımı ve liderlik kalitesini geliştirmede birlikte kullanılmaktadır. Katılımcıların macera, mücadele ve riske maruz kalması onları hasar ve zararlar da karşı karşıya bırakmaktadır. Açık alan rekreasyon eğitim programlarının sonucunda stres, yaralanma ve ciddi zarar olabilir. Zararları ve yaralanma riskini en aza indirmek için eğitimcilerin riski tanımlama, azaltma ve zararları kontrol etmeye ihtiyacı vardır. Açık alan rekreasyonunda risk yönetiminde gerçek risk derecelerini azaltmanın seviyeleri vardır. Güvenlik, her ne kadar garanti edilemese de en önemli noktadır. Çünkü aniden taş düşmesi, insan hatası, malzeme hatası, beklenmedik hava şartları gibi garanti edilemeyen birçok faktör vardır. Birçok durumda çok sert güvenlik standartlarını veya güvenlik önlemlerini uygulamaktan riski azaltmak daha kolaydır. Risk yönetim planlaması katılımcıların yaralanmalarını engellemek ve etkisizleştirmek için aktivite ve malzeme stratejilerinin belli zararlarını tanımlamaya çalışır. Özetle Şekil 2.3.'de risk yönetimi planlama modeli görülebilmektedir. Açık alan rekreasyonunda risk yönetiminde üç ana faktör vardır (Parkin ve Blades, 1998, s. 2):

- **Riski tanımlama:** Riskin tanımlanması öncelikle kaza ile ve yaralanma ile sonuçlanabilecek tehlikelerin ve zararların tanımlanmasını içerir. Riski belirlerken göz önünde bulundurulması gereken üç faktör vardır. Bunlar; katılımcılar, kullanılan malzeme ve çevredir. Örneğin, kaya tırmanışı veya ip inişi gibi bir organizasyon söz konusuysa taş düşmesi, uygun kıyafet ve grubun büyüklüğü göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer riskler, giriş, hava, bitki örtüsü, ayakkabı, tırmanış malzemeleri, katılımcıların yaşı, tırmanış bilgi ve seviyeleri olabilir.
- **Riski belirleme:** Riskin derecesi ve yaralanma ilişkisinin meydana gelme ihtimalidir. Açık alan etkinliklerinde risk seviyesini belirleme tanımlanan riskin miktarı ve yaralanma ve kazanın meydana gelme ihtimalidir. Liderin deneyimi, aktivite yapılacak bölgenin bilgisi, aktivitenin yapısı ve yönetilişi, grubun yeterliliği ve güvenliği riskin belirlenmesinde önemlidir.

Şekil 2.3. Risk Yönetimi Planlama Modeli

Kaynak: Plummer, 2009, s. 317

- **Riski azaltma:** Riski azaltmanın hedefi yaralanmaların meydana gelmesini önlemek için riski azaltabilecek stratejilerin uygulanmasıdır. Açık alan etkinliklerinde riskin azaltılması için uygun bir dizi stratejilerin uygulanmasını gerektirir. Bunlar; güvenlik politikaları ve rehber kitaplar, riski ortaya koyma, katılımcıları tanıma, çalışanların eğitimi, malzeme seçimi, kullanımı ve bakımındır.

Kazalar beklenmedik ve\veya istenmeyen durumların sonucunda hasar veya yaralanmayla sonuçlanabilir. Bundan dolayı kaza dönemiyle riskin farkında olma benzerdir. Halk boyutu da riski artırmaya eğilimlidir. Brown'ın riski formülleştirdiği denklem şudur (Plummer, 2009, s. 314):

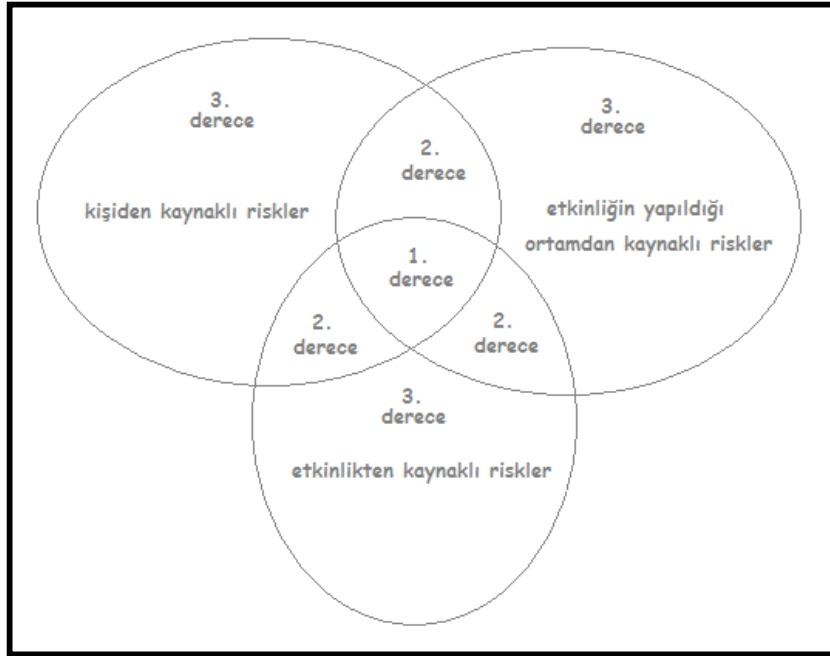
$$\text{Risk} = (\text{Olasılık} \times \text{Büyüklik}) + \text{Halkın Olumsuz Tepkisi}$$

Risk anlam olarak, gelecekte beklenmeyen bir durumun ortaya çıkma olasılığı, yaralanma, incinme ve zarara uğrama şansı ya da arzu edilmeyen bir olay veya etkisinin ortaya çıkma

olasılığıdır¹⁴. Yukarıda bahsedilen olasılıkla büyüklüğün çarpımı olabilecek hasar, kaza veya yaralanmayı ve etkilediği birey sayısını anlatmaktadır. Aktivite ne kadar tehlikeli ise ve katılımcı sayısı fazla ise sonuçta etkilenen sayısı da o kadar büyümektedir. Bu nedenle böyle bir durumda halkın tepkisi de artacaktır. Katılımcı sayısının arttığı aktivitelerde riski en aza indirmek gerekmektedir. Örneğin, beş kişinin katılacağı bir aktivite trekking ile birlikte 4 derecelik bir kaya tırmanışını da içeren zirve yürüyüşünü kapsayabilir, ancak böyle bir aktivite elli kişilik bir grupla gerçekleştirilemez, grup büyüdükçe kontrol güçleşecektir.

Açık alan rekreasyonunda yapılacak aktivitenin bireysel veya organize olmasına bağlı olarak değişmekle birlikte Şekil 2.4.'de de görülebildiği gibi kaza denkleminin oluşumu açısından riski dört grupta incelemek sınıflandırma açısından kolaylık sağlayabilir:

- **Gidilen yerle ilgili riskler:** Bu tür riskler doğanın kendisinden kaynaklanan risklerdir, örneğin kışın pist dışı yapılan kayak aktiviteleri çığ riskini içerir, yine doğada bazı alanlarda toprak kayması olabilir, dere kenarlarında yapılan kamplar sel riski içerir. Bu nedenle aktivitenin gerçekleştirileceği bölgenin yapısı ve hava şartları önceden bilinmelidir. Yapılacak aktiviteye göre önlemler alınmalıdır, örneğin bahar aylarında yapılacak bir kamp aktivitesi için sel riski olan dere kenarına kamp kurmayıp daha yüksek bir yer tercih edilmelidir.

Şekil 2.4. Açık Alan Rekreasyonundaki Riskler ve Etkileşimleri

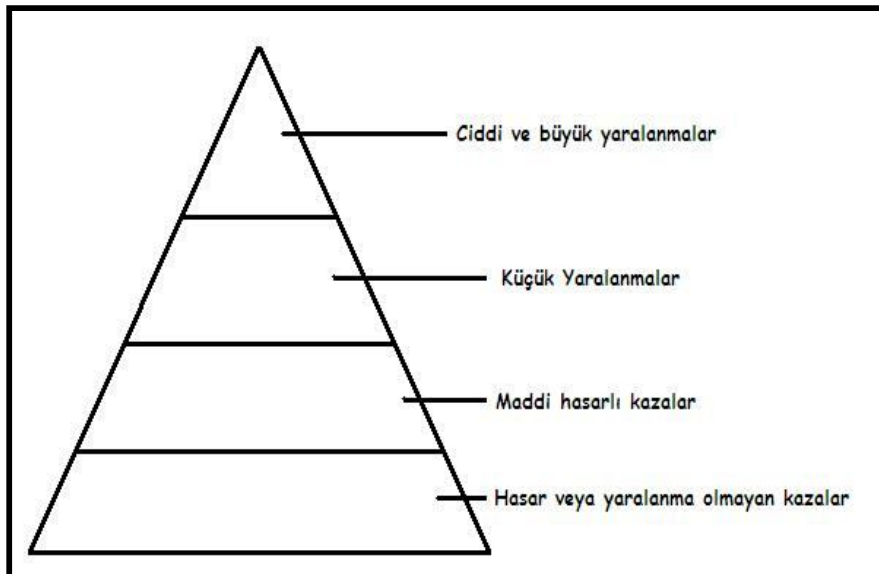
Kaynak: Ardahan, Faik, Akdeniz Üniversitesi BESYO Açık Alan Rekreasyonu Ders Notları 2010 s.45

- **Bireyin kendisinden kaynaklanan riskler:** Aktiviteyi gerçekleştiren birey öncesinde fiziksel ve psikolojik olarak iyi hazırlanmış olmalıdır, örneğin uzun bir dağ bisikleti

¹⁴<http://www.turkforum.net>, Erişim Tarihi:13.04.2011

faaliyetine katılıyorsa kondisyon olarak yeterli seviyede olmalıdır. Eğer herhangi bir geçici veya kalıcı hastalığı varsa önceden tedavisini olmalı gerekli ilaçlarını yanında taşımali ve organizasyona bilgi vermelidir, yine üzerinde tedavi ve ilaç bilgilerini içeren bir kart taşımali. Yüksek irtifa faaliyetine katılıyorsa veya bir dalış gerçekleştirecekse diş çürüklerini ve dolgularını kontrol etmelidir. Bunlar gibi birçok fizyolojik hazırlığın yanında psikolojik olarak da yapacağı faaliyete hazırlanmalıdır. Psikolojik nedenlerle faaliyette sorunlar yaşamak da olası bir risktir. Örneğin; bireysel olarak gerçekleştirilen bir kaya tırmanış aktivitesinde kişi eğer zihinsel olarak yeterince hazır değilse limitlerinin üzerindeki bir rotada tırmanırken düşüp yaralanabilir, oysa o rotayı kendini iyi hissettiği bir günde bitirip tamamlayabilir.

- **Aktivitelerden kaynaklanan riskler:** Açık alan rekreasyonunda özellikle doğa sporları ve bunlar içinde de bireysel olarak yapılanlar yani ekstrem sporlar yüksek risk içermektedirler. Örneğin, serbest solo tırmanış, serbest atlayış gibi sporlarda hayatını kaybetme derecesinde riskler vardır. Ekstrem sporun öncülerinden Amerikalı Dan Osman tehlikeli bir spor olan solo serbest tırmanışı (free soloing) herhangi bir emniyet malzemesi ve ip olmadan kaya tırmanışı yapmaktaydı. Ayrıca iple serbest atlama (rope jumping) de yapmaktaydı. Yosemite National Park'da gerçekleştirdiği bir serbest atlayışta ipinin inceldiği bir yerden kopması sonucu 1998 yılında 35 yaşındayken hayatını kaybetmiştir.
- **Bunların etkileşimiyle oluşan riskler:** Aktivite öncesinde alınması gereken önlemler planlama aşamasında listelenmelidir. Aksi takdirde risk artma eğiliminde olur ve ciddi bir hasar veya yaralanma ile sonuçlanabilir. Bütün bu riskler tek başına engellenebilir, ancak bir araya geldiklerinde sonucu olumsuz olarak etkilerler.

Şekil 2.5. Kaza Oranları Üçgeni

Açık alanda yapılan aktivite genelden bireye doğru özelleştikçe risk artmakta ve yaralanma ve hasar ihtimali ciddi boyutlara varmaktadır. Şekil.2.5.'da görüldüğü gibi kazaların meydana gelmesinde dört element vardır:

- Kalabalık olarak yapılan aktivitelerde kontrol zor olacağından riski sifıra yakın olanlar tercih edilmelidir. Dolayısıyla katılımcılar zarar görmez ve sorumlular korunmuş olur. Örneğin büyük bir şehir parkında profesyonel tırmanıcılar kalabalık halk kitlesinin seyrettiği bir iniş gösterisi yapabilirler.
- Bir sorumluya ortalama 8–10 kişinin düştüğü bir doğa yürüyüşü aktivitesinde çarşak inişinde katılımcıların zarar görmediği ancak ayakkabılarının yıprandığı yani malzemenin zarar gördüğü türde aktivitelerdir.
- Bir doğa yürüyüşünde yaş düşmesi sonucu katılımcılardan birinin kolu, bacağı sadece morarabilir türdeki küçük yaralanmaların olabileceği aktivitelerdir.
- Hasarın olması, gerçek bir olayın meydana gelmesi, daha bireysel bir aktivitede örneğin üç kişilik bir ekiple gerçekleştirilen bir uzun duvar tırmanışında lider tırmanan katılımcılardan birinin kaya kopması sonucu düşerek bacağı kırması, kafa travması geçirmesi hatta ölmesiyle sonuçlanabilecek türdeki aktivitelerdir.

Açık alan rekreasyon aktivitelerinin güvenliği açısından risk yönetim planı yapmak faydalı olacaktır. Açık alan rekreasyon aktivitelerinde risk yönetiminde liderler ve yöneticiler açısından risk ve karşılığı ve güvenlik ve maceranın temel dengesinin sürdürülebilirliği için güvenliği tanımlamak gerekmektedir. Güvenlik, fayda ve yararları dikkate alınmaksızın basitçe kazaların engellenmesi için yapılan işlerdir şeklinde tanımlanabilmektedir. Diğer insanlardan veya özellikle onların çocuklarından sorumlu olunan durumlarda gereksiz risklerden kaçınmak zorunludur. Ancak bazen devam etmemek koşuluyla tolere edilebilir seviyede riskler alınabilmektedir. Hiç kimse açık alan aktiviteleri için” bizim aktivitemiz tamamıyla güvenlidir” diyemez (Barton, 2007, s. 4–5).

Açık alan rekreasyon aktiviteleri içerisinde doğa sporları risk içermektedir. Bu aktiviteye katılım bireyin bu riskleri bilerek veya bilmeyerek aldığı anlamını taşır. Aktivitelerin içerdiği riskleri minimize etmek için aktivite planı mutlaka yapıp o çerçevede hareket edilmelidir. Bunun yanında iyi bir risk yönetim planı da yapılmalıdır. Bu planlar içerisinde yapılacak etkinlik tanımlanıp ayrıntılarıyla süresi, ne zaman başlayıp ne zaman sonlanacağı, nerede başlayıp nerede sonlanacağı, organizatörlerin sorumlulukları, katılımcıların sorumlulukları, herhangi bir durumda acil durum yönetimi, arama-kurtarma yönetimi, ilk yardım yönetimi belirlenip katılımcılar ve organizatörler tarafından imzalanıp yasal hale getirilmelidir. Bireysel yapılan aktivitede arkadaşlık ve partnerlik ilişkileri çerçevesinde her şey kararlaştırılıp uygulanabileceği gibi esnek olabilir. Ancak yine de yukarıda sayılan program

planlaması yapıp acil bir durumda müdahaleyi kolaylaştırma açısından bölge sorumlularına bildirilmelidir. Birçok ülkede doğada aktivite yapabilmek için bazı prosedürler bulunmaktadır, yasal izinler, bölgeye giriş ücreti, sigorta ücreti ve daha farklı kullanım ücretleri o bölgenin sürdürülebilirliği ve katılımcı bireyin doğayı güvenli kullanımı için alınmaktadır.

Riski minimize etmenin en etkin yollarından biri bilgi dğeridir. Bu nedenle açık alan rekreasyon aktivitelerinde sorumluluk alacak kişilerin iyi eğitilmiş, dikkatli ve bilgili kişiler olması gereklidir.

2.12. Açık Alan Rekreasyonu ve Doğa Sporları

Açık alan rekreasyonu (outdoor recreation); doğanın bir parçası ve katılımcı arasında etkileşim yaratabilen ve bireyin tamamen kendi fiziksel, sağlık, ruhsal ve sosyal çıkarları doğrultusunda yapılan serbest zaman aktivitelerinin tamamı olarak tanımlanabilir (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 14).

Açık alan rekreasyonu içerisinde doğa sporları önemli bir yere sahiptir. Doğa sporları aktivitelerine katılımdan bireyler pozitif faydalar elde ederler ve kısa ve uzun dönemde çevre ilişkilerinde, stressi azaltmalarında, kişisel yeterliliklerini arttırmada olumlu yaklaşımlar kazanırlar (Plummer, 2009, s. 127).

Açık alan rekreasyonu serbest zaman özelliklerini kapsadığı gibi, rekreasyon veya spor aktiviteleri, doğada yapılan, kırsal ve kentsel açık hava etkinlikleridir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri açık alan ister fakat güvenli ve sürekliliğin olması için tesislere ihtiyaç duyulabilir, örneğin, kamp alanları, otoparklar, yürüyüş yolları, bisiklet yolları, off-road araç yolları gibi. Açık alan rekreasyon aktiviteleri gereklidir fakat sınırlandırılmamıştır¹⁵.

Bazı aktiviteler örneğin paraşüt ve tırmanış veya yapay yüzeylerde yükselme (duvar tırmanışı vb.) hariç diğerlerinin süreci geliştirilmiş ve planlanmıştır. Daha ekstrem olan ve bireysele doğru özelleşen tırmanış gibi sporlar hariç tutulmuşlardır çünkü onların her şeyi farklıdır. Fakat bunlar için de bazı kolaylıklar sağlanmış örneğin kapalı tırmanma duvarları yapılmıştır. Açık alan rekreasyonunda bütün bireysel ve grup aktiviteleri doğada yapılmaktadır, Açık hava çevresinde ve patika yürüyüşünden ve şnorkelinden kaya tırmanışı ve raftinge kadar her şey olabilir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri bazı nedenlerden dolayı aşağıdaki şekilde sıralanırlar¹⁵:

¹⁵ <http://www.qorf.org.au>, Erişim Tarihi: 05.08.2011

- **Yarışma olmayan açık alan rekreasyonu:** Bu tür aktiviteler yarışma içerikli değildirler, örneğin bisiklet turu, kampçılık, piknik gibi.
- **Açık alan sporları:** Resmi olarak organize edilirler, yarışmaları da düzenlenir, örneğin orienteering, yelken yarışları, off-road yarışları gibi.
- **Açık alan ve çevre eğitimi:** Açık alan rekreasyon aktiviteleri düzenlenerek resmi ve resmi olmayan yollarla açık alan rekreasyonu ve çevre bilinci kazandırılmaya çalışılır.
- **Sağlık ve yaşam tarzı geliştirme:** Açık alan rekreasyonun aktif şekilleri kişilere terapi sağlar. Örneğin yürüyüş, ata binme, kano gibi. Bu tür faaliyetlere aktif olarak katılmak hem vücut sağlığının korunmasına ve sürdürülmesine yardımcı olduğu gibi hem de iyi hissedilmesini sağlar ve yaşam dengesinin devamına da yardımcı olur.
- **Macera temelli danışma:** Terapötik sonuçlar elde etmek için açık alan rekreasyon aktiviteleri kullanmak, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ruhsal açıdan iyi gelişim sağlamak.
- **Macera turizmi, eko-turizm ve doğa temelli turizm:** Açık alan rekreasyon aktiviteleri ticari turizm girişimcileri tarafından desteklenir.

Tablo 2.7. Açık Alan Aktivite Çeşitleri

Karada Yapılanlar			
• Doğa yürüyüşü	• Ağaç tırmanışı	• Safari	• Dağ bisikleti
• Kanyon gezintisi	• Macera parkları	• Arazi taşıtı ile gezinti	• Açık hava müzelerini ziyaret
• Dağcılık	• Kuş gözlemi	• Avcılık	• Geleneksel yaşamı inceleme
• Sportif kaya tırmanışı	• Kampçılık	• Orienteering	• Atıcılık
• Tarihi ve tarih öncesi alanları ziyaret	• Piknik	• Bahçe işleri	• Kaykay
• Ata binme	• Mağaracılık	• Çim kayağı	• Paten
• Koşma	• İzcilik	• Yabanıl hayat gözlem ve fotoğrafçılığı	• Sırt çantası ile gezinti
• Bisiklet	• Zirve yürüyüşü		
• Uzun yol bisikleti	• Geleneksel duvar tırmanışı		
Suda Yapılanlar			
• Yüzme	• Rafting	• Balık avlama	• Sualtı rugby
• Paletli yüzme	• Kano	• Wakeboard	• Scuba
• Yelken	• Yatçılık	• Su kayağı	• Şnorkel
• Kürek	• Rüzgâr Sörfü	• Dalga sörfü	• Muz, ringo vb.
• Sahilleri ziyaret	• Sürat botları	• Beden sörfü	
Havada Yapılanlar			
• Paraşüt	• Yamaç paraşütü	• Skydiving	• Yelken Kanat
• Balonla gezme	• Model uçak	• Uçurtma uçurma	
Kar ve Buz Üzerinde Yapılanlar			
• Kayak	• Kar rafting (Snowraft)	• Snowboard	• Buz pateni
• Rüzgar sörfü	• Tur kayağı	• Uçurtma sörfü	• Buz hokeyi
• Kızak	• Kayakla atlama	• Şelale (donmuş) tırmanışı	• Buzul tırmanışı
• Dağ kayağı			• Kar motoru ile gezinti
• Buz pateni			

Kaynak: Plummer, 2009, s. 140–142; Ibrahim ve Cordes, 2002, s. 362

Açık alan rekreasyonu serbest zaman ve rekreasyon etkinlikleri içinde uzun zamandır yer almaktadır. Rekreasyon faaliyetinde doğa parçasının kaynak olarak kullanımı baz alınarak yapılabilecek temel sınıflandırmaya göre; Tablo 2.7.'de verildiği gibi; karada yapılan aktiviteler, suda yapılan aktiviteler, kar ve buzda yapılan aktiviteler ve havada yapılan aktiviteler olarak incelemek kolaylık sağlayacaktır.

Açık alanda gerçekleştirilmekte olan birçok aktivite vardır. Bu aktivitelerden çok popüler, büyüyen, yüksek risk içeren veya ileri teknik gerektiren macera içerikli olanlar aşağıdaki listede seçilmiştir. Bu aktivitelerin belirli bir kısmı bakış açısı, aktiviteleri öğrenme ve takip etmeyi ortaya koyarken, aktivite kısmı seçilmiş birçok aktivitelerle birleştirilmiş olan yön bulma ve kamp aktiviteleriyle sonlandırılır. Güvenlik kısmı aktivitelerin içerisinde yer almaktadır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 361–363).

Tablo 2.7.'de yer alan veya almayan fakat bölgenin coğrafyasının elverdiği ölçüde gerçekleştirilen birçok aktivite bulunmaktadır. Bu aktivitelerden geniş bir çoğunluğu doğa sporları oluşturmaktadır. Her geçen gün artan bir katılımcı grafiği olan doğa sporlarından popüleritesi yüksek olanların bazıları Tablo 2.7.'de kısaca sunulmuştur (Plummer, 2009, s. 140–142; İbrahim ve Cordes, 2002, s. 363–406):

2.12.1. Karada Yapılan Aktiviteler

Karada yapılan doğa sporları aktiviteleri kar, buz ve suda yapılan aktiviteler karşısında ilk sırada meydana gelir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri içinde de en fazla katılımcı sayısı ile en geniş yeri tutarlar. Bu aktivitelerden bu araştırma için konu edilenler aşağıda özet şekilde verilmiştir:

Hiking (Gezinti) ve Trekking (Yürüyüş): Hiking; Resim 2.1.'de de görüldüğü gibi, güzel manzaralar içinden gününbirlik yürüyüş yapmaktır. Basitçe, uzun bir tatile ara vermek veya başka bir rekreasyonel aktiviteye ulaşmak için yapılabilir. Neden ne olursa olsun hiking herkesin yapabileceği bir aktivitedir (İbrahim ve Cordes, 2009, s. 363).

Çoğunlukla doğal alanlarda gerçekleştirilen hiking, genellikle yürüyüşten daha uzun ve serttir. Az bir maliyetle arkadaşlarla, aileyle veya organize bir grupla sosyal etkileşim gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı, yalnız yapılabileceği gibi grupla da yapılabilir. Ancak güvenlik nedeniyle yalnız yapılması tavsiye edilmediği gibi grupların da 8–10 kişiden kalabalık olması tavsiye edilmemektedir. Hiking gün içerisinde tamamlanan bir aktivitedir,

gece kamp yapmayı içermez. Eğer birkaç günlük bir etkinlik söz konusu ise ve gece de kamp yapılacaksa buna backpacking (sırt çantalı gezinti) denir¹⁶.

Resim 2.1.Hiking

Resim 2.2. Trekking

Trekking Resim 2.2.'de görüldüğü gibi, genellikle yaygın transferin sağlanamadığı yani ulaşımın sadece yürüyerek yapılabildiği yerlerde yapılan uzun yürüyüşlerdir. Maceralı yürüyüşlerdir, ancak dağcılık değildir¹⁷. Dünyanın her yerinde yapılabilir, özellikle dağlık alanlar tercih edilmektedir. Trekking birkaç günlük hiking içerir. Diğer doğa sporlarıyla birleştirilebilir, örneğin, yüksekte yapılacak bir duvar tırmanışı için birkaç günlük trekking yapılabilir, veya sırt çantasıyla trekking yapılabilir. Trekking bir haftalık süreyle

¹⁶ <http://en.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 22.04.2011

¹⁷ <http://en.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 12.04.2011

yapılabileceği gibi, daha uzun süreli olarak da yapılabilir ve bu da ekspedisyon olarak adlandırılır¹⁸.

Dağcılık (Mountaineering): Resim 2.3.'de görüldüğü gibi, yürüyüş, tırmanış ve kampçılığı içinde barındıran, karda, kayada veya buzda yazın veya kışın yapılan daha çok yarışma niteliği değil yardımlaşma içeriği olan zirve yönelimli bir spordur. Ülkemiz 3000 m. ve üzeri birçok dağa ev sahipliği yaptığı için oldukça yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Geniş bir yelpazede tırmanış da gerçekleştirilmektedir. Yüzlerce metre uzunluktaki kaya duvarlarında geleneksel tarzda, doğaya zarar vermeden malzeme kullanılarak yapılan tırmanışların yanında son yıllarda bütün dünyada yaygınlaşan boltlu sportif rotalarda yüksek zorluk derecesinde tırmanışlar dünyanın her yerinden tırmanıcıları çekmektedir.

Resim 2.3. Dağcılık

Kaya Tırmanışı (Rock Climbing): Başlangıçta dağcılığın bir kolu olarak yapılan kaya tırmanışı, uzun süredir bağımsız bir spor dalıdır. Ekstrem bir spor olarak kabul edilir. Bu sporda denge, estetik, esneklik ve gücü bir araya getirmek gerekliliği vardır. Kaya tırmanışında, kol ve bacak kasları başta olmak üzere, vücudun hemen hemen bütün kasları çalışmaktadır. Kaya tırmanışı, sportif ve geleneksel kaya tırmanışı olarak iki farklı kategoride gerçekleştirilebilmektedir. Geleneksel kaya tırmanışı, genel olarak dağcılıkta da belli parkurları geçmek için veya sadece yüzlerce metrelik uzun duvarları tırmanmak amacıyla tırmanıcıların üzerlerinde taşıdıkları teknik emniyet malzemelerini kaya çatlaklarına sıkıştırmak suretiyle yerleştirerek zirveye doğru ilerlemesidir. Geleneksel tırmanış, tırmanıcının kaya üzerinde ilerlemek için gerekli malzemeleri kendisinin yerleştirerek bu malzemeler üzerinde iple kendi ve arkadaşının emniyetini alarak tırmanma şeklidir.

¹⁸ <http://www.wisegeek.com>, Erişim Tarihi: 12.04.2011

Mevsime ve duvara göre değişmekle birlikte birkaç gün sürebilmektedir. Sportif tırmanış kaya üzerine çakma veya yapıştırma şeklinde bolt denen emniyet malzemelerinin yerleştirilip bu malzemelerden emniyet almak suretiyle tırmanma şeklidir. Sportif kaya tırmanışında kısa kaya parkurlarında tırmanıcılar önceden kaya üzerine yerleştirilmiş olan boltları kullanarak emniyet alıp ilerlemektedir. Kaya tırmanışında kayaların yapısı, tutamak-basamak sayısının çokluğu, büyüklüğü-küçüklüğü, rotanın kısalığı-uzunluğı gibi kriterlere göre zorluk dereceleri belirlenir. Yüksek sakatlanma riski içeren sporlardır ve mutlaka eğitim almak gerekliliği vardır.

Resim 2.4. Kaya Tırmanışı

2.12.2. Karda Yapılan Aktiviteler

Oldukça basit malzemelerle kar üzerinde aşağıda belirtilen, günübirlik veya daha uzun sürelerle; hedikle yürüyüş, tur kayağı veya diğer kış aktiviteleri gerçekleştirmek mümkündür.

2.12.3. Suda Yapılan Aktiviteler

Suya dayalı rekreatif etkinlikler yapılan bir sınıflandırmaya göre su üstünde yapılan rekreatif etkinlikler, su içinde yapılan rekreatif etkinlikler ve su altında yapılan rekreatif etkinlikler olarak da ayrılmaktadır.

Su zerinde Yapılan Rekreatif Aktiviteler: Su üzerinde yapılan rekreatif etkinlikler katılımcının yüzer bir cisim üzerinde bulunarak katıldığı rekreatif etkinlikleri kapsamaktadır. Bu sınıfı oluşturan iki önemli alt sınıf ise botuluk ve rekreatif balıkçılıktır. Bunların yanında sualtı zıpkınla balık avı, motorsuz veya insan gücüyle hareket eden botlar, yelken gücüyle

hareket eden botlar, yatçılık, rüzgâr sörfü, uçurtma sörfü, kürek gücüyle hareket ettirilen botlar, kano, rafting, kürek, pedal ile yürütülen botlar, dalga ve beden sörfü, motorbotçuluk, su kayağı, deniz motosikleti, kneeboard, wakeboard, barefooting (yalın ayak su kayağı), şişme lastik, muz bot, paraşüt (parasailing) etkinlikleri de su üzerinde yapılan aktivitelerdir (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62).

Su İçinde Yapılan Rekreatif Aktiviteler: Suyu dayalı rekreatif etkinlikler su üzerinde yapılabildikleri gibi su içerisinde de yapılabilirler. Bu etkinlikler donanım kullanarak veya kullanmadan yapılabilirler. Donanım kullanmadan yapılabileceklerin başında yüzme gelmektedir. Paletli yüzme, atlama, su topu, dalış sporları (donanımsız), aletli dalış, serbest dalış, şnorkel dalış, sualtı navigasyon, sualtı ragbisi, sualtı hokeyi, suda cankurtarma, su araçları modelciliği, günübirlik turlar da su içinde ve altında yapılan diğer rekreatif etkinliklerdir (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62).

Ülkemizin üç yanının denizlerle çevrili olması ve akarsu kaynaklarının bol olmasından dolayı suya dayalı etkinlikler rekreasyonel etkinlikler içerisinde geniş yer bulmaktadır. Bu aktivitelerin sıklıkla yapılanlarından bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

2.12.4. Havada Yapılan Aktiviteler

İnsanlar tarihinin başlangıcından beri kuşlar gibi uçuş eğiliminde olmuşlardır. Havada yaşanan açık alan maceraları yerçekiminin etkisiyle bu heyecanları keşfetmenin hazzını sunmaktadır. Yenidünyada hızla yükseklerle uçan kimseler gözlenmektedir. Hafif meltem eşliğinde aşağıdaki manzaraları süpürüp uzaklara ve ufka doğru uçmanın keyfidir. Bunlardan dolayı planör, balon ve paraşüt gibi aktiviteleri tercih edenlerin ayakları yerden kesilmektedir, bu tür aktivitelerle piknikler veya açık alan festivallerinde veya törenlerinde yapılan gösterilerle şenlikler canlandırılır (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 386).

2.13. Türkiye ve Antalya Doğa Sporları Potansiyeli

Kentleşmenin her geçen gün arttığı dünyada bireyler, doğasında var olan açık alanda doğayı hissederek yaşamaya yönelmektedir. Bireylerin bu ilgisi sonucunda doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı doğa sporlarına yönelik talep gün geçtikçe artmaktadır.

Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel ve coğrafi zenginlikleri ile doğa sporları açısından iyi bir alt yapıya sahiptir. Her bölgede ve her ilde birçok doğa sporu yapılabilmektedir. Yazın üç yanı denizlerle çevrili Türkiye’de çok çeşitli su sporları yapılmaktadır. Ege, Akdeniz, Karadeniz ve Marmara Denizi’nde, Van Gölü, Eğirdir Gölü, İznik Gölü, Sapanca Gölünde ve

debisi yüksek Çoruh Nehri, Köprüçay, Fırtına Vadisi, Dalaman Çayı akarsularında rafting, su kayağı, rekreatif balıkçılık, kano, yelkenli sporlar, kürek, yüzme, dalma, kneeboard ve benzeri birçok su sporu yapılmaktadır.

Havada yapılan sporlardan yamaç paraşütü, balon, hava modelciliği, yelken delta ve kanat bazı illerde yapılmaktadır. Fethiye-Babadağ, Antalya-Kaş, Denizli-Pamukkale, Eğirdir ve daha birçok ilde yamaç paraşütü ile atlamaya uygun yerler mevcuttur. Kapadokya bölgesi balonla gezintilerin yapıldığı görsel zenginliği yüksek bir yerdir.

Türkiye kar sporlarının da kışın popüler olduğu bölgelere sahiptir. Bursa-Uludağ, Kayseri-Erciyes, Isparta-Davraz, Antalya-Saklıkent, Erzurum-palandöken, Kars-Sarıkamış ve daha başka illerde de kayak merkezlerinin bulunması nedeniyle kayak, snowboard, kar-motoru, mukavemet kayağı gibi kar sporları yapılmaktadır.

Coğrafi yapısı nedeniyle Türkiye’de doğada yapılan doğa sporları çok çeşitlidir. Dağlar, ovalar, vadiler, ormanlar bu sporlara kaynak oluşturmaktadırlar. Türkiye’de dağcılık, kampçılık, kaya tırmanışı, buzul tırmanışı, kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü, mağaracılık, motor sporları, dağ bisikleti, safari, doğa fotoğrafçılığı yapılmaktadır. Özellikle doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktiviteleri değişik zorluk derecelerinde, her yaştan bireyin, her mevsim yapabileceği, maliyeti her bütçeye uygun gibi birçok kriteri karşılayabilen çeşitliliktedir.

Türkiye’de Niğde Aladağlar, Isparta Dedegöl, Rize Kaçkarlar, Antalya Sivridağ, Geyiksivrisi uzun kaya duvarlarının olduğu ve geleneksel tırmanışların yapıldığı bölgelerdir. Son yıllarda Dünyada sportif kaya tırmanış rotalarının artması ülkemizde de rotaların açılmasını ve tırmanıcı sayısını hızla arttırmaktadır. İlk rotaların İstanbul’a yakın Kocaeli’ne bağlı Ballıkayalar Kanyonu’nda açılmaya başlayıp yaygınlaşmasının ardından İzmir’de, Adana’da, özellikle sezonun uzun olmasından dolayı Antalya’da da tırmanış bölgeleri açılmıştır.

Antalya coğrafi konumu, turizmdeki ve doğa sporları uygulamasındaki hızlı gelişimi nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Her geçen gün dünya turizmden daha fazla pay alan Antalya, birçok doğa sporlarının yapılmasına olanak sağlayan coğrafi ve iklimsel şartları ile turizm hareketi içerisinde ürün çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Bu nedenle doğal zenginliklerin doğa sporlarında kaynak olarak kullanımı yaygınlaşıp gelişmektedir. Bunların bir sonucu olarak bu bölgede yaşayan insanlar da doğa sporlarına fazla ilgi göstermektedir. Antalya ve yakın çevresinde doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yaygın olarak yapılmaktadır. Bu aktiviteleri burada yaşayan bireyler gerçekleştirdiği gibi Türkiye’nin ve Dünyanın her yerinden çok sayıda insan burayı ziyaret etmektedir. Antalya ilinde birçok tırmanış bölgesi bulunmakta ve bu bölgeler hakkında düzenli olarak güncellenen Türkçe ve

İngilizce rehber kitapları yayınlanmaktadır. Antalya’da Olympos, Çıralı, Akyaclar, Geyikbayırı bölgelerinde başlangıçtan en üst seviyelere kadar değişik zorluk derecelerinde yüzlerce spor tırmanış rotası bulunmaktadır.

Türkiye zengin coğrafyası içerisinde 5000 metrenin üzerinde olan Ağrı Dağı da dâhil dağcılık yapılabilen birçok dağı barındırmaktadır. Ağrı Dağı 5000 metrenin üzerinde olan yüksekliği nedeniyle yüksek irtifa olmasından dolayı yazın ve kışın dağcılarının gözdesidir. Nuh’un Gemisi’nin kalıntıları içinde çok sayıda ziyaretçisi olmaktadır. Karadeniz Bölgesinde Kaçkar Dağları, yazın ve kışın dağcılarının uğrak noktası olmanın yanında heliski, tur kayağı, kuş gözlemciliği, yüksek irtifa dalışlarının yapılabilirdiği bir yerdir. Yine İç Anadolu Bölgesinde Aladağlar Türkiye’de en çok dağcılık yapılan bölgedir. Erciyes ve Hasan Dağı da dağcılığın gerçek anlamda yapıldığı yüksek dağlardandır. Bu nedenle yerli ve yabancı birçok dağcı bu bölgelere gelmektedir.

Antalya 2000–3000 metre yükseklikte birçok dağın yer aldığı bir bölgedir. Toros Dağları’nın en önemli zirvelerinden Kızlar Sivrisi, Tahtalı (tarihi Olympos Dağı), Tunç Dağı, Bakırlı Tepe, Alabelen, yine civardaki dağlardan Dedegöl, Davraz, Giden Gelmezler, Barla, yılın dört mevsimi yerel ve diğer bölgelerden gelen dağcılarının sıklıkla dağcılık etkinliği için tercih ettikleri dağlardır.

Türkiye’de doğa yürüyüşü her bölgede zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Doğa sporları dernek/kulüpleri düzenli olarak aktiviteler düzenlemektedir. Her yaştan, her meslekten, her cinsiyetten bireylerin rahatlıkla, az maliyetle, gününbirlik yakın mesafelerde gerçekleştirebileceği bir aktivitedir. Her geçen gün doğa yürüyüşü rotalarının yenilerinin keşfedilmesi, basın yayın yoluyla duyurulması ve bunların özellikle Likya Yolu, St. Poul Yolu gibi mistik isimlerle adlandırılması, dernek/kulüplerin eğitimler yapması, farklı dillerde rehber kitaplarının yayınlanması, gerekli malzeme ve eğitimlerin ulaşılabilirliğinin artması, her yıl şenlikler düzenlenmesi gibi nedenlerle aktivitelere katılım olumlu yönde etkilenmektedir. Ayrıca Türkiye’nin tarihi İpek Yolu ve Baharat Yolu üzerinde olması, birçok medeniyetlere yataklık yapmış olması, dini ve manevi yerler olan Sümela Manastırı, Barhal Kilisesi gibi birçok manastır ve kilisenin doğada yürüme mesafesinde olması bu yürüyüşlerin değişik nedenlerle de yapılmasını desteklemektedir.

Antalya’da doğa yürüyüşü yılın hemen hemen her mevsiminde rahatlıkla yapılabilir. Hava ve doğa şartlarının birlikte aktivite gerçekleştirmeye uygun olması en önemli etkenlerdendir. Sahil şeridini Fethiye’den Antalya’ya kadar içine alan ve bu alandaki tarihi yerleri de içeren Likya Yolu gününbirlik veya kampli yapılabilen dünyaca popüler bir rotadır. Likya Yolu hakkında farklı dillere çevrilmiş harita ve rehber kitaplar da bulunmaktadır. Yine çok popüler olan Yalvaç’tan Antalya’ya kadar tarihi yerleri de içeren bir

diğer rota St. Paul Yolu'dur. Bu yolu yürüyenler Hristiyanlıkta Hacı kabul edilmektedir. Bunların dışında da Antalya'nın içinde veya en uzak ilçe ve köylerini de kapsayan günübirlik doğa yürüyüşlerini doğa sporları dernek/kulüpleri organize etmektedirler. Antalya'da bu tür organizasyonları yapan çok sayıda dernek/kulüp mevcuttur. Türkiye Doğa Sporları Federasyonu Antalya'nın Kemer ilçesinde bulunmaktadır. 2011 yılı Ekim ayında Doğa Sporları Olimpiyatları Antalya'da gerçekleştirilmiştir. Bütün bunların yanında belediyeler ve resmi kurumlar da dâhil olmak üzere rekreatif amaçlı doğa yürüyüşleri organize etmektedirler.

Antalya ve yakın çevresi doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı için doğal kaynak zenginliğine sahiptir. Ancak bu kaynakların keşfi ve sürdürülebilirliği denetlenebilirse daha fazla kişinin fayda sağlaması mümkündür. Bu faydalar sadece doğa sporları aktivitelerine katılanlar için değil, aynı zamanda yerel halk için de kazanımları açısından önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞA SPORLARI YAPAN BİREYLERİN BU SPORLARI YAPMA NEDENLERİ: ANTALYA ÖRNEĞİ

3.1. Doğa Sporları Yapan Bireylere Yönelik Anket Çalışmasının Amaç, Kapsam ve Yöntemi

Antalya ili coğrafi konumu ve yapısı nedeniyle çok geniş bir alanda çeşitli doğa sporlarına ev sahipliği yapmaktadır. Dünyanın çok farklı yerlerinde yapılabilen farklı doğa sporlarının birçoğu Antalya’da aynı zamanda yapılabilir. Bu doğa sporlarının çeşitliliği ve talep edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Bu nedenle yapılan bu tez çalışması ile Antalya ili ve yakın çevresinde doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktivitelerine katılan bireylerin bu aktivitelere katılma nedenleri ve katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması ile katılımcıların profillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3.1.1. Anket Çalışmasının Amacı

Bu çalışmanın amacı açık alan rekreasyonunun incelenmesi, Antalya ili ve yakın çevresinde doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktivitelerine katılan bireylerin bu aktivitelere katılma nedenleri ve katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması ve katılımcıların profillerinin belirlenmesidir. Bu bireylerin doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı aktivitelerini yapma nedenleri, elde ettikleri faydalar, etkinliklere katılım sıklıkları, kimlerle katıldıkları, ayırdıkları bütçe gibi konular saptanıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmanın evrenini 2010–2011 yılında Antalya ve çevresinde toplam sayısı tam olarak bilinmeyen doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireyler oluşturmaktadır. Bu çalışma için rastgele örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın örneklemini doğa sporları kulüplerinde/derneklerinde ve katıldıkları faaliyetler esnasında çalışmaya katılmak isteyen 420 bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar 112 erkek ($\bar{X}_{yaş}=45.29\pm15.18$) ve 93 kadın ($\bar{X}_{yaş}=41.88\pm11.97$) toplam 205 doğa yürüyüşçüsü ($\bar{X}_{yaş}=43.75\pm13.89$), 80 erkek ($\bar{X}_{yaş}=41.15\pm12.36$) ve 34 kadın ($\bar{X}_{yaş}=40.44\pm8.30$) toplam 114 dağcı ($\bar{X}_{yaş}=40.94\pm11.27$), 60

erkek ($\bar{x}_{yaş}=29.72\pm8.00$) ve 41 kadın ($\bar{x}_{yaş}=29.85\pm9.49$) toplam 101 kaya tırmanıcısından ($\bar{x}_{yaş}=29.77\pm8.59$) oluşmaktadır. Bu bireylerin çoğunluğu Antalya’da yaşayan bireyler olmasına rağmen aktivite gerçekleştirmek için farklı yerlerden gelen bireyler de anket uygulamasına dâhil olmuşlardır.

3.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın verileri anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma, açık alan rekreasyonu kapsamında yer alan doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireylerin demografik özelliklerini, bu sporu yaparken çevreleriyle olan etkileşimini, neden doğa sporlarına katıldıkları ve elde ettikleri faydaları belirlemeye yönelik betimsel ve tanımlayıcı bir çalışmadır.

Bu çalışmada; doğa sporları yapanlardan sadece doğa yürüyüşçüleri, dağcılar ve kaya tırmanıcılarının alınmasının en temel gerekçesi, sağlık sorunu olmayan herkes tarafından değişik seviyelerde yapılabilmesidir. Özel bilgi, donanım ve koşullar gerektirmesine rağmen bu spor etkinliklerine toplumun her kesiminden bireylerin katılabileceği özellikte olması sebebiyle araştırma bu üç sporu yapan bireylere sınırlandırılmıştır.

Verilerin toplanması için kullanılan anketin oluşturulmasında, şimdiye kadar bu konuda yapılan araştırmaların sorularından yararlanıldığı gibi bazı yeni sorular da eklenmiştir. Anketin pilot çalışması 10 kişilik bir kontrol grubuna uygulanarak biçim, içerik yönünden anlaşılmayan sorular yeniden düzenlenmiştir. Anket doğa sporları kulüplerinde/derneklerinde ve doğa yürüyüşü, dağcılık için organize edilmiş etkinliklere katılarak bireylere uygulanmıştır. Kaya tırmanışı için de bu etkinliğin gerçekleştirilebildiği bölgelere değişik zamanlarda gidilerek farklı bireylere anket uygulanmıştır. Anket; doğa sporları yapanların demografik özelliklerini öğrenmek amaçlı soruların yanında katılımcıların açık alan rekreasyonu etkinliklerine katılma nedenleri ve katılmalarıyla elde ettikleri faydaları öğrenmeye yönelik 31 sorudan oluşmaktadır.

Anket uygulaması ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences 18.0 (SPSS 18.0) istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi aşamasında ise, frekans (f) yüzde (%) ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (Ss) gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler ve normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediği için Non-parametrik testlerden Kruskal Wallis Varyans Analizi (χ) ve Mann-Whitney U (Z) testi kullanılmıştır. Aktivite katılımcılarının demografik değişkenleri ile etkinliklere katılma nedenleri sorgulanmıştır. Analiz sonucunda gruplar arasında fark çıktığında bu farkın hangi gruplardan

kaynaklandığını bulmak için Post-Hoc testlerinden Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır. Sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.2. Bulgular

Tablo 3.1. Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
0-24	32	31,7	10	8,8	16	7,8	58	13,8
25-34	45	44,6	23	20,2	41	20,0	109	26,0
35-44	17	16,8	35	30,7	40	19,5	92	21,9
45-54	7	6,9	27	23,7	58	28,3	92	21,9
55 ve üstü	-	-	19	16,7	50	24,4	69	16,4
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0
Minimum	13		12		9		9	
Maximum	54		65		77		77	
$\bar{X}$	29,77		40,94		43,75		39,62	
Ss	8,59		11,27		13,89		13,34	

Katılımcıların yaşa göre dağılımı Tablo 3.1.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışı yapanların %76,3'ünün 34 yaş ve altında olduğu, dağcılık yapanların %50,9'unun 25-44 yaş arasında olduğu, doğa yürüyüşü yapanların da her yaş gurubunda benzer bir oranla dağıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kadın	41	40,6	34	29,8	93	45,4	168	40,0
Erkek	60	59,4	80	70,2	112	54,6	252	60,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı Tablo 3.2.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kadın oranının en yüksek olduğu (%45,4) spor dalının doğa yürüyüşü olduğu, en düşük branşın ise dağcılık olduğu (%29,8) görülmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Hal	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Evli	20	19,8	53	46,5	97	47,3	170	40,5
Bekar	81	80,2	61	53,5	108	52,7	250	59,5
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı Tablo 3.3.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; özellikle kaya tırmanışında bekârların oranının evlilere göre çok yüksek olduğu (%80,2) görülmektedir. Bunun nedeni evli kadınların aile sorumluluğu olması ve bağımlı oldukları ve birlikte yaşadıkları insanların olması olabilir.

Tablo 3.4. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim	1	1,0	1	0,9	15	7,3	17	4,0
Lise	9	8,9	21	18,8	37	18,0	67	16,0
Ön Lisans	22	21,8	17	15,2	34	16,6	73	17,4
Lisans	56	55,4	63	55,3	95	46,3	214	51,0
Lisansüstü	13	12,9	12	10,7	24	11,7	49	11,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 3.4.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; lisans mezunlarının kaya tırmanışında %55,4, dağcılıkta %55,3, doğa yürüyüşünde %46,3 ve toplamda %51,0 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Anne	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim	51	50,5	69	60,5	158	77,1	278	66,2
Lise	30	29,7	32	28,1	29	14,1	91	21,7
Ön Lisans	1	1,0	3	2,7	7	3,4	11	2,6
Lisans	19	18,8	8	7,1	10	4,9	37	8,8
Lisansüstü	-	-	2	1,8	1	0,5	3	0,7
Baba								
İlköğretim	37	36,6	59	51,8	106	51,7	202	48,1
Lise	31	30,7	31	27,2	63	30,7	125	29,8
Ön Lisans	4	4,0	6	5,3	12	5,9	22	5,2
Lisans	23	22,8	18	15,8	23	11,2	64	15,2
Lisansüstü	6	5,6	-	-	1	0,5	7	1,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.5.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; anne ve babalarının eğitim durumlarının dağılımına bakıldığında anne ve babaların eğitimlerinin her branşta daha çok ilköğretim ve lise olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	9	8,9	11	9,6	17	8,3	37	8,8
Memur	14	13,9	27	23,7	48	23,4	89	21,2
Emekli	3	3,0	23	20,2	72	35,1	98	23,3
Serbest Meslek	22	21,8	30	26,3	29	14,1	81	19,3
Öğrenci	33	32,7	12	10,5	16	7,8	61	14,5
İşsiz	3	3,0	-	-	6	2,9	9	2,1
Diğer	17	16,8	11	9,6	17	8,3	45	10,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların mesleklerine göre dağılımı Tablo 3.6.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışı yapan grubun yüksek oranda öğrenci %32,7, dağcılık yapan grubun yüksek oranda (%70,2) memur, emekli ve serbest meslek sahibi çalışan bireylerden, doğa yürüyüşünde ise yüksek oranda emekli %35 grubundan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Annelerinin ve Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Anne Meslek	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İşçi	3	3,0	4	3,5	5	2,4	12	2,9
Memur	8	7,9	6	5,3	11	5,4	25	6,0
Emekli	20	19,8	20	17,5	44	21,5	84	20,0
Serbest Meslek	10	9,9	6	5,3	7	3,4	23	5,5
Öğrenci	-	-	-	-	-	-	-	-
İşsiz	24	23,8	6	5,3	29	14,1	59	14,0
Ev hanımı	36	35,6	72	63,2	109	53,2	217	51,7
Baba Meslek								
İşçi	4	4,0	4	3,5	13	6,3	21	5,0
Memur	15	14,9	8	7,0	19	9,3	42	10,0
Emekli	49	48,5	63	55,3	115	56,1	227	54,0
Serbest Meslek	19	18,8	8	7,0	13	6,3	40	9,5
Öğrenci	-	-	-	-	-	-	-	-
İşsiz	2	2,0	1	,9	3	1,5	6	1,4
Diğer	12	11,9	30	26,3	42	20,5	84	20,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların annelerinin ve babalarının mesleklerine göre dağılımı Tablo 3.7.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; anne ve babalarının meslek dağılımında annelerin çoğunun ev hanımı olduğu, babaların ise emekli olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Çalıştıkları Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kamu Sektörü	19	18,8	27	23,7	60	29,3	106	25,2
Özel Sektör	47	46,5	46	40,4	49	23,9	142	33,8
Kendi İş	10	9,9	25	21,9	27	13,2	62	14,8
Emekli	3	3,0	16	14,0	56	27,3	75	17,9
Öğrenci	22	21,8	-	-	13	6,3	35	8,3
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların çalıştıkları sektöre göre dağılımı Tablo 3.8.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışı yapanlardan özel sektör çalışanlarının oranının %46,5, dağcılık yapanlardan %40,4 olduğu ve doğa yürüyüşü yapanlardan kamu çalışanlarının oranının %29,3 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Gelir Seviyelerine Göre Dağılımı

Gelir Seviyesi	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
0-1000 TL	36	35,6	27	23,7	63	30,7	126	30,0
1001-2000 TL	30	29,7	35	30,7	85	41,5	150	35,7
2001-3000 TL	19	18,8	27	23,7	30	14,6	76	18,1
3001-4000 TL	6	5,9	13	11,4	12	5,9	31	7,4
4001-5000 TL	4	4,0	5	4,4	7	3,4	16	3,8
5001 TL ve üzeri	6	5,9	7	6,1	8	3,9	21	5,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların gelir seviyelerine göre dağılımı Tablo 3.9.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışı yapanların %35,6'sı 1000 TL ve altı, dağcılık yapanların

%30,7'si 1001–2000 TL arası, doğa yürüyüşü yapanların %41,5'i 1001–2000 TL arası gelire sahiptir.

Tablo 3.10. Katılımcıların Yetiştikleri ve Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Dağılımı

Yetiştikleri Yerleşim Yeri	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Köy-İlçe	26	25,7	24	21,1	66	32,2	116	27,6
Şehir -Büyükşehir	75	74,3	90	78,9	139	67,8	304	72,4
Yaşadıkları Yer	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Köy-İlçe	17	16,8	17	14,9	29	14,1	63	15,0
Şehir -Büyükşehir	84	83,2	97	85,1	176	85,9	357	85,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların yetiştikleri ve şu an yaşadıkları yere göre dağılımı Tablo 3.10.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; katılımcıların yetiştikleri yerleşim yerlerine göre dağılımına bakıldığında her dalda şehir-büyükşehirde yetişenlerinin oranının yüksek, toplamda %72,4 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11. Katılımcıların Yaşadıkları Mekâna Göre Dağılımı

Yaşadıkları mekân	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kendi evim	30	29,7	63	55,3	118	57,6	211	50,2
Ailemle	29	28,7	19	16,7	33	16,1	81	19,3
Kirada	37	36,6	29	25,4	50	24,4	116	27,6
Otel vb.	5	5,0	3	2,6	4	2,0	12	2,9
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların yaşadıkları mekâna göre dağılımı Tablo 3.11.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışı yapan grupta kirada oturma oranı daha yüksek %36,6, dağcılık ve doğa yürüyüşünde %55,3 ve %57,6 ile kendi evinde oturanların oranı daha yüksektir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Sigara ve Alkol Kullanımına Göre Dağılımı

Sigara Kullanımı	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İçmiyor	63	62,4	81	71,1	169	82,4	313	74,5
İçiyor	38	37,6	33	28,9	36	17,6	107	25,5
Alkol Kullanımı								
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	38	37,6	45	39,5	104	50,7	187	44,5
Evet	63	62,4	69	60,5	101	49,3	233	55,5
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların sigara ve alkol kullanımına göre dağılımı Tablo 3.12.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; tüm dallarda sigara kullanım oranı (%25,5) oldukça düşüktür. Bunun yanında kaya tırmanıcıları ve dağcılarda alkol kullanımı göreceli olarak doğa yürüyüşü yapanlara göre yüksektir.

Tablo 3.13. Sigara ve Alkol Kullanan Katılımcıların Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

Sigara	Minimum		Maksimum		$\bar{X}$		Ss		Toplam
Kaya Tırmanışı	1		30		12,89		8,209		38
Dağcılık	2		30		14,00		8,269		33
Doğa Yürüyüşü	1		45		13,00		10,031		36
Alkol	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam		
	f	%	f	%	f	%	f	%	
Sosyal İçici	13	12,9	20	17,5	35	17,1	68	16,2	
Yılda Bir	1	1,0	2	1,8	5	2,4	8	1,9	
Ayda 1–3	16	15,8	14	12,3	23	11,2	53	12,6	
Haftada3–5	17	16,8	13	11,4	27	13,2	57	13,6	
Haftada Bir	11	10,9	17	14,9	11	5,4	39	9,3	
Her Gün	5	5,0	3	2,6	-	-	8	1,9	
Toplam	63	62,4	69	60,5	101	49,3	233	55,5	

Katılımcıların sigara ve alkol kullanım sıklığına göre dağılımı Tablo 3.13.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; her branşta sigara içenler günde ortalama 1-15 sigara arası tüketmektedirler. Alkol kullanımında ise dağılıma bakıldığında çoğunlukla her branştaki kişilerin sosyal içici olduklarını söyleyebiliriz. Sosyal içici, aktivite dışındaki herhangi bir zamanda konser, sergi gibi değişik nedenlerle bir araya gelindiğinde bir kadeh bir şeyler içmek şeklindedir.

Tablo 3.14. Katılımcıların Anne, Baba, Eş, Kardeş ve Yakın Akrabalarının Aşağıdaki Sporlar İle Aktif Olarak Uğraşıp Uğraşmadıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Anne	7	6,9	8	7,0	12	5,9	27	6,4
Baba	13	12,9	12	10,5	35	17,1	60	14,3
Eş	12	11,9	29	25,4	40	19,5	81	19,3
Kardeş	24	23,8	29	25,4	93	45,4	146	34,8
Yakın Akraba	21	20,8	30	26,3	70	34,1	121	28,8

Katılımcıların anne, baba, eş, kardeş ve yakın akrabalarının spor ile aktif olarak uğraşıp uğraşmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.14.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; her branşta kardeş ve yakın akraba oranı diğerlerine göre yüksektir. Özellikle kaya tırmanışı ve dağcılık gibi birbirine güvenmeyi gerektiren sporlarda kardeş ve yakın akraba oranının yüksek çıkması şaşırtıcı değildir. Bunun yanında doğa yürüyüşünde kardeş ve yakın akraba oranının yüksek olması katılımcıların aile ile birlikte olma isteği ve/veya doğa yürüyüşünün aile ile yapılabilecek bir spor dalı olması olabilir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Aktivite İle İlk Kez Nasıl Tanıştıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Arkadaş önerisi	27	26,7	58	50,9	130	63,4	215	51,2
Aile	4	4,0	11	9,6	21	10,2	36	8,6
TV/Radyo/Gazete/Dergi/İnternet	8	7,9	14	12,3	24	11,7	46	11,0
Üniversite	45	44,6	16	14,0	13	6,3	74	17,6
Tesadüfen	17	16,8	15	13,2	17	8,3	49	11,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktivite ile ilk kez nasıl tanıştıklarına göre dağılımı Tablo 3.15.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; toplamda arkadaş önerisi (%51,2) oranının oldukça yüksektir. Katılımcıların aktivite; kaya tırmanışı ile %44,6 ile üniversitede, dağcılık (%50,9) ve doğa yürüyüşüne (%63,4) arkadaş önerisi ile başlamışlardır.

Tablo 3.16. Katılımcıların Ne Zamandır Aktiviteye Katıldıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir Yıldan Az	28	27,7	11	9,6	70	34,1	109	26,0
1-5 Yıl	40	39,6	43	37,7	68	33,2	151	36,0
6-10 Yıl	19	18,8	21	18,4	37	18,0	77	18,3
11 Yıl ve Üzeri	14	13,9	39	34,2	30	14,6	83	19,8
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktiviteye ne zamandır katıldıklarına dağılımı Tablo 3.16.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; bütün branşlarda 1-5 yıl arası bu sporu yapanların oranının daha yüksek olduğu (%36,0) görülmektedir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Aktiviteye Kimlerle Katıldıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Yalnız	9	8,9	25	21,9	64	31,2	98	23,3
Eşi ile	7	6,9	12	10,5	30	14,6	49	11,7
Eşi ve Çocukları ile	5	5,0	9	7,9	8	3,9	22	5,2
Arkadaşları ile	80	79,2	68	59,6	103	50,2	251	59,8
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktiviteye kimlerle katıldıklarına göre dağılımı Tablo 3.17.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi tüm branşlarda arkadaşları ile katılım oranının oldukça yüksek olduğu (%59,8) görülmektedir.

Tablo 3.18. Katılımcıların Yaptıkları Aktivite İle İlgili Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	F	%	F	%	f	%
Hayır	18	17,8	36	31,6	128	62,4	182	43,3
Kısmen	19	18,8	22	19,3	35	17,1	76	18,1
Evet	64	63,4	56	49,1	42	20,5	162	38,6
Toplam	101	100,0	114	205	100,0	100,0	420	100,0

Katılımcıların katıldıkları aktivite ile ilgili eğitim alıp almadıklarına göre dağılımı Tablo 3.18.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi katılımcıların katıldıkları aktivite ile ilgili olarak toplamda %38,6'sının eğitim aldığı ve eğitim alanların da %17,6'sının dernek veya kulüplerden eğitim aldığı görülmektedir.

Tablo 3.19. Katılımcıların Eğitimleri Nereleden Aldıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dernekler/kulüpler	20	19,8	21	18,4	33	16,1	74	17,6
Üniversite	32	31,7	9	7,9	-	-	41	9,8
Türkiye Dağcılık Federasyonu	9	8,9	31	27,2	12	5,9	52	12,4
Özel Ders ve diğerleri	5	5,0	2	1,8	2	1,0	9	2,2
Toplam	66	65,3	63	55,3	47	22,9	176	41,9

Katılımcıların eğitimlerini nereleden aldıklarına göre dağılımı Tablo 3.19.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi kaya tırmanışında eğitimlerin çoğunlukla üniversiteden (%31,7), dağcılık eğitimlerinin çoğunlukla Türkiye Dağcılık Federasyonundan (TDF) (%27,2), doğa yürüyüşünde ise eğitimlerin daha çok dernek veya kulüpten (%16,1) alındığı görülmektedir. Kaya tırmanışı eğitiminde üniversite kulüplerin, öğrenci toplulukların, seçimlik ve zorunlu derslerin etkin olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Aktivite İçin Aylık Ortama Bütçeleri

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	F	%	f	%	f	%	f	%
25–75 TL	37	36,6	28	24,6	107	52,2	172	41,0
76–150 TL	28	27,7	42	36,8	70	34,1	140	33,3
151–225 TL	20	19,8	14	12,3	23	11,2	57	13,6
226–300 TL	6	5,9	18	15,8	3	1,5	27	6,4
301–375 TL	10	9,9	12	10,5	2	1,0	24	5,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktivite için aylık ortalama bütçelerine göre dağılımı Tablo 3.20.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanıcılarının %64,3'ü, dağcıların %61,4'ü, doğa yürüyüşçülerinin %86,3'ü aylık olarak 25–150 TL arası bütçe ile aktivite yapmaktadır.

Tablo 3.21. Katılımcıların Ayırdıkları Bütçeyi Yeterli Bulup Bulmadıklarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	37	36,6	41	36,0	32	15,6	110	26,2
Kısmen	41	40,6	38	33,3	85	41,5	164	39,0
Evet	23	22,8	35	30,7	88	42,9	146	34,8
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktivite için ayırdıkları bütçeyi yeterli bulup bulmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.21.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi katılımcıların çoğunlukla kısmen ve evet (%73,8) dedikleri görülmektedir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Aktivite Katılımı İçin Gerekli Harcamaları Kendilerinin Karşılıyıp Karşılamadığına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	8	7,9	3	2,6	22	10,7	33	7,9
Kısmen	15	14,9	11	9,7	1	0,5	27	6,4
Evet	78	77,2	100	87,7	182	88,8	360	85,7
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktivite katılımı için gerekli harcamaları kendilerinin karşılayıp karşılamadıklarına göre dağılımı Tablo 3.22.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanıcılarının %92,2'si, dağcılarının %97,4'ü, doğa yürüyüşçülerinin %89,3'ü harcamalarını kendileri karşılamaktadırlar.

Tablo 3.23. Katılımcıların Her Hangi Bir Derneğe veya Kulübe Üye Olup Olmadıklarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	37	36,6	36	31,6	111	54,1	184	43,8
Evet	64	63,4	78	68,4	94	45,9	236	56,2
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların herhangi bir derneğe veya kulübe üye olup olmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.23.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanıcılarının %63,4'ü, dağcılarının %68,4'ü bir kulübe üye iken doğa yürüyüşü yapanların %45,9'u bir derneğe veya kulübe üyedirler.

Tablo 3.24. Katılımcıların Etkinliklerden Haberdar Olma Şekillerine Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Telefon	16	15,8	30	26,3	40	19,5	86	20,5
SMS	12	11,9	12	10,5	14	6,8	38	9,0
E-Posta	38	37,6	33	28,9	45	22,0	116	27,6
İnternet	37	36,6	70	61,4	91	44,4	198	47,1
Arkadaş	58	57,4	64	56,1	58	28,3	180	42,9
Yayın	6	5,9	10	8,8	44	21,5	60	14,3

Katılımcıların etkinliklerden haberdar olma şekillerine göre dağılımı Tablo 3.24.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanıcıları %57,4 ile arkadaşlar arasında etkinlikle ilgili haberleri paylaşırlarken, dağcılar (%61,4) ve doğa yürüyüşçüler (%44,4) etkinlikle ilgili haberleri internetten almaktadırlar.

Tablo 3.25. Katılımcıların Etkinliklere Yılda Kaç Defa Katıldıklarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1-10 Defa	32	31,7	26	22,8	76	37,1	134	31,9
11-20 Defa	8	7,9	20	17,5	29	14,1	57	13,6
21-30 Defa	7	6,9	6	5,3	7	3,4	20	4,8
31-40 Defa	29	28,7	39	34,2	1	,5	69	16,4
40 Defa ve üstü	25	24,8	23	20,2	92	44,9	140	33,3
Total	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların etkinliklere yılda kaç defa katıldıklarına göre dağılımı Tablo 3.25.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği yıllık kaya tırmanışında 1-10 defa katılım %31,7, dağcılıkta 31-40 defa katılım %34,2, doğa yürüyüşünde 40 ve üstü katılım %44,9'dur.

Tablo 3.26. Katılımcıların Etkinliklerde Güvenlikle İlgili Önlem Alıp Almadıklarına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hiç	1	1,0	4	3,5	8	3,9	13	3,1
Kısmen	27	26,7	43	37,7	98	47,8	167	39,8
Tamamen	73	72,3	67	58,8	99	48,3	240	57,1
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların etkinliklerde güvenlikle ilgili önlem alıp almadıklarına göre dağılımı Tablo 3.26.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği katılımcıların büyük bir çoğunluğu %96,9 ile evet/kısmen demişlerdir, çok düşük bir oran ile %3,1 katılımcılar hiç önlem almadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Aldıkları Güvenlik Önlemlerine Göre Dağılımı

Güvenlik Önlemleri	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Düzenli İlk Yardım Eğitimi Alırım	14	13,9	25	21,9	34	16,6	73	17,4
İlk Yardım Malzemesi Taşıırım	53	52,5	58	50,9	32	15,6	143	34,0
Etkinlik öncesi Araç-Gereç Kontrolü Yaparım	66	65,3	84	73,7	63	30,7	213	50,7
Liderinin Uyarılarını Dikkate Alırım	77	76,2	90	78,9	164	80,0	331	78,8
Koruyucu Malzeme Kullanırım	55	54,5	56	49,1	30	14,6	141	33,6
Acil Durumlar İçin Malzeme Taşıırım	24	23,8	33	28,9	15	7,3	73	17,4
Gıda Maddelerini Özenle Seçerim	66	65,3	74	64,9	126	61,5	266	63,3
Etkinlik Sonrası Rapor Yazarım	24	23,8	27	23,7	16	7,8	67	16,0
Diğer	16	15,8	9	7,9	20	9,8	45	10,7

Katılımcıların aldıkları güvenlik önlemlerine göre dağılımı Tablo 3.27.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanışçıları, liderin uyarılarını dikkate alarak (%76,2), etkinlik öncesi araç-gereç kontrolü yaparak (%65,3), gıda maddelerini özenle seçerek (%65,3) ve koruyucu malzeme kullanarak (%54,5) güvenlik önlemi alırlarken, bu durum dağcılarda; liderin uyarılarını dikkate alarak (%78,9), etkinlik öncesi araç-gereç kontrolü yaparak (%73,7) ve gıda maddelerini özenle seçerek (%64,9); doğa yürüyüşçüleri liderin uyarılarını dikkate alarak (%80,0) ve gıda maddelerini özenle seçerek (%61,5) güvenlik önlemi almaktadırlar.

Tablo 3.28. Katılımcıların Gerekli Malzemeye Sahip Olup Olmadığına Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	49	48,5	27	23,7	75	36,6	151	36,0
Evet	52	51,5	87	76,3	130	63,4	269	64,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların aktivite için gerekli malzemeye sahip olup olmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.28.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi katılımcılar büyük ölçüde (%64,0) etkinlik için gerekli malzemeye sahiptirler.

Tablo 3.29. Katılımcılardan Malzemesi Olmayanların Gerekli Malzemeyi Nereden Temin Ettiklerine Göre Dağılım

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Arkadaşımdan	21	20,8	8	7,0	20	9,8	49	11,7
Dernekler/kulüplerden	29	28,7	21	18,4	17	8,3	67	16,0
Hiç Kimseden Almıyor	-	-	-	-	42	20,5	42	10,0
Sahip	51	50,5	85	74,6	126	61,5	262	62,4
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcılardan malzemesi olmayanların gerekli malzemeyi nereden temin ettiklerine göre dağılımı Tablo 3.29.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi katılımcılar çoğunlukla kendi malzemeleriyle etkinlik yaparlarken, kaya tırmanışında malzemesi olmayanlar derneklerden/ kulüplerden veya arkadaşlarından eksik malzemelerini temin etmektedir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Başka Şehirlerde Bu Aktiviteleri Yapıp Yapmadıklarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	28	27,7	12	10,5	131	63,9	171	40,7
Evet	73	72,3	102	89,5	74	36,1	249	59,3
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların başka şehirlerde aktivite yapıp yapmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.30.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi kaya tırmanıcılarının (%72,3) ve dağcıların (%89,5) büyük çoğunluğu bulundukları şehrin dışında etkinlik yaparlarken doğa yürüyüşçülerinin %63,9'u şehrin dışındaki etkinliklere katılmamaktadır.

Tablo 3.31. Katılımcıların Başka Ülkelerde Bu Aktiviteleri Yapıp Yapmadıklarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	77	76,2	92	80,7	175	85,4	344	81,9
Evet	24	23,8	22	19,3	30	14,6	76	18,1
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların başka ülkelerde aktivite yapıp yapmadıklarına göre dağılımı Tablo 3.31.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; katılımcılar yüksek oranda (%81,9) hayır denmiştir. Çok az sayıda birey başka ülkelerde aktivite gerçekleştirmiştir.

Tablo 3.32. Katılımcıların Doğa Sporları ile İlgili Yayınları Takip Edip Etmediklerine Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	45	44,6	32	28,1	120	58,5	197	46,9
Kısmen	29	28,7	40	35,1	53	25,9	122	29,0
Evet	27	26,7	42	36,8	32	15,6	101	24,0
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların doğa sporları ile ilgili yayınları takip edip etmediklerine göre dağılımı Tablo 3.32.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; doğa sporları ile ilgili yayınları takip etme oranları kaya tırmanışı yapanlarda (%55,4) ve dağcılarda (%71,9) görece yüksek iken doğa yürüyüşü yapanlarda bu oran (%41,5) düşüktür.

Tablo 3.33. Katılımcıların Katıldıkları Doğa Sporlarına Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kampçılık	65	64,4	97	85,1	65	31,7	227	54,0
Dağcılık	65	64,4	-	-	63	30,7	212	50,5
Duvar Tırmanışı	-	-	39	34,2	12	5,9	110	26,2
Akarsu sporları	22	21,8	31	27,2	43	21,0	96	22,9
Kar sporları	21	20,8	35	30,7	19	9,3	75	17,9
Dağ Bisikleti	22	21,8	26	22,8	13	6,3	61	14,5
Su altı sporları	9	8,9	25	21,9	11	5,4	45	10,7
Deniz sporları	12	11,9	15	13,2	17	8,3	44	10,5
Orienteering	13	12,9	15	13,2	8	3,9	36	8,6
Mağaracılık	7	6,9	14	12,3	6	2,9	27	6,4
İzcilik	5	5,0	6	5,3	6	2,9	17	4,0
Yamaç Paraşütü	7	6,9	7	6,1	2	1,0	16	3,8
Paintball	6	5,9	3	2,6	1	,5	10	2,4
Binicilik	4	4,0	2	1,8	3	1,5	9	2,1
Diğer	6	5,9	6	5,3	20	9,8	32	7,6

Katılımcıların katıldıkları aktif olarak yaptıkları sporun dışında katıldıkları doğa sporlarına göre dağılım Tablo 3.33.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; toplam dağılımda kampçılık, dağcılık, duvar tırmanışı, akarsu sporları ve kar sporları öncelikli olanlardır. Bu durum kaya tırmanıcılarında; öncelik sıralamasıyla kampçılık, dağcılık, akarsu sporları, kar sporları ve dağ bisikleti şeklindeyken, dağcılıkta; kampçılık, duvar tırmanışı, kar sporları, akarsu sporları ve dağ bisikleti şeklindedir. Doğa yürüyüşçüleri diğer iki branş kadar aktif olmasa da kampçılık, dağcılık ve akarsu sporlarıyla ilgilenmektedir.

Tablo 3.34. Katılımcıların Etkinliklere Beraber Katıldıkları Arkadaşları ile Diğer Zamanlarda da bir Araya Gelip Gelmediğine Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hayır	7	6,9	4	3,5	52	25,4	63	15,0
Bazen	20	19,8	32	28,1	51	24,9	103	24,5
Evet	74	73,3	78	68,4	102	49,8	254	60,5
Toplam	101	100,0	114	100,0	205	100,0	420	100,0

Katılımcıların etkinliklere beraber katıldıkları arkadaşları ile diğer zamanlarda da bir araya gelip gelmediklerine göre dağılımı Tablo 3.34.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi kaya tırmanışı yapanların %73,3'ü, dağcılık yapanların %68,4'ü, doğa yürüyüşü yapanların da %49,8'i etkinlikteki arkadaşlarıyla başka etkinliklere de katılmaktadırlar.

Tablo 3.35. Katılımcıların Serbest Zamanlarını Değerlendirme Seçimlerine Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitap, Dergi, Gazete Okumak	73	72,3	88	77,2	162	79,0	323	76,9
Sinema ve Tiyatroya Gitmek	73	72,3	59	51,8	135	65,9	267	63,6
Doğa Sporları Etkinliklerine Katılmak	58	57,4	83	72,8	119	58,0	260	61,9
Gezmek	54	53,5	67	58,8	132	64,4	253	60,2
Müzik Dinlemek	68	67,3	62	54,4	122	59,5	252	60,0
Spor Yapmak	72	71,3	59	51,8	108	52,7	239	56,9
Sosyal Faaliyetlere Katılmak	54	53,5	60	52,6	101	49,3	215	51,2
Televizyon İzlemek	45	44,6	51	44,7	115	56,1	211	50,2
Alışveriş Yapmak	31	30,7	30	26,3	81	39,5	142	33,8
Bağ-Bahçe İşleri ile Uğraşmak	23	22,8	37	32,5	69	33,7	129	30,7
Eğlence Yerlerine Gitmek	43	42,6	29	25,4	53	25,9	125	29,8
Bilimsel/Kültürel Faaliyetlere Katılmak	24	23,8	34	29,8	60	29,3	118	28,1
Bilişim ve Teknoloji ile uğraşmak	30	29,7	23	20,2	43	21,0	96	22,9
Elişleri ve Sanatla uğraşmak	16	15,8	25	21,9	51	24,9	92	21,9
Spor Müسابakalarını İzlemek	24	23,8	28	24,6	38	18,5	90	21,4
Lokale, Kahveye Gitmek	12	11,9	7	6,1	17	8,3	36	8,6
Diğer	7	6,9	11	9,6	8	3,9	26	6,2

Katılımcıların serbest zamanlarını değerlendirme seçimlerine göre dağılımı Tablo 3.35.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; öncelik sırasında önemli değişiklikler olmasa da; toplamda araştırmaya dâhil olan bireyler serbest zamanlarını bir şeyler okuyarak, sinema, tiyatro gidi etkinliklere dâhil olarak, diğer doğa sporları etkinliklerine katılarak, gezerek, müzik dinleyerek, spor yaparak, sosyal faaliyetlere katılarak ve televizyon izleyerek geçirmektedirler.

Tablo 3.36. Katılımcıların Etkinliklere Katılma Nedenlerine Göre Dağılımı

	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		χ
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
İlgi Alanım Olması	4,47	0,819	4,56	0,666	4,44	0,800	1,10
Çevremdekilerin etkisi	2,88	1,003	3,18	1,027	3,27	1,151	9,21 *
Arkadaşlarımla Beraber Olma İsteği	3,54	0,922	3,84	0,992	3,72	1,097	6,33 *
Sağlığını Olumlu Yönde Etkilemek	3,92	0,913	4,16	0,878	4,52	0,690	36,48 *
Rahatlayıp İş Verimimi Arttırması	3,48	1,064	3,53	0,997	3,80	1,088	9,97 *
Monotonluktan Kurtulma İsteği	3,94	1,075	3,74	1,040	4,11	1,099	12,44 *
Sıkıntı ve Stres Atmak İçin	4,02	1,131	3,88	1,065	4,16	0,978	5,32 *
Yeni beceriler edinme / onları kullanma	4,08	0,913	3,49	1,041	3,58	1,093	19,98 *
Yeni bir çevreye girme	3,14	0,980	3,28	1,093	3,57	1,164	14,15 *
Doğayla bütünleşme	4,09	1,087	4,37	0,834	4,57	0,658	14,43 *
Yalnızlık hissi	2,62	1,232	2,85	1,058	2,60	1,247	5,34
Aileme iyi örnek olmak	2,50	1,172	2,75	1,009	3,08	1,289	15,33 *

5:Kesinlikle Evet 4:Evett 3:Kısmen 2:Hayır 1:Kesinlikle Hayır

* p < 6.05

Katılımcıların etkinliklere katılma nedenlerine göre dağılımı Tablo 3.36.'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaya tırmanıcıların bu etkinliği yapma nedenlerinden ilk dördü önem sırasına göre; ilgi alanı olması, doğayla bütünleşme, yeni beceriler edinme ve onları kullanma, sıkıntı ve stres atmak için iken; bu sıralama dağcılarda; ilgi alanının olması, doğayla bütünleşme, sağlığı olumlu yönde etkileme, sıkıntı ve stres atmadır. Doğa

yürüyüşçüleri ise; ilgi alanının olması, doğayla bütünleşme, sağlığı olumlu yönde etkileme, sıkıntı ve stresten uzak olma nedenleriyle bu faaliyetleri yapmaktadırlar.

Tablo 3.37. Kaya Tırmanıcılarının Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
İlgi Alanım Olması	-0,508	3,505	8,773	12,787 *	-0,020
Çevremdekilerin etkisi	-1,666	1,981	2,448	2,246	-0,266
Arkadaşlarımla Beraber Olma İsteği	-0,398	7,027	10,484	4,599	-0,018
Sağlığını Olumlu Yönde Etkilemek	-0,182	2,860	9,434	3,163	-0,625
Rahatlayıp İş Verimimi Arttırmak	-0,047	2,344	9,808	1,351	-0,404
Monotonluktan Kurtulma İsteği	-0,135	3,685	10,088	2,828	-0,697
Sıkıntı ve Stres Atmak İçin	-0,917	6,554	7,987	2,765	-1,253
Yeni beceriler edinme / onları kullanma	-1,799	4,794	3,118	2,350	-2,448 *
Yeni bir çevreye girme	-2,093 *	8,547 *	5,954	6,142	-1,447
Doğayla Bütünleşme	-0,398	9,224 *	2,344	1,647	-0,096
Yalnızlık hissi	-0,294	10,046 *	9,494	6,350	-1,422
Aileme iyi örnek olmak	-0,839	13,468 *	3,732	12,791 *	-0,641

* $p < 0.05$

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenlerinin bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.37.'de verilmiştir.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenleri cinsiyetle karşılaştırıldığında istatistiksel olarak yeni bir çevreye girme nedeninde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır ($p < 0,05$). Yeni bir çevreye girme konusunda kadınlar erkeklere göre daha isteklidirler ($\bar{X}_{kadın} = 3,37$, $\bar{X}_{erkek} = 2,98$).

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenleri yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında yeni bir çevreye girme, doğayla bütünleşme, yalnızlık hissi ve aileye iyi örnek olma nedenlerinde anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). 0–24 ve 45–54 yaş arası grup yeni bir çevreye girme ve yalnızlık nedeniyle tırmanışa yönelmektedir. 45–54 yaş arası ise doğayla bütünleşme ve aileye iyi örnek olmak amacıyla bu sporu yapmaktadır. Burada yaş ilerledikçe aileye iyi örnek olabilme kaygılarının da arttığını görmekteyiz.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenleri ile medeni durumla karşılaştırıldığında; yeni beceriler edinme ve onları kullanma nedeniyle kaya tırmanışı yapmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). Yeni beceriler edinme ve onları kullanmada bekârlar çok daha isteklidirler.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenleri ile eğitim seviyesi karşılaştırıldığında; ilgi alanım olması ve aileme iyi örnek olma nedeniyle yapanların sayısı eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak artmaktadır.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılım nedenleri ile gelir karşılaştırıldığında farklı gelir gruplarının tercih nedenleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 3.38. Dağcıların Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
İlgi Alanım Olması	-0,044	3,061	12,863*	6,499	-0,554
Çevremdekilerin etkisi	-0,073	3,180	2,883	9,239*	-0,545
Arkadaşlarımla Beraber Olma İsteği	-1,232	3,605	8,675	7,056	-0,678
Sağlığını Olumlu Yönde Etkilemek	-0,457	3,292	2,843	2,974	-1,164
Rahatlayıp İş Verimimi Arttırması	-1,090	5,878	3,054	1,821	-0,542
Monotonluktan Kurtulma İsteği	-0,058	9,330*	3,293	3,306	-2,344*
Sıkıntı ve Stres Atmak İçin	-0,272	9,451*	4,385	2,090	-2,052*
Yeni beceriler edinme / onları kullanma	-0,068	8,254	3,654	4,263	-2,337*
Yeni bir çevreye girme	-0,175	9,195*	6,779	6,539	-2,221*
Doğayla Bütünleşme	-0,672	7,012	4,407	1,088	-0,985
Yalnızlık hissi	-1,381	3,689	12,919*	2,314	-0,761
Aileme iyi örnek olmak	-1,299	11,174*	6,810	1,719	-1,062

* p < 0.05

Dağcıların dağcılık faaliyetlerine katılım nedenlerinin bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.38.'de verilmiştir.

Dağcılık yapma nedenleri cinsiyetle karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$).

Dağcılık yapma nedenleri yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında; monotonluktan kurtulma isteği, sıkıntı-stres atmak, yeni bir çevreye girmek ve aileye iyi örnek olmak gerekçeleri arasında istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Daha düşük yaş gruplarında monotonluktan kurtulmak ve sıkıntı-stres atmak için dağcılık yapanların sayısı artmaktadır. 24 yaş altı ve 45 yaş ve üstündeki katılımcılarda yeni bir çevreye girme isteği ve aileye iyi örnek olma gerekçesi ile dağcılık yapma isteği diğer yaş gruplarındakilere göre daha fazladır.

Dağcılık yapma nedenleri gelir gruplarıyla karşılaştırıldığında; ilgi alanının olması ve yalnızlık hissi sebebiyle dağcılık yapanlarda istatistikî olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). İlgi alanım olması daha çok düşük gelir gurubundaki kişilerin dağcılık yapma nedenidir. Bunun en önemli nedeni gelir arttıkça bireylerin daha bireysel faaliyetlere yönelmesi ya da aynı faaliyeti küçük gruplarla yapmasıdır.

Dağcılık yapma nedenleri eğitim durumuyla karşılaştırıldığında çevresindekilerin etkisi sebebiyle dağcılık yapma arasında istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Lisans mezunlarında, lise ve altı eğitim almış bireylerde çevremdekilerin etkisi nedeniyle katılım diğerlerine göre fazladır.

Dağcılık yapma nedenleri medeni durumla karşılaştırıldığında; monotonluktan kurtulma isteği, sıkıntı ve stres atma, yeni beceriler edinme onları kullanma ve yeni bir çevreye girme nedeniyle dağcılık faaliyetlerine katılma ile medeni hal arasında istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Bu farklılık tüm maddelerde bekârların lehinedir.

Tablo 3.39. Doğa Yürüyüşçülerinin Katılım Nedenlerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
İlgi Alanım Olması	-2,948*	4,515	5,259	7,594	-2,527*
Çevremdekilerin etkisi	-2,317*	3,448	2,633	3,402	-1,286
Arkadaşlarımla Beraber Olma İsteği	-1,249	10,407*	8,569	7,838	-0,539
Sağlığını Olumlu Yönde Etkilemek	-1,417	6,208	10,047	2,690	-0,289
Rahatlayıp İş Verimimi Arttırması	-0,495	2,561	12,464*	6,496	-1,216
Monotonluktan Kurtulma İsteği	-1,247	10,841*	2,000	4,063	-1,146
Sıkıntı ve Stres Atmak İçin	-0,275	9,313*	7,459	4,128	-0,642
Yeni beceriler edinme / onları kullanma	-1,144	3,098	13,747*	7,723	-1,332
Yeni bir çevreye girme	-0,053	3,360	9,550	2,352	-0,060
Doğayla Bütünleşme	-2,138*	9,917*	7,279	2,212	-0,915
Yalnızlık hissi	-0,701	5,983	6,435	7,146	-2,267*
Aileme iyi örnek olmak	-0,815	13,669*	6,781	8,857	-0,884

* p < 0.05

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılım nedenlerinin bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.39.'de verilmiştir.

Doğa yürüyüşüne katılma nedenleri cinsiyetle karşılaştırıldığında; ilgi alanım olması, çevremdekilerin etkisi ve doğayla bütünleşmede istatistikî olarak anlamlı farklılık vardır ($p < 0,05$). İlgi alanı ve doğayla bütünleşme sebebiyle doğa yürüyüşü yapanlar daha çok kadınlar iken erkekler daha çok çevrelerindeki etkisiyle doğa yürüyüşü yapmaktadırlar.

Doğa yürüyüşüne katılma nedenleri yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında arkadaşlarla beraber olma, monotonluktan kurtulma, sıkıntı ve stres atma, doğayla bütünleşme ve aileme iyi örnek olma nedenleriyle doğa yürüyüşü yapmada istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). 24 yaş ve altı grup ile 55 yaş ve üstü gruptaki bireyler diğer yaştakilere oranla daha fazla arkadaşları ile beraber olmak için doğa yürüyüşü etkinliklerine katılmaktadırlar. Yaş arttıkça bireyler monotonluktan kurtulmak, sıkıntı ve stres atmak için, doğayla bütünleşmek ve aileye iyi örnek olmak için doğaya gitmektedirler. Özellikle bu durum orta yaş ve üstündeki bireylerde daha belirgindir.

Doğa yürüyüşüne katılma nedenleri gelir seviyesiyle karşılaştırıldığında rahatlayıp iş verimini arttırmak ve yeni beceriler edinme, onları kullanma nedenleriyle doğa yürüyüşü yapma arasında istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). Aylık 2000 TL ve altı, 3001 TL ve üstü gelir edenler rahatlayıp iş verimimin artırması nedeniyle diğer gelir gurubundaki bireylere göre daha fazla doğa yürüyüşü etkinliklerine katılmaktadırlar. Aylık 1001–2000 TL arası ve 5001 TL ve üzeri gelir elde edenler de yeni beceriler edinme onları kullanma nedeniyle diğer gelir gurubundaki bireylere göre daha fazla doğa yürüyüşü etkinliklerine katılmaktadırlar.

Doğa yürüyüşüne katılma nedenleri eğitim durumuyla karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$). Bu her eğitim düzeyindeki kişilerin benzer gerekçelerle doğa yürüyüşü etkinliğine katıldığı anlamına gelmektedir.

Doğa yürüyüşüne katılma nedenleri medeni durumla karşılaştırıldığında ilgi alanı olması ve yalnızlık hissi nedeniyle doğa yürüyüşü yapma arasında istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Bekâr katılımcılar ilgi alanı olması ve yalnızlık hissi nedeniyle evlilere göre daha fazla doğa yürüyüşü etkinliklerine katılmaktadır.

Tablo 3.40. Katılımcıların Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydalara Göre Dağılım

Aktivite Katılımından Beklenen Faydalar	Kaya Tırmanışı		Dağcılık		Doğa Yürüyüşü		χ
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
Daha Mutlu Hissettim	2,91	0,286	2,89	0,346	2,94	0,255	3,06
Kişisel Tatmin Elde Ettim	2,60	0,584	2,56	0,595	2,61	0,572	0,57
Kendime Güvenim Arttı	2,73	0,527	2,68	0,521	2,61	0,621	2,62
Yeni Şeyler Öğrendim	2,67	0,568	2,57	0,532	2,74	0,504	10,47*
Kendimi Daha Önemli Hissettim	2,10	0,768	2,19	0,762	2,14	0,782	0,69
Daha Sağlıklı ve Güçlü Hissettim	2,84	0,367	2,79	0,431	2,82	0,430	1,12
Rahatlamış/Tazelenmiş Hissettim	2,70	0,501	2,78	0,436	2,78	0,481	2,80
Yeni Kişilerle Tanıştım	2,70	2,037	2,47	0,599	2,72	0,473	15,81*
Çevre Bilinci Kazandım	2,51	0,657	2,45	0,611	2,57	0,635	4,40
Hayal Gücüm Artı	2,31	0,718	2,21	0,671	2,20	0,757	1,44
Daha Verimli Çalıştım	2,50	0,642	2,39	0,699	2,46	0,697	1,63

(3:Evet, 2:Kısmen, 1:Hayır) * $p<0.05$

Katılımcıların aktivite katılımlarından elde ettikleri faydalara göre dağılımı Tablo 3.40.'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği: kaya tırmanıcılarının bu etkinliğe katılarak elde ettikleri faydalar öncelik sırasıyla ilk dördü; etkinliğe katılarak kendilerini daha mutlu, daha sağlıklı ve güçlü hissetmişler, kendilerine güvenleri artmış ve kendilerini rahatlamış ve tazelenmiş hissetmişlerdir. Bu durum dağcılarda da benzer şekilde etkinliğe katılarak kendilerini daha mutlu, daha sağlıklı, güçlü, rahatlamış ve tazelenmiş hissetmişler ve kendilerine güvenleri artmıştır. Doğa yürüyüşü yapanlarda da öncelik sıralamasında önemli değişiklik yoktur. Benzer şekilde; etkinliğe katılarak kendilerini daha mutlu, daha sağlıklı, güçlü, rahatlamış ve tazelenmiş hissetmişler, yeni şeyler öğrenip, yeni kişilerle tanışmışlardır.

Tablo 3.41. Kaya Tırmanıcılarının Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
Daha Mutlu Hissettim	-2,585*	1,626	2,990	12,158*	-0,190
Kişisel Tatmin Elde Ettim	-0,884	2,603	0,880	9,606*	-0,455
Kendime Güvenim Arttı	-1,142	2,345	4,177	1,803	-2,113*
Yeni Şeyler Öğrendim	-0,584	6,213	2,144	3,459	-0,763
Kendimi Daha Önemli Hissettim	-1,064	1,662	3,679	1,741	-1,629
Daha Sağlıklı ve Güçlü Hissettim	-0,826	0,970	6,987	2,414	-0,115
Rahatlamış/Tazelenmiş Hissettim	-0,262	1,173	4,279	4,764	-0,203
Yeni Kişilerle Tanıştım	-0,998	1,477	2,183	4,659	-0,369
Çevre Bilinci Kazandım	-0,176	11,765*	4,549	4,516	-0,728
Hayal Gücüm Artı	-1,098	8,643*	5,422	2,127	-0,851
Daha Verimli Çalıştım	-1,164	1,308	7,661	2,081	-0,512

* p < 0.05

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.41.'de verilmiştir.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyetle karşılaştırıldığında diğer tüm fayda düzeylerinde farklılık yokken bireylerin kendilerini daha mutlu hissetmeleri düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Bu fark kadınların lehinedir. Buna göre kadınlar kaya tırmanışı yaptıkları için kendilerini erkeklere göre daha mutlu hissetmektedirler.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında elde edilen faydalardan; çevre bilinci kazanma ve hayal güçlerinin artmasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). 0–24 yaş arası katılımcılar kaya tırmanışı faaliyetlerine katılarak diğer yaştakilere oranla daha fazla çevre bilinci kazanmışlar ve hayal güçleri artmıştır. Yeni nesillerin çevre konusunda daha önceki nesillerden daha duyarlı olmaları çevreyi koruma konusunda yürütülen politikaların başarılı olduğunu göstermektedir.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar gelir gruplarıyla karşılaştırıldığında; istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p > 0,05$). Her gelir grubundaki katılımcılar benzer faydaları elde etmişlerdir.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar eğitim düzeyiyle karşılaştırıldığında elde edilen faydalardan; daha mutlu hissetme ve kişisel tatmin elde etmelerinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Kaya tırmanışı yapan bireylerde eğitim seviyesi arttıkça bireyler kendilerini daha mutlu hissetmekte ve kişisel tatmin elde etmektedirler.

Kaya tırmanıcılarının bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar medeni durumla karşılaştırıldığında elde edilen faydalardan; bireyin kendine güveninin artmasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Bekârların kaya tırmanışı yaparak evlilere göre

daha fazla kendilerine güvenleri artmaktadır. Bu sonuç bekârların kaya tırmanışıyla daha fazla ilgilenmesi sonucuyla bire bir örtüşmektedir.

Tablo 3.42. Dağcıların Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
Daha Mutlu Hissettim	-2,376*	3,017	2,417	0,206	-0,892
Kişisel Tatmin Elde Ettim	-1,246	1,266	6,918	4,249	-0,438
Kendime Güvenim Arttı	-0,353	3,086	5,397	1,795	-0,453
Yeni Şeyler Öğrendim	-1,726	4,344	6,017	4,566	-1,550
Kendimi Daha Önemli Hissettim	-1,335	10,856*	5,331	3,565	-0,235
Daha Sağlıklı ve Güçlü Hissettim	-1,366	5,193	4,593	1,131	-1,021
Rahatlamış/Tazelenmiş Hissettim	-1,595	6,200	4,278	1,512	-0,792
Yeni Kişilerle Tanıştım	-0,627	3,047	5,021	4,171	-0,619
Çevre Bilinci Kazandım	-0,094	7,073	0,756	6,791	-0,905
Hayal Gücüm Artı	-0,048	4,717	5,242	4,868	-2,543*
Daha Verimli Çalıştım	-0,824	3,654	1,011	1,046	-1,512

* $p < 0.05$

Dağcıların bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.42.'de verilmiştir.

Dağcıların bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyetle karşılaştırıldığında diğer tüm fayda düzeylerinde farklılık yokken bireylerin kendilerini daha mutlu hissetmeleri düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Dağcılık yapan kadınlar kendilerini erkeklerden daha mutlu hissetmektedirler.

Dağcıların bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında diğer tüm fayda düzeylerinde farklılık yokken bireylerin kendilerini daha önemli hissetmeleri düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). 0–24 yaş ile 55 ve üstü yaşlardaki katılımcılar dağcılık yaptıkları için kendilerini diğer yaş grubundakilere göre daha önemli hissetmişlerdir.

Dağcıların bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar gelir ve eğitim durumuyla karşılaştırıldığında; istatistikî olarak anlamlı bir fark yoktur ($p > 0,05$). Her gelir grubundaki ve eğitim düzeyindeki katılımcılar benzer faydaları elde etmişlerdir.

Dağcıların bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar medeni durumla karşılaştırıldığında diğer tüm fayda düzeylerinde farklılık yokken bireylerin hayal güçlerinin artmasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Bu durum bekârların lehinedir.

Tablo 3.43. Doğa Yürüyüşçülerinin Aktiviteye Katılımlarından Elde Ettikleri Faydaların Bazı Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyete Göre Z	Yaşa Göre X	Gelire Göre X	Eğitime Göre X	Medeni Hale Göre Z
Daha Mutlu Hissettim	-0,627	7,751	2,073	3,888	-1,957*
Kişisel Tatmin Elde Ettim	-1,939*	3,669	4,669	5,201	-0,364
Kendime Güvenim Arttı	-1,100	7,665	5,287	11,521*	-0,099
Yeni Şeyler Öğrendim	-0,304	6,027	8,911	4,285	-0,456
Kendimi Daha Önemli Hissettim	-1,047	4,078	4,177	5,514	-1,067
Daha Sağlıklı ve Güçlü Hissettim	-0,999	3,510	7,695	4,878	-1,142
Rahatlamış/Tazelenmiş Hissettim	-2,081*	1,920	4,118	1,368	-1,231
Yeni Kişilerle Tanıştım	-0,118	3,652	6,940	1,467	-0,160
Çevre Bilinci Kazandım	-1,634	6,251	8,204	6,708	-0,076
Hayal Gücüm Artı	-0,541	3,940	3,394	5,105	-0,902
Daha Verimli Çalıştım	-0,592	0,979	6,263	5,693	-1,349

* p < 0.05

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydaların bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırılması Tablo 3.43.'de verilmiştir.

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyetle karşılaştırıldığında; diğer fayda düzeylerinde fark yokken, kişisel tatmin elde etme ve rahatlamış ve tazelenmiş hissetmede istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). Buna göre dağcılık yapan kadınlar erkeklere göre daha fazla kişisel tatmin elde etmekte, rahatlamış ve tazelenmiş hissetmektedirler.

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar yaş ve gelir gruplarıyla karşılaştırıldığında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Her gelir grubundaki ve yaş düzeyindeki katılımcılar benzer faydaları elde etmişlerdir. Bu sonuç doğa yürüyüşünün sağlıklı olan her yaştaki, her gelir düzeyindeki kişilerin yapabildiği etkinlik olması gerçeğiyle büyük ölçüde örtüşmektedir.

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar eğitim düzeyiyle karşılaştırıldığında; diğer tüm fayda düzeylerinde fark yokken, kendime güvenim arttı düzeyinde istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). Buna göre lise ve altı eğitim almış katılımcıların doğa yürüyüşü yaparak üniversite ve üstü eğitim almış katılımcılara göre kendilerine olan güvenleri daha da artmıştır.

Doğa yürüyüşçülerinin bu aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar medeni durumla karşılaştırıldığında; diğer tüm fayda düzeylerinde fark yokken, bireyin kendini daha mutlu hissetmesi düzeyinde istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p < 0,05$). Evli katılımcılar doğa yürüyüşü yaptıkları için kendilerini bekârlara göre daha mutlu hissetmektedirler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma; Antalya ve çevresinde dağcılık, kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü yapan bireylerin bu etkinliklere katılım nedenleri, elde ettikleri faydalar, hangi sıklıkta yaptıkları ve ayırdıkları bütçe başta olmak üzere bir çok farklı parametrenin sorgulandığı bir profil çalışmasıdır.

Bireyin hangi yaşta olduğu, o bireyin serbest zamanlarını hangi etkinlikleri yaparak geçirdiğini büyük ölçüde etkilemektedir. Kelly'e göre bireyin tercih ettiği rekreatif etkinlikler çizelgesinde yaş arttıkça bireyin etkinliğe aktif katılımı da azalmaktadır. Gençler daha çok güce dayalı ve aktif katılımı gerektiren etkinlikleri tercih ederken, ileri yaşta olanlar daha çok pasif katılımı tercih etmektedirler. Bir başka açıdan bakıldığında ise 20'li yaşlarında açık alan aktivitelerine aktif katılan bir kişi 60'lı, 70'li yaşlarında kampçılık gibi, karavan gezileri gibi daha pasif olunan etkinlikleri tercih etmektedir (Ardahan ve Lapa, 2011, s. 1336–1337). Bu durum bu tez çalışmasının sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Dağcılık, kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü fiziksel bir engeli olmayan her yaştan sağlıklı bireylerin yapabileceği etkinlikler olması özelliğiyle katılımcılar; 9–77 yaş sınırı içinde ortalama yaşı $\bar{x}_{yas}=39,62$ olan bir profil çizmektedirler.

Kaya tırmanışı esneklik ve dayanıklılık gerektirdiği için yaş ortalaması düşük ($\bar{x}_{yas}=29,77$) bireylerin bu spora yönelmesi sporun doğasına uygundur. Dağcılık kaya tırmanışına oranla daha fazla dayanıklılık ve kişisel uygunluk gerektirdiği için dağcılık yapan kişilerin yaş ortalamasının orta yaş grubunda ($\bar{x}_{yas}=40,94$) olması normaldir. Doğa yürüyüşü her yaş kesiminden kişilerin katılacağı rekreasyonel bir etkinliktir. Bu sebeple özellikle 25 yaş ve üstü her yaş grubundaki bireylerin benzer oranlarda katılmaları normaldir. 24 yaş ve altı bireylerin daha çok öğrenci ve ekonomik açıdan aileye bağımlı olmaları bu yaş grubundaki katılımcı oranının diğerlerine göre daha az olmasının sebebidir. Bunun nedeni genç yaşta daha yüksek risklerin alınabilip, yaş ilerledikçe daha rahat ve riski az olan aktivitelerin tercih ediliyor olması olabilir. Ayrıca bedenin genç yaşlarda daha ağır aktiviteleri kaldırıp esnek olması ve yaş ilerledikçe esnekliğin kaybolmasına bağlı sakın aktivitelerin tercih edilmesi gösterilebilir. Esneklik, yaş ve cinsiyet ilişkisinde esneklik farklı yaş ve cinslere göre değişiklik gösterir. Her iki cinsten de yaş ilerledikçe biyolojik gelişimin paralelinde esneklik ve esnekliğin artırılabilme özellikleri azalmaktadır¹⁹.

Birçok çalışmada cinsiyetin rekreasyonel motivasyonu etkilediği ve erkeklerin bu konuda aile, iş, toplumsal alışkanlıklar gibi sosyal kurumların da desteklediği yapılardan dolayı daha çok rekreasyonel tercihlerde daha aktif ve rahat olduğu sonucuna varılmıştır. Son yıllarda

¹⁹ www.antrenmanbilimi.com, Erişim Tarihi: 30.06.2011

kadınlar ve erkekler arasındaki katılım oranlarındaki açıklikta bir yakınlaşma olsa da farklılık hala erkeklerin lehinedir. Kadınlar üstlendikleri roller gereği (anne, eş, iş hayatı vb. gibi) bu konuda daha kısıtlı fırsatlara sahiptirler (Ardahan ve Lapa, 2011, s. 1335). Bu tez çalışmasında elde edilen sonuçlar bahsedilen sonuçlarla örtüşmektedir. Ayrıca Avusturalya’da macera aktivitelerine katılan kadın katılımcılar üzerinde yapılan bir araştırma, yaşadıkları deneyimlerin kadınların yaşam kalitesini arttırdığını ortaya koymaktadır (Lloyd ve Little, 2005, s. 149).

Kadınların toplumda üstlendikleri roller, yetiştirilme tarzları, gelenekler gibi nedenlerden dolayı zorlu doğa sporlarıyla uğraşma oranlarının erkeklere göre düşük olduğu (toplamda %40,0); bunların yanında fiziksel güç gerektiren bu açık alan doğa sporlarının en hafifi olan doğa yürüyüşüne kadın katılımının daha fazla (%45,4) olduğu görülmektedir. Bu nedenle fiziksel ve psikolojik dayanıklılık arttıkça kadın katılımının azaldığı görülmektedir. Çevresel ve toplumsal koşulların değişmesine paralel olarak dünya genelinde kadınlar için yeni olanakların oluşması, yasal düzenlemelerin yapılması, kadın hareketlerinin etkisi, sağlık ve fiziksel uygunluğun artması ile birlikte kadınların spora katılımında bir artış olmuştur. Fakat bu artış her toplumda ve her kültürde aynı düzeyde değildir. Çünkü bazı ülkelerde toplum baskısı, din ya da aile faktörlerinin etkisiyle kadınlar sportif etkinliklere katılamamaktadır¹⁹. McKinnon ve Young’a göre erkeğin gücü ve kadının zayıflığına yönelik biyolojik farklılığa dayanan söylemler ve bu söylemlerin normalleştirilmesi, erkeklik ve kadınlık imgelerinin bedene özgü bir hale getirilmesi (embodiment) ve kadının bedenini yaralanabilir, hassas bir varlık olarak tanımlanması dayanıklılık ve kuvvet gerektiren fiziksel etkinlikleri yapmaktan alıkonulması yoluyla gerçekleşmektedir. Sportif etkinliğin değerlendirilme ve algılanma biçiminin yanı sıra spor kurumunun bir toplumsal alan olarak nasıl algılandığı ve tanımlandığı da sporun toplumsal cinsiyet analizinde önemlidir. Yasalar önünde kadın ve erkek eşitliği olsa da toplumlumuzun yüksek bir bölümünde hala kadın hak ve özgürlükleri ile ilgili sıkıntılı durumlar söz konusudur. İslam ülkelerindeki kız çocukları ve kadınlar “herkes için spor” ve fiziksel aktiviteler hakkında az şey bilmektedir. 1997 yılından bu yana kadın sporcu sayısında 3 katı bir artış söz konusudur (Koca, 2006, s. 84). Bununla beraber, bazı ülkelerde spor, kadınların ev ve aileye dair eylemlerini kısıtlayan, İslami değerlerle ve geleneksel ve kültürel olarak kökleşmiş kadınsılık anlayışıyla bağdaşmaz olarak görülmektedir (Pfister, 2008, s. 251–253). Araştırmadan elde edilen sonuçlar başka bilimsel araştırmalardan elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Hala doğa sporları erkek egemen yapıdadır.

¹⁹ www.antrenmanbilimi.com, Erişim Tarihi: 30.06.2011

Her üç branşta üniversite eğitilmiş katılımcı oranının yüksek olmasının iki önemli nedeni olabilir. Birincisi; toplumun eğitim düzeyindeki artış, ikincisi; tercih edilen sporun daha nitelikli ilişkiler, alt yapı gibi unsurları gerektirmesidir. Baba eğitim seviyesi ile anne eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen babaların üniversitede okuma oranı annelerinkine göre daha yüksektir. Katılımcıların eğitimleri ile ebeveynlerin eğitimleri karşılaştırıldığında toplumun eğitim düzeyindeki artış daha net görülmektedir.

Medeni durum ile doğa sporlarına katılım arasındaki ilişki literatürde çok sorgulanmamış olsa da doğru evliliğin birçok çalışmada yaşam doyumunu arttırdığı üzerinde durulmuştur. Anlamlı ve doyumlu bir evlilik de bireylerin çevresiyle olan etkileşimini ve rekreatif etkinliklere katılımını motive edeceği düşünülebilir (Ardahan ve Lapa, 2011, s. 1335). Doğa yürüyüşü ve dağcılık yapan bireylerin yarıya yakın çoğunluğunun evli olmaları bu sonuçla örtüşse de kaya tırmanışı yapan bireylerin (%80,2) çoğunluğu bekârdır. Bu sporu yapan bireylerin yaş ortalamasının düşük olmasından dolayı da bu durum normal kabul edilebilir.

Bireylerin yaşadıkları çevre ile serbest zamanlarını değerlendirmeleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Genel anlamıyla çevre, canlıların içinde yaşadığı, hayati koşullarla bağlı oldukları çeşitli şekillerde etkiledikleri ve etkilendikleri bir ortam olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda insan da çevrenin bir parçasıdır ve yaşamını onun sayesinde devam ettirmektedir. Önemli olan ise bu değişikliklerin bilinçli ve çevre kaynaklarına uygun kullanım ile olmasıdır (Demirel ve diğ., 2009, s. 47-48). Yaşadıkları çevrede gördükleri, duydukları ve etraflarındaki insanların yaşam tarzları onların yaşantılarını etkilemektedir. Bireyin çevresiyle birlikte ele alınmasının gerekliliğinden dolayı bireylerin yaşadıkları çevre aktivitelerine katılımlarını etkiler. Çevrenin etkisinin sporla tanışmadaki yeri göz önüne alındığında yine bireylerin bu sporlara arkadaş önerisi ile başladıkları görülmektedir. Bireyler kaya tırmanışına her ne kadar üniversitede başlasalar da yine arkadaşlarının etkisi olmaktadır. Dağcılık ve doğa yürüyüşünde ise bireyler arkadaş önerisiyle yani sosyal çevrelerinin etkisiyle yaşamlarına birçok etkinliği dâhil etmeleri şeklinde aktivitelerle tanışmaktadırlar. Bunların yanında hem modern hayatın nimetlerini kullanıp hem de doğayı yaşamak istemeleri, doğadan uzaklaştıkça doğaya ve ilintili aktivitelerine ilginin artmasının nedenidir. Katılımcıların şehir-büyükşehirde yaşama oranı her branşta (toplamda %85,0) oldukça yüksektir. Bu nedenle kentleşmenin getirdiği ağır yükler de (kirlenme, gürültü, ulaşım zorlukları, stres vb. gibi) bireylerin doğaya yöneliminin arttığı fikrini desteklemektedir.

Bireylerin açık alan aktivitelerine katılım gerekçeleri ile kimlerle katıldıkları arasında önemli bir ilişki vardır. Yapılan çalışmada bireylerin daha çok yalnız ve arkadaşlarıyla açık alan etkinliklerine katıldıkları; aile üyeleri, eşleri, okuldan veya işten arkadaşlarıyla çok fazla etkinlikte birlikte olmadıkları sonucuna varılmıştır. Aileyle birlikte olmak için açık alan

rekreasyonu etkinliklerini tercih edenlerin yanında daha çok aileden uzak kalma isteği de etkinliklere katılımda belirleyici bir faktördür. Ardahan ve Lapa'nın (2011) araştırmasında elde edilen sonuçlarla paralellik gösteren bu durum bu tez çalışması ile de örtüşmektedir. Aktivitelere arkadaş ile birlikte katılma oranı her branşta yüksektir. Bütün branşlarda bireylerin çoğunlukla kardeş ve yakın akrabaları aktif olarak bu spor dalları ile ilgilenmişlerdir. Bu nedenle bireylerin yakın çevrelerinden bu yönde olumlu etkilendiği görülmektedir. Katılımcıların çoğunlukla bekâr oldukları göz önünde bulundurulursa bu durum normal kabul edilebilir. Ancak özellikle kaya tırmanışı ve dağcılık gibi birbirine güvenmeyi gerektiren sporlarda kardeş ve yakın akrabaların bu sporlarla uğraşma oranlarının yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur. Bunun yanında doğa yürüyüşünde kardeş ve yakın akrabaların bu sporlarla aktif olarak uğraşma oranının yüksek olmasının nedeni katılımcıların aile ile birlikte olma isteği ve/veya doğa yürüyüşünün aile ile yapılabilecek bir branş olması olabilir. Bu sonuçlar Ardahan ve Lapa (2011)'nin çalışmalarındaki sonuçlarla uyushmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğu beş yıldan daha az zamandır bu aktiviteye katılmaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre uzun süredir bu aktiviteleri yapanların oranının düşük olmasının nedeni aktivitelerin yaygınlaşmaya yeni başlaması, malzemeye ulaşılabilirliğin zor olması, doğaya ulaşımın olmaması, eğitimin olmaması, doğaya gidilen yerlerle ilgili düzenlemelerin olmaması ve güvenlik eksikliğidir. Son yıllarda doğa sporları aktivitelerini düzenleyen gerek gönüllü kuruluşların gerek resmi kuruluşların sayısının artması, teknolojinin ve malzemeye ulaşılabilirliğin artması, mobilitenin artması, doğa sporlarının toplumdaki popülaritesinin artması ve daha birçok nedenden dolayı doğa sporları rekreasyonu ilgi odağı olmaya başlamıştır. Buradan son yıllarda aktivite katılımlarının desteklendiği ve yaygınlaştığı sonucu çıkmaktadır. Bu nedenle bireyler serbest zamanları ve ekonomik değerleri elverdiği ölçüde doğa sporları aktivitelerine katılmaktadırlar. Kaya tırmanıcılarının, dağcılarının ve doğa yürüyüşü yapanların çoğu yılda 30'un üzerinde aktiviteye katılmaktadırlar. Bu yeni başlasalar bile aktivitelere sıklıkla veya fırsat buldukça katıldıklarını göstermektedir.

Açık alan rekreasyonuna katılım ile gelir arasındaki ilişki fırsat teorisi ile açıklanabilir. Bu teoriye göre açık alan rekreasyonuna katılım oranı açık alan rekreasyonu kaynaklarının halka açık olma durumu, ulaşılabilirliği ve maliyeti ile orantılıdır. Düşük gelir, maliyetli rekreasyon aktivitelerine katılımı kendiliğinden filtre edecektir. Düşük gelir rekreasyon faaliyetlerine daha az katılıma olanak sağladığı için bireylerin daha çok başkalarıyla beraber yapacakları etkinlikleri tercih etmesi söz konusudur. Gelir arttıkça bireylerin daha maliyetli etkinlikleri tercih etmesi, etkinliklerdeki katılım sayısını arttırması, daha çok yalnız katılabileceği etkinlikleri tercih etmesi yine fırsat teorisi içinde değerlendirilmektedir (Ardahan ve Lapa,

2011, s. 1336). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile bu tez çalışması örtüşmektedir. Kaya tırmanıcılarının gelirlerinin diğer branşlara katılanlara göre göreceli olarak az olması onları kirada oturmaya zorlarken, gelir düzeyi arttıkça bireyler kendi evlerinde oturmaktadır.

Doğa yürüyüşçülerinin büyük ölçüde etkinlik için ayrılan bütçeyi yeterli görmeleri yapılan aktivitenin mevcut tasarımıyla düşük bedellere mal olması ve günü birlik etkinliklerin gerektirdiği malzeme gereksiniminin düşük olmasıdır. Kaya tırmanışı ve dağcılıkta kullanılan malzemelerin her etkinlikte deforme olması, eskimesi, malzemenin raf ömrü gibi sebeplerle yüksek malzeme maliyetlerinin ortaya çıkması, etkinliklerin günü birlik faaliyetlere oranla daha uzun sürmesi ve daha fazla maliyet gerektirmesi sebebiyle katılımcıların ayırdıkları bu bütçe yeterli olmamaktadır. Araştırmanın bütçeyle ilgili kısmı bireylerin kazançlarına bakmaksızın aktivite katılımı için mutlaka harcama yapıyor olmaları nedeniyle önemlidir. Çünkü etkinliklere katılım ile geniş boyutlu ekonomik bir hareketlilik sağlanmaktadır. Kulüplerin ve ilgili Federasyonun imkânlarının yetersizliği ise katılımcıları büyük ölçüde kendi maliyetlerini karşılamaya yöneltmektedir.

Dünya üzerinde doğa sporları malzemeleri son yıllarda çeşit olarak artmış, bu nedenle de ulaşılabilirliği kolaylaşmış büyük bir sektör oluşturmuştur. Birçok malzeme dünyanın her yerinden sipariş edilebildiği gibi dünyanın birçok yerinde malzeme taşımak zorunda olmadan kiralanabilmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yarısından çoğu aktivite için gerekli malzemeye sahiptir. Ancak kaya tırmanışı için teknik malzeme gerekmesi, katılımcıların büyük çoğunluğunun öğrenci olmaları, kaya tırmanışı malzemelerinin çok çeşitli ve pahalı olması, katılımcıların bireysel kaya tırmanışı malzemelerine sahip olamamalarının en önemli nedenleridir. Yine de güvenlik nedeniyle kaya tırmanıcılar uygun donanıma sahip olmaya zorunludurlar. Bunun yanında kaya tırmanışı etkinliğinin büyük ölçüde malzemelerin ortak kullanımını gerektirmesi kişisel malzeme stoku bulundurma yerine grubun ortak malzeme bulundurmasının ana sebebidir. Kaya tırmanışı için çok fazla malzeme ve masraf gerekmediği ve özellikle üniversite ortamlarında yapay kaya duvarlarının artması nedeniyle ulaşılabilirliğinin de kolaylaşmasından dolayı tercih ediyorlar olması kaya tırmanışının ulaşım ve yapılma maliyetini azaltmıştır. Dağcılık ve doğa yürüyüşünde ise durum bunun tam tersine bireysel malzeme kullanımı şeklindedir. Dağcılık yapan bireylerin yarısından çoğu gerekli malzemeye sahiptir. Ancak yine de sahip olmayanların oranı oldukça yüksektir. Dağcılıkta ve kaya tırmanışında teknik malzemelerin büyük ölçüde dernekler/kulüplerden ve arkadaşlardan alındığı görülmektedir. Dağcılık etkinliğin yapılacağı yere ulaşma, gerekli malzemelerin alınması, tamir ve bakımı, orada yapılacak cari harcamalardan dolayı kaya tırmanışına göre nispeten daha pahalıdır. Aynı zaman üniversite kulüpleri ve kulüp ve derneklerin desteklemesi teşviklerinden, Türkiye Dağcılık Federasyonu'nun eğitim ve faaliyet

desteklerinden de kısmen yararlanmaktadırlar. Doğa yürüyüşleri daha az malzeme masrafı ve cari harcamalar gerektireceği için, diğerlerinden daha az bütçe ile günübirlik aktiviteler şeklinde yapılabilir. Doğa yürüyüşünde ise kişiler ya etkinliğe kendi malzemeleriyle katılmaktadırlar veya hiç kimseden malzeme almadan malzemesiz katılmaktadırlar.

Öğrenci grubunun diğer meslek gruplarına göre daha fazla serbest zamana sahip, genç ve dinamik olup ekonomik bağımsızlığının yeterli seviyede olamayışı, kaya tırmanışının da günübirlik ve fazla malzeme olmadan da yapılabilme imkânının olması ile birleştirildiğinde bu spora daha çok öğrencilerin yönelmesi normal kabul edilebilir. Kaya tırmanışı yapan bireylerin çoğunluğu öğrenci veya özel sektör çalışanıdır ve gelir durumları bütün spor dallarında büyük bir farklılık göstermemektedir. Dağcılık yapan bireylerin giderlerini karşılayabilmek için belli bir gelir seviyesine sahip olmasının yanında psikolojik olarak da belli bir olgunlukta olması gerekmektedir. Bu nedenle dağcılık yapan bireylerin değişik sektörlerde çalıştıkları veya emekli oldukları görülmektedir. Doğa yürüyüşü yapan bireylerin çoğunluğunun emekliler ve kamu çalışanları olmasının nedeni daha çok serbest zamana sahip olmaları veya bu tür aktivitelerin hafta sonu tatillerinde günübirlik düzenleniyor olması, aktivitenin daha az risk ve fiziksel zorluk içermesidir. Bu durum bu tez çalışmasının sonuçlarıyla da desteklenmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun aktivitelere katılırken güvenlik önlemleri alıyor olması nedeniyle bilinçli ve donanımlı katıldıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Bu oranlar kazaların da azalmasını sağlamaktadır. Bu sonuçlar aktivitelere katılımın yaygınlaşmasını olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte kadınların açık alan rekreatif etkinliklerine katılımında erkeklere oranla zorlandığı ve daha çok güvenlik beklentileri olduğu birçok çalışmada ortaya çıkmıştır. Hatta erkeklerle aynı açık alan etkinliğine katılan bayanlarda güvenlik beklentisi çok daha fazladır (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011, s. 1335). Katılımcıların verdikleri cevaplar ve sporun doğası büyük ölçüde birbiriyle örtüşmektedir. Dağcılık ve kaya tırmanışında liderlik, malzeme, koruyucu donanım kullanımı ve ilk yardım malzemesi taşıma ön planda iken, doğa yürüyüşünde o etkinliği yapan kulüp/derneğin liderliği ön plandadır. Bireyler sadece kişisel önlemler olarak etkinliği güvenli bir şekilde tamamlamaktadırlar. Doğa sporlarının hepsi değişik riskler içermektedir. Bu nedenle doğaya gitmeden önce iyi bir planlama yapıp her durum gözden geçirilmeli ve güvenlik önlemleri alınmalıdır. Özellikle acil durum planlaması yapılmalı, bu durumlar değerlendirilip aktivite katılımcılarıyla birlikte tartışılmalı, onlara ne yapacakları aktarılmalıdır. Çünkü katılımcılardan çoğu liderin uyarılarını dikkate alıyorlar. Doğa yürüyüşü için çok kısa pratik bilgiler içeren brifingler aktivitenin hemen öncesinde verilebilmektedir, bundan dolayı bu aktivitelerde kazalara daha az rastlanmaktadır. Ancak dağcılık ve kaya tırmanışında risk daha fazla olduğu için daha fazla

güvenlik önlemi ve eğitim gerekmektedir. Bu nedenle bireyler riski en aza indirebilmek için etkinliklerden önce teknik malzeme kontrolü yapmakta, etkinlikte ilk yardım malzemesi taşımakta, gıda maddelerini özenle seçmekte ve kask kullanmaktadırlar. Güvenlikle ilgili bu sporlara özel yasal düzenlemeler olmamasından dolayı bireyler kendi sorumluluklarını almış kabul edilmektedir, ancak bu sporları yaptıran acentelerde aynı yolu izleyip bireylerin riskin farkında olup kendi risklerini üstlendiklerine dair kontrat imzalatmaktadırlar. Burada ticari organizasyonların yeterli önlem alıp almadıklarını, bireylerin bu aktivitelere katılırken yeterli olup olmadıklarını veya gidilen yerin doğru yer, doğru zamanda olup olmadığını sorgulayan bir otorite bulunmamaktadır. Bunlardan dolayı organize kurtarma operasyonları yapılamamakta, gönüllülükle yürütülmektedir. Buna özel sigortalar yurt dışı destekli olmakta ve oldukça yüksek maliyetler içermektedir.

Eğitim genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır. Kısaca eğitim, kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, onu yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreçtir. Serbest zamanlarının değerlendirilmesinin amaçları da bu amaçlara yöneliktir. Eğitimde zorunluluk, serbest zamanlarda gönüllülük ve bireysel seçim önemlidir. Serbest zamanları değerlendirme, eğitimin tamamlayıcı bir parçasıdır. Genellikle anlık doyum sağlar. Serbest zaman eğitimi, bireyin serbest zamanının “akıllı bir biçimde değerlendirilmesi” eğitimidir. Serbest zaman eğitimi bireye, seçtiği etkinlikte kullanacağı bazı estetik ve ahlaksal değerlerin kendisine mal edilmesinde yardımcı olur. Toplumsal ve kişisel refah bakımından serbest zaman saatlerinin kişisel gelişime ve toplumsal düzeni geliştirme aracı olarak kullanılması, serbest zaman eğitiminin amacıdır. Serbest zaman yerinde ve değerli kullanılabilirse insana; zevkini, hevesini, sorumluluğunu ve özgürlüğünü yaşama, böylece kendi kendini bulma imkânı vermektedir²⁰. Yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı rekreasyonel etkinlikler için eğitim ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü doğa sporları büyük risk ve tehlike içeren sporlardır. Bu nedenle iyi bir teknik bilgi ve donanım gerektirir. Hiçbir eğitim almadan yapılamazlar. Teknik bilginin ve donanımın kaya tırmanışı ve dağcılıkta önemli ve gerekli olmasından dolayı eğitim alma oranının yüksek olması normaldir. Doğa yürüyüşü daha kolay parkurlarda her yaştan ve cinsiyetten bireylerin kolaylıkla yapabileceği bir etkinlik olduğu için katılımcıların bu konuda eğitim alması çok zorunlu değildir. Fakat son zamanlarda katılımcıların artması, yürüyüş parkurlarının nispeten riskli bölgelerden geçmesi, mevsimsel etkiler ve kazaların artması sebebiyle günü birlik yürüyüşçülerinde belirli bir eğitimden geçirilmesini gerektirmektedir. Doğada olma, başlı başına bir eğitim ve bilinç meselesidir. Doğayı anlama ve doğayı yaşama ancak belirli bir bilgi düzeyine sahip olmayı

²⁰ www.gsgm.gov.tr, Erişim Tarihi: 23.07.2011

gerektirmektedir. Bu sebeple doğa yürüyüşçülerinin eğitim alanlarının oranı düşük çıksa da bu oran gelecekte dağcılar ve kaya tırmanıcıları gibi olmalıdır. Gününbirlik yürüyüş yapanların büyük çoğunluğu kendi oluşturdukları küçük guruplarla ve/veya bir kulüp/dernek veya ticari organizasyonların düzenledikleri faaliyetlere katıldıkları için aktivitenin güvenliği o etkinliği düzenleyenler tarafından sağlanmaktadır. Bu sebeple gününbirlikçilere aktivite başında o aktivite ile ilgili çok kısa bir bilgi verilmektedir. Doğa yürüyüşünde etkinliklerin herkese açık olması üyelik şartının aranmaması katılımcıların bir derneğe üye olması zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Ancak dağcılık ve kaya tırmanışında malzeme kullanımı, ulaşım, eğitim ve daha birçok nedenle bireylerin çoğunluğunun dernekler/kulüpler ve ilgili Federasyon üyelikleri bulunmaktadır. Fakat katılımcıların doğada ihtiyaç duyacağı gerekli eğitimlerin öneminin gelecekte daha fazla anlaşılabileceği, örgütlü toplumun nitelik ve nicelik olarak daha doyurucu etkinlikler planlayacağı, gerçekleştireceği olgusu kulüp ve derneklere üyeliğin önemini arttıracaktır.

Doğa sporları yapan bireylerde sigara kullanmama oranının yüksek olmasının iki muhtemel nedeni olabilir. Birincisi; sigara ve sağlık konusundaki sigaranın zararlarıyla ilgili yeterli bilince sahip olma, ikincisi; yapılan aktivitelerin daha çok aerobik kapasiteyi gerektirmesi sigara kullanımının da bu kapasite düzeyini olumsuz etkilemesi olabilir. Doğa sporları kulüplerinin hepsinin genel politikasında aktivite sırasında sigara içmek yasaktır. Hem bireyler hem de doğa için olması gereken davranış şekli budur. Bu nedenle doğa sporlarının olumlu kazanımlarının başında sağlık için sigara içmemek yaklaşımı görülmektedir. Serbest zamanlarını doğa sporları aktivitelerine katılarak değerlendiren bireyler bu açıdan olumlu yönde etkilenmekte ve yaşam standartlarını arttırabilmektedirler. Bu da özellikle sigara kullanımının az olmasına katkı sağlar. Sigara kullanma oranının düşük olmasına karşın alkol kullanma oranı daha yüksektir. Ancak kullanıcıların alkol alma sıklığına göre değerlendirildiğinde haftada 3–5 ve her gün alanların oranının çok düşük olduğu göz önünde bulundurulursa çoğunluğun keyif için alkol alan sosyal içici olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu durumda olumlu yönde pozitif etkili değerlendirilebilir. Bireyler aktivitelerini olumsuz etkilememesi için sigara ve alkolü oldukça az kullanmaktadır. Bu durumda doğa sporlarının bireyler üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.

Dağcılık ve doğa yürüyüşü etkinliklerine katılanlar arasında haberleşme için internetin daha fazla kullanılıyor olmasının en önemli nedeni bu etkinlikleri düzenleyen kulüp, dernek ve gurupların sayısının çok olması, daha önceden tarihi belirlenmiş etkinlikler olmasıdır. Bireyler bu tür etkinlikler için önceden program yapabilir ve katılabilirler. Özellikle dağcılık etkinlikleri fizyolojik ve psikolojik olarak yorucu etkinliklerdir ve dayanıklılık gerektirirler. Bu tür etkinlikler için uzun süre önce hem psikolojik hem fizyolojik hazırlık gerekmektedir.

Etkinlik tarihinin önceden bilinmesi gerekli malzemeyi de hazır bulundurabilmek için gereklidir. Bunun yanında ikinci bilgi kaynağı yine arkadaşlardır. Bu da bireylerin etkinliklere daha çok arkadaşlarıyla katılmalarıyla örtüşmektedir. Ayrıca etkinliği düzenleyenler açısından da katılımcıların bilinmesi önem taşımaktadır, katılımcı sayısına göre organizasyonların ihtiyaçları önceden karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu tür etkinlikler bireysel düzenlenmediğinden haberleşme önemlidir. Kaya tırmanışında ise durum biraz daha farklıdır. Sportif kaya tırmanışında ip, kemer ve tırmanış ayakkabısı yeterli olduğu için arkadaşını arayıp günübirlik antrenman amaçlı yakın tırmanış bölgelerine gidip gelmek imkân dâhilindedir. Bu nedenle tırmanıcılar arasında arkadaşla haberleşme ön sırada yer almaktadır.

Katılımcılar doğa yürüyüşü ve kaya tırmanışı için çok gerekme de dağcılık için farklı yerlere seyahat etmek zorunda kalmaktadırlar. Antalya çok sayıda kaya tırmanış bölgesi ve çok çeşitli uzunluklarda yürüyüş rotaları içermektedir. Dağlık alanları da olmasına rağmen yüksek irtifa içeren dağlar için yine de seyahat etmek gerekmektedir. Dağcılığın ve kaya tırmanışının doğası gereği başka coğrafyadaki dağlara, rotalara gitmeyi gerektirmesi bu oranın yüksek olmasının sebebidir. Bunun yanında doğa yürüyüşçüleri de gelecekte diğer şehirlerdeki parkurları yürümek için daha fazla seyahat edeceklerdir. Yurt dışında düzenlenen etkinliklere katılmak pahalıya mal olmaktadır. Dünyanın hemen her ülkesinde doğa yürüyüşü için işaretlenmiş rotalar bulunmaktadır. Herhangi bir nedenle yurt dışına çıkan bireyler serbest zamanlarını bu şekilde değerlendirebilirler. Kaya tırmanışı için ise çok özel ve her seviye tırmanıcıya hitap eden bölgeler birçok ülkede mevcuttur. Dünyanın en yüksek dağları (Himalayalar) Çin, Tibet ve Hindistan'dadır. Yine Türkiye'nin doğusunda birçok yedi bin metrenin üzerinde dağ vardır. Dağcılık yapan bireylerin bir kısmı bu nedenlerle sadece tırmanış yapmak için yurt dışına gitmektedirler.

Katılımcıların doğa sporları ile ilgili yayın takip edip etmedikleri değerlendirildiğinde, yeterli Türkçe yayının olmaması, diğer dildeki yayınları takip edebilmek için yeterli yabancı dil bilmemesi veya bilgiye olan ihtiyacın olmaması gibi nedenlerden dolayı çoğunluğun takip etmediği ortaya çıkmıştır.

Yapılan aktivitenin yanında diğer doğa sporlarına katılım oranları değerlendirildiğinde, toplam dağılımda kampçılık, dağcılık, duvar tırmanışı, akarsu sporları ve kar sporları öncelikli olanlardır. Bu durum kaya tırmanıcılarında; öncelik sıralamasıyla kampçılık, dağcılık, akarsu sporları, kar sporları ve dağ bisikleti şeklindeyken, dağcılıkta; kampçılık, duvar tırmanışı, kar sporları, akarsu sporları ve dağ bisikleti şeklindedir. Doğa yürüyüşçüleri diğer iki branş kadar aktif olmasa da kampçılık, dağcılık ve akarsu sporlarıyla ilgilenmektedir. Buradan kaya tırmanıcıları ve dağcılarının çoğunlukla daha çok her iki branşı da yaptıkları sonucu çıkarılabilirken, doğa yürüyüşü yapanlar doğa sporlarından sadece doğa yürüyüşü

yapmaktadırlar. Aktif olarak her hangi bir doğa sporunu yapan bireyler çoğunlukla diğer doğa sporlarını da yapmaktadırlar. Kaya tırmanan birisi dağcılık-kampçılığı yaptığı sporun doğası gereği yaparken, dağa giden bireylerin su sporlarıyla ilgilenmeleri bireylerin doğa sporlarına yatkın kişiliklerinin olmasından kaynaklanmaktadır. Süzer'in (1997, s. 3-4) araştırmasında yer aldığı gibi ülkemizde, üniversite gençliğinin büyük çoğunluğu serbest zamanlarını, gazete, kitap, dergi okuyarak, sinema ve tiyatroya giderek, radyo dinleyerek, televizyon izleyerek, kahvehaneye giderek, spor müsabakalarını izleyerek arkadaşlarıyla amaçsızca dolaşarak ya da sohbet ederek geçirmektedirler. Ciddi yayınları izleyen, konferanslara katılan, çeşitli kulüp ya da organizasyonlarda yer alan, resim yapan, müzik aleti çalan, spor yapan, tiyatro ve sanatın diğer dallarıyla aktif olarak ilgilenen üniversite öğrencilerinin azınlıkta olduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymuştur. Ülkemizde gençliğin etken serbest zaman faaliyetlerine yönelmemesinin nedenlerine bakıldığında, ekonomik yetersizlikler, örgütlenememe ve yeterli serbest zaman eğitimi verilememesi gibi faktörlerin rol oynadığı görülmektedir. Bütün bu sonuçlar bu tez çalışmasının sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Bireylerin doğa sporları yapma nedenleri zor bir konudur. Doğa sporlarını başlangıçtan profesyonelliğe kadar her seviyede yapan bireylerin açık alan rekreasyonuna katılımında etkili olan faktörlerin başında daha çok bireyin fiziksel durumu, kişiliği, sahip olduğu imkânlar, moralite (gelir, çevre, arkadaş vs.) sayılabilir. Bazı araştırmacılar bireyi açık alan rekreasyonuna yönelten duygunun kişiliği ve içinde bulunduğu durum olduğunu ileri sürerken, bazıları ise ihtiyaçların yanında sosyal, psikolojik, bireysel birçok faktörün de etkili olduğunu savunmuştur. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar özetlendiğinde, bireylerin açık alan rekreasyonuna katılım nedenlerini; doğa sevgisi, kalabalıktan, rutinden, aileden ve sorumluluktan kaçma, fiziksel aktivite yapma, yaratıcılık, dinlenme, kendini geliştirme ve yeni beceriler edinme, sosyal ilişki kurma, yeni insanlarla tanışma veya onları gözleme, beklenen olası insanlarla ilişki kurma, aile ile birlikte olma, tanıma-tanınma arzusu, başkalarına yardım etme, sosyal sorumluluk, uyarıcı unsurlar veya davetkâr yapı, sosyal güç elde etmek, kendini gerçekleştirme, mücadele ruhu, başkaldırma, başarı arzusu, rekabet (iç ve dış), zaman öldürme ve sıkıntıdan kurtulma ve entelektüel estetik şeklinde sıralamak mümkündür. Bireysel farklılık gösterse de katılımcılar; fiziksel gelişim, yenilik arayışı, değişik deneyimler edinme, kendini sınama, kendini geliştirme, yaratıcı olma, sosyalleşme ihtiyacı, dinlenme-rahatlama ihtiyacı, yarışma güdüsünü tatmin, sağlık ve benzeri gibi gerekçelerle rekreatif etkinliklere katılmaktadırlar (Ardahan ve Yerlisu, 2011). Bireylerin rekreatif etkinliklere katılımını ayrıca yaşam tarzı, ekonomik durumu, çalışma hayatı, aile hayatı gibi durumlar da etkilemektedir. Tez çalışmasının sonuçları ile uyuşmakta olan bu durum Ardahan'ın (2011) çalışmasıyla da örtüşmektedir.

Kaya tırmanıcılarının kaya tırmanışı yapma nedenleri, cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni duruma göre sorgulandığında; yapma nedenleri cinsiyete göre yeni bir çevreye girme açısından istatistikî olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Bu fark kadınların lehinedir ($\bar{X}_{kadın}=3,37$, $\bar{X}_{erkek}=2,98$). Kaya tırmanışı yapma nedenleri yaşa göre sorgulandığında katılımcılar, yeni bir çevreye girme, doğayla bütünleşme, yalnızlık hissi ve aileye iyi örnek olma nedenlerinde istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Yeni bir çevreye girme için kaya tırmanışı yapanlar daha çok 0–24 yaş ($\bar{X}_{yaş}=3,44$) ve 45–54 ($\bar{X}_{yaş}=3,71$) yaş arası katılımcılardır. Doğa ile bütünleşmek için daha çok 45–54 yaş ($\bar{X}_{yaş}=4,86$) arası katılımcılar kaya tırmanışı yapmaktadırlar. Yalnızlık hissinden kurtulmak için kaya tırmanışı yapan katılımcılar 0–24 yaş ($\bar{X}=3,19$) arasındadır. Aileye iyi örnek olmak için kaya tırmanışı yapan katılımcılar daha çok 45–54 yaş ($\bar{X}=3,57$) arasındadırlar. Kaya tırmanışı yapanlarda gelir bu etkinliğe katılmada farklılık yaratan bir parametre değildir. Her gelir düzeyindeki katılımcılar benzer ortalamalara sahiptir. Kaya tırmanışı yapma nedenleri eğitime göre sorgulandığında, ilgi alanlarının olması ve aileye iyi örnek olma nedenlerinde istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). İlgi alanı olduğu için kaya tırmanışı yapanlar daha çok lisans düzeyinde ($\bar{X}=4,64$) eğitime sahiptirler. Buradan eğitimin seçim yapmayı olumlu etkilediğini ve daha çok üniversite öğrencilerinin kaya tırmanışı yaptıklarını söyleye biliriz. Aileye iyi örnek olma düşüncesi içinde olan katılımcıların daha çok lise mezunu ($\bar{X}=3,67$) oldukları görülmektedir. Kaya tırmanışı yapma nedenleri medeni duruma göre sorgulandığında, yeni beceriler edinme ve onları kullanmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Bekârlar evlilere oranla ($\bar{X}_{evli}=4,19$, $\bar{X}_{bekâr}=3,65$) daha çok yeni beceriler edinme ve onları kullanma amacıyla bu etkinliğe katılmaktadır.

Dağcıların dağcılık yapma nedenleri, cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni duruma göre sorgulandığında; yapma nedenleri açısından cinsiyete göre istatistiki olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Dağcılık yapma nedenleri yaşa göre sorgulandığında, monotonluktan kurtulma isteği, sıkıntı ve stres atmak, yeni bir çevreye girme ve aileye iyi örnek olma nedenlerinde istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Monotonluktan kurtulma ($\bar{X}=4,40$) ve yeni bir çevreye girme ($\bar{X}=4,10$) isteğiyle dağcılık yapanlar daha çok 0–24 yaş ve arası katılımcılardır. Sıkıntı ve stres atma nedeniyle 0–24 yaş ($\bar{X}=4,30$) ve 25–34 yaş ($\bar{X}=4,26$) arası katılımcılar dağcılık yapmaktadırlar. Aileye iyi örnek olmak için dağcılık yapan katılımcılarsa daha çok 0–24 yaş ($\bar{X}=3,00$) ve 55 yaş üstü ($\bar{X}=3,16$) katılımcılardır. Dağcılık yapma nedenleri gelir seviyesine göre sorgulandığında, ilgi alanı olması ve yalnızlık hissi nedenleriyle yapmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). 0–1000 TL ($\bar{X}=4,81$) gelir elde edenlerin dağcılık yapma nedenleri ilgi alanı olması iken 4001–5000 TL ($\bar{X}=3,40$) gelir elde edenlerin yapma nedeni yalnızlık hissidir. Gelir arttıkça bireylerin yalnızlıklarının

da arttığını söyleyebiliriz. Dağcılık yapma nedenleri eğitime göre sorgulandığında sadece çevredekilerin etkisi nedeninde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Çevredekilerin etkisiyle dağcılık yapanlar lise ($\bar{x}=3,48$) ve ilköğretim ($\bar{x}=4,00$) düzeyinde eğitime sahiptirler. Dağcılık yapma nedenleri medeni duruma göre sorgulandığında monotonluktan kurtulma ($\bar{x}_{evli}=3,49$ $\bar{x}_{bekâr}=3,95$), sıkıntı ve stres atma ($\bar{x}_{evli}=3,64$ $\bar{x}_{bekâr}=4,08$), yeni beceriler edinme ve onları kullanma ($\bar{x}_{evli}=3,25$; $\bar{x}_{bekâr}=3,70$) ve yeni bir çevreye girmede ($\bar{x}_{evli}=3,02$ $\bar{x}_{bekâr}=3,51$) istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Bu nedenlerle bekârlar evlilere oranla daha fazla dağcılık yapmaktadırlar.

Doğa yürüyüşü yapma nedenleri, cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni duruma göre sorgulandığında; yapma nedenleri açısından cinsiyete göre ilgi alanı olması, çevredekilerin etkisi ve doğayla bütünleşme nedeniyle doğa yürüyüşü yapmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Kadınlar ilgi alanı olması ($\bar{x}_{kadın}=4,59$, $\bar{x}_{erkek}=4,32$) ve doğayla bütünleşme ($\bar{x}_{kadın}=4,69$, $\bar{x}_{erkek}=4,47$) nedeniyle doğa yürüyüşü aktivitelerine katılmaktayken erkekler çevredekilerin etkisi ($\bar{x}_{kadın}=3,05$, $\bar{x}_{erkek}=3,45$) nedeniyle katılmaktadır. Doğa yürüyüşü yapma nedenleri yaşa göre sorgulandığında arkadaşlarla beraber olma, monotonluktan kurtulma isteği, sıkıntı ve stres atmak için, doğayla bütünleşme ve aileye iyi örnek olma nedenlerinde istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Arkadaşlarıyla beraber olma isteğiyle doğa yürüyüşü yapanlar daha çok 0–24 yaş ($\bar{x}=4,00$), 55 ve üstü yaş ($\bar{x}=4,00$) grubundaki katılımcılardır. Monotonluktan kurtulma, sıkıntı ve stres atma, doğayla bütünleşme nedeniyle doğa yürüyüşü yapanlar 55 ve üstü yaş ($\bar{x}=4,50$; $\bar{x}=4,36$; $\bar{x}=4,74$) grubundaki katılımcılardır. Aileye iyi örnek olmak için doğa yürüyüşü yapanlar daha çok 35–44 yaş ($\bar{x}=3,38$) ve 55 yaş üstü ($\bar{x}=3,42$) katılımcılardır. Doğa yürüyüşü yapma nedenleri gelir seviyesine göre sorgulandığında rahatlayıp iş veriminin artması ve yeni beceriler edinip onları kullanma nedenleriyle yapmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). 5001 TL ve üzeri ($\bar{x}=4,63$ ve $\bar{x}=4,38$) gelir elde edenlerin doğa yürüyüşü yapma nedenleri rahatlayıp iş veriminin artması ve yeni beceriler edinip onları kullanmadır. Doğa yürüyüşü yapma nedenleri eğitime göre sorgulandığında bu etkinliğe katılmada eğitim seviyesi farklılık yaratan bir parametre değildir. Her eğitim seviyesinden bireyler bu etkinliğe katılmaktadır. Doğa yürüyüşü yapma nedenleri medeni duruma göre sorgulandığında ilgi alanı olması ve yalnızlık hissi nedeniyle doğa yürüyüşü yapmada istatistiki olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). İlgi alanı olması ($\bar{x}_{evli}=4,30$, $\bar{x}_{bekâr}=4,57$) ve yalnızlık hissi ($\bar{x}_{evli}=2,37$; $\bar{x}_{bekâr}=2,80$) nedenleriyle bekârlar evlilere oranla daha fazla doğa yürüyüşü yapmaktadırlar.

Doğa sporları yapmanın bireylere sağladığı birçok fayda Ardahan ve Yerlisu Lapa'nın (2010) yaptığı araştırmada da yer almaktadır. Bu tez çalışmasıyla uyuşan bu durum Ardahan'ın (2011) çalışmasıyla da örtüşmektedir. Doğa sporları yapmanın bireye sağladığı en

önemli faydalardan birisi başkaları ile etkileşme ve sosyalleşmektir. Bireyin aktivite esnasında ve sonrasında diğer bireylerle etkileşmesi ve bu etkileşim sonucunda bireyin sosyalleşmesini sağlar. Bu durum bireyin aktivitelere kendi arkadaş grubuyla katılması veya grup halinde yapılan aktiviteler esnasında yeni ilişkiler kurarak yeni bir sosyal çevre oluşturmasıyla gerçekleşmektedir. Dağcılık ve kaya tırmanışı gibi yüksek risk içeren aktiviteler ekipteki bireylerin yaşamlarının her anında nasıl davrandığının bilinmesi, onlarla ortak etkinlik planlarının yapılmasını ve onlara risk anlarında daha fazla güvenebilmeyi sağlamaktadır. Bu da bireylerin arkadaşlarıyla tüm sosyal zamanlarını birlikte geçirmeye yöneltmektedir.

Kaya tırmanıcılarının aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni hale göre sorgulandığında, elde ettikleri faydalar açısından cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Kaya tırmanışı yapan kadınlar daha mutlu hissetmektedirler ($\bar{x}_{kadın}=3,00$; $\bar{x}_{erkek}=2,85$). Kaya tırmanışından elde edilen faydalar yaşa göre sorgulandığında çevre bilinci kazanma ve hayal gücünün artması faydalarında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). 0–24 yaş arası kaya tırmanıcıları çevre bilinci kazanmakta ($\bar{x}=2,78$) ve hayal güçleri artmaktadır ($\bar{x}=2,56$). Kaya tırmanıcılarının elde ettiği faydalar gelire göre sorgulandığında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Kaya tırmanışı her gelir seviyesinden bireylerin yaptığı bir aktivitedir. Kaya tırmanıcılarının elde ettiği faydalar eğitime göre sorgulandığında, daha mutlu hissetme ve kişisel tatmin elde etmede istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). İlköğretim mezunları ($\bar{x}=3,00$) ve lisansüstü ($\bar{x}=3,00$) eğitim seviyesindeki tırmanıcılar daha mutlu hissederken, sadece ilköğretim mezunları ($\bar{x}=3,00$) aynı zamanda kişisel tatmin de elde etmektedir. Kaya tırmanıcılarının elde ettiği faydalar medeni hale göre sorgulandığında, kendine güvenin artması faydasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Farklılık bekârların lehinedir. Kaya tırmanışı yapınca bekârların evlilere oranla güvenleri daha fazla artmaktadır ($\bar{x}_{bekâr}=2,79$; $\bar{x}_{evli}=2,50$).

Dağcılarının aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni hale göre sorgulandığında, elde ettikleri faydalar açısından cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Dağcılık yapan kadınlar daha mutlu hissetmektedirler ($\bar{x}_{kadın}=3,00$; $\bar{x}_{erkek}=2,84$). Dağcılık yapmaktan elde edilen faydalar yaşa göre sorgulandığında kendini daha önemli hissetme faydasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). 0–24 yaş arası dağcılık yapan bireyler ($\bar{x}=2,60$) kendilerini daha önemli hissetmektedir. Dağcılık yapmaktan elde edilen faydalar gelire ve eğitime göre sorgulandığında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Dağcılık her gelir ve eğitim seviyesinden bireylerin yaptığı bir aktivitedir. Dağcılık için gelir ve eğitim seviyesi farklılık yaratan parametreler değildir. Dağcılık yapmaktan elde edilen faydalar medeni hale göre

sorgulandığında, hayal gücünün artması faydasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Farklılık bekârların lehinedir. Dağcılık yapınca bekârların evlilere oranla hayal gücü daha fazla artmaktadır ($\bar{x}_{bekâr}=2,36$; $\bar{x}_{evli}=2,04$).

Doğa yürüyüşü yapanların aktiviteye katılımlarından elde ettikleri faydalar cinsiyete, yaşa, gelire, eğitime ve medeni hale göre sorgulandığında, elde ettikleri faydalar açısından cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Doğa yürüyüşü yapan kadınlar kişisel tatmin elde etmekte ($\bar{x}_{kadın}=2,70$; $\bar{x}_{erkek}=2,54$) ve rahatlamış/tazelenmiş hissetmektedir ($\bar{x}_{kadın}=2,86$; $\bar{x}_{erkek}=2,71$). Doğa yürüyüşü yapmaktan elde edilen faydalar yaş ve gelire göre sorgulandığında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Doğa yürüyüşü her yaş ve gelir seviyesinden bireylerin yaptığı bir aktivitedir. Doğa yürüyüşü yapanlar için yaş ve gelir seviyesi farklılık yaratan parametreler değildir. Doğa yürüyüşü yapanların yapmaktan elde ettikleri faydalar eğitim seviyesine göre sorgulandığında kendine güvenin artması faydasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). İlköğretim seviyesinde eğitim sahiplerinin doğa yürüyüşü yapmakla kendilerine güvenleri artmaktadır ($\bar{x}=2,80$). Doğa yürüyüşü yapanların yapmaktan elde edilen faydalar medeni hale göre sorgulandığında, daha mutlu hissetme faydasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Farklılık evlilerin lehinedir. Doğa yürüyüşü yapınca evliler bekârlara oranla daha mutlu hissetmektedir ($\bar{x}_{bekâr}=2,92$; $\bar{x}_{evli}=2,97$).

Sonuç olarak günümüz insanı, sağlıksız ve monoton kent yaşamından uzaklaşarak doğaya dönmekte, doğal turizm kaynaklarından da yararlanmak üzere doğada rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011, s. 1337). Gerçekleşen bu faaliyetler sonunda doğa sporları aktivitelerinden doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireyler fiziksel ve zihinsel açıdan faydalar elde etmektedirler.

Günümüzde açık alanlara yönelimdeki artışla beraber aktiviteler de çeşitlenmektedir. Açık alan aktiviteleri içinde doğa sporları özellikle doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı her yaştan insanın değişik seviyelerde yapabileceği spor dallarıdır. Antalya bu sporların bolca ve yıl içinde uzun dönemlerde gerçekleştirilebildiği bir coğrafyaya sahiptir. Bu nedenle bu potansiyelin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu tez çalışması ile elde edilen sonuçlara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır:

- Açık alan rekreasyonu ile elde edilen faydalar göz önünde tutularak bu spor dallarına her yaş gurubundan katılımı sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır. Yerel yönetimler dağcılık ve doğa yürüyüşü yapan bireylerin yaş ortalamasının kaya tırmanıcılarına göre daha yüksek olduğu öngörüsüyle bu aktiviteleri en az risk içerecek şekilde daha genç gruba yönelik düzenlemelidir. İlköğretim döneminden itibaren tanıtılmalı ve/veya müfredatlarında yer alması sağlanmalıdır.

- Sivil Toplum Örgütleri, Belediyeler ve Üniversiteler genelde açık alan rekreasyonunu özelde kaya tırmanışı, dağcılık ve doğa yürüyüşü özendirme amaçlı çalışmalar yapmalı, başlangıç seviyesinde, zorluk ve risk içermeyen aktiviteler düzenlemelidirler.
- Üniversiteler ve Milli Eğitim Kurumları müfredatlarına açık alan rekreasyonu içinde doğa sporları ve özellikle kaya tırmanışı, dağcılık ve doğa yürüyüşlerini içeren eğitim programları koymalıdır.
- Engelliler ve yaşlılara yönelik bakım merkezleri ve gençlik merkezleri kaya tırmanışı, dağcılık ve doğa yürüyüşlerinin zorluk ve risk içermeyen hafif aktivitelerini düzenlemelidirler. Bu etkinlikler yerel yönetimler, üniversite ve/veya yerel doğa sporları kulüp ve dernekleri ile de işbirliği içinde gerçekleştirilebilir.
- Kadınların bu spor dallarına katılımının erkeklere göre daha az olduğu gerçeğinden hareketle kadınlar özellikle desteklenmeli ve katılımlarını arttırmak için çalışmalar yapılmalıdır.
- Katılımcıların çoğunlukla bekâr olmalarından dolayı evli çiftlerin birlikte katılabileceği organizasyonlar düzenlenmelidir.
- Özellikle yerel yönetimlerin düzenleyeceği aktivitelere her eğitim düzeyinden bireyin katılımı sağlanmalıdır.
- Çalışan bireylerin serbest zamanlarını bu aktivitelerle değerlendirebilmeleri için kurum ve kuruluşlar bu tür organizasyonlar düzenleyerek çalışanlarının etkinliklerine katılımını desteklenmelidir.
- Kamu çalışanlarının gününbirlik etkinlik katılımının daha fazla olduğu göz önünde bulundurularak bu bireyler diğer aktiviteler için de desteklenmelidir.
- Katılımcılar düşük bir bütçeyle aktivitelerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar bu nedenle aktiviteler için bazı gereksinimler dernekler/kulüpler tarafından karşılanmalıdır.
- Doğa sporlarından doğa yürüyüşü, dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireylerden alanlarında başarılı olan bireyler ekonomik açıdan (malzeme desteği gibi) desteklenmelidir. Doğa yürüyüşü yapan bireyler dernekler/kulüpler tarafından her dönem değişmek üzere masrafları karşılanarak değişik yerlerde aktivite katılımı için desteklenmelidir. Dağcılar için dernekler/kulüpler başarılı olanlarla zorlu aktivitelerin masraflarını karşılayarak katılımı özendirmelidir.
- Ülkemizin ekonomik şartları ve bu spor dallarında kullanılan donanımın çok pahalı olması göz önünde tutularak yeterli ekonomik güce sahip olmayan bireyler dernekler/kulüpler ve ilgili federasyon aracılığıyla desteklenmelidir.

- Dağcılık ve kaya tırmanışı yapan bireylerin çoğunluğunun herhangi bir dernek /kulüp üyeliğinin bulunmaması nedeniyle bu bireylerin örgütlenmesi desteklenmelidir.
- Bu tür aktiviteleri daha çok şehirde yaşayan bireylerin yapması nedeniyle bağlı küçük yerleşim yerlerinde de bu aktiviteler için tanıtımlar yapıp o civarlarda düzenlenecek aktivitelere yerel halkın katılımı desteklenmelidir.
- Bireylerin açık alan etkinliklerine daha çok arkadaşlarıyla ve kulüp üyeleri ile katıldığı gerçeğinden hareketle kulüpler ve arkadaş guruplarının liderleri daha etkin olabilecekleri şekilde motive edilmelidir.
- Açık alan etkinlikleri en basitinden en zor olanına kadar değişik düzeylerde risk içerdiği için bireyler mutlaka bireysel riskler konusunda eğitilmelidirler. Bunun yanında kulüp ve derneklerde rehberlik yapan kişiler ilgili federasyonlar aracılığıyla onanmış “rehberlik yeterlilik belgeleri” ile rehberlik yapabilmeleri sağlanmalıdır.
- Katılımcıların sigara ve alkol kullananların sigara bıraktırma merkezleri ve madde bağımlıları merkezleri bireyleri bu tür açık alan doğa sporları etkinliklerine yönlendirmelidir.
- Katılımcıların aileyle (geniş aile katılımlarıyla) doğa sporları yapma oranının artırılması için organizasyonlar tesis kullanımının olabileceği alanlara göre planlanmalıdır.
- Bütün branşlarda 1–5 yıl arası bu sporu yapanların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sporu yapan bireylerin daha uzun yıllar bu sporları yapıp serbest zamanlarını iyi değerlendirmeleri onların katıldıkları etkinlikler düzenli yapılarak, malzeme ve bilgi yönünden desteklenerek özendirilmelidir.
- Katılımcıların çoğunluğu bu spor dalları ile ilgili eğitim almadıklarını veya kısmen aldıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle dernekler\kulüpler ve ilgili federasyon aracılığıyla bu spor dallarına ilgi duyan bireyler, kendi güvenliklerinin sağlanması, doğanın kaynak olarak kullanımı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, malzeme kullanımı, spor dalına özgü teknik bilgi konularında eğitilmelidir.
- Doğa yürüyüşü yapan bireylerin aktivitenin daha az risk içermesine rağmen doğaya doğayı tanımadan gitmenin tehlikelerine karşı eğitim almaları sağlanmalıdır.
- İlk tırmanışların bilinmesi, önceye ait keşifler hakkında bilgi alınabilmesi, düzenlenecek aktivitelerin uygulanabilirliği, çerçevesinin belirlenmesi, planlanabilmesi için etkinliklerle ilgili düzenli rapor tutulması sağlanmalıdır.
- Bu spor dalları ile ilgili değişim, gelişim ve yeniliklerin takip edilebilmesi açısından dernekler\kulüpler veya ilgili federasyon yurt dışı etkinlikler için bireyleri

desteklemeli, yayınlar çıkarmalı, araştırmalar yapılması için bilim insanlarını özendirmelidir.

- Açık alan rekreasyonu aktiviteleri hastanelere başvuran hastalar, tedavisi devam eden ve yatan hastalar için tedavi edici, önleyici tedavi süreçlerinde kullanılmalıdır.
- Dernekler\kulüpler veya ilgili federasyon üyelerinin diğer doğa sporlarına katılımını desteklenmelidir.
- İlerleyen teknolojiye rağmen bireylerin internet ve e-postaların yanında aktivitelere katılımdan haberdar olmak için hala diğer haberleşme yöntemlerini de kullandıkları göz önünde bulundurularak iletişim ağı daha etkin hale getirilmelidir.
- Katılımcıların etkinliklere katılımında süreklilik sağlanmalıdır.
- Doğa sporları doğanın kontrol edilememesi nedeniyle daima risk içerirler. Bu nedenle en kolay olduğu düşünülen aktiviteler için bile mutlaka acil durum planlaması yapılmalı ve katılımcıların hepsi bilgilendirilmelidir.
- Katılımcıların düzenli olarak ilk yardım eğitimi almalarının sağlanması için dernekler\kulüpler veya ilgili federasyon sertifikalı kurslar düzenlemelidir.
- Katılımcılardan kaya tırmanıcıları ve dağcılar güvenlikle ilgili kendilerini geliştirmelidir ve mutlaka eğitim almalıdır.
- Doğa yürüyüşçülerinin çoğunluğunun güvenlikle ilgili rehberin uyarılarını dikkate alması göz önünde tutularak rehberler denetlenmeli, belli aralıklarla eğitimden geçirilmeli ve ilk yardım sertifikasına sahip olmalıdır.
- Katılımcıların başka şehirlerde ve ülkelerde aktivite katılımları motivasyon açısından olumlu gelişimlerini ve katılımlarını arttırmak için desteklenmelidir. Bu nedenle yarışmalara, şenliklere katılımlar özellikli hale getirilmelidir. Bunlarla ilgili bilgilendirme amaçlı etkinlikler düzenlenmelidir.
- Bu spor dalları ile ilgili yerel ve yabancı yayınlara katılımcıların ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Yerel yayınlar yapılmalı, yapılanlar desteklenmelidir.
- Katılımcıların doğa yürüyüşü, dağcılık ve kampçılığı genellikle bir arada yaptıkları göz önünde bulundurularak diğer doğa sporları ile ilgili bilgilencmeleri sağlanmalı, katılımları desteklenmelidir.
- Katılımcılar aktiviteye katıldıkları arkadaşları ile diğer zamanlarda da bir araya gelmektedirler. Paylaşımlarının fazla olması serbest zaman değerlendirmeyi olumlu etkilemesi nedeniyle diğer bireylere örnek teşkil etmelidir.

- Yerel yönetimler bu spor dalları ile uğraşan bireylerin serbest zaman değerlendirme seçimlerinin olumlu yönde olmasını örnek göstererek aktiviteler düzenlemeli ve gençleri etkileyip katılımlarını sağlamalıdır.
- Bütün doğa sporları branşlarında bu sporları yapma nedenleri özellikle sıkıntı ve stres atmak, ilgi alanı olması, doğayla bütünleşme, yeni beceriler edinme ve onları kullanma olduğu için bu bireylerin olumlu etkilendiği göz önünde bulundurularak sağlıklı toplum için bireylerin katılımları desteklenmelidir. Bu nedenle diğer bireylerin de katılımı özendirilmelidir.
- Kaya tırmanıcılarının bu sporu yapma nedenlerine göre kadınların yeni bir çevreye girme konusunda erkeklere göre daha istekli olduğu görülmektedir. Bu nedenle kaya tırmanışına kadınların katılımı desteklenmelidir.
- Kaya tırmanıcılarının bu sporu yapma nedenlerine göre yeni beceriler edinme ve onları kullanmada bekârlar çok daha isteklidirler. Bu nedenle evli bireylerin de eşleriyle birlikte katılımını desteklemek için onlara yönelik kaya tırmanışı aktiviteleri düzenlenmelidir.
- Dağcılarının bu sporu yapma nedenlerine göre bekârların katılımının daha fazla olduğu görülmektedir. Olumlu katkıları göz önünde bulundurularak evlilerin de katılabileceği dağcılık aktiviteleri düzenlenmelidir.
- Doğa yürüyüşçülerinin bu sporu yapma nedenlerine göre bekârların yalnızlık hissiyle bu aktiviteler katıldıkları görülmektedir. Bu nedenle bekârların yalnızlık hissinden kurtulmasını sağlamak için katılım sıklığı arttırılmalıdır. Evlilerin de katılabileceği doğa yürüyüşleri organize edilmeli ve katılımları desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

Acat M.B., Köşgeroğlu N., Güdülenme Kaynakları ve Sorunları Ölçeği, Anadolu Psikiyatri Dergisi, Vol.7, No.4, (2006), 204-210.

Akdikmen, R., Langenscheidt Standart English Dictionary, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992.

Akesen A., Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları No: 2482/262, İstanbul, 1978.

Akten M., Isparta İlindeki Bazı Rekreasyon Alanlarının Mevcut Potansiyellerinin Belirlenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Vol. A, No. 2, (2003), 115–132.

Alkay E., Ocakçı M., Kentsel Yeşil Alanların Ekonomik Değerlerinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Yöntemlerin İrdelenmesi, İTÜ Dergisi, Vol. 2, No. 1, (2003), 60-68.

Ardahan F., Küçük ve Orta Boy İşletmeler İçin Zaman Yönetimi, Antalya, 2002.

Ardahan F., Turizmde Franchising ve Türk evi Pansiyonları Franchising Model Önerisi ve Uygulaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 2003.

Ardahan, F., Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Açık Alan Rekreasyonu Ders Notları , Antalya, 2010.

Ardahan, F.; Yerlisu Lapa, T., Açık Alan Rekreasyonu: Bisiklet Kullanıcıları ve Yürüyüşçülerin Doğa Sporları Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol. 7, No. 2, (2010), 1303–5134.

Ardahan F., The Profile of The Turkish Mountaineers and Rock Climbers: The Reasons and The Carried Benefits for Attending Outdoor Sports and Life Satisfaction Level”, 8. International Conference Sport and Quality of Life/2011”, 10-11 November 2011, Congress Centre-Brno/Czech Republic.

Ardahan F., Yerlisu Lapa, T., Açıkalan Rekreasyonu: Bisiklet Kullanıcıları ve Yürüyüşçülerin Doğa Sporunu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol. 8, No. 1, (2011), 1327–1341.

Aslan N., Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Değerlendirme Eğilimi: Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Karşılaştırmalı Bir Araştırma, 2. Baskı, Ege Üniversitesi Yayınları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

Aslan Z., Sanayileşme ve Kentleşmenin Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan Gereksinimi Arttırıcı Etkisi, Ekoloji ve Çevre Dergisi, Vol. 2, No. 8, (1993), 22–24.

Barton B., Safety, Risk and Adventure in Outdoor Activities, Paul Chapman Publishing, London, 2007.

Baud-Bovy M., Lawson F., Tourism and Recreation, Architectural Press, Oxford, 1998.

Belkayalı N., Akpınar N., Yalova Termal Kaplıcaları'nın Rekreasyon ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Seyahat Maliyeti Yöntemi İle Tespit Edilmesi, Coğrafi Bilimler Dergisi, Vol. 7, No. 2, (2009), 177–184.

Bell S., Design for Outdoor Recreation Second Edition, Midas Printing, China, 2001.

Berkowitz E.N., Marketing, 6th Edition, Irwin/McGraw-Hill, Boston, 2000.

Ceylan M., Tekin A., Özdağ S., Ceylan Ö., Uçurtma ve Rüzgar Sörfü Yapan Bireylerin Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması, Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 2, No. 2, (2010), 52–66.

Cordes K.A., Ibrahim H.M., Applications in Recreation and Leisure for Today and Future Third Edition, Von Hoffmann Press, New York, 2003.

Çetinkaya G., Milli Parkların Bir rekreasyon Alanı Olarak Düzenlenmesi ve Yönetilmesi: Bir Model Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2008.

Demir N., Demir C., Bireylerin Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama, İzmir, 2006.

Demirel M., Gürbüz B., Karaküçük S., Rekreatyonel Aktivitelere Katılımın Çevreye Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisi ve Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliliği, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Vol.7, No. 2, (2009), 47-50.

Ercan A.A., Şar S., Edremit Körfez Bölgesindeki Eczane Eczacılarının Stres Kaynakları, Ankara Ecz. Fak. Derg., Vol. 33, No. 4, (2004), 217-242.

Eren E., Yönetim ve Organizasyon, Beta Basım-Yayın Dağıtım A.Ş. İstanbul, 1998.

Gedikli N., Balcı V., Doğa Sporları Kulüplerinde Örgütsel Çatışmanın Nedenleri Ve Kullanılan Çatışma Yönetimi Stratejileri, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 3, No. 1, (2005), 35-45.

Hepcan Ş., Güney A., Koruma Alanlarında Yeni Yönetim Kategorileri ve Önemi, Ekoloji ve Çevre Dergisi, No. 20, (1996), 6-8.

Hergüner G., Kadınların Spor Yapmalarını Etkileyen Sosyo- Kültürel Faktörler (Samsun İli Uygulaması), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor, İstanbul, 1993.

Hill P., Johnston S., The Mountain Skills Training Handbook, F&W Publicitaions Inc. Company, United Kingdom, 2000.

İbrahim H., Cordes K. A., Outdoor Recreation, Sagamore Pub. Llc., 2002.

Karaküçük, S., Rekreatyon, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

Karaoğlu A. D., Üst Düzey Yöneticilerin Zaman Yönetimi Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006.

Kayıkçı Ö., Palut D., Türkiye Kaya Tırmanış Rotaları, Mart Matbaacılık, İstanbul, 2003.

Kesim Ü., Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Program ve Hizmetleri, Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı, Eskişehir, 2006.

Kılbaş Köktaş Ş., Rekreasyon Serbest Zamanı Değerlendirme, Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2004.

Kılbaş, Ş., Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme, Anaca Yayınları, Adana, 2001.

Koca C., Beden Eğitimi ve Spor Alanında Toplumsal Cinsiyet İlişkileri, Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 17, No. 2, (2006), 81–99.

Kraus R.G., Recreation and Leisure in Modern Society, Appleton-Century-Crofts, New York, 1971.

Lloyd K., Little E.D., “Quality of Life, Aren't We Always Searching for That?": How Women Can Achieve Enhanced Quality of Life Through Participation in Outdoor Adventure Recreation, Leisure/Loisir, Vol. 29, No.2, (2005),147-181.

Manning R.E., Studies in Outdoor Recreation Second Edition, Oregon State University Press, Corvallis, 1999.

Mansuroğlu S., Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Vol.15, No.2, (2002), 53-62.

McLean D.D., Hurd A., Rogers N., Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society, Jones&Barlett Publishers, Sudbury, MA, 2008.

Mirzeoğlu N., Spor Bilimlerine Giriş, Bağırhan Kitapevi, Ankara, 2003.

Mull R.F., Bayless K.G., Ross C.M., Jamieson L.M., Recreational Sport Management, Third Edition, Human Kinetics, USA, 1997.

Müderrişoğlu H., Uzun S., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinin Rekreatyonel Eğilimleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Vol. A, No.2, (2004), 108–121.

Onaran O., Çalışma Yaşamında Güdülenme Kuramları, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.

Ozankaya Ö., Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, TD Yayını, Ankara, 1981.

Önal A., Ev Hanımlarının Rekreatyon Faaliyetlerine Katılımlarının ve Beklentilerinin Tespiti (İstanbul Anadolu Yakası Örneği), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2007.

Önder S., Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreatyonel Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Vol. 17, No. 32, (2003), 31–38.

Öztekin A., Yönetim Bilimi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

Öztürk S., Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreatyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Vol. A, No. 2, (2005), 138–148.

Parkin D., Blades G., Risk Management and Outdoor Education: a practical approach to ensuring positive outcomes, Outdoor Educator's Association of Queensland's journal Horizons, No. 66, (1998), 10-15.

Pehlivanoglu T., Belgrad Ormanı'nın Rekreatyon Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tespiti (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1987.

Pfister G., Eşitlik ve Sosyal Misyonlar: Müslüman Kadınlar ve Spor ve Fiziksel Aktivitelere Katılım Fırsatları, Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 19, No. 4, (2008), 250-260.

Pigram J.J., Jenkins J.M., Outdoor Recreation Management, Secend Edition, Routledge, Oxon, 2006.

Plummer R., Outdoor Recreation, First Edition Published by Routledge, New York, 2009.

Rossmann R.J., Schlatter E.B., Recreation Programming Design Leisure Experiences, Third Edition, Sagamore Publishing, United States, 2000.

Sağcan M., Rekreasyon ve Turizm, Cumhuriyet Basımevi, İzmir, 1986.

Silahtaroglu F., Akademisyenlerde Zaman Yönetimi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2004.

Süzer M., Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1997.

Taşkın E., Pazarlama Esasları, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2009.

Thapa B., The Mediation Effect of Outdoor Recreation Participation on Environmental Attitude-Behavior Correspondence, The Journal of Environmental Education, Vol.41, No:3, (2010), 133–150.

Unger F., Health is Wealth, Strategic Vision for European Healthcare at the Beginning of the 21st Century, Springer, Berlin, Heidelberg, New York, 2004.

Utlı M., Tekstil Sektörünün Bugünkü Durumu ve Geleceğe Yönelik Çözüm Önerileri: K.Maraş Tekstil İşletmelerinde Bir Uygulama, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2006.

Uygun O., İbn-i Haldun'un Toplum ve Devlet Kuramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Üngüren E., Örgütsel Çatışma Yönetimi Üzerine Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Vol. 1, No. 5, (2008), 880–909.

Üster C., Sunu, P Dergisi, Vol. 31, (2003), s. 1.

Yüksel İ., İş Stresi, İşe Bağlılık ve İş Doyumu Arasındaki İlişkinin Analizi, (Teknisyenlere Yönelik Bir Uygulama), İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Vol. 17, No. 1, (2003), 213–224.

[http:// www.besyo.akdeniz.edu.tr](http://www.besyo.akdeniz.edu.tr)

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0bn-i_Haldun

[http://tr.wikipedia.org/wiki/Marks%E2%80%99%C4%B1n_insan_do%C4%9Fas%C4%B1_kuram%C4%B1#.C4.B0htiya.C3.A7lar_ve_G.C3.BCd.C3.BCler\(3\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Marks%E2%80%99%C4%B1n_insan_do%C4%9Fas%C4%B1_kuram%C4%B1#.C4.B0htiya.C3.A7lar_ve_G.C3.BCd.C3.BCler(3))

http://www.kadinnews.com/index.php?ctgr_id=114&content_view=5026

<http://www.oocities.org/zaferagyar/dagitim.htm>

http://www.ekodialog.com/Konular/eko_konu/eko_konu2.html

<http://80.251.40.59/agri.ankara.edu.tr/oyilmaz/olanak/ylisans.html>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Mill%C3%AE_park

<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/1-20856/tabiati-parklari.html>

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-20858/tabiati-koruma- Alanlari.html>

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-20857/tabiati-anitlari.html>

http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Do%C4%9Fa_ve_Do%C4%9Fal_Kaynaklar%C4%B1_Koruma_Birli%C4%9Fi

http://www.rekreasyon.org/rek/rekreasyon_ve_cevre.html

<http://www.turkforum.net/295918-risk-nedir-risk-derecelendirme-baslica-riskler.html>

http://www.qorf.org.au/_dbase_upl/OR%20definitions.pdf

<http://en.wikipedia.org/wiki/Hiking>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Trek>

<http://www.wisegeek.com/what-is-trekking.htm>

<http://www.antremanbilimi.com>

<http://www.gsgm.gov.tr>

Ek-1: Doğa Yürüyüşçüsü, dağcı ve Kaya Tırmanıcılarına Uygulanan Anket

Sayın katılımcı;

Bu anket çalışması Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği ABD yüksek lisans öğrencileri tarafından Antalya’da Doğa Yürüyüşü, Dağcılık ve Kaya Tırmanışı faaliyetlerine katılan bireylerin sosyo-kültürel özelliklerini belirlemek, bu etkinliklere katılma nedenlerini tespit ederek, rekreatif açıdan gelişimi ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır.

Ankete verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ediyoruz.

1-Cinsiyet: ()Bayan ()Bay

2-Yaşınız:

3- Medeni Hal: ()Bekâr ()Evli

4-Eğitim Bilgileri:

	<u>İlköğretim</u>	<u>Lise ve Dengi</u>	<u>Ön lisans</u>	<u>Lisans</u>	<u>Lisans Üstü</u>
Siz	()	()	()	()	()
Anneniz	()	()	()	()	()
Babanız	()	()	()	()	()

5-Mesleki Bilgiler:

	<u>İşçi</u>	<u>Memur</u>	<u>Emekli</u>	<u>Serbest Meslek</u>	<u>Öğrenci</u>	<u>İssiz</u>	<u>Diğer</u>
Siz	()	()	()	()	()	()	()
Anneniz	()	()	()	()	()	()	()
Babanız	()	()	()	()	()	()	()

6-Çalıştığınız Sektör: () Kamu () Özel () Kendi İşyerim () Emekliyim

7-Gelir Düzeyiniz: ()0-1000 TL ()1001-2000TL ()2001-3000 TL
()3001-4000 TL ()4001-5000TL () 5001 TL ve üzeri

8-Nasıl bir yerleşim yerinde yetiştiniz? () Köy-İlçe () Şehir-Büyükşehir

9-Şu anda nerede ikamet ediyorsunuz? () Köy-İlçe () Şehir -Büyükşehir

10-Nerede ikamet ediyorsunuz: () Kendi evimde () Ailemle () Kirada () Otel, Apart vb

11-Sigara ve Alkol Kullanıyor musunuz?

	<u>Sigara</u>	<u>Alkol</u>	<u>Cevabınız “Evet” ise ne kadar kullanıyorsunuz?</u>
Evet	()	()	<u>Sigara günlük adet</u>
Hayır	()	()	<u>Alkol:</u> ()Her gün ()Haftada bir ()Haftada 3-5 ()Ayda 1-3 ()Yılda bir ()Sosyal İçici

12-Ailenizde sporla aktif olarak uğraşan başkaları da var mı?

	<u>Anne</u>	<u>Baba</u>	<u>Eş</u>	<u>Kardeş</u>	<u>Yakın akraba</u>
Evet	()	()	()	()	()
Hayır	()	()	()	()	()

13- Doğa Yürüyüşü/Dağcılık/Kaya Tırmanışı ile nasıl tanıştınız?

()Arkadaş Önerisi ()Aile ()TV/Radyo/Gazete/Dergi/İnternet ()Üniversite ()Tesadüfen

14- Rekreatif etkinliklere çoğunlukla kimlerle katılırsınız?

() Yalnız () Eşimle ()Eşim ve Çocuklarımla () Arkadaşlarımla

15- Ne kadar zamandır doğa yürüyüşü/dağcılık/kaya tırmanışı yapıyorsunuz?

()Bir Yıldan Az ()1-5 ()6-10 ()11ve üstü

16- Bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?

()Evet ()Hayır ()Kısmen Evet ise nereden:.....

17- Doğa Yürüyüşü/Dağcılık/Kaya Tırmanışı katılımı için aylık ne kadar bütçe ayırıyorsunuz?

()25–75 ()76–150 ()151–225 ()226–300 ()301–375

18-Ayırdığınız Bütçenin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

19- Doğa Sporları katılımınız için gerekli bütün harcamaları kendiniz mi karşılıyorsunuz?

()Evet ()Hayır ()Kısmen Hayır veya Kısmen ise Kim karşılıyor:.....

20- Herhangi bir derneğe ya da kulübe üyeliğiniz var mı?

()Evet ()Hayır Evet ise Hangileri:

21- Etkinliklerden nasıl haberdar oluyorsunuz?

()Telefon ()SMS ()E- Posta ()İnternette ()Arkadaşlardan ()Yayın

22- Doğa yürüyüşü/Dağcılık/Kaya tırmanışı etkinliklerine katılım sıklığı

Ayda: ()4–5 ()6–7 ()8 ve üstü

Yılda: ()1–10 ()11–20 ()21–30 ()31–40 ()40 ve üstü

23-Bu aktiviteyi ne kadar güvenli yapıyorsunuz?

()Tamamen ()Kısmen ()Hiç

Tamamen ve ya Kısmen ise etkinlik öncesinde, esnasında ve sonrasında ne tür sağlık ve güvenlik önlemler alıyorsunuz?(birden fazla işaretleyebilirsiniz)

() Düzenli olarak İlk Yardım eğitimi alırım

() İlk yardım malzemesi taşıyım

() Kullandığım malzemeler düzenli olarak kontrol eder, gerekli ise yenilerim

() Gurup liderinin uyarılarını dikkate alırım

() Kask vb koruyucu malzemeler kullanırım

() Acil durumlar için ip, işaret fişeği vb yardımcı malzeme bulundururum

() Yanıma aldığım gıda maddelerini bilinçli seçerim

() Etkinlik sonrası etkinlikle ilgili rapor yazarım

() Diğer:

24- Doğa sporlarına katılımınızdan ne tür faydalar elde ettiğinizi düşünüyorsunuz?

	<u>Evet</u>	<u>Kısmen</u>	<u>Hayır</u>
Daha mutlu hissedirim	()	()	()
Kişisel tatmin elde ederim	()	()	()
Kendine güvenim artar	()	()	()
Yeni şeyler öğrenirim	()	()	()
Kendini daha önemli hissedirim	()	()	()
Daha sağlıklı ve güçlü hissedirim	()	()	()
Rahatlamış/tazelenmiş hissedirim	()	()	()
Yeni kişilerle tanışırım	()	()	()
Yeni iş bağlantıları kurarım	()	()	()
Çevre bilinci kazanıyorum	()	()	()
Hayal gücüm artıyor	()	()	()
Daha verimli çalışırım	()	()	()

25- Faaliyetler için kendinize ait yeterli profesyonel malzemeniz var mı?

- ()Evet ()Hayır “Hayır” ise gerekli malzemeleri nereden temin ediyorsunuz?
 () Arkadaşımdan ödünç alıyorum () Kiralıyorum
 () Dernek/Kulüp temin ediyor

26- Serbest zaman faaliyeti yapma nedenleriniz?

	<u>Kesinlikle Evet</u>	<u>Evet</u>	<u>Kısmen</u>	<u>Hayır</u>	<u>Kesinlikle Hayır</u>
İlgi alanım olması, bana hitap etmesi	()	()	()	()	()
Çevremdekilerden etkisi	()	()	()	()	()
Arkadaşlarımla beraber olma isteği	()	()	()	()	()
Sağlığımı olumlu yönde etkilemek için	()	()	()	()	()
Rahatlatıp iş verimimi arttırmasından dolayı	()	()	()	()	()
Monotonluktan kurtulma isteği	()	()	()	()	()
Sıkıntıdan kurtulmak ve stres atmak için	()	()	()	()	()
Yeni beceriler edinme ve onları kullanma	()	()	()	()	()
Yeni bir çevreye girme	()	()	()	()	()
Doğayla bütünleşme	()	()	()	()	()
Yalnızlık hissi	()	()	()	()	()
Aileme iyi örnek olma	()	()	()	()	()

27- Antalya dışında doğa yürüyüşü/dağcılık/kaya tırmanışı etkinliklerine katılıyor musunuz?

	<u>Başka Şehirlerde</u>	<u>Başka Ülkelerde</u>
Evet	()	()
Hayır	()	()

28- Doğa yürüyüşü/dağcılık/kaya tırmanışı faaliyeti ile ilgili her hangi bir yayın organını takip ediyor musunuz?

- ()Evet ()Hayır ()Kısmen Evet ise hangileri:

.....

29- Doğa yürüyüşü/Dağcılık/Kaya tırmanışı dışında doğa sporları olarak aşağıdakilerden hangilerine katılıyorsunuz?

☐ Kampçılık	☐ Dağcılık	☐ Orienteering
☐ Rafting, kano vb Akarsu sporları	☐ Mağaracılık	☐ Su altı sporları
☐ Duvar Tırmanışı	☐ Dağ Bisikleti	☐ Yamaç Paraşütü
☐ Su Kayağı, Windsurf vb Deniz sporları	☐ Paintball	☐ Binicilik
☐ Kayak, Snowboard vb Kar sporları	☐ İzcilik	☐ Diğer:

30- Doğa sporlarına katıldığınız arkadaşlarınızla faaliyet dışında da bir araya geliyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bazen

“Evet” ise hangi ortamlarda:

	<u>Aktif Katılım</u>	<u>Pasif Pasif</u>
Sosyal Etkinlikler	☐	☐
Sanatsal Etkinlikler	☐	☐
Sportif Etkinlikler	☐	☐
Kültürel Etkinlikler	☐	☐

31-Serbest zamanlarınızda yaptığınız etkinlikler nelerdir?

(Lütfen 100 puanı önem derecesine göre toplamı 100 olacak biçimde dağıtınız)

☐ Kitap, dergi, gazete okurum	☐ Spor Yaparım
☐ Doğa sporları etkinliklerine Katılıyorum	☐ Müzik Dinlerim
☐ Sosyal faaliyetlere katılıyorum	☐ Televizyon izlerim
☐ Sinema ve Tiyatroya giderim	☐ Eğlence yerlerine giderim
☐ Bilimsel ve Kültürel faaliyetlere katılıyorum	☐ Alışveriş yaparım
☐ Canlı olarak spor müsabakalarını izlerim	☐ Lokal-Kahveye giderim
☐ Bağ-Bahçe işleri ile uğraşırım	☐ El işleri ve Sanatla ilgilenirim
☐ Gezerim	☐ Bilişim-Teknoloji ile uğraşırım
☐ Diğer:	

Ö Z G E C M İ S

Adı ve SOYADI : Ayşe Kalkan
Doğum Tarihi ve Yeri : 29.12.1973, Ardanuç-ARTVİN
Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Artvin Sağlık Meslek Lisesi
Lisans Diploması : Anadolu Üniversitesi İşletme

Yüksek Lisans Diploması:

Tez Konusu :
Yabancı Dil / Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Diyaliz, Transplantasyon ve Hipertansiyon Kongresi 1998, İzmir
 Hemodiyaliz Ünitesi Çalışanlarında Anksiyete Poster Sunumu Üçüncülük Ödülü

İş Deneyimi

Stajlar : Akdeniz Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Yönetici
 Sekreterlik Stajı 1993
 Magic World Resort Kiriş Yönetici Sekreterlik Stajı 1994

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : 1. Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Adres :
Tel. no :
E-Mail : sarp2005@hotmail.com